

СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

II баг, Цагаан эрэг, Сүхбаатар сум,
Сэлэнгэ аймаг, 43081
Утас/Факс: (976)-7036-3040
Цахим шуудан: Selenge@audit.gov.mn
Цахим хуудас: www.audit.mn

СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ АРДЧИЛСАН НАМД

2024.08.05 № ГНАГ-2024/13-ШТА-НА-19
танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Ардчилсан намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь 2024 оны аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох бусад байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгосон.

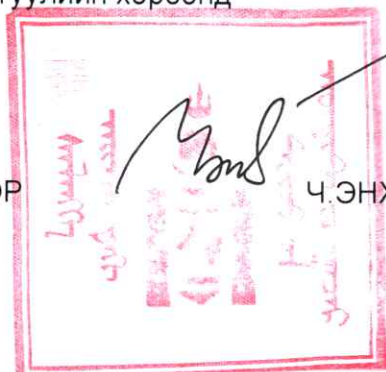
Дүгнэлт

Ардчилсан намын аймгийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Сэлэнгэ аймгийн Ардчилсан намын мөрийн хөтөлбөр (.....²⁶..... хуудас)-ийг хавсаргав.

Хувийг: Сэлэнгэ аймгийн Сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
2024 ОНЫ ЭЭЛЖИТ СОНГУУЛЬД АРДЧИЛСАН НАМААС ДЭВШҮҮЛЖ БУЙ
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

ШИНЭ БОДЛОГО-ШИНЭ ХӨГЖИЛ

“СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ”

2024 он

ТОВЧ УТГА

НЭГ.ХҮНИЙ ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨ, НИЙГМИЙН ХӨГЖИЛ

- 1.1.Гэр бүл, хүүхэд
- 1.2.Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд
- 1.3.Залуучууд, ахмад, эмэгтэйчүүдийн нийгмийн хамгаалал
- 1.4.Боловсрол
- 1.5.Эрүүл мэнд
- 1.6.Соёл урлаг
- 1.7.Хүний эрх, эрх чөлөө
- 1.8.Хэвлэл мэдээлэл

ХОЁР.ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ӨСӨЛТ

- 2.1.Хөдөлмөр эрхлэлт
- 2.2.Уул уурхай
- 2.3.Газар тариалан
- 2.4.Мал аж ахуй
- 2.5.Барилга, дэд бүтэц
- 2.6.Орон сууц
- 2.7.Эрчим хүч
- 2.8.Үйлдвэржилт
- 2.9.Төсөв, санхүү, татварын бодлого
- 2.10.Жижиг дунд бизнес, бизнесийн дархлаа
- 2.11.Худалдаа үйлчилгээ

ГУРАВ.АЙМГИЙН ТӨВ, СҮХБААТАР ХОТЫН ХӨГЖИЛ

ДӨРӨВ.ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ, ИРГЭДИЙН ОРОЛЦОО

- 4.1.Төрийн албан хаагчид
- 4.2.Төрийн үйлчилгээний шуурхай байдал

ТАВ.АЮУЛГҮЙ ТАЙВАН ОРЧИН

ЗУРГАА.БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЧЛАЛ

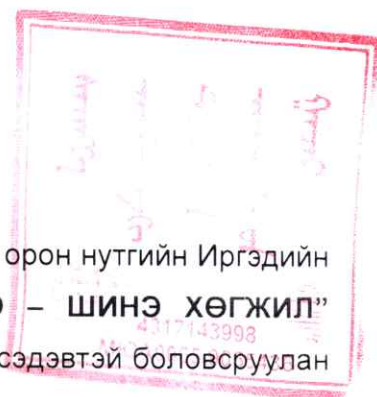
ДОЛОО.УЛСЫН ХИЛ ХАМГААЛАЛТ, БООМТЫН ХӨГЖИЛ

НАЙМ.ГАДААД ХАРИЛЦАА

ЕС.ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ШУДРАГА ЁС

ДЭД ХЭСЭГ

СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН АРДЧИЛСАН НАМ 2024 оны орон нутгийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд **“ШИНЭ БОДЛОГО – ШИНЭ ХӨГЖИЛ”** хэмээх уриатайгаар мөрийн хөтөлбөрөө 9 бүлэг, 21 дэд сэдэвтэй боловсруулан та бүхэнд танилцуулж байна.

НЭГ.ХҮНИЙ ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨ, НИЙГМИЙН ХӨГЖИЛ

1.1.Гэр бүл, хүүхэд:

1.1.1.Өрхийн 0-5 насны хүүхдийн тусламж, үйлчилгээг чанаржуулах, хүртээмжийг сайжруулах, хөхөөр хооллолтыг дэмжиж ажиллана.

1.1.2.Хүүхдийг цахим халдлагаас хамгаалах эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгох чиглэлээр санал санаачилга гаргана.

1.1.3.Холбогдох байгууллагуудтай хамтран хүүхдийн зуслангуудын үйл ажиллагааг тогтмолжуулна.

1.1.4.Хүүхдийн хамгааллын хариу үйлчилгээг анхан шатанд үзүүлдэг хамтарсан багт дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор хүүхэд хамгааллын үйлчилгээний тодорхой чиглэл буюу нийгмийн ажлын үйлчилгээ, сэтгэл зүйн зөвлөгөө, үйлчилгээ үзүүлэх, бага насны болон хохирогч хүүхэдтэй ажиллах зэрэг мэргэшсэн дэмжих багийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

1.1.5.Хүүхэд хамгаалах чиглэлийн үйл ажиллагааг мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.

1.1.6.Хурдан морины уралдаан, морины сунгаа, уралдааны бэлтгэлийн үед уяач нь уралдаанч хүүхдийн эрх, амь нас, эрүүл мэнд, аюулгүй байдлыг хангахад чиглэгдсэн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

1.1.7.Хүүхэд гэмт хэрэг, зөрчил, хүчирхийлэл, үе тэнгийн дээрэлхэлтэд өртөхөөс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ авна.

1.1.8.Хүүхэд бүрийг хөгжүүлж, өөртөө итгэлтэй, Монгол орныхоо байгаль, түүх үндэсний хэл соёл, уламжлалаар бахархдаг хүмүүжил олгох “Зөв Монгол хүүхэд” дэд хөтөлбөрийг орон нутагт хэрэгжүүлнэ.

1.1.9.Гэр бүлийн гишүүн бүрт гэр бүлийн боловсрол олгох “Монгол гэр бүл” боловсролын дэд хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

1.2.Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд:

1.2.1.Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнийг бусдын адил бизнес эрхлэх, сурч, хөдөлмөрлөх, бие даан амьдрахад нь туслах, сэргээн засах, нийгмийн харилцаанд ороход туслан дэмжих зэргээр тэдний хэрэгцээнд нийцсэн олон талт мэргэжлийн үйлчилгээ үзүүлнэ.

1.2.2.Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний бие даан амьдрах, нийгмийн үр дүнтэй оролцоог дэмжих, тэдгээрийн эрх ашгийг хамгаалах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.

1.2.3. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд, иргэдэд зориулсан сэргээн засах, хөгжлийн цогцолбор төвийг аймагт байгуулах хөрөнгийн эх үүсвэрийг холбогдох төсөвт тусгуулж, шийдвэрлүүлнэ.

1.2.4.Эмнэлгүүдэд хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд зориулсан дэд бүтэц, орчин нөхцөлийг бий болгоно.

1.2.5.Үйлчилгээний газар, шинээр баригдаж байгаа барилга байгууламж, явган хүний зам, гэрлэн дохиог хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн чөлөөтэй зорчих олон улсын стандартын шаардлагад нийцүүлж, өөрчлөх асуудлыг шийдвэрлэнэ.

1.2.6.Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн тогтмол орлого олох нөхцөл бололцоог хангаж, бүх талын туслалцаа үзүүлнэ.

1.2.7.Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд, иргэн нийгмийн амьдралд тэгш оролцох боломжийг нэмэгдүүлсэн үйлчилгээнд хөнгөлөлт, дэмжлэг үзүүлэхийг бодлогоор дэмжинэ.

1.2.8.Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд, бага насны хүүхдэд зориулсан нарсан ойд төрийн мэдлийн сувилалын газар байгуулна.

1.3.Залуучууд, ахмад, эмэгтэйчүүдийн нийгмийн хамгаалал:

1.3.1.Залуучуудын хөгжлийн "Community center" байгуулж, чөлөөт цагаа өнгөрөөх, хамтдаа хөгжих, суралцах орчныг бүрдүүлнэ.

1.3.2.Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх төсөл хөтөлбөрийн биелэлтэд дүн шинжилгээ хийж, илүү үр дүнтэй хэлбэрээр шинэчлэн зохион байгуулна.

1.3.3.Орон нутагт ажиллаж буй залуучуудыг дэмжих хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

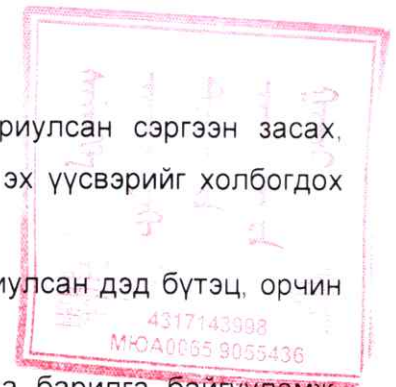
1.3.4.Ахмад настанд зориулсан сэргээн засах, эмчилгээ, сувилгааны цогцолбор төвийг байгуулж, хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллана.

1.3.5.Ахмадын эрүүл мэндийн тогтолцоог сайжруулж, үйлчилгээ хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

1.3.6. Улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтын эх үүсвэрээр Сүхбаатар суманд ахмадын өргөө байгуулах асуудлыг холбогдох байгууллагуудтай хамтран шийдвэрлэнэ.

1.3.7.Хүүхэд, залуучуудыг хөгжүүлэх "СЭЛЭНГЭ STEAM" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ. /Шинжлэх ухаан, технологи, инженер, урлаг, математик хөгжил/

1.3.8.Хүүхэд харах үйлчилгээг хөгжүүлэх, цэцэрлэгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх замаар эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг бодлогоор дэмжинэ.

1.4.Боловсрол:

1.4.1.Ахлах ангийн сурагчдыг ажил хөдөлмөрт бэлтгэх зорилгоор “Зуны хөтөлбөр”-ийг сум, сургууль бүрийн онцлог байдлыг түшиглэн зохион байгуулна.

1.4.2.Ард иргэд, аж ахуйн нэгж, компаниуд, хандивлагчдын идэвхтэй оролцоо, дэмжлэгийг хангах замаар боловсролыг дэмжих “Орон нутгийн сан”-г байгуулж, нээлттэй, олон нийтийн хяналттай, ил тод, үр дүнтэй зарцуулж хэвшүүлнэ.

1.4.3.Багшийг хөгжүүлэх “Сайн багш-Хөгжсөн сурагч” аймгийн дэд хөтөлбөрийг боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.

1.4.4.”Цахим-Сэлэнгэ” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, цахим технологи, ухаалаг сургалтыг сургалтын байгууллага бүр дээр хүртээмжтэй нэвтрүүлнэ.

1.4.5.Политехник коллежууд болон насан туршийн боловсролын төвийн хамтын үйл ажиллагааг өргөжүүлэх арга замаар ард иргэдийн амьдрах ухааны сургалтын үр нөлөөг нэмэгдүүлнэ.

1.4.6. Шат шатны төсвийн хөрөнгө оруулалтын эх үүсвэрээр “Багшийн хөгжлийн ордон”-г шинээр байгуулж, үйл ажиллагааг тогтмолжуулна.

1.4.7.Багш, сурагч солилцооны хөтөлбөр болон боловсролын бусад чиглэлээр өндөр хөгжилтэй улс орнуудын туршлагыг судалж, идэвхтэй хамтын ажиллагааг хөгжүүлнэ.

1.4.8.Хөгжлийн бэрхшээлтэй болон зорилтод бүлгийн хүүхэд залуучууд, иргэдийн сурч хөгжих “Тэгш боломж” дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.4.9. Холбогдох байгууллагуудтай хамтран Политехник коллежуудыг түшиглэн шинжлэх ухаан технологи, инноваци, гарааны бизнес /startup/-ийн инкуватор төвийг байгуулна.

1.4.10.Политехник коллежуудын үйл ажиллагааг бүх талаар дэмжин инновацид суурилсан бренд бүтээгдэхүүнүүдийг бий болгоно.

1.4.11.Политехник коллежуудыг түшиглэн ахлах сургууль байгуулах асуудлыг холбогдох байгууллагуудад уламжлан шийдвэрлүүлнэ.

1.4.12.Үдийн цай хөтөлбөрийг орон нутгийнхаа аж ахуйн нэгж, байгууллагууд хамтран аймаг дотоодын үйлдвэрлэлийн бүтээгдэхүүнээр хангах үйл ажиллагааг зохион байгуулж, эрүүл аюулгүй хоол хүнсээр сурагчдаа үйлчлэх бодлого хэрэгжүүлнэ.

1.4.13.Гадаадын их дээд сургуульд жил бүр 10-аас доошгүй шилдэг сурагчдыг оюутны тэтгэлгээр суралцах нөхцөлийг бүрдүүлэх чиглэлээр холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.

1.4.14.Сэлэнгэ аймагт Хөдөө аж ахуйн чиглэлийн их дээд сургуулийн салбарыг нээх асуудлыг судалж, сумдын болон бүс нутагтаа хөдөө аж ахуйн болон инженер техникийн ажилтнаар хангаж ажиллах бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

1.4.15.Цэцэрлэг, сургуулийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх замаар сум бүрт бага насны хүүхэд нэг км радиус дотор цэцэрлэг, сургуульдаа хүрэх боломжийг бүрдүүлэх талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

1.4.16.Сургуулийн автобусаар үйлчилж, хүүхэд сургуульдаа аюулгүй ирж, буцах нөхцлийг бүрдүүлж, камержуулалтыг өргөжүүлнэ.

1.4.17.Хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэх сургуулийн өмнөх болон бага, дунд боловсролын “цөм” дэд хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, орон нутаг, иргэний нийгмийн байгууллага, гэр бүлийн оролцоог өргөжүүлнэ.

1.4.18.Дотуур байрны орчин, нөхцөлийг сайжруулах төслийг холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.

1.4.19.Хүүхдийг хүчирхийлэл, мөлжлөгөөс хамгаалах нөхцөл орчныг бүрдүүлж, мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

1.4.20.Хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлж, тэдний санаа бодлыг мэргэжлийн байгууллагуудын үйл ажиллагаанд тусгах зорилгоор насны онцлогт тохирсон нийгмийн үйл ажиллагаанд оролцох, үзэл бодлоо илэрхийлэх боломжийг дэмжинэ.

1.5.Эрүүл мэнд:

1.5.1.Иргэдийн халдварт болон халдварт бус өвчлөл, эх болон нярайн эндэгдлийг бууруулна.

1.5.2.Аймгийн эрүүл мэндийн байгууллагын тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай чанар хүртээмжтэй, ил тод, ёс зүйтэй, иргэддээ ээлтэй болгоно.

1.5.3.Хорт хавдрын шалтгаант нас баралтыг бууруулж, эрт илрүүлэлт, оношилгоо, эмчилгээний чанарыг сайжруулах зорилт тавьж ажиллана.

1.5.4.Сэлэнгэ аймгийн хэмжээнд хүүхдийн эмнэлгийн хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, Сүхбаатар, Мандал, Сайхан сумдын байгалийн үзэсгэлэнт газарт сувиллыг шинээр барьж, ашиглалт оруулах асуудлыг холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.

1.5.5.Иргэдийг насны бүлэгт нь тохирсон урьдчилан сэргийлэх үзлэг, оношилгоонд хамруулах ажлыг зохион байгуулна.

1.5.6.Архидалт, хар тамхи, мансууруулах бодист донтох, амиа хорлолтын шалтгаан, сэтгэл зүйн өвчлөлийг эрт илрүүлэх тасгийн үйл ажиллагааг өргөжүүлж, сайжруулахад бодлогоор дэмжиж ажиллана.

1.5.7.Яаралтай түргэн тусламжийн үйлчилгээний зохион байгуулалтыг шинэчилж, материаллаг баазыг бэхжүүлэх, үйлчилгээний чанар, хүртээмж, шуурхай байдлыг оновчтой зохион байгуулж, үр дүнг тооцдог болгоход онцгой анхаарч ажиллана.

1.5.8.Тэтгэвэр тогтоолгосон ахмад эмч, сувилагч нарыг эрүүл мэндийн байгууллагад зөвлөхөөр ажиллуулах боломжийг бүрдүүлж, бодлогоор дэмжиж ажиллана.

1.5.9.Эмчийн чадавх, эмчилгээний үр дүнг үнэлэх, цахим систем ажиллуулж, өрсөлдөөнд суурилсан тусламж үйлчилгээг үзүүлэхэд бодлогоор дэмжиж ажиллана.

1.5.10.Уламжлалт анагаах ухааны өв санд суурилж, уламжлалт эмчилгээ, үйлчилгээний брэнд бүтээгдэхүүнийг хөгжүүлэх төрийн бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

1.5.11.Эрүүл мэндийн даатгалын цахим картыг нэвтрүүлнэ.

1.5.12.Эмийн найрлагад ордог амьтан, ургамал, эрдсийн нөөцийг хамгаалж, үржүүлэх, тарих үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжинэ.

1.5.13.Эмийн хэрэглээ, эрүүл аюулгүй байдлын хяналтыг сайжруулахад холбогдох байгууллагатай хамтран ажиллана.

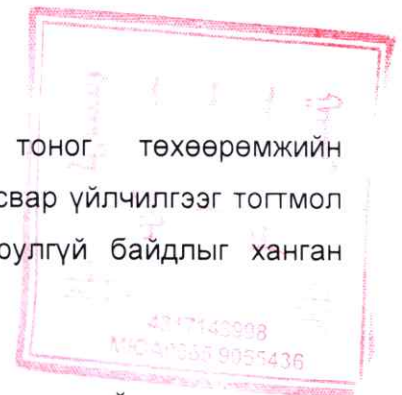
1.5.14.Аймгийн хэмжээнд нарийн мэргэжлийн эмч, эмнэлгийн ажилтнуудыг тогтвор суурьшилтай ажиллах нөхцөл бололцоогоор хангаж ажиллана.

1.5.15.Аймгийн хүн амын дундаж наслалтыг нэмэгдүүлэх хүрээнд эрүүл, аюулгүй ээлттэй орчныг бүрдүүлж, эрүүл амьдралын зөв дадал хэвшлийг төлөвшүүлэн эрт илрүүлэлтийг оновчтой тасралтгүй зохион байгуулж, “80+” дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.5.16.“Эрүүл монгол хүн” хөтөлбөрийн хүрээнд “Элэг бүтэн монгол”, “Эрүүл шүд”, “Умайн хүзүүний хавдаргүй монгол” болон бусад арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.5.17.Аймгийн хүн амын дунд тэргүүлэх өвчлөл, эндэгдлийг тогтоож, түүнээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор иргэдэд эрүүл мэндийн боловсрол олгож, эрт илрүүлэг үзлэг оношилгоонд тогтмол хугацаанд хамрагддаг хэвшлийг бий болгоно.

1.5.18.Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн нийлүүлэлтийн чанар, аюулгүй байдалд хяналт тавьж, засвар үйлчилгээг тогтмол зохион байгуулснаар эмч, эмнэлгийн мэргэжилтний аюулгүй байдлыг ханган ажиллана.

1.6.Соёл урлаг, спорт:

1.6.1.Уламжлалт өв соёлоо бодлогоор дэмжин соёлын өвийг тоон системд хөрвүүлэн хадгалж, олны хүртээл болгох ажлыг эхлүүлнэ.

1.6.2.Аймгийнхаа соёлын биет ба биет бус өвийг хадгалан хамгаалах, сэргээн засварлах, түүнийг хамгаалан цуглуулагч, тээн уламжлагч нарыг сурталчлан дэмжинэ.

1.6.3.Археологийн болон түүх соёлын дурсгалт газрын бүртгэл, хамгаалалтыг сайжруулна.

1.6.4.Мэргэжлийн урлагийн байгууллага, залуу уран бүтээлчдийн уран бүтээлээ олны хүртээл болгох, ур чадвараа хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.

1.6.5.Сайн дурын уран сайханчид болон урлагийн холбоодын үүсгэл санаачилгыг дэмжинэ.

1.6.6.Үндэсний өв соёл, зан заншлыг сэргээн хөгжүүлэх, сурталчилж өвлүүлэх зорилгоор Сэлэнгэ аймгийн үндэстэн, ястны язгуур урлагийн наадмыг зохион байгуулж ардын авьяастнуудыг тодруулна.

1.6.7.Түүх, соёлын агуулга бүхий контентыг хөгжүүлж, үзэгчдэд хүртээл болгох ажлыг зохион байгуулна.

1.6.8.Сэлэнгэ аймгийн биеийн тамир, спортын салбарт аюулгүй ажиллагааны талаар шаардлагатай стандартуудыг нэвтрүүлж ажиллана.

1.6.9.Спорт цогцолбор, усан бассейн, сургалтын төв, чөлөөт цагийн үйлчилгээ үзүүлэх барилга байгууламж, дэд бүтцийг бий болгох төслүүдийг төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлнэ.

1.6.10.Спортын олон улсын хэмжээний томоохон арга хэмжээ, фестиваль, уралдаан, тэмцээнийг зохион байгуулах, оролцоход бодлогоор дэмжиж, хамтран ажиллана.

1.6.11.Эрүүл, идэвхтэй аж төрөх талаар сургалт, сурталчилгааг сайжруулж, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

1.6.12.Аймгийн хэмжээний томоохон суурин газруудад дугуйн зам барих төслийг хэрэгжүүлнэ.

1.6.13.Бясалгал, хийн дасгал, нийтийн бүжиг, иог, чөлөөт цагийн клубуудын үйл ажиллагааг дэмжинэ.

1.6.14.Сүхбаатар, Мандал, Сайхан суманд хүүхэд залуучуудын спорт соёл амралтын хүрээлэн барих ажлыг судалж, хэрэгжүүлнэ.

1.6.15.Сүхбаатар, Мандал суманд орчин үеийн шийдэлтэй стандартад нийцсэн хөл бөмбөгийн талбай, Ерөө сумын Бугант тосгонд хоккейн талбай, бусад сумдын онцлогт тохирсон спортын байгууламж барих санаачилга гарган, санхүүжилтийг улс, аймгийн төсөвт тусгуулан, хэрэгжүүлнэ.

1.6.16.Чөлөөт өрсөлдөөний зарчимд нийцүүлэн мэргэжлийн соёл, урлагийн байгууллагуудад нэмэлт орлого олох боломж, нөхцөлийг бүрдүүлэх талаар хамтарч ажиллана.

1.6.17.Төрийн өмчийн оролцоо бүхий соёлын байгууллагуудад менежментийн шинэчлэл хийж, бие даасан байдлыг сайжруулна.

1.7.Хүний эрх, эрх чөлөө:

1.7.1.Монгол хүн өмчтэй байх, өмчдөө бүрэн эрхт эзэн нь байх нөхцөлийг сайжруулна.

1.7.2.Ардчиллын үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцох, бүх шатны сонгуульд саналаа өгөх, Улсын Их Хуралд сонгогдсон гишүүд, иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд сонгогдсон төлөөлөгчдөөр дамжуулан саналаа илэрхийлэхийг дэмжиж ажиллана.

1.7.3.Хүний заяагдмал эрхийг хамгаалах, иргэдэд хүний эрхийн талаар ойлголт өгөх, сурталчлан таниулах үйл ажиллагааг дэмжинэ.

1.8.Хэвлэл мэдээлэл:

1.8.1.Орон нутгийн эрэн сурвалжлах сэтгүүл зүй, чөлөөт, олон ургалч хэвлэл мэдээллийн эрх чөлөөний баталгааг дээшлүүлж, хэвлэл мэдээллийн хараат бус бие даасан байдлыг хангана.

ХОЁР.ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ӨСӨЛТ

2.1.Хөдөлмөр эрхлэлт:

2.1.1.Үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг шууд худалдаалах төвийг сумдад байгуулах, борлуулалтын сүлжээг бий болгох асуудлыг төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны хүрээнд шийдвэрлэнэ.

2.1.2.Салбарын тогтвортой хөгжлийг хангахад шаардлагатай мэдээллийн сан бүхий мэдээллийн системийг бий болгоно.

2.1.3.Баялаг бүтээгчдээ дэмжиж, Сэлэнгэчүүдийнхээ орлогыг нэмэгдүүлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

2.1.4.“Өрх бүр баялаг бүтээгч” дэд хөтөлбөрийг сумдуудад үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.

2.1.5.Аймаг, сумдуудын бизнес хөгжүүлэх төвөөр дамжуулан бизнес эрхлэгчдийг дэмжинэ.

2.1.6.Аймгийн хэмжээнд орон сууцжуулах дэд хөтөлбөр хэрэгжүүлэх замаар барилгын салбарт ажиллагсдыг бодлогоор дэмжинэ.

2.1.7.Аймгийн хэмжээнд хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн менежментийн тогтолцоог сайжруулахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.

2.1.8.Хөдөлмөрийн зах зээл дээр эрэлтийн судалгааны чанарыг сайжруулж, хэрэгцээтэй байгаа ажил, мэргэжлийг эдийн засгийн салбар, ажил мэргэжлээр нарийвчлан гаргаж, их дээд сургууль, мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын элсэлттэй нягт уялдуулна.

2.1.9.Хөдөлмөр эрхлэлтийн олон хэлбэр (цагийн ажил, аутсорсинг, сүлжээний борлуулалт, ажиллах хүч нийлүүлэх үйлчилгээ г.м.)-ийг хүлээн зөвшөөрнө.

2.1.10.Сэлэнгэ аймгийн хэмжээнд ядуурлын түвшнийг улсын дунджаас бууруулах үе шаттай арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

2.1.11.Эрдэс баялаг, малын гаралтай түүхий эдийг боловсруулах, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.

2.2.Уул уурхай:

2.2.1.Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлд түшиглэн ашигт малтмалыг олборлож, нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, экспортлох боломжтой үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг дэмжих бодлого баримтална.

2.2.2.Хариуцлагатай уул уурхайн олон улсын стандарт, шалгуур үзүүлэлтүүдийг иргэн, аж ахуйн нэгж бүр үйл ажиллагаандаа хатуу мөрдөж, ашигласан болон ашиглаж байгаа талбайг хамгаалах, нөхөн сэргээлтийг заавал хийж байх ажлыг хэвшил болгоно.

2.2.3.Аюулгүй ажиллагааны хариуцлагыг чангатган уул уурхайн хайгуул болон олборлолт, хаалтын аюулгүйн үйл ажиллагааг зохицуулах хууль журмыг хэрэгжүүлнэ.

2.2.4.“Төрөөс эрдэс баялгийн салбарт баримтлах бодлого”-ын хүрээнд алтны хууль бус олборлолт, наймааг таслан зогсоох үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ.

2.2.5.Аймгийн нутаг дэвсгэрт нөхөн сэргээх шаардлагатай газруудад иргэн, аж ахуй нэгж, олон нийтийн оролцоо, Олон Улсын байгууллагуудтай хамтран ногоон хөгжлийн бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

2.2.6.Аймгийн “Уул уурхайн талаар баримтлах бодлого”-ын хүрээнд бичил уурхай эрхлэгчдийг бизнесийн бусад салбарт шилжин ажиллахад нь бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.2.7.Эрдэс баялгийн салбарт ашигт малтмалын хайгуулын үйл ажиллагааг эрчимжүүлэн, дэлхийн эдийн засгийн ногоон шилжилттэй уялдуулсан мега төслүүдийг хэрэгжүүлэх замаар эдийн засгийн эрчимтэй өсөлтийг бий болгоно.

2.2.8.Бичил уурхайн эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгож, шаардлага хангасан зарим нөхөрлөл, хоршоог уул уурхайн олборлолтын аж ахуйн нэгж хэлбэрээр албажуулан хууль бус олборлогчдод тавих төрийн хяналтын тогтолцоог сайжруулна.

2.2.9.Хариуцлагатай уул уурхайн зарчмын дагуу нөхөн сэргээлт, хаалтын асуудлыг тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч аж ахуйн нэгж бүрэн хариуцахад хяналт тавина.

2.2.10.Уурхайн үйл ажиллагааны хяналт, нөхөн сэргээлт, хаалтын стандартыг олон улсын жишигт хүргэж, дүйцүүлсэн нөхөн сэргээлтийг ногоон хөгжлийн бодлоготой уялдуулна.

2.2.11.Олборлох салбарын ил тод байдлын санаачилга /ОСИТБС/-ын аймгийн салбар зөвлөлийг хуулийн дагуу шинэчлэн байгуулна.

2.2.12.Сэлэнгэ аймагт ашиглалтын лизенц эзэмшиж буй уул уурхайн ашиглалт, нийгмийн хариуцлагад тавих хяналтыг өндөржүүлж, орон нутаг дахь үр өгөөжийг дээшлүүлнэ.

2.2.13.Ховор металиас бусад төрлийн ашигт малтмалыг шинээр хайх, олборлох үйл ажиллагааг шинээр эхлүүлэхгүй байна.

2.3.Газар тариалан:

2.3.1.Усалгаатай тариалангийн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэн ус, эрчим хүчний хэмнэлттэй, байгальд ээлтэй техник, технологийн хангамжийг сайжруулж, нэгжээс авах ургацыг дээшлүүлнэ.

2.3.2.Хүлэмжийн аж ахуй, дуслын усалгаанд шаардлагатай нар, салхины сэргээгдэх эх үүсвэрээр хангах төсөл хэрэгжүүлнэ.

2.3.3.Өрх, байгууллага бүр хүлэмжийн аж ахуй эрхлэх санаачилгыг дэмжиж, шинэ ногооны нэр төрөл, хангамжийг сайжруулна.

2.3.4.Газар тариалангийн бүс нутаг, сумдад услалтын системийн менежментийг боловсронгуй болгож, тариалан эрхлэгч, хүнсний ногоо тариалагчдыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.3.5.Газар тариалангийн салбарыг хөгжүүлэх бодлогын хүрээнд үрийн аж ахуйн системийг боловсронгуй болгож, хөрс, цаг уурын онцлогт тохирсон, баталгаат сортын үрийн хангамжийг нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.

2.3.6.Үр тариа болон ургамал хамгаалах химийн бодис, бордоо, био бэлдмэлийн үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжинэ.

2.3.7.Өндөр ашиг шимтэй эрчимжсэн мал аж ахуйг газар тариалангийн үйлдвэрлэлтэй хослуулан хөгжүүлнэ.

2.3.8.Ургамал хамгаалалтын орчин үеийн арга технологийг иж бүрэн хэрэгжүүлж, тариалангийн талбайн хөрсийг элэгдэл, хортон шавжаас хамгаалах, үйлдвэрлэлийн зохистой дадлыг нэвтрүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ.

2.3.9.Дөрвөн улирлын хүлэмжийн аж ахуй эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжиж, хамтран ажиллана.

2.3.10.Жимс, жимсгэнийн дотоодын үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх санал санаачилгыг дэмжиж ажиллана.

2.3.11.Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийн мэргэжлийн ажиллах хүчний хангамж, чадавхийг бэхжүүлэх чиглэлээр дэд хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

2.3.12.Сэлэнгэ аймагт хүнс, хөдөө аж ахуйн салбарт баримтлах бодлогыг хэрэгжүүлж, "Органик хүнс" хөтөлбөр боловсруулж, мах, сүү, гурил, хүнсний ногоо зэрэг бүтээгдэхүүний дотоод хэрэгцээг ханган, экспортлох бодлого баримтална.

2.3.13.Мэргэжлийн холбоод, төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлийн байгууллагуудын хүнсний бүтээгдэхүүний лаборатори байгуулахыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.3.14.Төв суурин газрын нийтийн орон сууцны оршин суугчдад хүнсний хэрэгцээгээ хангах, өрхийн орлогоо нэмэгдүүлэх зорилгоор дөрвөн улирлын төвлөрсөн хүлэмжийн аж ахуй эрхлэх санаачилгыг дэмжиж, ногоо тариалах газрын асуудлыг үе шаттайгаар шийдвэрлэх бодлого баримтална.

2.3.15.Мэдээллийн технологийг ашиглан мал аж ахуйн гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдалд тавих хяналтыг сайжруулна.

2.3.16.Бүх нийтийн хүнсний боловсролыг дээшлүүлэх, хоол хүнс, шим тэжээлийн чанар, аюулгүй байдлыг эрүүл амьдралын зан үйл, хэвшилтэй нягт уялдуулах чиглэлээр аймгийн хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

2.3.17.Хүнсний ногоо тариалах, хүлэмжийн аж ахуй эрхлэх, борлуулалтын сүлжээ бий болгох чиглэлээр Солонгос, Япон зэрэг өндөр хөгжилтэй орнуудын туршлагыг орон нутагтаа нутагшуулах ажлыг зохион байгуулна.

2.3.18.Хүн амын гол нэр төрлийн хүнсний бүтээгдэхүүний дотоод хэрэгцээг чанартай хүнсээр хүртээмжтэй хангаж, дотоод зах зээл дэх хүнсний нийлүүлэлтийн сүлжээг бий болгож, аюулгүй байдлын тогтолцоог нэвтрүүлэх замаар найдвартай хүнс нийлүүлэгч аймаг болох бодлого баримтална.

2.3.19.Малчдын малаа маллах дундын бэлчээрийг баталгаажуулж, ашиглалтын хариуцлагыг нэмэгдүүлж, малчдын эрх ашгийг хамгаална.

2.3.20.Суурин болон хагас суурин маллагаатай эрчимжсэн мал аж ахуйг эрхлэх журам, зохицуулалтын бодлогыг боловсруулан хэрэгжүүлнэ.

2.3.21.Тариалангийн талбайд ойн зурвас байгуулж, хөрсний элэгдэл, малын хөлөөс хамгаална.

2.3.22.Газар тариалангийн үйлдвэрлэлд техникийн шинэчлэл хийж, баталгаат сортын үрийн хангамж, ургамал хөрс хамгаалалт, услалтын систем барих зэрэг агро техникийн цогц арга хэмжээг дэмжинэ.

2.4.Мал аж ахуй:

2.4.1.Малын эмч нарын ур чадварыг дэмжих замаар нэгж малд ногдох мал эмнэлгийн үйлчилгээний чанарыг сайжруулна.

2.4.2.Мал эмнэлгийн байгууллагын санаачилгад үндэслэн "Малын эмчилгээ, сувилгааны төв"-ийг төв, суурин газраас зайтай, бэлчээрийн бүс нутагт малчдад ойрхон байгуулах санаачилгыг дэмжинэ.

2.4.3.Малчдын хамтын оролцоонд тулгуурлан бэлчээр нутгийн тогтвортой ашиглалтыг хангаж, доройтсон бэлчээрийн 30-аас доошгүй хувийг сэргээнэ.

2.4.4.Мал аж ахуйн салбарыг эдийн засгийн үр ашигтай, орчин үеийн шинэ технологи, инновацад суурилж, хөгжүүлэх мэдлэг бүхий малчдыг малчин бизнесмен болгох замаар тогтвортой орлого бүхий хүчтэй дундаж давхаргыг тэлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

2.4.5.Малыг тооноос илүү чанарт шилжүүлж, малын төрлийг зохистой харьцаанд хүргэж, эдийн засгийн ашигтай, технологид суурилсан мал аж ахуйг хөгжүүлнэ.

2.4.6.Аймгийн хэмжээнд малын үүлдэр омог, угшлыг баталгаажуулж төрөлжсөн хэлбэрээр өсгөж үржүүлнэ.

2.4.7.Мал аж ахуйн эрүүл бүсийг баталгаажуулж, мал эмнэлгийн үйлчилгээний хүртээмжийг чанартай болгож, хяналтыг сайжруулна.

2.4.8.Малын гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг зах зээлд нийлүүлэх хяналтыг сайжруулж, малыг вакцин, туулгад бүрэн хамруулж, эрүүлжүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

2.4.9.Малаас гарч буй түүхий эдээр бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгчдийг бодлогоор дэмжинэ.

2.4.10.Малаас гарч буй түүхий эд болох арьс шир, ноос ноолуурыг боловсруулах үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.4.11.Уламжлалт мал, аж ахуйн гаралтай түүхий эд ноос, ноолуур, арьс шир, махыг малчдын оролцоотой анхан шатны түүхий эдийн тордолгооны цэгт бэлтгэн өндөр түвшний технологийн үйлдвэрт эцсийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж буй аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжиж, хамтран ажиллана.

2.4.12.Мал аж ахуй, газар тариалан, гахай, тахиа, зөгий, загасны аж ахуйд суурилсан орон нутгийн онцлог шинэ брэнд бүтээгдэхүүний бизнес загварыг хөгжүүлнэ.

2.5.Барилга, дэд бүтэц:

2.5.1.Газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөг нийт салбарын хөгжилтэй уялдуулан нэгдмэл болгох хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

2.5.2.Байгаль орчинд ээлтэй, эдийн засгийн үр өгөөжтэй, аюулгүй ажиллагааг бүрэн хангасан шинэ технологийн халаалт, дэд бүтцийн системийг нэвтрүүлэхэд бодлогын дэмжлэг үзүүлнэ.

2.5.3.Нийтийн орон сууцны ашиглалтын хүрээнд төрийн зарим чиг үүргийг мэргэжлийн төрийн бус байгууллага болон СӨХ-дын түншлэлд шилжүүлэх журмаар засвар, үйлчилгээний, инженерийн хангамжийн асуудлуудыг өмчлөгч

өөрөө хариуцах чадамжийг бэхжүүлж, төрийн оролцоог хязгаарлах бодлого хэрэгжүүлнэ.

2.5.4.Амины орон сууцны болон хуучин орон сууцны дулаан алдагдлыг бууруулах бодлого хэрэгжүүлнэ.

2.5.5.Гэр хорооллын дэд бүтцийг шийдэж, айл бүрийг хашаандаа сайхан амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор “Таны хашаа” дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

2.5.6.Барилгын салбарт хөрөнгө оруулалтын цогц механизмыг нэвтрүүлнэ.

2.5.7.Барилгын салбарт ажиллагсдын эрүүл мэнд, санхүүгийн эрсдэлийг бууруулах чиглэлээр холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

2.5.8.Аймаг, сумдын төвийн батлагдсан ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу дахин төлөвлөлтийн ажлыг дэмжиж, эрчимжүүлнэ.

2.5.9.Барилга, байгууламжийн насжилтыг тогтоож мэргэжлийн байгууллагаар дүгнэлт гаргуулж, дахин төлөвлөх ажлыг эхлүүлнэ.

2.5.10.Орон нутагт хотжилтыг дэмжих зорилгоор Сүхбаатар, Сайхан, Мандал зэрэг сумдад барилгын материалын жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхэд бодлогоор дэмжинэ.

2.5.11.Сэлэнгэ аймагт сургууль, цэцэрлэг, дотуур байр, спорт заал, бассейн, хүүхдийн хөгжлийн төвийн барилга байгууламжид тавигдах нэгдсэн стандарт шаардлагыг мөрдүүлнэ.

2.5.12.Шинээр баригдаж буй барилга байгууламж бүхэнд тусгай хэрэгцээт иргэдэд зориулсан зам шат бүхий хэрэгсэл суулгана.

2.5.13.Эдийн засгийн өсөлтийн суурь болсон дэд бүтэц (зам тээвэр, эрчим хүч, сэргээгдэх эрчим хүч, усан хангамж, мэдээлэл, харилцаа холбоо)-ийн хөрөнгө оруулалтыг хувийн, төсвийн, болон төр, хувийн хэвшлийн түншлэл зэрэг санхүүжилтийн бүхий л төрөл, боломжийг идэвхтэй ашиглана.

2.5.14.Аймгийн төв болон томоохон сумдад “Гудамж” төслийг үргэлжлүүлэн, авто замын уулзварыг шинэчлэх ажлыг улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх бодлого баримтална.

2.5.15.Сэлэнгэ аймгийн нутаг дэвсгэр дээрх авто замын болон аялал жуулчлалын зориулалттай авто замын сүлжээний танилцуулга гаргана.

2.5.16.Гудамж, нийтийн эзэмшлийн талбай, авто замуудыг камержуулах ажлыг үргэлжлүүлнэ.

2.5.17.Шинэ суурьшлын бүс болон сумын төвийн шинэчлэлийн хүрээнд инженерийн шугам сүлжээ, дэд бүтэц бүхий барилга байгууламж барих ажлыг төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны хүрээнд шийдвэрлэнэ.

2.5.18.Төв суурин газрын хүн амыг эрүүл ахуй, чанарын шаардлагад нийцсэн усаар хангаж, дэд бүтцийг сайжруулна.

2.5.19.Сэлэнгэ аймагт барилгын салбарт баримтлах бодлого боловсруулан хэрэгжүүлнэ.

2.5.20.Сайхан суманд барилгын материал үйлдвэрлэх цогцолбор төвийг шинээр байгуулах асуудлыг төр, хувийн хэвшлийн бусад байгууллагуудтай хамтран шийдвэрлэнэ.

2.6.Орон сууц:

2.6.1.Хүн амыг орон сууцжуулах зорилтын хүрээнд дараах чиглэлээр орон сууцны бодлого хэрэгжүүлнэ. Үүнд:

-“Тогтвортой орлого бүхий орон сууц” дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, аймаг, сумын төвүүдэд 20-100 айлын орон сууцыг бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн байршилтай уялдуулан хүн амын зорилтот бүлэгт тааламжтай нөхцөлөөр бүтээн байгуулах хувийн хэвшлийн санал, санаачилгыг дэмжинэ;

2.6.2.Бага, дунд орлоготой иргэдэд зориулж, амьдрах таатай нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор сумдын ерөнхий төлөвлөгөө, зураг төслийг иргэдийн оролцоонд тулгуурлан боловсруулж, дэд бүтэцжүүлэх ажлыг хэрэгжүүлнэ.

2.7.Эрчим хүч:

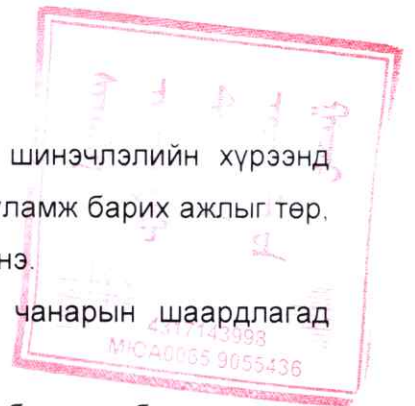
2.7.1.Сүхбаатар хотыг цахилгаан эрчим хүчний хоёрдогч эх үүсвэрээр хангах асуудлыг судалж, мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран шийдвэрлэнэ.

2.7.2.Сэргээгдэх эрчим хүчний шинэ эх үүсвэрүүдийг барих төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн үйл ажиллагааг дэмжиж ажиллана.

2.7.3.Сумдын дулааны станц, уурын зуухны өмчлөлийн асуудлыг хянаж, үр дүнг тооцон олон нийтэд мэдээлнэ.

2.7.4.“Шинэ зууны малчин” хөтөлбөр хэрэгжүүлж, малчин өрхүүдийг хүчин чадал өндөртэй цахилгаан хэрэгсэл ашиглах боломжоор хангахад бодлогоор дэмжинэ.

2.7.5.Сэлэнгэ аймагт баригдаж буй 50 мВт-ийн дулааны цахилгаан станцын дэд бүтцийн асуудлыг шийдвэрлэхэд хамтран ажиллана.

2.8.Үйлдвэржилт:

2.8.1.Нүүрс, төмөрлөгийн үйлдвэрлэлийн анхан шатны боловсруулах үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхэд бодлогоор дэмжлэг ажиллана.

2.8.2.Аймаг орон нутагт өрсөлдөх чадвар бүхий түүхий эд, эрдэс баялгийг боловсруулах үйлдвэрлэлийг бодлогоор дэмжин ажиллана.

2.8.3.Эдийн засгаа уул уурхайн салбараас хараат байдлаас гаргах зорилгоор хөнгөн-хүнсний үйлдвэрлэл, аялал жуулчлал, эдийн засгийн бусад салбаруудын өсөлтийг дэмжих бодлого, хөтөлбөрүүдийг боловсруулж, төрийн захиргааны төв байгууллагад уламжилна.

2.8.4.Хөдөө аж ахуйн боловсруулсан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг дэмжих, олон улсын чанар, стандартыг нутагшуулж, экспортлох цогц арга хэмжээг үе шаттай авч хэрэгжүүлэх талаар төрийн захиргааны байгууллагатай хамтран ажиллана.

2.8.5.Орон нутагтаа стратегийн хүнсний бүтээгдэхүүн болох жимс жимсгэнэ, элсэн чихэр, ургамлын тосны хангамжийг нэмэгдүүлэх хувийн хэвшлийн үйлдвэрлэлийн санаачилгыг дэмжинэ.

2.8.6.Сэлэнгэ аймагт загас, загасан бүтээгдэхүүн нөөшлөх үйлдвэрийг барьж байгуулах хувийн хэвшил, иргэдийн үйл ажиллагааг дэмжиж ажиллана.

2.8.7.Импортын хүнсний бүтээгдэхүүнд тавих хяналтыг сайжруулахад мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

2.8.8.Хүн амын гол нэр төрлийн хүнсний бүтээгдэхүүний дотоод хэрэгцээг чанартай хүнсээр хүртээмжтэй хангаж, дотоод зах зээл дэх хүнсний нийлүүлэлтийн сүлжээг бий болгож аюулгүй байдлын тогтолцоог нэвтрүүлэх замаар найдвартай хүнс нийлүүлэгч аймаг болох бодлого баримтална.

2.8.9.Үйлдвэрлэл, бизнес эрхлэгчдийг гаднын байгууллагуудын хөрөнгө оруулалт, зээл, тусламжид хамруулах бодлого баримтална.

2.8.10.Экспортын чиг баримжаатай хөдөө аж ахуйн хөнгөн үйлдвэрлэлийн кластерийг аймгийн түвшинд хөгжүүлэхийг бодлогоор дэмжинэ.

2.8.11.Төрөөс аж үйлдвэрлэлийн салбарыг хөгжүүлэхэд баримтлах бодлогын хүрээнд орон нутагтаа томоохон үйлдвэрлэлийн төслүүдийг эхлүүлнэ.

2.9.Төсөв, санхүү, татварын бодлого:

2.9.1.Орон нутгийн төсвийн зардлыг ач холбогдол, үр өгөөжөөр нь эрэмбэлэх зарчимд шилжиж, үр ашигтай хуваарилалтын бодлого хэрэгжүүлнэ.

2.9.2.Орон нутгийн үйлдвэрлэгчдийнхээ бүтээгдэхүүнийг худалдан авах хандлагыг бий болгож мөнгөн гүйлгээг нутагтаа авч үлдэх бодлого баримтална.

2.9.3.Хуримтлалыг бий болгох сургалт мэдээллийн бодлогыг хэрэгжүүлж иргэдийн банкин дахь хадгаламжийн хэмжээг нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

2.9.4.Татварын байцаагч, иргэн, аж ахуй нэгж, байгууллагын харилцан уялдаа холбоог сайжруулан, татварын зөвлөгөө өгдөг, хуулийг дээдэлдэг, бизнесийг дэмждэг чиглэлийг баримтална.

2.9.5.Иргэн, аж ахуйн нэгжийн бизнесийн үйл ажиллагааг дэмжсэн өгөөжтэй санхүүгийн зуучлалыг хөгжүүлэхэд бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.9.6.Аймгийн хэмжээнд үнэт цаасны брокерын үйл ажиллагааг тогтвортой ажиллуулахыг дэмжинэ.

2.9.7.Малын тоо толгойн албан татварыг бууруулах нөхцөл, боломжийг судалж, шийдвэрлэх арга хэмжээ авна.

2.9.8.Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалыг ашигласан төлбөрийн хэмжээг нэмэгдүүлэх боломжийг судалж, шийдвэрлэх арга хэмжээ авна.

2.10.Жижиг, дунд бизнес, бизнесийн дархлаа:

2.10.1.Жижиг, дунд болон бичил үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг гадаад зах зээлд гарах, хил орчмын худалдаанд идэвхтэй оролцоход нь дэмжлэг үзүүлнэ.

2.10.2.Жижиг дунд бизнесийн өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлж, гарцыг нэмэгдүүлэхэд шаардлагатай мэдээллийн сан үүсгэж, гарааны бизнесийг бодлогоор дэмжин, бүтээгдэхүүн үйлчилгээг мэдээллийн санд байршуулна.

2.10.3.Өрхийн болон жижиг дунд үйлдвэрлэл, баялаг бүтээгчдийг дэмжих орон нутгийн бизнес, брэнд бүтээгдэхүүнийг хөгжүүлэх зорилгоор "СЭЛЭНГЭ ХӨГЖИЛ" ОНӨААТҮГ-ыг байгуулна.

2.10.4.Төрийн зүгээс бизнес эрхлэгчдэд үзүүлж буй хүнд суртал, дарамтыг арилгаж, татвар төлөгч аж ахуй нэгжүүддээ үйлчилдэг, зөвлөдөг болгоно.

2.10.5.Эдийн засгийн түншлэл, бүс нутгийн чөлөөт худалдааны хэлэлцээрүүдийг байгуулж, гадаад худалдааг хөгжүүлнэ.

2.10.6.Гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагч аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжиж, хамтран ажиллана.

2.10.7.Жижиг дунд үйлдвэрлэлийн дархлааг тогтвортой байлгах зорилгоор аймгаас борлуулалтын зах зээлийг баталгаажуулах ажлыг зохион байгуулна.

2.11.Худалдаа үйлчилгээ:

2.11.1.Хүн амын хүнсний гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүний аймгийн хэрэгцээг аюулгүй, чанартай хүнсээр хүртээмжтэй, тогтвортой хангах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

2.11.2.Хүн амын хүнсний чанар, шим тэжээлийг сайжруулж, тэнцвэртэй, эрүүл хооллолтын зохистой дадлыг хэвшүүлнэ.

2.11.3.Байгалийн болон бэлчээрийн мал аж ахуйн гаралтай органик хүнс, хүнсний нэмэлт тэжээлийн үйлдвэрлэлийг дэмжиж, экспортын хэмжээг нэмэгдүүлнэ.

2.11.4.Хүнс, хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний худалдааны орчныг либералчилж, эко, ногоон, органик шошготой бүтээгдэхүүнийг олшруулан сав баглаа, боодлыг улсын нэгдмэл стандарттай болгоно.

2.11.5.Хот, суурин газрын хүнсний нийтийн хэрэглээний малыг зөвхөн үйлдвэрийн аргаар нядалж боловсруулах стандартыг бүрдүүлж, энэ чиглэлд хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтыг дэмжинэ.

2.11.6.Хэрэглэгчдийн оролцоог нэмэгдүүлж, лабораториудын үйл ажиллагааг чанаржуулна.

2.11.7.Хүнсний гол хэрэгцээ болох мах, ногооны зориулалтын зоорийг барих, мах, хүнсний ногооны хадгалалтыг сайжруулах асуудлыг хувийн хэвшлийн байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.

2.11.8.Хүнсний захуудад баримталдаг ариун цэвэр, аюулгүй байдлын стандартыг чанд мөрдүүлж ажиллана.

2.11.9.Суурь хэрэгцээний хүнсийг аймагтаа үйлдвэрлэх аж ахуйн нэгжүүдийн санал, санаачилгыг дэмжинэ.

2.11.10.Мэдлэг, технологийн дэвшил, инновац шингэсэн орон нутгийн үйлдвэрлэлийг дэмжин өрсөлдөх чадварыг сайжруулж, экспортын чиг баримжаатай хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.

2.11.11.Жимс, жимсгэнэ, нарийн ногоо тариалах болон хүлэмжийн газар олгох, ашиглахад уян хатан бодлого баримталж, гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтыг дэмжинэ.

ГУРАВ.АЙМГИЙН ТӨВ, СҮХБААТАР ХОТЫН ХӨГЖИЛ:

3.1.Аймгийн төвийн 8 дугаар багт шинэ суурьшлын бүсийг байгуулж, дэд бүтцийг байгуулах хөтөлбөрийг холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.

3.2.Аймгийн төвд Хүүхэд, залуучуудын чөлөөт цагийг зөв боловсон өнгөрүүлэх парк, цэцэрлэгт хүрээлэнг байгуулах төслийг зохих газраар шийдвэрлүүлнэ.

3.3.Сүхбаатар суманд баригдаж буй 50 мВт-ын дулааны цахилгаан станцыг бүх талаар дэмжиж, хөрөнгө оруулагчийг дэмжиж ажиллана.

3.4.Аялал жуулчлалын салбарыг орон нутгийн оролцоотойгоор хөгжүүлэх ажлыг зохион байгуулж, хувийн хэвшлийг дэмжиж ажиллана.

3.5.Сүхбаатар сумын газрын төлөвлөлт, олголтын орчинд реформ хийж, газар олгох, ашиглах, эзэмших, өмчлөх үйл ажиллагааг ил тод болгоно.

3.6.Иргэдийн өмчлөлийн газрын дэд бүтцийг хөгжүүлэх ажлыг төрийн нэгдмэл бодлоготой уялдуулан байгуулна.

3.7.Сүхбаатар сумын болон бусад сумдын үерийн хамгаалалтын даланг шинэчилж, иргэдийг гамшгаас хамгаалах, орчин нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

3.8.Хог хаягдлын менежментийн хүрээнд дахин боловсруулах цэгийг нэмэгдүүлэх, ялган боловсруулах үйлдвэрийг шинээр байгуулах асуудлыг улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөнд тусгаж хэрэгжүүлэх талаар холбогдох байгууллагад уламжлан шийдвэрлүүлнэ.

3.9.Сүхбаатар хотын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг шинэчлэн боловсруулж, хэсэгчилсэн ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу бичил хороолол байгуулах, дэд бүтцэд холбон хөгжүүлнэ.

ДӨРӨВ.ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ ИРГЭДИЙН ОРОЛЦОО:

4.1.Төрийн албан хаагчид:

4.1.1.Төрийн албанаас эрт тэтгэвэрт гарч буй иргэд жижиг, дунд, бичил бизнесийн салбарт ажиллах, баялаг бүтээх боломжийг бүрдүүлнэ.

4.1.2.Бүх шатны төрийн албан хаагчдыг эрхэлдэг ажлынхаа чиглэлээр сурч боловсрохыг дэмжиж, жил бүр сургалтад хамруулна.

4.1.3.Аймагтаа засаглалын зөв механизмыг бүрдүүлж, мөчлөг дагасан сонгуулийн бодлогоос татгалзаж хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг сайжруулж, төрийн албаны мерит зарчмыг баримтална.

4.1.4.Аймагтаа засаглалын эрүүл орчныг бий болгож, гадаад дотоодын хөрөнгө оруулагчдын итгэл, сонирхол татах орчныг бүрдүүлэх бодлого баримтална.

4.1.5.Орон нутгийн хөгжлийн ялгааг арилгаж, тэнцвэртэй хөгжлийн бодлого хэрэгжүүлнэ. Аймгийн 5 бүсийн эдийн засгийн өрсөлдөх чадвар, зах зээлийн нөхцөл байдалтай уялдуулан бодлогын баримт бичгийг шинэчилнэ.

4.1.6.Төрийн хувийн хэвшлийн түншлэлийн хуулийн дагуу зарим чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоод, хувийн хэвшлээр гүйцэтгүүлэх ажлыг бодлогоор дэмжинэ.

4.1.7.Төрийн албан хаагчдын ангилал, зэрэглэл, ажлын байранд тавигдах шалгуур, шаардлагыг тодорхой болгож, нам дагасан томилгооноос салгана.

4.1.8.Төрийн үйлчилгээнд хувийн хэвшил, иргэний оролцоот үнэлгээ, хариуцлагын тогтолцоог нэвтрүүлнэ.

4.1.9.Төрийн байгууллага, удирдах албан тушаалтан жил бүр иргэдэд нээлттэй, ил тод ажлын тайлангийн сонсгол хийдэг ажлыг тогтмолжуулна.

4.1.10.Төрийн албаны мерит зарчмыг хадгална.

4.2.Төрийн үйлчилгээний шуурхай байдал:

4.2.1.Цахим өргөдөл, гомдлын төвийн үйл ажиллагааг сэргээж, үйл ажиллагааг сайжруулна.

4.2.2.Мэдээллийн технологи, харилцаа холбооны хамрах хүрээг тэлэн орон нутагт өндөр хурдны интернэтийн сүлжээг хүртээмжтэй болгож, төрийн үйлчилгээг цаг алдалгүй, шуурхай авах боломжийг бүрдүүлнэ.

ТАВ.АЮУЛГҮЙ ТАЙВАН ОРЧИН:

5.1.Кибер халдлагатай тэмцэх, иргэний цахим мэдээллийн аюулгүй байдлын хамгаалалтыг хэрэгжүүлнэ.

5.2.Гамшиг, аюулаас хамгаалах аймгийн бүтэц бий болгож, үйл ажиллагаанд мэргэжлийн байгууллагын болон орон нутгийн иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

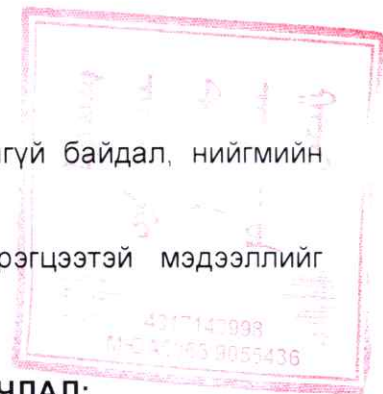
5.3.Авлигын эсрэг шүгэл үлээгчийг хамгаалах, дэмжих орчныг бүрдүүлэх санал дэвшүүлж, хамтран хэрэгжүүлнэ.

5.4.Аймаг, сумын эрсдэл бүхий газрууд, автобусны буудлуудыг камержуулж, цагдаагийн байгууллагатай шууд, хялбар байдлаар холбогдох тоноглол хийсэн аюулгүй бүс бий болгох ажлыг дэмжинэ.

5.5.Инженерийн шугам сүлжээний аюулгүй байдлын стандартыг хангуулна.

5.6.Төрийн тусгай албан хаагчдын ар гэрийн аюулгүй байдал, нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэхэд хамтран ажиллана.

5.7.Иргэн бүрийн аюулгүй байдлаа хангахад хэрэгцээтэй мэдээллийг нийгэмд түгээж, иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

ЗУРГАА.БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ:

6.1.Ногоон хөгжлийн бодлогын хүрээнд аймгийн нутаг дэвсгэрийн 66.9 хувь нь цөлжилтөд нэрвэгдсэнийг сааруулах, хамгаалалтын зурвасыг шинээр нэмэгдүүлэх талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.

6.2.Тэрбум мод хөтөлбөрийн хүрээнд төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр нөхөн сэргээлтийн ажлыг эрчимжүүлнэ.

6.3.Байгаль орчны хүний нөөцийн бодлогыг аймгийн хэмжээнд боловсруулж ажиллана.

6.4.Байгалийн нөөц, баялгийн хүртээмжийг тэгш шударга, нээлттэй байхад хяналт тавьж ажиллана.

6.5.Ус, агаар, хөрс, орчны бохирдлыг бууруулах цогц дэд хөтөлбөр боловсруулна.

6.6.Тусгай хамгаалалттай газар нутгийг судалгааны үндсэн дээр нэмэгдүүлж, онцлог эко системийн үйлчилгээ, үнэ цэнийг өсгөнө.

6.7.Усны нөөцийн хомсдолоос сэргийлж, гадаргын усыг хуримтлуулах, хэрэгцээг хүртээмжтэй хангах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

6.8.Усны хэрэглээг бүрэн тоолууржуулж, ус ашиглалтын үр ашиг, хэмнэлтийг сайжруулна.

6.9.Ус бохирдуулсны төлбөр, зөвшөөрөл олгох үйл явцаар дамжуулан үйлдвэрлэлийн усны дахин ашиглалт, үр ашгийг нэмэгдүүлнэ.

6.10.Суурин газрын ус хангамжийн эх үүсвэрийн эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг мөрдүүлж, газар чөлөөлөх, усны нөөц бохирдох, хомсдохоос сэргийлэх чиглэлээр ажлыг зохион байгуулна.

6.11.Ус хангамжийн эх үүсвэрийн барилга байгууламжийг өргөтгөж, шаардлага хангасан ундны ус хэрэглэдэг хүн амын тоог нэмэгдүүлнэ.

6.12.Сэлэнгэ мөрөнд урсацын тохируулгатай, олон зориулалтын цуваа усан сангууд байгуулах техник, эдийн засгийн үндэслэл, зураг төслийг боловсруулна.

6.13.Байгалийн нөөцийн өгөөжийг иргэдийн аж байдлыг сайжруулах, эдийн засгийн хөгжлийг дэмжих дэд бүтцийн бүтээн байгуулалт болон орон нутгийн эдийн засгийн өсөлт, ажил эрхлэлтийг дэмжих тогтвортой олон тулгуурт суурь бий болгоход чиглүүлэх бодлого баримтална.

6.14.Аймгийн аялал жуулчлалын талаар баримтлах бодлогын хүрээнд Тур бааз, Тур оператор компаниудын үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжиж, стандартыг мөрдүүлнэ.

6.15.Орон нутгийн иргэдийн амьдралд сайнаар нөлөөлөх жуулчдад чанартай үйлчилгээ үзүүлэх аялал жуулчлалын дэд бүтцэд хийх гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтыг дэмжиж, хамтран ажиллана.

6.16.Аялал жуулчлалын салбарт ажиллах хүчний ур чадварыг хөгжүүлэхэд анхаарч, сургалтад хамруулах асуудлыг бодлогоор дэмжинэ.

6.17.Сэлэнгэ аймагт аялах, жуулчлах эрэлтийг нэмэгдүүлэх, эргэлтийг нь сайжруулах зорилгоор эвент арга хэмжээг зохион байгуулна.

6.18.Орон нутгийн иргэдийн амьдралд эерэгээр нөлөөлөх, жуулчдад чанартай үйлчилгээ үзүүлэх аялал жуулчлалын дэд бүтцэд хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.

6.19.Аймгийн төвөөс “Номт” амралтын газар хүртэлх авто замын шинэчлэлийг улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын эх үүсвэрээр хэрэгжүүлэх ажлыг холбогдох байгууллагад уламжлан шийдвэрлүүлнэ.

6.20.Өвлийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх чиглэлээр гаргасан санал санаачилга, хөтөлбөр, арга хэмжээг бодлогоор дэмжинэ.

6.21.Алтанбулаг сумын нутаг дэвсгэрт орших “Солдат толгой”-д түүх дурсгалын цогцолбор байгуулах саналыг холбогдох газраар шийдвэрлүүлж, хэрэгжүүлнэ.

ДОЛОО.УЛСЫН ХИЛ ХАМГААЛАЛТ, БООМТЫН ХӨГЖИЛ:

7.1.Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалыг орон нутагт хэрэгжүүлж, аймгийн хил хамгаалах болон шалган нэвтрүүлэх байгууллагуудын хэвийн, тогтвортой үйл ажиллагааг хангана.

7.2.Хилийн бүс, зурваст нэвтрэх зөвшөөрлийг хил орчмын нутаг дэвсгэрт нутаглаж буй иргэдэд олгож, байгаль, цаг агаар хүндэрсэн тохиолдолд малчдад туслалцаа үзүүлнэ.

7.3.Хилийн боомтод үүрэг гүйцэтгэж байгаа офицер, ахлагч нарын ажиллах орчныг бүрдүүлэхэд орон нутгаас дэмжлэг үзүүлнэ.

7.4.Хилийн застав, боомтод үүрэг гүйцэтгэж байгаа офицер, ахлагч нарын гэр бүлийн гишүүдийг сургалт, дамжаанд хамруулах талаар анхаарч ажиллана.

НАЙМ.ГАДААД ХАРИЛЦАА:

8.1.Оросын Холбооны Улс болон бусад орнуудтай байгуулсан найрсаг хамтын үйл ажиллагааг эрхэмлэж, гадаад харилцааг эдийн засагжуулахад идэвхтэй байр суурь баримтална.

8.2.Хамтын ажиллагаатай улс орнуудын хүрээг өргөжүүлж, гадаад харилцааг бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

8.3.Аймгаа гадаадад сурталчлан таниулах, гадаад улс дахь монгол угсаатнуудад монгол хэл, түүх, соёл, өв уламжлалыг сэргээхэд дэмжлэг үзүүлнэ.

ЕС.ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ШУДАРГА ЁС

9.1.Хууль, шүүхийн байгууллагын албан хаагчдын ёс зүй, зан харилцаанд иргэд, олон нийтийн хяналтыг бий болгох бодлогыг хамтран хэрэгжүүлнэ.

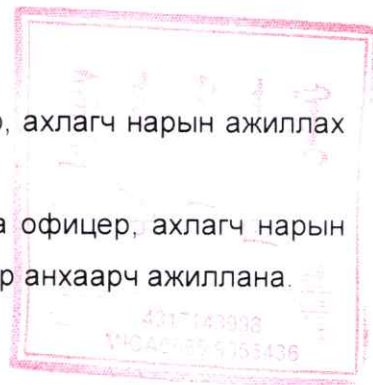
9.2.Хууль сахиулах байгууллагын үндсэн чиг үүрэг болох иргэдийн аюулгүй байдал, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, хүүхэд залуусыг гэмт хэрэгт өртөхөөс хамгаалах арга ажиллагааны хүртээмж, үр нөлөөг нэмэгдүүлнэ.

9.3.Мансууруулах, сэтгэцэд нөлөөлөх бодисоос хамааралтай, донтогч болсон иргэнд эмнэлгийн, сэтгэл зүйн болон нийгмийн тусламж, үйлчилгээ үзүүлэх бодлого баримтална.

9.4.Үзэл бодол, яс үндэс, нас, хүйс, хөгжлийн ялгаа, бэлгийн чиг баримжаа гэх мэт аливаа төрлийн ялгаварлал, дарамт, хүчирхийллийг гэр бүлийн орчин, ажлын байр, олон нийтийн бүх орчинд таслан зогсооход чиглэсэн үе шаттай арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

9.5.Хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн эсрэг хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, гэр бүл, сургуулийн орчинд хүүхдийн эрхийг хангах, ажлын байран дахь бэлгийн дарамттай тэмцэхэд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

9.6.Нийтэд тустай хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагааг нэмэгдүүлж, төлбөрийн чадваргүй иргэдэд хууль зүйн туслалцаа үзүүлэх, хүртээмжийг сайжруулах бодлого баримтална.

9.7.Гамшиг, аюулаас хамгаалах мэргэжлийн байгууллага болон орон нутгийн иргэдийн хамтын ажиллагааг бэхжүүлж, хамтарч ажиллана.

9.8.Аймаг, сумын нутгийн удирдлагын байгууллагын ил тод, нээлттэй байдал, шийдвэр гаргах үйл ажиллагаанд оролцох иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилгоор цахим ИТХ-ыг жилд 1-ээс доошгүй удаа хийнэ.

9.9.Иргэд гарын үсэг цуглуулж, тодорхой асуудлыг хөндөж дэвшүүлсэн тохиолдолд аймаг, сумын ИТХ шууд авч хэлэлцэх боломжийг бий болгоно.

9.10.Хууль сурталчлах, таниулах ажлын чанарыг дээшлүүлж, олон нийтэд хууль зүйн мэдээллийг шуурхай, үр дүнтэй хүргэнэ.

9.11.Иргэддээ итгэж, анхан шатны нэгж дээрээ асуудлаа шийдвэрлэх зарчимд тулгуурласан нутгийн удирдлагыг бэхжүүлнэ.

9.12.Төсвийн зарцуулалт, төрийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдэд тавих иргэний болон хөндлөнгийн хяналтыг нэмэгдүүлнэ.

9.13.Орон нутагт хэрэгжүүлэх аливаа төсөл, хөтөлбөр, тендерийн сонгон шалгаруулалтыг авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид, олон нийтийн оролцоотой ил тод, нээлттэй болгоно.

СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН АРДЧИЛСАН НАМЫН ХОРОО

**СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

II баг, Цагаан эрэг, Сүхбаатар сум,
Сэлэнгэ аймаг, 43081
Утас/Факс: (976)-7036-3040
Цахим шуудан: Selenge@audit.gov.mn
Цахим хуудас: www.audit.mn

**АЛТАНБУЛАГ СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

2024. 08. 06 № ТНАГ-2024/13-ШТА-НА-20.
танай _____-ны № _____-т

**Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт**

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Алтанбулаг сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Ардчилсан намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Алтанбулаг сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь 2024 оны аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох бусад байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур

018020954

болгосон.

Дүгнэлт

Ардчилсан намын Алтанбулаг сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Алтанбулаг сумын Ардчилсан намын хорооны мөрийн хөтөлбөр (.....³..... хуудас)-ийг хавсаргав.

Хувийг: Алтанбулаг сумын Сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

**СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН АЛТАНБУЛАГ СУМЫН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН 2024 ОНЫ СОНГУУЛЬД
ОРОЛЦОХ АРДЧИЛСАН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

НЭГ. ЭДИЙН ЗАСАГ-ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ

1.1 Алтанбулаг сумын түүхэн дурсгалт газруудыг түшиглэсэн “Түүхэн аялал жуулчлал”-ийг хөгжүүлж, сумын иргэдэд бизнесийн үйл ажиллагаа явуулах таатай орчин нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

1.2 Алтанбулаг сумын хэмжээнд албан тушаал, ашиг сонирхлын зөрчилтэй хууль бусаар олгосон газруудыг нийтэд ил болгон хуулийн дагуу шийдвэрлүүлж, үйлдвэрлэл үйлчилгээний зориулалтаар эзэмшүүлэх, ашиглуулах арга хэмжээг хуулийн дагуу ил тод зохион байгуулж, сумын мэдээллийн хэрэгслээр иргэдэд түгээнэ.

1.3 “Солдат толгой”-д түүх дурсгалын цогцолбор байгуулна.

1.4 Ноос, ноолуур, малын гаралтай түүхий эдийг орон нутагтаа бэлтгэн нийлүүлэх, сүү цагаан идээ боловсруулах, жижиг дунд үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжиж, мал эмнэлгийн үйлчилгээг сайжруулна.

1.5 Төмс, хүнсний ногоо тариаланчдыг дэмжих хөтөлбөр хэрэгжүүлэх, зоорь, хүлэмжийн аж ахуй, ногоо даршлах, савлах цех бий болгох замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.

ХОЁР. НИЙГЭМ-СОЁЛ УРЛАГ, СПОРТ, БОЛОВСРОЛ, ЭРҮҮЛ МЭНД

2.1 Алтанбулаг сумын иргэдэд хүртээмжтэй, орчин үеийн тоног төхөөрөмжөөр тоноглогдсон, шинэ эмнэлгийн барилга барих ажлыг улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх талаар холбогдох байгууллага, тойргоос сонгогдсон УИХ-ын гишүүдээр уламжлуулан шийдвэрлэнэ.

2.2 Алтанбулаг сумын иргэдэд соёл урлагийг хүртээмжтэй хүргэхийн тулд , орчин үеийн тоног төхөөрөмжөөр тоноглогдсон шинэ Соёлын төвийн барилга барих ажлыг улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх талаар холбогдох байгууллага болон тойргоос сонгогдсон УИХ-ын гишүүдээр уламжлуулан шийдвэрлэнэ.

2.3 Үндэсний өв соёл, ёс заншлыг сэргээн хөгжүүлэх сурталчлан өвлүүлэх зорилгоор сумын иргэдийн дунд урлагийн наадам зохион байгуулж ардын авьяастныг тодруулан алдаршуулна.

2.4 Спортын төрлүүдээр хүүхдийн авьяасыг хөгжүүлэхэд мэргэжлийн чадварлаг багш нарыг урьж, дугуйлан, секцийг тогтмол хичээллүүлэх, улс, аймаг, олон улсын тэмцээнд оролцох тамирчдыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.5 Ерөнхий боловсролын сургуулийн орчинд стандартад нийцсэн
камержуулалт суурилуулна.

2.6 Хилийн худалдаа эрхлэгчид, зорчигчдын ая тухтай байдлыг хангаж зорчих хэсэг, зам талбайн хэсэгт ариун цэврийн байгууламжийг стандартын дагуу барьж байгуулна.

3.1 Нийтийн эзэмшлийн зам талбай дахь камержуулалтыг стандартын шаардлага хангасан камераар сольж, иргэдийн аюулгүй орчинд амьдрах орчин нөхцөлийг сайжруулах ажлыг орон нутгийн хөрөнгөөр шат дараатай хийж хэрэгжүүлнэ.

3.3 Ус хангамжийн эх үүсвэрийн барилга байгууламжийг өргөтгөснөөр шаардлага хангасан үндны ус хэрэглэдэг хүн амын тоог нэмэгдүүлнэ.

3.5 Хаягдал дугуйг дахин боловсруулах цех байгуулах ажлыг бодлогоор дэмжиж, хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчидтэй хамтарч ажиллана.

ДӨРӨВ. ДЭД БҮТЭЦ

4.1 Сумын айл өрхүүдийг дулаан, цэвэр усны инженерийн шугам сүлжээнд шат дараалан холбох ажлыг улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх талаар холбогдох байгууллагад уламжлан, шийдвэрлүүлнэ.

ТАВ. ТӨСӨВ, САХҮҮ ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ

5.1 Төрөөс зохион байгуулах аливаа тендерийн сонгон шалгаруулалтыг авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид олон нийтийн оролцоотой ил тод нээлттэй болгоно.

5.3 “ЖИШИГ СУМ” хөтөлбөрийг үе шаттайгаар үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлэх талаар холбогдох байгууллагуудад уламжлан, идэвхжүүлнэ.

ЗУРГАА. ЗАСАГЛАЛ

6.1 Орон нутагтаа хяналттай, тэнцвэртэй, шударга, бүтээлч, бүтээгч засаглалыг бий болгоно.

6.2 Тодорхой асуудлыг хөндөж дэвшүүлсэн тохиолдолд иргэдийн гарын үсгийг цуглуулж сумын ИТХ хуулийн хүрээнд авч хэлэлцэх боломжийг бий болгоно. 3998

6.3 Иргэдэд хууль эрх зүйн туслалцаа үзүүлэх мэргэжлийн чадварлаг баг бүрдүүлж ажиллуулах талаар хамтарч ажиллана.

6.4 Нутгийн брэнд бүтээгдэхүүний тоог нэмэгдүүлж, зах зээлд худалдан борлуулах асуудлыг хувийн хэвшилтэй хамтран хэрэгжүүлнэ.

АЛТАНБУЛАГ СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН ХОРОО

СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР

II баг, Цагаан эрэг, Сүхбаатар сум,
Сэлэнгэ аймаг, 43081
Утас/Факс: (976)-7036-3040
Цахим шуудан: Selenge@audit.gov.mn
Цахим хуудас: www.audit.mn

БАРУУНБҮРЭН СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ АРДЧИЛСАН НАМД

2024.08.05 № ГНАГ-2024/13-ШТА-НА-21
танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Баруунбүрэн сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Ардчилсан намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Баруунбүрэн сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь 2024 оны аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох бусад байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгосон.

018020561

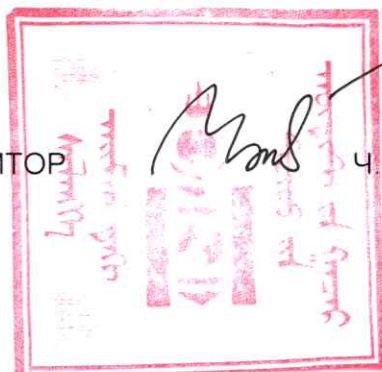
Дүгнэлт

Ардчилсан намын Баруунбүрэн сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Баруунбүрэн сумын Ардчилсан намын мөрийн хөтөлбөр (.....³..... хуудас)-ийг хавсаргав.

Хувийг: Баруунбүрэн сумын Сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

**СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН БАРУУНБҮРЭН СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН 2024 ОНЫ СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

Баруунбүрэн сумын Ардчилсан намын мөрийн хөтөлбөрийн гол зорилго нь Ардчилсан намаас дэвшүүлсэн “Шинэ бодлого-Шинэ хөгжил” хүн бүрд орлого, өрх бүрд өсөлт мөрийн хөтөлбөрийн хүрээнд эдийн засаг, нийгэм, засаглалын 3 тулгуурт бодлогыг хэрэгжүүлэн төрөлжсөн эдийн засагтай, чанартай, хүртээмжтэй, нийгмийн суурь үйлчилгээг үзүүлсэн шударга засаглал бүхий улсын тэргүүний сум болоход оршино.

НЭГ. ХҮРТЭЭМЖТЭЙ ЭДИЙН ЗАСАГ

1.1. Тус сумын гол үндсэн үйлдвэрлэл болох газар тариалан, мал аж ахуй чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа иргэн, аж ахуй нэгж, байгууллагуудтай хамтран ажиллаж, Засгийн газрын 2018 оны 131 дүгээр тогтоолыг хэрэгжүүлэх ажлын хүрээнд эрчимжсэн мал аж ахуй, газар тариалангийн бүс нутаг болгон хөгжүүлэхэд гол анхаарлаа хандуулна.

1.2. Тус сумын 1 дүгээр багийн нутаг дэвсгэрт байрлах шашин номын төв Амарбаясгалант хийдийг зорин очих сүсэгтэн олон болон гадаад, дотоодын аялал жуулчлалын тоог нэмэгдүүлэх зорилгоор тавигдаж эхэлсэн Дархан-Эрдэнэт чиглэлийн хатуу хучилттай авто замаас Амарбаясгалант хийд хүртэлх 33.4 км авто замыг ашиглалтад оруулах талаар Засгийн газар болон холбогдох яамдад уламжлан шийдвэрлүүлнэ.

1.3. Төр, төсвийн байгууллага, аж ахуй нэгжүүдийн цэвэр усны болон бохир зайлуулах нэгдсэн байгууламжтай болно.

1.4. Сум хөгжүүлэх сангийн эх үүсвэрийг зүй зохистой ашиглан хүн бүрд орлого, өрх бүрд өсөлт зорилтын дагуу иргэдийг жижиг, дунд үйлдвэрлэл эрхлэх боломжоор бүрэн хангаж, хүнсний ногоо даршлах, нөөшлөх, савлах, жижиг оврын тоног төхөөрөмжөөр хангах асуудлыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

1.5. Газар тариалан эрхэлдэг аж ахуй нэгжийн тариалангийн талбайг бүрэн хашаажуулж, малчид, тариаланчдын хоорондын зөрчлийг арилгахын зэрэгцээ тэдгээрийн уялдаа, холбоог сайжруулж, газар тариалан эрхэлдэг аж ахуй нэгжүүдтэй хамтран тэжээлийн ургамал тариалахад зөвлөн тусална.

1.6. Үйл ажиллагааны хөтөлбөрт тусгагдсан малгүй өрхийг малжуулах ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлж, өрх бүрийг бүрэн малжуулах зорилтыг холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.

ХОЁР. НИЙГЭМ

2.1. Сумын төв, гэр хорооллын хооронд зам засварын ажлыг хийж, усжуулах фермийн хороололд үерийн далан шинээр барьж байгуулах, асуудлыг холбогдох байгууллагад уламжлан шийдвэрлүүлнэ.

2.2. Ерөнхий боловсролын сургуулийн өргөтгөлийн барилгын асуудлыг холбогдох байгууллагад уламжлан шийдвэрлүүлнэ.

2.3. Төрийн албан хаагчдыг орон сууцжуулах хөтөлбөрийн хүрээнд "Хан Бүрэн Шим Трейд ХХК"-тай хамтран, 12 айлын орон сууцыг шинээр барьж байгуулна.

2.4. Моностойн амралт орчмын цахилгааны шугамыг түшиглэн, Бургалтайн 2 дугаар багийн төвийг Хуучин төвд барьж байгуулах ажлыг улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар шийдвэрлүүлэхээр уламжилж, багийн дарга, эмч, байгаль хамгаалагч, малын эмч нарыг багийн иргэд, малчидтай ойртуулан ажиллах боломжийг бүрдүүлнэ.

2.5. Тус сумын малчдын сүүг борлуулах зорилгоор Хатан Мээж ХХК-тай хамтран сумын төв, Бургалтайн 2 дугаар багийн нутаг Хуучин төвд сүү хүлээн авах тоног төхөөрөмжийг суурилуулан, малчдын сүүг зах зээлд нийлүүлэх аятай нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

2.6. Сурагчдын сурах орчныг сайжруулан, багш нарын ур чадвар, багшлах боловсон хүчнийг тогтвор суурьшилтай ажиллахад анхаарч, сурагчдын сурлагын түвшнийг дээшлүүлнэ.

2.7. Соёлын төвийг мэргэжлийн хөгжмийн болон бүжгийн багштай болгож, боловсон хүчнийг чадваржуулахад анхаарна.

ГУРАВ. ЗАСАГЛАЛ

3.1. Иргэний эрх, эрх чөлөөг хамгаалж, хөгжлийг дэмжин, авлигаас ангид ажиллах чадвартай, албан тушаалаас үл хамаарч хуулийн өмнө тэгш хариуцлага хүлээдэг, мэргэжлийн, хүртээмжтэй, цахимжсан нийтийн албыг бэхжүүлж, шинэчлэл хийн орон нутагтаа бүтээлч, бүтээгч засаглалыг бий болгоход анхаарч ажиллана.

3.2. Малын хулгай болон бусад гэмт хэрэг гарах нөхцөл шалтгааныг судалж, гэмт хэрэг гарахаас урьдчилан сэргийлэх ажилд олон нийтийг татан оролцуулж, малчдыг бүлгийн зохион байгуулалтад оруулан, дундын сан бий болгон малын хулгайтай тэмцэх ажилд дэмжлэг үзүүлнэ.

3.3. Байгаль орчныг хамгаалах тухай хуулийг хэрэгжүүлэх зорилтын хүрээнд ойн нөөцгүй сумдад олгогдох түлшний болон хэрэглээний модны хуваарийг багасгах тухай саналыг дээд шатны байгууллагад уламжлан шийдвэрлүүлж,

ойн мэргэжлийн байгууллагад тавигдах шалгуур үзүүлэлтийг хангуулахад анхаарч ажиллана.

3.4. Байгаль орчинд ээлтэй, эдийн засгийн байнгын өсөлтийг хангасан ногоон эдийн засагт суурилсан, аливаа үйл ажиллагааг дэмжихийн зэрэгцээ Бүрэнхан уулынхаа жимс жимсгэнэ, байгалийн дагалдах баялгийг зөвхөн нутгийн иргэдэд ашиглуулах асуудлыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

3.5 1992 онд Бугын аж ахуй байгуулах нэрийн дор Ивэнгийн 1 дүгээр багийн нутаг Азрын хошуу, Ар могой, Тойлбын давааны ар зэрэг 30.0 гаруй мянган га бэлчээрийн нутгийг Хушаат суманд шилжүүлснийг сумын мэдэлд эргүүлэн авах талаар УИХ, Засгийн газарт уламжлан шийдвэрлүүлнэ.

3.6 Тус сумын 2 дугаар багийн алслагдсан нутаг Арцдын даваа, Хангалын адаг, Уртын гол, Ямаатын даваа, Хонгор овооны хөндий, Цалгарын ам, Илжгэн харанхуй зэрэг 40.0 гаруй мянган га газарт Орхон аймгийн Баян-Өндөр, Жаргалант сумдын мал бүхий 30 гаруй малчин өрхийн 25.0 мянган толгой мал өвөлжиж, хаваржиж байгааг нүүлгэн шилжүүлэх, газар нутгаа чөлөөлүүлэх асуудлыг холбогдох байгууллагуудад уламжлан, өөрийн сумын малчдыг эзэмших, ашиглах эрхийг бүрдүүлж, худаг ус гаргах асуудлыг хууль, тогтоомжийн дагуу шийдвэрлэнэ.

БАРУУНБҮРЭН СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН ХОРОО

**СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

II баг, Цагаан эрэг, Сүхбаатар сум,
Сэлэнгэ аймаг, 43081
Утас/Факс: (976)-7036-3040
Цахим шуудан: Selenge@audit.gov.mn
Цахим хуудас: www.audit.mn

**БАЯНГОЛ СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

2024. 08. 06 № ГНАГ-2024/13-УТА-НА-22
танай _____-ны № _____-т

**Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт**

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Баянгол сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Ардчилсан намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Баянгол сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь 2024 оны аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

холбогдох бусад байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгосон.

Дүгнэлт

Ардчилсан намын Баянгол сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Баянгол сумын Ардчилсан намын хорооны мөрийн хөтөлбөр (.....¹⁷..... хуудас)-ийг хавсаргав.

Хувийг: Баянгол сумын Сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН БАЯНГОЛ СУМЫН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН 2024 ОНЫ СОНГУУЛЬД
ОРОЛЦОХ АРДЧИЛСАН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

**ИРГЭНЭЭ ДЭМЖИЖ, ЭХ НУТГАА
ХӨГЖҮҮЛЬЕ**

“БАЯНГОЛ СУМЫН ХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ”

2024 он

ТОВЧ УТГА

НЭГ.ХҮНИЙ ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨ, НИЙГМИЙН ХӨГЖИЛ

- 1.1.Гэр бүл, хүүхэд
- 1.2.Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд
- 1.3.Залуучууд, ахмад, эмэгтэйчүүдийн нийгмийн хамгаалал
- 1.4.Боловсрол
- 1.5.Эрүүл мэнд
- 1.6.Соёл урлаг
- 1.7.Хүний эрх, эрх чөлөө
- 1.8.Хэвлэл мэдээлэл

ХОЁР.ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ӨСӨЛТ

- 2.1.Хөдөлмөр эрхлэлт
- 2.2.Уул уурхай
- 2.3.Газар тариалан
- 2.4.Мал аж ахуй
- 2.5.Барилга, дэд бүтэц
- 2.6.Орон сууц
- 2.7.Эрчим хүч
- 2.8.Үйлдвэржилт
- 2.9.Төсөв, санхүү, татварын бодлого
- 2.10.Жижиг дунд бизнес, бизнесийн дархлаа
- 2.11.Худалдаа үйлчилгээ

ГУРАВ.БАЯНГОЛ СУМЫН ХӨГЖИЛ

ДӨРӨВ.ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ, ИРГЭДИЙН ОРОЛЦОО

- 4.1.Төрийн албан хаагчид
- 4.2.Төрийн үйлчилгээний шуурхай байдал

ТАВ.АЮУЛГҮЙ ТАЙВАН ОРЧИН

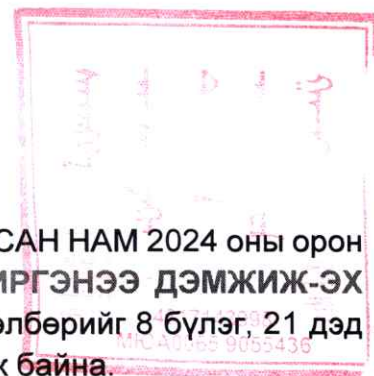
ЗУРГАА.БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЧЛАЛ

ДОЛОО.ГАДААД ХАРИЛЦАА

НАЙМ.ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ШУДРАГА ЁС

ДЭД ХЭСЭГ

СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН БАЯНГОЛ СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМ 2024 оны орон нутгийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд **“ИРГЭНЭЭ ДЭМЖИЖ-ЭХ НУТГАА ХӨГЖҮҮЛЬЕ”** хэмээх уриатайгаар мөрийн хөтөлбөрийг 8 бүлэг, 21 дэд сэдэв, 196 заалттай боловсруулан та бүхэнд танилцуулж байна.

НЭГ.ХҮНИЙ ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨ, НИЙГМИЙН ХӨГЖИЛ

1.1. Гэр бүл, хүүхэд:

1.1.1. Өрхийн 0-5 насны хүүхдийн тусламж, үйлчилгээг чанаржуулах, хүртээмжийг сайжруулах, хөхөөр хооллолтыг дэмжиж ажиллана.

1.1.2. Хүүхдийг цахим халдлагаас хамгаалах эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгох чиглэлээр санал санаачилга гаргана.

1.1.3. Холбогдох байгууллагуудтай хамтран хүүхдийн зуслангуудын үйл ажиллагааг шийдвэрлэнэ.

1.1.4. Хүүхдийн хамгааллын хариу үйлчилгээг анхан шатанд үзүүлдэг хамтарсан багт дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор хүүхэд хамгааллын үйлчилгээний тодорхой чиглэл буюу нийгмийн ажлын үйлчилгээ, сэтгэл зүйн зөвлөгөө, үйлчилгээ үзүүлэх, бага насны болон хохирогч хүүхэдтэй ажиллах зэрэг мэргэшсэн дэмжих багийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

1.1.5. Хүүхэд хамгаалах чиглэлийн үйл ажиллагааг мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.

1.1.6. Хурдан морины уралдаан, морины сунгаа, уралдааны бэлтгэлийн үед уяач нь уралдаанч хүүхдийн эрх, амь нас, эрүүл мэнд, аюулгүй байдлыг хангахад чиглэгдсэн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

1.1.7. Хүүхэд гэмт хэрэг, зөрчил, хүчирхийлэл, үе тэнгийн дээрэлхэлтэд өртөхөөс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ авна.

1.1.8. Хүүхэд бүрийг хөгжүүлж, өөртөө итгэлтэй, Монгол орныхоо байгаль, түүх үндэсний хэл соёл, уламжлалаар бахархдаг хүмүүжил олгох “Зөв Монгол хүүхэд” хөтөлбөрийг сумандаа хэрэгжүүлнэ.

1.1.9. Хүүхэд, залуучуудыг хөгжүүлэх “СЭЛЭНГЭ STEAM” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ. /Шинжлэх ухаан, технологи, инженер, урлаг, математик хөгжил/

1.1.10. Гэр бүлийн гишүүн бүрт гэр бүлийн боловсрол олгох “Монгол гэр бүл” боловсролын хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

1.2. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд:

1.2.1. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнийг бусдын адил бизнес эрхлэх, сурч, хөдөлмөрлөх, бие даан амьдрахад нь туслах, сэргээн засах, нийгмийн харилцаанд ороход туслан дэмжих зэргээр тэдний хэрэгцээнд нийцсэн олон талт мэргэжлийн үйлчилгээ үзүүлнэ.

1.2.2. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний бие даан амьдрах, нийгмийн үр дүнтэй оролцоог дэмжих, тэдгээрийн эрх ашгийг хамгаалах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.

1.2.3. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд, иргэдэд зориулсан сэргээн засах, хөгжлийн цогцолбор төвийг байгуулах хөрөнгийн эх үүсвэрийг холбогдох төсөвт тусгуулж, шийдвэрлүүлнэ.

1.2.4. Эмнэлгүүдэд хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд зориулсан дэд бүтэц, орчин нөхцөлийг бий болгоно.

1.2.5. Үйлчилгээний газар, шинээр баригдаж байгаа барилга байгууламж, явган хүний зам, гэрлэн дохиог хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн чөлөөтэй зорчих олон улсын стандартын шаардлагад нийцүүлж, өөрчлөх асуудлыг шийдвэрлэнэ.

1.2.6. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн тогтмол орлого олох нөхцөл бололцоог хангаж, бүх талын туслалцаа үзүүлнэ.

1.2.7. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд, иргэн нийгмийн амьдралд тэгш оролцох боломжийг нэмэгдүүлсэн үйлчилгээнд хөнгөлөлт, дэмжлэг үзүүлэхийг бодлогоор дэмжинэ.

1.2.8. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд, бага насны хүүхдэд зориулсан нарсан ойд сувилалын газар байгуулна.

1.3. Залуучууд, ахмад, эмэгтэйчүүдийн нийгмийн хамгаалал:

1.3.1. Залуучуудын хөгжлийн “Community center” байгуулж, чөлөөт цагаа өнгөрөөх, хамтдаа хөгжих, суралцах орчныг бүрдүүлнэ.

1.3.2. Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх төсөл хөтөлбөрийн биелэлтэд дүн шинжилгээ хийж, илүү үр дүнтэй хэлбэрээр шинэчлэн зохион байгуулна.

1.3.3. Суманд ажиллаж буй залуучуудыг дэмжих хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

1.3.4. Ахмад настанд зориулсан сэргээн засах, эмчилгээ, сувилгааны цогцолбор төвийг байгуулж, хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллана.

1.4. Боловсрол:

1.4.1. Ахлах ангийн сурагчдыг ажил хөдөлмөрт бэлтгэх зорилгоор “Зуны хөтөлбөр”-ийг сургуулийн онцлог байдлыг түшиглэн зохион байгуулна.

1.4.2. Ард иргэд, аж ахуйн нэгж, компаниуд хандивлагчдын идэвхтэй оролцоо, дэмжлэгийг хангах замаар боловсролыг дэмжих “Орон нутгийн сан”-г байгуулж, нээлттэй, олон нийтийн хяналттай, ил тод, үр дүнтэй зарцуулж хэвшүүлнэ.

1.4.3. Багшийг хөгжүүлэх “Сайн багш-Хөгжсөн сурагч” сумын дэд хөтөлбөрийг боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

1.4.4. “Цахим-Сэлэнгэ” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, цахим технологи, ухаалаг сургалтыг сургалтын байгууллагад хүртээмжтэй нэвтрүүлнэ.

1.4.5. Багш, сурагч солилцооны хөтөлбөр болон боловсролын бусад чиглэлээр туршлага судалж, идэвхтэй хамтын ажиллагааг хөгжүүлнэ.

1.4.6. Хөгжлийн бэрхшээлтэй болон зорилтот бүлгийн хүүхэд залуучууд, иргэдийн сурч хөгжих “Тэгш боломж” дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.4.7. Үдийн цай хөтөлбөрийг орон нутгийнхаа аж ахуйн нэгж, байгууллагууд хамтран дотоодын үйлдвэрлэлийн бүтээгдэхүүнээр хангах үйл ажиллагааг зохион байгуулж, эрүүл аюулгүй хоол хүнсээр сурагчдаа үйлчлэх бодлого хэрэгжүүлнэ.

1.4.8. Хүүхэд харах үйлчилгээг хөгжүүлэх, цэцэрлэгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх замаар эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг бодлогоор дэмжинэ.

1.4.9. Цэцэрлэг, сургуулийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх замаар бага насны хүүхэд нэг км радиус дотор цэцэрлэг, сургуульдаа хүрэх боломжийг бүрдүүлэх талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

1.4.10. Хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэх сургуулийн өмнөх болон бага, дунд боловсролын "цөм" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, төр, орон нутаг, иргэний нийгмийн байгууллага, гэр бүлийн оролцоог өргөжүүлнэ.

1.4.11. Дотуур байрны орчин, нөхцөлийг сайжруулах төслийг холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.

1.4.12. Хүүхдийг хүчирхийлэл, мөлжлөгөөс хамгаалах нөхцөл орчныг бүрдүүлж, мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

1.4.13. Хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлж, насны онцлогт тохирсон нийгмийн үйл ажиллагаанд оролцох, үзэл бодлоо илэрхийлэх боломжийг дэмжинэ.

1.5. Эрүүл мэнд:

1.5.1. Иргэдийн халдварт болон халдварт бус өвчлөл, эх болон нярайн эндэгдлийг бууруулна.

1.5.2. Сумын эрүүл мэндийн байгууллагын тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай чанар хүртээмжтэй, ил тод, ёс зүйтэй, иргэддээ ээлтэй болгоно.

1.5.3. Хорт хавдрын шалтгаант нас баралтыг бууруулж, эрт илрүүлэлт, оношилгоо, эмчилгээний чанарыг сайжруулах зорилт тавьж ажиллана.

1.5.4. Иргэдийг насны бүлэгт нь тохирсон урьдчилан сэргийлэх үзлэг, оношилгоонд хамруулах ажлыг зохион байгуулна.

1.5.5. Архидалт, хар тамхи, мансууруулах бодист донтох, амиа хорлолтын шалтгаан, сэтгэл зүйн өвчлөлийг эрт илрүүлэх ажлыг өргөжүүлж, сайжруулахад бодлогоор дэмжиж ажиллана.

1.5.6. Яаралтай түргэн тусламжийн үйлчилгээний зохион байгуулалтыг шинэчилж, материаллаг баазыг бэхжүүлэх, үйлчилгээний чанар, хүртээмж, шуурхай байдлыг оновчтой зохион байгуулж, үр дүнг тооцдог болгоход онцгой анхаарч ажиллана.

1.5.7. Тэтгэвэр тогтоолгосон ахмад эмч, сувилагч нарыг эрүүл мэндийн байгууллагад зөвлөхөөр ажиллуулах боломжийг бүрдүүлж, бодлогоор дэмжиж ажиллана.

1.5.8. Эмчийн чадавх, эмчилгээний үр дүнг үнэлэх, цахим систем ажиллуулж, өрсөлдөөнд суурилсан тусламж үйлчилгээг үзүүлэхэд бодлогоор дэмжиж ажиллана.

1.5.9. Уламжлалт анагаах ухааны өв санд суурилж, уламжлалт эмчилгээ, үйлчилгээний брэнд бүтээгдэхүүнийг хөгжүүлэх төрийн бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

1.5.10. Эмийн найрлагад ордог амьтан, ургамал, эрдсийн нөөцийг хамгаалж, үржүүлэх, тарих үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжинэ.

1.5.11. Эмийн хэрэглээ, эрүүл аюулгүй байдлын хяналтыг сайжруулахад холбогдох байгууллагатай хамтран ажиллана.

1.5.12. "Эрүүл монгол хүн" хөтөлбөрийн хүрээнд "Элэг бүтэн монгол", "Эрүүл шүд", "Умайн хүзүүний хавдаргүй монгол" болон бусад арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.5.13. Хүн амын дунд тэргүүлэх өвчлөл, эндэгдлийг тогтоож, түүнээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор иргэдэд эрүүл мэндийн боловсрол олгож, эрт илрүүлэг үзлэг оношилгоонд тогтмол хугацаанд хамрагддаг хэвшлийг бий болгоно.

1.5.14. Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн нийлүүлэлтийн чанар, аюулгүй байдалд хяналт тавьж, засвар үйлчилгээг тогтмол зохион байгуулснаар эмч, эмнэлгийн мэргэжилтний аюулгүй байдлыг ханган ажиллана.

1.6. Соёл урлаг, спорт:

1.6.1. Уламжлалт өв соёлоо бодлогоор дэмжин соёлын өвийг олны хүртээл болгох ажлыг эхлүүлнэ.

1.6.2. Сумын соёлын биет ба биет бус өвийг хадгалан хамгаалах, сэргээн засварлах, түүнийг хамгаалан цуглуулагч, тээн уламжлагч нарыг сурталчлан дэмжинэ.

1.6.3. Археологийн болон түүх соёлын дурсгалт газрын бүртгэл, хамгаалалтыг сайжруулна.

1.6.4. Залуу уран бүтээлчдийн уран бүтээлээ олны хүртээл болгох, ур чадвараа хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.

1.6.5. Сайн дурын уран сайханчид болон урлагийн холбоодын үүсгэл санаачилгыг дэмжинэ.

1.6.6. Үндэсний өв соёл, зан заншлыг сэргээн хөгжүүлэх, сурталчилж өвлүүлэх зорилгоор ардын авьяастнуудыг тодруулна.

1.6.7. Түүх, соёлын агуулга бүхий контентыг хөгжүүлж, үзэгчдэд хүртээл болгох ажлыг зохион байгуулна.

1.6.8. Спорт цогцолбор, чөлөөт цагийн үйлчилгээ үзүүлэх барилга байгууламж, дэд бүтцийг бий болгох төслүүдийг төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлнэ.

1.6.9. Спортын томоохон арга хэмжээ, фестиваль, уралдаан, тэмцээнийг зохион байгуулах, оролцоход бодлогоор дэмжиж, хамтран ажиллана.

1.6.10. Эрүүл, идэвхтэй аж төрөх талаар сургалт, сурталчилгааг сайжруулж, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

1.6.11. Соёлын байгууллага нэмэлт орлого олох боломж, нөхцөлийг бүрдүүлэх талаар хамтарч ажиллана.

1.7. Хүний эрх, эрх чөлөө:

1.7.1. Монгол хүн өмчтэй байх, өмчдөө бүрэн эрхт эзэн нь байх нөхцөлийг сайжруулна.

1.7.2. Ардчиллын үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцох, бүх шатны сонгуульд саналаа өгөх, Улсын Их Хуралд сонгогдсон гишүүд, иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд сонгогдсон төлөөлөгчдөөр дамжуулан саналаа илэрхийлэхийг дэмжиж ажиллана.

1.7.3. Хүний заяагдмал эрхийг хамгаалах, иргэдэд хүний эрхийн талаар ойлголт өгөх, сурталчлан таниулах үйл ажиллагааг дэмжинэ.

ХОЁР.ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ӨСӨЛТ

2.1. Хөдөлмөр эрхлэлт:

2.1.1. Үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг шууд худалдаалах төвийг сумандаа байгуулах, борлуулалтын сүлжээг бий болгох асуудлыг төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны хүрээнд шийдвэрлэнэ.

2.1.2. Баялаг бүтээгчдээ дэмжиж, сумынхаа иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлэх арга хэмжээг бодлогоор дэмжинэ.

2.1.3. “Өрх бүр баялаг бүтээгч” дэд хөтөлбөрийг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.

2.1.4. Сумын бизнес хөгжүүлэх төвөөр дамжуулан бизнес эрхлэгчдийг дэмжинэ.

2.1.5. Сумын хэмжээнд орон сууцжуулах дэд хөтөлбөр хэрэгжүүлэх замаар барилгын салбарт ажиллагсдыг бодлогоор дэмжинэ.

2.1.6. Сумын хэмжээнд хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн менежментийн тогтолцоог сайжруулахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.

2.1.7. Хөдөлмөр эрхлэлтийн олон хэлбэр (цагийн ажил, аутсорсинг, сүлжээний борлуулалт, ажиллах хүч нийлүүлэх үйлчилгээ г.м.)-ийг хүлээн зөвшөөрнө.

2.1.8. Сумын хэмжээнд ядуурлын түвшинг бууруулах үе шаттай арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

2.1.9. Эрдэс баялаг, малын гаралтай түүхий эдийг боловсруулах, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.

2.2. Уул уурхай:

2.2.1. Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлд түшиглэн ашигт малтмалыг олборлож, нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, экспортлох боломжтой үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг дэмжих бодлого баримтална.

2.2.2. Хариуцлагатай уул уурхайн олон улсын стандарт, шалгуур үзүүлэлтүүдийг иргэн, аж ахуйн нэгж бүр үйл ажиллагаандаа хатуу мөрдөж, ашигласан болон ашиглаж байгаа талбайг хамгаалах, нөхөн сэргээлтийг заавал хийж байх ажлыг хэвшил болгоно.

2.2.3. Аюулгүй ажиллагааны хариуцлагыг чангатган уул уурхайн хайгуул болон олборлолт, хаалтын аюулгүйн үйл ажиллагааг зохицуулах хууль журмыг хэрэгжүүлнэ.

2.2.4. “Төрөөс эрдэс баялгийн салбарт баримтлах бодлого”-ын хүрээнд алтны хууль бус олборлолт, наймааг таслан зогсоох үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ.

2.2.5. Сумын нутаг дэвсгэрт нөхөн сэргээх шаардлагатай газруудад иргэн, аж ахуй нэгж, олон нийтийн оролцоо, олон улсын байгууллагуудтай хамтран ногоон хөгжлийн бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

2.2.6. “Уул уурхайн талаар баримтлах бодлого”-ын хүрээнд бичил уурхай эрхлэгчдийг бизнесийн бусад салбарт шилжин ажиллахад нь бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.2.7. Бичил уурхайн эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгож, шаардлага хангасан зарим нөхөрлөл, хоршоог уул уурхайн олборлолтын аж ахуйн нэгж хэлбэрээр албажуулан хууль бус олборлогчдод тавих төрийн хяналтыг сайжруулна.

2.2.8. Хариуцлагатай уул уурхайн зарчмын дагуу нөхөн сэргээлт, хаалтын асуудлыг тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч аж ахуйн нэгж бүрэн хариуцахад хяналт тавина.

2.2.9 Уурхайн үйл ажиллагааны хяналт, нөхөн сэргээлт, хаалтын стандартыг олон улсын жишигт хүргэж, дүйцүүлсэн нөхөн сэргээлтийг ногоон хөгжлийн бодлоготой уялдуулна.

2.2.10 Сумын хэмжээнд ашиглалтын лиценз эзэмшиж буй уул уурхайн ашиглалт, нийгмийн хариуцлагад тавих хяналтыг өндөржүүлж, орон нутаг дахь үр өгөөжийг дээшлүүлнэ.

2.2.11 Ховор металлаас бусад төрлийн ашигт малтмалыг шинээр хайх, олборлох үйл ажиллагааг шинээр эхлүүлэхгүй байна.

2.3. Газар тариалан:

2.3.1. Усалгаатай тариалангийн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэн ус, эрчим хүчний хэмнэлттэй, байгальд ээлтэй техник, технологийн хангамжийг сайжруулж, нэгжээс авах ургацыг дээшлүүлнэ.

2.3.2. Хүлэмжийн аж ахуй, дуслын усалгаанд шаардлагатай нар, салхины сэргээгдэх эх үүсвэрээр хангах төсөл хэрэгжүүлнэ.

2.3.3. Газар тариалангийн бүс нутаг, сумдад услалтын системийн менежментийг боловсронгуй болгож, тариалан эрхлэгч, хүнсний ногоо тариалагчдыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.3.4. Газар тариалангийн салбарыг хөгжүүлэх бодлогын хүрээнд үрийн аж ахуйн системийг боловсронгуй болгож, хөрс, цаг уурын онцлогт тохирсон, баталгаат сортын үрийн хангамжийг нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.

2.3.5. Үр тариа болон ургамал хамгаалах химийн бодис, бордоо, био бэлдмэлийн үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжинэ.

2.3.6. Өндөр ашиг шимтэй эрчимжсэн мал аж ахуйг газар тариалангийн үйлдвэрлэлтэй хослуулан хөгжүүлнэ.

2.3.7. Ургамал хамгаалалтын орчин үеийн арга технологийг иж бүрэн хэрэгжүүлж, тариалангийн талбайн хөрсийг элэгдэл, хортон шавжаас хамгаалах, үйлдвэрлэлийн зохистой дадлыг нэвтрүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ.

2.3.8. Дөрвөн улирлын хүлэмжийн аж ахуй эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжиж, хамтран ажиллана.

2.3.9. Жимс, жимсгэнийн дотоодын үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх санал санаачилгыг дэмжиж ажиллана.

2.3.10. Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийн мэргэжлийн ажиллах хүчний хангамж, чадавхыг бэхжүүлэх чиглэлээр дэд хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

2.3.11. Сумын хэмжээнд хүнс, хөдөө аж ахуйн салбарт баримтлах бодлогыг хэрэгжүүлж, "Органик хүнс" хөтөлбөр боловсруулж, мах, сүү, гурил, хүнсний ногоо зэрэг бүтээгдэхүүний дотоод хэрэгцээг ханган экспортлох бодлого баримтална.

2.3.12. Мэргэжлийн холбоод, төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлийн байгууллагуудын хүнсний бүтээгдэхүүний лаборатори байгуулахыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.3.13. Нийтийн орон сууцны оршин суугчдад хүнсний хэрэгцээгээ хангах, өрхийн орлогоо нэмэгдүүлэх зорилгоор дөрвөн улирлын төвлөрсөн хүлэмжийн аж ахуй эрхлэх санаачилгыг дэмжиж, ногоо тариалах газрын асуудлыг үе шаттайгаар шийдвэрлэх бодлого баримтална.

2.3.14. Мэдээллийн технологийг ашиглан мал аж ахуйн гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдалд тавих хяналтыг сайжруулна.

2.3.15. Бүх нийтийн хүнсний боловсролыг дээшлүүлэх, хоол хүнс, шим тэжээлийн чанар, аюулгүй байдлыг эрүүл амьдралын зан үйл, хэвшилтэй нягт уялдуулах чиглэлээр сумын хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

2.3.16. Хүнсний ногоо тариалах, хүлэмжийн аж ахуй эрхлэх, борлуулалтын сүлжээ бий болгох чиглэлээр Солонгос, Япон зэрэг өндөр хөгжилтэй орнуудын туршлагыг сумандаа нутагшуулах ажлыг зохион байгуулна.

2.3.17. Хүн амын гол нэр төрлийн хүнсний бүтээгдэхүүний дотоод хэрэгцээг чанартай хүнсээр хүртээмжтэй хангаж, дотоод зах зээл дэх хүнсний нийлүүлэлтийн сүлжээг бий болгож аюулгүй байдлын тогтолцоог нэвтрүүлэх замаар найдвартай хүнс нийлүүлэгч сум болох бодлого баримтална.

2.3.18. Малчдын малаа маллах дундын бэлчээрийг баталгаажуулж, ашиглалтын хариуцлагыг нэмэгдүүлж, малчдын эрх ашгийг хамгаална.

2.3.19. Суурин болон хагас суурин маллагаатай эрчимжсэн мал аж ахуйг эрхлэх журам, зохицуулалтын бодлогыг боловсруулан хэрэгжүүлнэ.

2.3.20. Тариалангийн талбайд ойн зурвас байгуулж, хөрсний элэгдэл, малын хөлөөс хамгаална.

2.3.21. Газар тариалангийн үйлдвэрлэлд техникийн шинэчлэл хийж, баталгаат сортын үрийн хангамж, ургамал хөрс хамгаалалт, услалтын систем барих зэрэг агро техникийн цогц арга хэмжээг дэмжинэ.

2.4. Мал аж ахуй:

2.4.1. Малын эмч нарын ур чадварыг дэмжих замаар нэгж малд ногдох мал эмнэлгийн үйлчилгээний чанарыг сайжруулна.

2.4.2. Мал эмнэлгийн байгууллагын санаачилгад үндэслэн “Малын эмчилгээ, сувилгааны төв”-ийг төв, суурин газраас зайтай, бэлчээрийн бүс нутагт малчдад ойрхон байгуулах санаачилгыг дэмжинэ.

2.4.3. Малчдын хамтын оролцоонд тулгуурлан бэлчээр нутгийн тогтвортой ашиглалтыг хангаж, доройтсон бэлчээрийн 30-аас доошгүй хувийг сэргээнэ.

2.4.4. Мал аж ахуйн салбарыг эдийн засгийн үр ашигтай, орчин үеийн шинэ технологи, инновацад суурилж, хөгжүүлэх мэдлэг бүхий малчдыг малчин бизнесмен болгох замаар тогтвортой орлого олох бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

2.4.5. Малыг тооноос илүү чанарт шилжүүлж, малын төрлийг зохистой харьцаанд хүргэж, эдийн засгийн ашигтай, технологид суурилсан мал аж ахуйг хөгжүүлнэ.

2.4.6. Сумын хэмжээнд малын үүлдэр омог, угшлыг баталгаажуулж төрөлжсөн хэлбэрээр өсгөж үржүүлнэ.

2.4.7. Мал аж ахуйн эрүүл бүсийг баталгаажуулж, мал эмнэлгийн үйлчилгээний хүртээмжийг чанартай болгож, хяналтыг сайжруулна.

2.4.8. Малын гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг зах зээлд нийлүүлэх хяналтыг сайжруулж, малыг вакцин, туулгад бүрэн хамруулж, эрүүлжүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

2.4.9. Малаас гарч буй түүхий эдээр бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгчдийг бодлогоор дэмжинэ.

2.4.10. Малаас гарч буй түүхий эд болох арьс шир, ноос ноолуурыг боловсруулах үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.4.11. Уламжлалт мал, аж ахуйн гаралтай түүхий эд ноос, ноолуур, арьс шир, махыг малчдын оролцоотой анхан шатны түүхий эдийн тордох цэгт бэлтгэн өндөр түвшний технологийн үйлдвэрт эцсийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж буй аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжиж, хамтран ажиллана.

2.4.12. Мал аж ахуй, газар тариалан, гахай, тахиа, зөгий, загасны аж ахуйд суурилсан орон нутгийн онцлог шинэ брэнд бүтээгдэхүүний бизнес загварыг хөгжүүлнэ.

2.5. Барилга, дэд бүтэц:

2.5.1. Газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөг нийт салбарын хөгжил, улсын төсөвтэй уялдуулан нэгдмэл болгох хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

2.5.2. Байгаль орчинд ээлтэй, эдийн засгийн үр өгөөжтэй, аюулгүй ажиллагааг бүрэн хангасан шинэ технологийн халаалт, дэд бүтцийн системийг нэвтрүүлэхэд бодлогын дэмжлэг үзүүлнэ.

2.5.3. Нийтийн орон сууцны ашиглалтын хүрээнд төрийн зарим чиг үүргийг СӨХ-дийн түншлэлд шилжүүлэх журмаар засвар, үйлчилгээний, инженерийн хангамжийн асуудлуудыг өмчлөгч өөрөө хариуцах чадамжийг бэхжүүлнэ.

2.5.4. Амины орон сууцны болон хуучин орон сууцны дулаан алдагдлыг бууруулах бодлого хэрэгжүүлнэ.

2.5.5. Гэр хорооллын дэд бүтцийг шийдэж, айл бүрийг хашаандаа сайхан амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор “Таны хашаа” дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

2.5.6. Барилгын салбарт ажиллагсдын эрүүл мэнд, санхүүгийн эрсдэлийг бууруулах чиглэлээр холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

2.5.7. Сумын төвийн батлагдсан ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу дахин төлөвлөлтийн ажлыг дэмжиж, эрчимжүүлнэ.

2.5.8. Барилга, байгууламжийн насжилтыг тогтоож мэргэжлийн байгууллагаар дүгнэлт гаргуулж, дахин төлөвлөх ажлыг эхлүүлнэ.

2.5.9. Барилга байгууламж бүхэнд тусгай хэрэгцээт иргэдэд зориулсан зам шат бүхий хэрэгсэл суулгана.

2.5.10. Эдийн засгийн өсөлтийн суурь болсон дэд бүтэц (зам тээвэр, эрчим хүч, сэргээгдэх эрчим хүч, усан хангамж, мэдээлэл, харилцаа холбоо)-ийн хөрөнгө оруулалтыг хувийн, төсвийн, болон төр хувийн хэвшлийн түншлэл зэрэг санхүүжилтийн бүхий л төрөл, боломжийг идэвхтэй ашиглана.

2.5.11. Гудамж, нийтийн эзэмшлийн талбай, авто замуудыг камержуулах ажлыг үргэлжлүүлнэ.

2.5.12. Сумын төвийн хүн амыг эрүүл ахуй, чанарын шаардлагад нийцсэн усаар хангах дэд бүтцийг сайжруулах асуудлыг шийдвэрлэнэ.

2.6. Орон сууц:

2.6.1. Бага, дунд орлоготой иргэдэд зориулж, амьдрах таатай нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор сумын ерөнхий төлөвлөгөө, зураг төслийг иргэдийн оролцоонд тулгуурлан боловсруулж, дэд бүтэцжүүлэх ажлыг хэрэгжүүлнэ.

2.7. Эрчим хүч:

2.7.1. Сумыг цахилгаан эрчим хүчний хоёрдогч эх үүсвэрээр хангах асуудлыг судалж, шийдвэрлэнэ.

2.7.2. Сэргээгдэх эрчим хүчний шинэ эх үүсвэрүүдийг барих төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн үйл ажиллагааг дэмжиж ажиллана.

2.7.3. Сумын уурын зуухны өмчлөлийн асуудлыг хянаж, үр дүнг тооцон олон нийтэд мэдээлнэ.

2.7.4. “Шинэ зууны малчин” хөтөлбөр хэрэгжүүлж, малчин өрхүүдийг хүчин чадал өндөртэй цахилгаан хэрэгсэл ашиглах боломжоор хангахад бодлогоор дэмжинэ.

2.8. Үйлдвэржилт:

2.8.1. Эдийн засгаа уул уурхайн салбараас хараат байдлаас гаргах зорилгоор хөнгөн-хүнсний үйлдвэрлэл, аялал жуулчлал, эдийн засгийн бусад салбаруудын өсөлтийг дэмжих бодлого, хөтөлбөрүүдийг боловсруулж, төрийн захиргааны төв байгууллагад уламжилна.

2.8.2. Хөдөө аж ахуйн боловсруулсан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг дэмжих, олон улсын чанар, стандартыг нутагшуулж, экспортлох цогц арга хэмжээг үе шаттай авч хэрэгжүүлэх талаар төрийн захиргааны байгууллагатай хамтран ажиллана.

2.8.3. Суманд стратегийн хүнсний бүтээгдэхүүн болох жимс жимсгэнэ, элсэн чихэр, ургамлын тосны хангамжийг нэмэгдүүлэх хувийн хэвшлийн үйлдвэрлэлийн санаачилгыг дэмжинэ.

2.8.4. Хүн амын гол нэр төрлийн хүнсний бүтээгдэхүүний дотоод хэрэгцээг чанартай хүнсээр бүрэн хангаж, дотоодын зах зээлд нийлүүлэгч сум болох бодлого баримтална.

2.8.5. Үйлдвэрлэл, бизнес эрхлэгчдийг гаднын байгууллагуудын хөрөнгө оруулалт, зээл, тусламжид хамруулах бодлого баримтална.

2.8.6. Төрөөс аж үйлдвэрлэлийн салбарыг хөгжүүлэхэд баримтлах бодлогын хүрээнд сумандаа томоохон үйлдвэрлэлийн төслүүдийг хэрэгжүүлэх талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

2.9. Төсөв, санхүү, татварын бодлого:

2.9.1. Орон нутгийн төсвийн зардлыг ач холбогдол, үр өгөөжөөр нь эрэмбэлэх зарчимд шилжиж, үр ашигтай хуваарилалтын бодлого хэрэгжүүлнэ.

2.9.2. Орон нутгийн үйлдвэрлэгчдийнхээ бүтээгдэхүүнийг худалдан авах хандлагыг бий болгож мөнгөн гүйлгээг нутагтаа авч үлдэх бодлого баримтална.

2.9.3. Хуримтлалыг бий болгох сургалт мэдээллийн бодлогыг хэрэгжүүлж иргэдийн банкин дахь хадгаламжийн хэмжээг нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

2.9.4. Татварын байцаагч, иргэн, аж ахуй нэгж, байгууллагын харилцан уялдаа холбоог сайжруулан, татварын зөвлөгөө өгдөг, хуулийг дээдэлдэг, бизнесийг дэмждэг чиглэлийг баримтална.

2.9.5. Иргэн, аж ахуйн нэгжийн бизнесийн үйл ажиллагааг дэмжсэн өгөөжтэй санхүүгийн зуучлалыг хөгжүүлэхэд бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.9.6. Малын тоо толгойн албан татварыг бууруулах асуудлыг судалж, шийдвэрлүүлнэ.

2.10. Жижиг, дунд бизнес, бизнесийн дархлаа:

2.10.1. Жижиг дунд бизнесийн өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлж, гарцыг нэмэгдүүлэхэд шаардлагатай мэдээллийн сан үүсгэж, гарааны бизнесийг бодлогоор дэмжин, бүтээгдэхүүн үйлчилгээг мэдээллийн санд байршуулна.

2.10.2. Төрийн зүгээс бизнес эрхлэгчдэд үзүүлж буй хүнд суртал, дарамтыг арилгаж, татвар төлөгч аж ахуй нэгжүүддээ үйлчилдэг, зөвлөдөг болгоно.

2.11. Худалдаа үйлчилгээ:

2.11.1. Хүн амын хүнсний гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүний сумын хэрэгцээг аюулгүй, чанартай хүнсээр хүртээмжтэй, тогтвортой хангах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

2.11.2. Хүн амын хүнсний чанар, шим тэжээлийг сайжруулж, тэнцвэртэй, эрүүл хооллолтын зохистой дадлыг хэвшүүлнэ.

2.11.3. Байгалийн болон бэлчээрийн мал аж ахуйн гаралтай органик хүнс, хүнсний нэмэлт тэжээлийн үйлдвэрлэлийг дэмжиж, экспортын хэмжээг нэмэгдүүлнэ.

2.11.4. Хүнсний гол хэрэгцээ болох мах, ногооны зориулалтын зоорийг барих, мах, хүнсний ногооны хадгалалтыг сайжруулах асуудлыг хувийн хэвшлийн байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.

2.11.5. Ариун цэвэр, аюулгүй байдлын стандартыг чанд мөрдүүлнэ.

2.11.6. Суурь хэрэгцээний хүнсийг дотооддоо үйлдвэрлэх аж ахуйн нэгжүүдийн санал, санаачилгыг дэмжинэ.

2.11.7. Мэдлэг, технологийн дэвшил, инновац шингэсэн орон нутгийн үйлдвэрлэлийг дэмжин өрсөлдөх чадварыг сайжруулж, экспортын чиг баримжаатай хүнс, хөдөө аж ахуйн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.

2.11.8. Жимс, жимсгэнэ, нарийн ногоо тариалах болон хүлэмжийн газар олгох, ашиглахад уян хатан бодлого баримталж, гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтыг дэмжинэ.

ГУРАВ.БАЯНГОЛ СУМЫН ХӨГЖИЛ:

3.1. Иргэдийн өмчлөлийн газрын дэд бүтцийг хөгжүүлэх ажлыг төрийн нэгдмэл бодлоготой уялдуулан байгуулна.

3.2. Хог хаягдлын менежментийн хүрээнд дахин боловсруулах цэгийг нэмэгдүүлэх, ялган боловсруулах үйл ажиллагааг дэмжинэ.

ДӨРӨВ.ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ ИРГЭДИЙН ОРОЛЦОО:

4.1. Төрийн албан хаагчид:

4.1.1. Төрийн албанаас эрт тэтгэвэрт гарч буй иргэд жижиг, дунд, бичил бизнесийн салбарт ажиллах, баялаг бүтээх боломжийг бүрдүүлнэ.

4.1.2. Бүх шатны төрийн албан хаагчдыг эрхэлдэг ажлынхаа чиглэлээр сурч боловсрохыг дэмжиж, жил бүр сургалтад хамруулна.

4.1.3. Сумандаа засаглалын зөв механизмыг бүрдүүлж, мөчлөг дагасан сонгуулийн бодлогоос татгалзаж хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг сайжруулж, төрийн албаны мерит зарчмыг баримтална.

4.1.4. Засаглалын эрүүл орчныг бий болгож, гадаад дотоодын хөрөнгө оруулагчдын итгэл, сонирхол татах орчныг бүрдүүлэх бодлого баримтална.

4.1.5. Төрийн хувийн хэвшлийн түншлэлийн хуулийн дагуу зарим чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоод, хувийн хэвшлээр гүйцэтгүүлэх ажлыг бодлогоор дэмжинэ.

4.1.6. Төрийн албан хаагчдын ангилал, зэрэглэл, ажлын байранд тавигдах шалгуур, шаардлагыг хэрэгжүүлж, нам дагасан томилгооноос салгана.

4.1.7. Төрийн үйлчилгээнд хувийн хэвшил, иргэний оролцоот үнэлгээ, хариуцлагыг сайжруулна.

4.1.8. Төрийн албаны мерит зарчмыг хадгална.

4.2. Төрийн үйлчилгээний шуурхай байдал:

4.2.1. Өргөдөл, гомдлыг цахимаар авч, үйл ажиллагааг сайжруулна.

4.2.2. Мэдээллийн технологи, харилцаа холбооны хамрах хүрээг тэлэх нөхцөл боломжийг судалж, мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран өндөр хурдны интернэтийн сүлжээг хүртээмжтэй болгож, төрийн үйлчилгээг цаг алдалгүй, шуурхай авах боломжийг бүрдүүлнэ.

ТАВ.АЮУЛГҮЙ ТАЙВАН ОРЧИН

5.1. Гамшиг, аюулаас хамгаалах үйл ажиллагаанд мэргэжлийн байгууллагын болон орон нутгийн иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

5.2. Авлигын эсрэг шүгэл үлээгчийг хамгаалах, дэмжих орчныг бүрдүүлэх санал дэвшүүлж, хамтран хэрэгжүүлнэ.

5.3. Сумын эрсдэл бүхий газруудыг камержуулж, цагдаагийн байгууллагатай шууд, хялбар байдлаар холбогдох нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

5.4. Инженерийн шугам сүлжээний аюулгүй байдлын стандартыг хангуулна.

5.5. Иргэн бүрийн аюулгүй байдлаа хангахад хэрэгцээтэй мэдээллийг нийгэмд түгээж, иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

ЗУРГАА.БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ:

6.1. Сумын нутаг дэвсгэрийн цөлжилтөд нэрвэгдсэнийг сааруулах, хамгаалалтын зурвасыг шинээр нэмэгдүүлэх талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.

6.2. Тэрбум мод хөтөлбөрийн хүрээнд төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр нөхөн сэргээлтийн ажлыг эрчимжүүлнэ.

6.3. Байгаль орчны хүний нөөцийн бодлогыг сумын хэмжээнд боловсруулж ажиллана.

6.4. Байгалийн нөөц, баялгийн хүртээмжийг тэгш шударга, нээлттэй байхад хяналт тавьж ажиллана.

6.5. Ус, агаар, хөрс, орчны бохирдлыг бууруулах цогц дэд хөтөлбөр боловсруулна.

6.6. Тусгай хамгаалалттай газар нутгийг судалгааны үндсэн дээр нэмэгдүүлж, онцлог эко системийн үйлчилгээ, үнэ цэнийг өсгөнө.

6.7. Усны нөөцийн хомсдолоос сэргийлж, гадаргын усыг хуримтлуулах, хэрэгцээг хүртээмжтэй хангах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

6.8. Усны хэрэглээг бүрэн тоолууржуулж, ус ашиглалтын үр ашиг, хэмнэлтийг сайжруулна.

6.9. Ус бохирдуулсны төлбөр, зөвшөөрөл олгох үйл явцаар дамжуулан үйлдвэрлэлийн усны дахин ашиглалт, үр ашгийг нэмэгдүүлнэ.

6.10. Суурин газрын ус хангамжийн эх үүсвэрийн эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг мөрдүүлж, газар чөлөөлөх, усны нөөц бохирдох, хомсдохоос сэргийлэх чиглэлээр ажлыг зохион байгуулна.

6.11. Ус хангамжийн эх үүсвэрийг хянаж, иргэдийг шаардлага хангасан ундны усаар хангана.

ДОЛОО.ГАДААД ХАРИЛЦАА:

7.1. Сумаа гадаадад сурталчлан таниулах арга хэмжээ авч, боломжит түвшинд хамтран ажиллаж, дэмжлэг үзүүлнэ.

НАЙМ.ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ШУДАРГА ЁС

8.1. Мансууруулах, сэтгэцэд нөлөөлөх бодисоос хамааралтай, донтогч болсон иргэнд эмнэлгийн, сэтгэл зүйн болон нийгмийн тусламж, үйлчилгээ үзүүлэх бодлого баримтална.

8.2. Үзэл бодол, яс үндэс, нас, хүйс, хөгжлийн ялгаа, бэлгийн чиг баримжаа гэх мэт аливаа төрлийн ялгаварлал, дарамт, хүчирхийллийг гэр бүлийн орчин, ажлын байр, олон нийтийн бүх орчинд таслан зогсооход чиглэсэн үе шаттай арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

8.3. Хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн эсрэг хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, гэр бүл, сургуулийн орчинд хүүхдийн эрхийг хангах, ажлын байран дахь бэлгийн дарамттай тэмцэхэд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

8.4. Нийтэд тустай хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагааг нэмэгдүүлж, төлбөрийн чадваргүй иргэдэд хууль зүйн туслалцаа үзүүлэх, хүртээмжийг сайжруулах бодлого баримтална.

8.5. Гамшиг, аюулаас хамгаалах мэргэжлийн байгууллага болон орон нутгийн иргэдийн хамтын ажиллагааг бэхжүүлж, хамтарч ажиллана.

8.6. Сумын нутгийн удирдлагын байгууллагын ил тод, нээлттэй байдал, шийдвэр гаргах үйл ажиллагаанд оролцох иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилгоор цахим ИТХ-ыг жилд 1-ээс доошгүй удаа хийнэ.

8.7. Иргэд гарын үсэг цуглуулж, тодорхой асуудлыг хөндөж дэвшүүлсэн тохиолдолд сумын ИТХ шууд авч хэлэлцэх боломжийг бий болгоно.

8.8. Хууль сурталчлах, таниулах ажлын чанарыг дээшлүүлж, олон нийтэд хууль зүйн мэдээллийг шуурхай, үр дүнтэй хүргэнэ.

8.9. Төрийн байгууллага, удирдах албан тушаалтан жил бүр иргэдэд нээлттэй, ил тод ажлын тайлангийн сонсгол хийдэг ажлыг тогтмолжуулна.

8.10. Иргэддээ итгэж, анхан шатны нэгж дээрээ асуудлаа шийдвэрлэх зарчимд тулгуурласан нутгийн удирдлагыг бэхжүүлнэ.

8.11. Төсвийн зарцуулалтад тавих иргэний болон хөндлөнгийн хяналтыг нэмэгдүүлнэ.

8.12. Суманд хэрэгжүүлэх аливаа төсөл, хөтөлбөр, тендерийн сонгон шалгаруулалтыг авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид, олон нийтийн оролцоотой ил тод, нээлттэй болгоно.

БАЯНГОЛ СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН ХОРОО

**СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

II баг, Цагаан эрэг, Сүхбаатар сум,
Сэлэнгэ аймаг, 43081
Утас/Факс: (976)-7036-3040
Цахим шуудан: Selenge@audit.gov.mn
Цахим хуудас: www.audit.mn

**ЕРӨӨ СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

2024.08.07 № ГНАГ-2024/13-ИТА-НА-23
танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Ерөө сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Ардчилсан намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Ерөө сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь 2024 оны аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн

018020977

тухай хууль, холбогдох бусад байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгосон.

Дүгнэлт

Ардчилсан намын Ерөө сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Ерөө сумын Ардчилсан намын мөрийн хөтөлбөр (.....¹³..... хуудас)-ийг хавсаргав.

Хувийг: Ерөө сумын Сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

ЕРӨӨ СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН 2024 ОНЫ СОНГУУЛЬД
ОРОЛЦОХ АРДЧИЛСАН НАМААС ДЭВШҮҮЛЖ БУИ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

БАХАРХЛААРАА НЭГДЭЖ-ЕРӨӨ НУТГАА ХӨГЖҮҮЛЬЕ

2024 он

ТОВЧ УТГА

НЭГ.ХҮНИЙ ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨ, НИЙГМИЙН ХӨГЖИЛ

- 1.1.Гэр бүл, хүүхэд
- 1.2.Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд
- 1.3.Залуучууд, ахмад, эмэгтэйчүүдийн нийгмийн хамгаалал
- 1.4.Боловсрол
- 1.5.Эрүүл мэнд
- 1.6.Соёл урлаг
- 1.7.Хүний эрх, эрх чөлөө

ХОЁР.ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ӨСӨЛТ

- 2.1.Хөдөлмөр эрхлэлт
- 2.2.Уул уурхай
- 2.3.Газар тариалан
- 2.4.Мал аж ахуй
- 2.5.Барилга, дэд бүтэц
- 2.6.Орон сууц
- 2.7.Эрчим хүч
- 2.8.Үйлдвэржилт
- 2.9.Төсөв, санхүү, татварын бодлого
- 2.10.Жижиг дунд бизнес, бизнесийн дархлаа
- 2.11.Худалдаа үйлчилгээ

ГУРАВ.ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ, ИРГЭДИЙН ОРОЛЦОО

- 3.1.Төрийн албан хаагчид
- 3.2.Төрийн үйлчилгээний шуурхай байдал

ДӨРӨВ.АЮУЛГҮЙ ТАЙВАН ОРЧИН

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЧЛАЛ

ЗУРГАА.ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ШУДРАГА ЁС

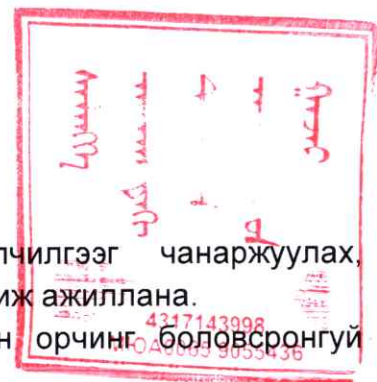
НЭГ.ХҮНИЙ ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨ, НИЙГМИЙН ХӨГЖИЛ

1.1.Гэр бүл, хүүхэд:

- 1.1.1. Өрхийн 0-5 насны хүүхдийн тусламж, үйлчилгээг чанаржуулах, хүртээмжийг сайжруулах, хөхөөр хооллолтыг дэмжиж ажиллана.
- 1.1.2. Хүүхдийг цахим халдлагаас хамгаалах эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгох чиглэлээр санал санаачлага гаргана.
- 1.1.3. Хүүхдийн хамгааллын хариу үйлчилгээг анхан шатанд үзүүлдэг хамтарсан багт дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор хүүхэд хамгааллын үйлчилгээний тодорхой чиглэл буюу нийгмийн ажлын үйлчилгээ, сэтгэл зүйн зөвлөгөө, үйлчилгээ үзүүлэх, бага насны болон хохирогч хүүхэдтэй ажиллах зэрэг мэргэшсэн дэмжих багийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 1.1.4. Хүүхэд хамгаалах чиглэлийн үйл ажиллагааг мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.5. Хурдан морины уралдаан, морины сунгаа, уралдааны бэлтгэлийн үед уяач нь уралдаанч хүүхдийн эрх, амь нас, эрүүл мэнд, аюулгүй байдлыг хангахад чиглэгдсэн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.6. Хүүхэд гэмт хэрэг, зөрчил, хүчирхийлэл, үе тэнгийн дээрэлхэлтэд өртөхөөс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ авна.
- 1.1.7. Хүүхэд бүрийг хөгжүүлж, өөртөө итгэлтэй, Монгол орныхоо байгаль, түүх үндэсний хэл соёл, уламжлалаар бахархдаг хүмүүжил олгох “Зөв Монгол хүүхэд” дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.8. Гэр бүлийн гишүүн бүрт гэр бүлийн боловсрол олгох “Монгол гэр бүл” боловсролын дэд хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

1.2.Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд:

- 1.2.1. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнийг бусдын адил бизнес эрхлэх, сурч, хөдөлмөрлөх, бие даан амьдрахад нь туслах, сэргээн засах, нийгмийн харилцаанд ороход туслан дэмжих зэргээр тэдний хэрэгцээнд нийцсэн олон талт мэргэжлийн үйлчилгээ үзүүлнэ.
- 1.2.2. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний бие даан амьдрах, нийгмийн үр дүнтэй оролцоог дэмжих, тэдгээрийн эрх ашгийг хамгаалах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.
- 1.2.3. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд, иргэдэд зориулсан сэргээн засах, хөгжлийн төвийн салбарыг байгуулах асуудлыг холбогдох байгууллагад уламжлан шийдвэрлүүлнэ.
- 1.2.4. Эмнэлгүүдэд хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд зориулсан дэд бүтэц, орчин бий болгох асуудлыг холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 1.2.5. Үйлчилгээний газар, шинээр баригдаж байгаа барилга байгууламж, явган хүний зам, гэрлэн дохиог хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн чөлөөтэй зорчих олон улсын стандартын шаардлагад нийцүүлж, өөрчлөх асуудлыг шийдвэрлэнэ.
- 1.2.6. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн тогтмол орлого олох нөхцөл бололцоог хангаж, бүх талын туслалцаа үзүүлнэ.
- 1.2.7. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд, иргэн нийгмийн амьдралд тэгш оролцох боломжийг нэмэгдүүлсэн үйлчилгээнд хөнгөлөлт, дэмжлэг үзүүлэхийг бодлогоор дэмжинэ.

1.3.Залуучууд, ахмад, эмэгтэйчүүдийн нийгмийн хамгаалал:

- 1.3.1. Залуучуудын хөгжлийн “Community center” байгуулж, чөлөөт цагаа өнгөрөөх, хамтдаа хөгжих, суралцах орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.3.2. Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх төсөл хөтөлбөрийн биелэлтэд дүн шинжилгээ хийж, илүү үр дүнтэй хэлбэрээр шинэчлэн зохион байгуулна.
- 1.3.3. Сумандаа ажиллаж буй залуучуудыг дэмжих хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 1.3.4. Ахмад настанд зориулсан сэргээн засах, эмчилгээ, сувилгааны төвийг байгуулж, хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллана.

1.4.Боловсрол:

- 1.4.1. Ахлах ангийн сурагчдыг ажил хөдөлмөрт бэлтгэх зорилгоор “Зуны хөтөлбөр”-ийг зохион байгуулна.
- 1.4.2. Ард иргэд, аж ахуйн нэгж, компаниуд, хандивлагчдын идэвхтэй оролцоо, дэмжлэгийг хангах замаар боловсролыг дэмжих “Ерөө боловсролын сан”-г байгуулж, нээлттэй, олон нийтийн хяналттай, ил тод, үр дүнтэй зарцуулж хэвшүүлнэ.
- 1.4.3. Багшийг хөгжүүлэх “Сайн багш-Хөгжсөн сурагч” сумын дэд хөтөлбөрийг боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 1.4.4. “Цахим-Ерөө” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, цахим технологи, ухаалаг сургалтыг сургалтын байгууллагат хүртээмжтэй нэвтрүүлнэ.
- 1.4.5. “Багшийн хөгжлийн төв”-ийг байгуулах асуудлыг улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөнд тусгаж хэрэгжүүлэх талаар холбогдох байгууллагад уламжлан шийдвэрлүүлнэ.
- 1.4.6. Багш, сурагч солилцооны хөтөлбөр болон боловсролын бусад чиглэлээр өндөр хөгжилтэй улс орнуудын туршлагыг судалж, идэвхтэй хамтын ажиллагааг хөгжүүлнэ.
- 1.4.7. Хөгжлийн бэрхшээлтэй болон зорилтот бүлгийн хүүхэд залуучууд, иргэдийн сурч хөгжих “Тэгш боломж” дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.4.8. Үдийн цай хөтөлбөрийг сумынхаа аж ахуйн нэгж, байгууллагууд хамтран аймаг дотоодын үйлдвэрлэлийн бүтээгдэхүүнээр хангах үйл ажиллагааг зохион байгуулж, эрүүл аюулгүй хоол хүнсээр сурагчдаа үйлчлэх бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.4.9. Гадаадын их дээд сургуульд жил бүр 10-аас доошгүй шилдэг сурагчдыг оюутны тэтгэлгээр суралцах нөхцөлийг бүрдүүлэх чиглэлээр холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.
- 1.4.10. Сургуулийн автобусаар үйлчилж, хүүхэд сургуульдаа аюулгүй ирж, буцах нөхцөлийг бүрдүүлэх, камержуулалтыг өргөжүүлнэ.
- 1.4.11. Хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэх сургуулийн өмнөх болон бага, дунд боловсролын “цөм” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, төр, орон нутаг, иргэний нийгмийн байгууллага, гэр бүлийн оролцоог өргөжүүлнэ.
- 1.4.12. Дотуур байрны орчин, нөхцөлийг сайжруулах төслийг холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 1.4.13. Хүүхдийг хүчирхийлэл, мөлжлөгөөс хамгаалах нөхцөл орчныг бүрдүүлж, мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

- 1.4.14. Хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлж, тэдний санаа бодлыг мэргэжлийн байгууллагуудын үйл ажиллагаанд тусгах зорилгоор насны онцлогт тохирсон нийгмийн үйл ажиллагаанд оролцох, үзэл бодлоо илэрхийлэх боломжийг дэмжинэ.

1.5.Эрүүл мэнд:

- 1.5.1. Иргэдийн халдварт болон халдварт бус өвчлөл, эх болон нярайн эндэгдлийг бууруулна.
- 1.5.2. Сумын эрүүл мэндийн байгууллагын тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай чанар хүртээмжтэй, ил тод, ёс зүйтэй, иргэддээ ээлтэй болгоно.
- 1.5.3. Хорт хавдрын шалтгаант нас баралтыг бууруулж, эрт илрүүлэлт, оношилгоо, эмчилгээний чанарыг сайжруулах зорилт тавьж ажиллана.
- 1.5.4. Иргэдийг насны бүлэгт нь тохирсон урьдчилан сэргийлэх үзлэг, оношилгоонд хамруулах ажлыг зохион байгуулна.
- 1.5.5. Яаралтай түргэн тусламжийн үйлчилгээний зохион байгуулалтыг шинэчилж, материаллаг баазыг бэхжүүлэх, үйлчилгээний чанар, хүртээмж, шуурхай байдлыг оновчтой зохион байгуулж, үр дүнг тооцдог болгоход онцгой анхаарч ажиллана.
- 1.5.6. Тэтгэвэр тогтоолгосон ахмад эмч, сувилагч нарыг эрүүл мэндийн байгууллагад зөвлөхөөр ажиллуулах боломжийг бүрдүүлж, бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 1.5.7. Эмчийн чадавх, эмчилгээний үр дүнг үнэлэх, цахим систем ажиллуулж, өрсөлдөөнд суурилсан тусламж үйлчилгээг үзүүлэхэд бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 1.5.8. Уламжлалт анагаах ухааны өв санд суурилж, уламжлалт эмчилгээ, үйлчилгээний брэнд бүтээгдэхүүнийг хөгжүүлэх төрийн бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 1.5.9. Эрүүл мэндийн даатгалын цахим картыг нэвтрүүлэх ажлыг дэмжиж ажиллана.
- 1.5.10. Эмийн найрлагад ордог амьтан, ургамал, эрдсийн нөөцийг хамгаалж, үржүүлэх, тарих үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжинэ.
- 1.5.11. Эмийн хэрэглээ, эрүүл аюулгүй байдлын хяналтыг сайжруулахад холбогдох байгууллагатай хамтран ажиллана.
- 1.5.12. Сумын хэмжээнд нарийн мэргэжлийн эмч, эмнэлгийн ажилтнуудыг тогтвор суурьшилтай ажиллах нөхцөл бололцоогоор хангаж ажиллана.
- 1.5.13. Сумын хүн амын дундаж наслалтыг нэмэгдүүлэх хүрээнд эрүүл, аюулгүй ээлттэй орчин бүрдүүлж, эрүүл амьдралын зөв дадал хэвшлийг төлөвшүүлэн эрт илрүүлэлтийг оновчтой тасралтгүй зохион байгуулж, “80+” дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.5.14. “Эрүүл монгол хүн” хөтөлбөрийн хүрээнд “Элэг бүтэн монгол”, “Эрүүл шүд”, “Умайн хүзүүний хавдаргүй монгол” болон бусад арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.
- 1.5.15. Сумын хүн амын дунд тэргүүлэх өвчлөл, эндэгдлийг тогтоож, түүнээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор иргэдэд эрүүл мэндийн боловсрол олгож,

эрт илрүүлэг үзлэг оношилгоонд тогтмол хугацаанд хамрагддаг хэвшлийг бий болгоно.

- 1.5.16. Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн нийлүүлэлтийн чанар, аюулгүй байдалд хяналт тавьж, засвар үйлчилгээг тогтмол зохион байгуулснаар эмч, эмнэлгийн мэргэжилтний аюулгүй байдлыг ханган ажиллана.

1.6.Соёл урлаг, спорт:

- 1.6.1. Уламжлалт өв соёлоо бодлогоор дэмжин соёлын өвийг тоон системд хөрвүүлэн хадгалж, олны хүртээл болгох ажлыг эхлүүлнэ.
- 1.6.2. Сумын соёлын биет ба биет бус өвийг хадгалан хамгаалах, сэргээн засварлах, түүнийг хамгаалан цуглуулагч, тээн уламжлагч нарыг сурталчлан дэмжинэ.
- 1.6.3. Археологийн болон түүх соёлын дурсгалт газрын бүртгэл, хамгаалалтыг сайжруулна.
- 1.6.4. Сайн дурын уран сайханчид болон урлагийн холбоодын үүсгэл санаачилгыг дэмжинэ.
- 1.6.5. Үндэсний өв соёл, зан заншил, ур чадвараа хөгжүүлэх, сурталчилж өвлүүлэх зорилгоор Ерөө сумын үндэстэн, ястны язгуур урлагийн наадмыг зохион байгуулж ардын авьяастнуудыг тодруулна.
- 1.6.6. Түүх, соёлын агуулга бүхий контентыг хөгжүүлж, үзэгчдэд хүртээл болгох ажлыг зохион байгуулна.
- 1.6.7. Ерөө сумын биеийн тамир, спортын салбарт аюулгүй ажиллагааны талаар шаардлагатай стандартуудыг нэвтрүүлж ажиллана.
- 1.6.8. Спортын арга хэмжээ, уралдаан, тэмцээнийг зохион байгуулах, оролцоход бодлогоор дэмжиж, хамтран ажиллана.
- 1.6.9. Эрүүл, идэвхтэй аж төрөх талаар сургалт, сурталчилгааг сайжруулж, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.6.10. Бясалгал, хийн дасгал, нийтийн бүжиг, иог, чөлөөт цагийн клубийн үйл ажиллагааг дэмжинэ.
- 1.6.11. Ерөө суманд хөл бөмбөгийн талбайн дэргэд тамирчдын хувцас солих, амрах байр барих санаачилга гарган, санхүүжилтийг улсын болон аймгийн төсөвт тусгуулах санал хүргүүлж, хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.12. Соёл, урлагийн байгууллагуудад нэмэлт орлого олох боломж, нөхцөлийг бүрдүүлэх талаар хамтарч ажиллана.

1.7.Хүний эрх, эрх чөлөө:

- 1.7.1. Ардчиллын үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцох, бүх шатны сонгуульд саналаа өгөх, Улсын Их Хуралд сонгогдсон гишүүд, иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд сонгогдсон төлөөлөгчдөөр дамжуулан саналаа өгөхийг дэмжиж ажиллана.
- 1.7.2. Хүний заяагдмал эрхийг хамгаалах, иргэдэд хүний эрхийн талаар ойлголт өгөх, сурталчлан таниулах үйл ажиллагааг дэмжинэ.

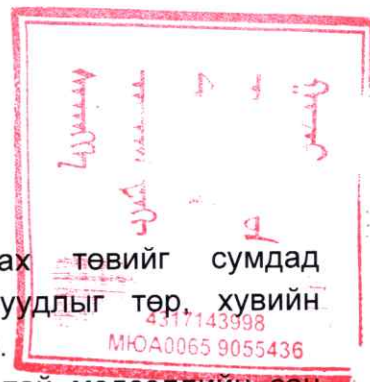
ХОЁР.ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ӨСӨЛТ

2.1.Хөдөлмөр эрхлэлт:

- 2.1.1. Үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг шууд худалдаалах төвийг сумдад байгуулах, борлуулалтын сүлжээг бий болгох асуудлыг төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны хүрээнд шийдвэрлэнэ.
- 2.1.2. Салбарын тогтвортой хөгжлийг хангахад шаардлагатай мэдээллийн сан бүхий мэдээллийн системийг бий болгоно.
- 2.1.3. Баялаг бүтээгчдээ дэмжиж, орлогыг нэмэгдүүлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.4. “Өрх бүр баялаг бүтээгч” дэд хөтөлбөрийг сумдуудад үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.5. Сумын хэмжээнд орон сууцжуулах дэд хөтөлбөр хэрэгжүүлэх замаар барилгын салбарт ажиллагсдыг бодлогоор дэмжинэ.
- 2.1.6. Сумын хэмжээнд хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн менежментийн тогтолцоог сайжруулахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.7. Хөдөлмөр эрхлэлтийн олон хэлбэр (цагийн ажил, аутсорсинг, сүлжээний борлуулалт, ажиллах хүч нийлүүлэх үйлчилгээ г.м.)-ийг хүлээн зөвшөөрнө.
- 2.1.8. Ерөө сумын хэмжээнд ядуурлын түвшинг улсын дунджаас бууруулах үе шаттай арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.9. Эрдэс баялаг, малын гаралтай түүхий эдийг боловсруулах, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.

2.2.Уул уурхай:

- 2.2.1. Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлд түшиглэн ашигт малтмалыг олборлож, нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, экспортлох боломжтой үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг дэмжих бодлого баримтална.
- 2.2.2. Хариуцлагатай уул уурхайн олон улсын стандарт, шалгуур үзүүлэлтүүдийг иргэн, аж ахуйн нэгж бүр үйл ажиллагаандаа хатуу мөрдөж, ашигласан болон ашиглаж байгаа талбайг хамгаалах, нөхөн сэргээлтийг заавал хийж байх ажлыг хэвшил болгоно.
- 2.2.3. Аюулгүй ажиллагааны хариуцлагыг чангатган уул уурхайн хайгуул болон олборлолт, хаалтын аюулгүйн үйл ажиллагааг зохицуулах хууль журмыг хэрэгжүүлнэ.
- 2.2.4. “Төрөөс эрдэс баялгийн салбарт баримтлах бодлого”-ын хүрээнд алтны хууль бус олборлолт, наймааг таслан зогсоох үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ.
- 2.2.5. Сумын нутаг дэвсгэрт нөхөн сэргээх шаардлагатай газруудад иргэн, аж ахуй нэгж, олон нийтийн оролцоо, Олон Улсын байгууллагуудтай хамтран ногоон хөгжлийн бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 2.2.6. “Уул уурхайн талаар баримтлах бодлого”-ын хүрээнд бичил уурхай эрхлэгчдийг бизнесийн бусад салбарт шилжин ажиллахад нь бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 2.2.7. Бичил уурхайн эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгоход санал хүргүүлж, шаардлага хангасан нөхөрлөл, хоршоог уул уурхайн олборлолтын аж

ахуйн нэгж хэлбэрээр албажуулан хууль бус олборлогчдод тавих төрийн хяналтын тогтолцоог сайжруулна.

- 2.2.8. Хариуцлагатай уул уурхайн зарчмын дагуу нөхөн сэргээлт, хаалтын асуудлыг тусгай зөвшөөрөл эзэмшигч аж ахуйн нэгж бүрэн хариуцахад хяналт тавина.
- 2.2.9. Уурхайн үйл ажиллагааны хяналт, нөхөн сэргээлт, хаалтын стандартыг олон улсын жишигт хүргэж, дүйцүүлсэн нөхөн сэргээлтийг ногоон хөгжлийн бодлоготой уялдуулна.
- 2.2.10. Ерөө суманд ашиглалтын лизенц эзэмшиж буй уул уурхайн ашиглалт, нийгмийн хариуцлагат тавих хяналтыг өндөржүүлж, орон нутаг дахь үр өгөөжийг дээшлүүлнэ.

2.3. Газар тариалан:

- 2.3.1. Усалгаатай тариалангийн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэн ус, эрчим хүчний хэмнэлттэй, байгальд ээлтэй техник, технологийн хангамжийг сайжруулж, нэгжээс авах ургацыг дээшлүүлнэ.
- 2.3.2. Хүлэмжийн аж ахуй, дуслын усалгаанд шаардлагатай нар, салхины сэргээгдэх эх үүсвэрээр хангах төсөл хэрэгжүүлнэ.
- 2.3.3. Өрх, байгууллага бүр хүлэмжийн аж ахуй эрхлэх санаачилгыг дэмжиж, шинэ ногооны нэр төрөл, хангамжийг сайжруулна.
- 2.3.4. Газар тариалангийн салбарыг хөгжүүлэх бодлогын хүрээнд үрийн аж ахуйн системийг боловсронгуй болгож, хөрс, цаг уурын онцлогт тохирсон, баталгаат сортын үрийн хангамжийг нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- 2.3.5. Үр тариа болон ургамал хамгаалах химийн бодис, бордоо, био бэлдмэлийн үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжинэ.
- 2.3.6. Өндөр ашиг шимтэй эрчимжсэн мал аж ахуйг газар тариалангийн үйлдвэрлэлтэй хослуулан хөгжүүлнэ.
- 2.3.7. Ургамал хамгаалалтын орчин үеийн арга технологийг иж бүрэн хэрэгжүүлж, тариалангийн талбайн хөрсийг элэгдэл, хортон шавжаас хамгаалах, үйлдвэрлэлийн зохистой дадлыг нэвтрүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 2.3.8. Дөрвөн улирлын хүлэмжийн аж ахуй эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжиж, хамтран ажиллана.
- 2.3.9. Жимс, жимсгэнийн дотоодын үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх санал санаачилгыг дэмжиж ажиллана.
- 2.3.10. Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийн мэргэжлийн ажиллах хүчний хангамж, чадавхийг бэхжүүлэх чиглэлээр дэд хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 2.3.11. Хүнс, хөдөө аж ахуйн салбарт баримтлах бодлогыг хэрэгжүүлж, "Органик хүнс" хөтөлбөр боловсруулж, мах, сүү, гурил, хүнсний ногоо зэрэг бүтээгдэхүүний дотоод хэрэгцээг ханган экспортлох бодлого баримтална.
- 2.3.12. Иргэдэд хүнсний хэрэгцээгээ хангах, өрхийн орлогоо нэмэгдүүлэх зорилгоор дөрвөн улирлын төвлөрсөн хүлэмжийн аж ахуй эрхлэх санаачилгыг дэмжиж, ногоо тариалах газрын асуудлыг үе шаттайгаар шийдвэрлэх бодлого баримтална.

- 2.3.13. Мэдээллийн технологийг ашиглан мал аж ахуйн гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдалд тавих хяналтыг сайжруулна.
- 2.3.14. Бүх нийтийн хүнсний боловсролыг дээшлүүлэх, хоол хүнс, шим тэжээлийн чанар, аюулгүй байдлыг эрүүл амьдралын зан үйл, хэвшилтэй нягт уялдуулах чиглэлээр хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 2.3.15. Хүнсний ногоо тариалах, хүлэмжийн аж ахуй эрхлэх, борлуулалтын сүлжээ бий болгох чиглэлээр Солонгос, Япон зэрэг өндөр хөгжилтэй орнуудын туршлагыг орон нутагтаа нутагшуулах ажлыг зохион байгуулна.
- 2.3.16. Хүн амын гол нэр төрлийн хүнсний бүтээгдэхүүний дотоод хэрэгцээг чанартай хүнсээр хүртээмжтэй хангаж, дотоод зах зээлдэх хүнсний нийлүүлэлтийн сүлжээг бий болгож аюулгүй байдлын тогтолцоог нэвтрүүлэх замаар найдвартай хүнс нийлүүлэгч сум болох бодлого баримтална.
- 2.3.17. Суурин болон хагас суурин маллагаатай эрчимжсэн мал аж ахуйг эрхлэх журам, зохицуулалтын бодлогыг боловсруулан хэрэгжүүлнэ.
- 2.3.18. Газар тариалангийн үйлдвэрлэлд техникийн шинэчлэл хийж, баталгаат сортын үрийн хангамж, ургамал хөрс хамгаалалт, услалтын систем барих зэрэг агротехникийн цогц арга хэмжээг дэмжинэ.

2.4.Мал аж ахуй:

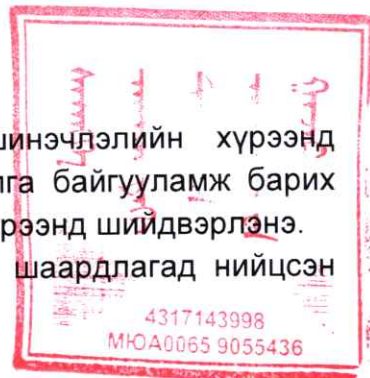
- 2.4.1. Малын эмч нарын ур чадварыг дэмжих замаар нэгж малд ногдох мал эмнэлгийн үйлчилгээний чанарыг сайжруулна.
- 2.4.2. Мал эмнэлгийн байгууллагын санаачилгад үндэслэн “Малын эмчилгээ, сувилгааны төв”-ийг төв, суурин газраас зайтай, бэлчээрийн бүс нутагт малчдад ойрхон байгуулах санаачилгыг дэмжинэ.
- 2.4.3. Мал аж ахуйн салбарыг эдийн засгийн үр ашигтай, орчин үеийн шинэ технологи, инновацад суурилж, хөгжүүлэх мэдлэг бүхий малчдыг малчин бизнесмен болгох замаар тогтвортой орлого бүхий хүчтэй дундаж давхаргыг тэлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 2.4.4. Малыг тооноос илүү чанарт шилжүүлж, малын төрлийг зохистой харьцаанд хүргэж, эдийн засгийн ашигтай, технологид суурилсан мал аж ахуйг хөгжүүлнэ.
- 2.4.5. Малын үүлдэр омог, угшлыг баталгаажуулж төрөлжсөн хэлбэрээр өсгөж үржүүлнэ.
- 2.4.6. Малын гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг зах зээлд нийлүүлэх хяналтыг сайжруулж, малыг вакцин, туулгад бүрэн хамруулж, эрүүлжүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 2.4.7. Уламжлалт мал, аж ахуйн гаралтай түүхий эд ноос, ноолуур, арьс шир, махыг малчдын оролцоотой анхан шатны түүхий эдийн тордлогын цэгт бэлтгэн өндөр түвшний технологийн үйлдвэрт эцсийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж буй аж ахуйн нэгжүүдийг бодлогоор дэмжиж, хамтран ажиллана.
- 2.4.8. Мал аж ахуй, газар тариалан, гахай, тахиа, зөгий, загасны аж ахуйд суурилсан орон нутгийн онцлог шинэ брэнд бүтээгдэхүүний бизнес загварыг хөгжүүлнэ.

- 2.4.9. Залуу малчдад зориулж “Сайн малчин” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 2.4.10. Уул, уурхайн бүсэд амьдарч байгаа малчдын амьдрах таатай орчин бүрдүүлэх асуудлыг бодлогоор дэмжин ажиллана.

2.5.Барилга, дэд бүтэц:

- 2.5.1. Газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөг нийт салбарын хөгжил, улсын төсөвтэй уялдуулан нэгдмэл болгох хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 2.5.2. Байгаль орчинд ээлтэй, эдийн засгийн үр өгөөжтэй, аюулгүй ажиллагааг бүрэн хангасан шинэ технологийн халаалт, дэд бүтцийн системийг нэвтрүүлэхэд бодлогын дэмжлэг үзүүлнэ.
- 2.5.3. Нийтийн орон сууцны ашиглалтын хүрээнд төрийн зарим чиг үүргийг мэргэжлийн төрийн бус байгууллага болон СӨХ-дын түншлэлд шилжүүлэх журмаар засвар, үйлчилгээний, инженерийн хангамжийн асуудлуудыг өмчлөгч өөрөө хариуцах чадамжийг бэхжүүлж, төрийн оролцоог хязгаарлах бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.5.4. Амины орон сууцны болон хуучин орон сууцны дулаан алдагдлыг бууруулах бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.5.5. Гэр хорооллын дэд бүтцийг шийдэж, айл бүрийг хашаандаа сайхан амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор “Таны хашаа” дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 2.5.6. Барилгын салбарт хөрөнгө оруулалтын цогц механизмыг нэвтрүүлнэ.
- 2.5.7. Барилгын салбарт ажиллагсдын эрүүл мэнд, санхүүгийн эрсдэлийг бууруулах чиглэлээр холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.
- 2.5.8. Ерөө суманд батлагдсан ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу дахин төлөвлөлтийн ажлыг дэмжиж, эрчимжүүлнэ.
- 2.5.9. Барилга, байгууламжийн насжилтыг тогтоож мэргэжлийн байгууллагаар дүгнэлт гаргуулж, дахин төлөвлөх ажлыг эхлүүлнэ.
- 2.5.10. Хотжилтыг дэмжих зорилгоор барилгын материалын жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхэд бодлогоор дэмжинэ.
- 2.5.11. Сургууль, цэцэрлэг, дотуур байр, спорт заал, хүүхдийн хөгжлийн төвийн барилга байгууламжид тавигдах нэгдсэн стандарт шаардлагыг мөрдүүлнэ.
- 2.5.12. Барилга байгууламж бүхэнд тусгай хэрэгцээт иргэдэд зориулсан зам шат бүхий хэрэгсэл суулгана.
- 2.5.13. Эдийн засгийн өсөлтийн суурь болсон дэд бүтэц (зам тээвэр, эрчим хүч, сэргээгдэх эрчим хүч, усан хангамж, мэдээлэл, харилцаа холбоо)-ийн хөрөнгө оруулалтыг хувийн, төсвийн, болон төр хувийн хэвшлийн түншлэл зэрэг санхүүжилтийн бүхий л төрөл, боломжийг идэвхтэй ашиглана.
- 2.5.14. “Гудамж” төслийг үргэлжлүүлэн улсын болон орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх бодлого баримтална.
- 2.5.15. Ерөө сумын нутаг дэвсгэр дээрх авто замын болон аялал жуулчлалын зориулалттай танилцуулга гаргана.
- 2.5.16. Гудамж, нийтийн эзэмшлийн талбай, авто замуудыг камержуулах ажлыг үргэлжлүүлнэ.

- 2.5.17. Шинэ суурьшлын бүс болон сумын төвийн шинэчлэлийн хүрээнд инженерийн шугам сүлжээ, дэд бүтэц бүхий барилга байгууламж барих ажлыг төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны хүрээнд шийдвэрлэнэ.
- 2.5.18. Төв суурин газрын хүн амыг эрүүл ахуй, чанарын шаардлагад нийцсэн усаар хангаж, дэд бүтцийг сайжруулна.

2.6.Орон сууц:

- 2.6.1. “Тогтвортой орлого бүхий орон сууц” дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, сумын төвд 20 айлын орон сууцыг бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн байршилтай уялдуулан хүн амын зорилтот бүлэгт тааламжтай нөхцөлөөр бүтээн байгуулах хувийн хэвшлийн санал, санаачилгыг дэмжинэ.

2.7.Эрчим хүч:

- 2.7.1. Цахилгаан эрчим хүчний хоёрдогч эх үүсвэрээр хангах асуудлыг судалж, мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран шийдвэрлэнэ.
- 2.7.2. “Шинэ зууны малчин” хөтөлбөр хэрэгжүүлж, малчин өрхүүдийг хүчин чадал өндөртэй цахилгаан хэрэгсэл ашиглах боломжоор хангахад бодлогоор дэмжинэ..

2.8.Үйлдвэржилт:

- 2.8.1. Нүүрс, төмөрлөгийн үйлдвэрлэлийн анхан шатны боловсруулах үйлдвэрлэл хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.
- 2.8.2. Өрсөлдөх чадвар бүхий түүхий эд, эрдэс баялгийг боловсруулах үйлдвэрлэлийг бодлогоор дэмжин ажиллана.
- 2.8.3. Эдийн засгаа уул уурхайн салбараас хараат байдлаас гаргах зорилгоор хөнгөн-хүнсний үйлдвэрлэл, аялал жуулчлал, эдийн засгийн бусад салбаруудын өсөлтийг дэмжих бодлого, хөтөлбөрүүдийг боловсруулж, төрийн захиргааны төв байгууллагад уламжилна.
- 2.8.4. Хөдөө аж ахуйн боловсруулсан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг дэмжих, олон улсын чанар, стандартыг нутагшуулж, экспортлох цогц арга хэмжээг үе шаттай авч хэрэгжүүлэх талаар төрийн захиргааны байгууллагатай хамтран ажиллана.
- 2.8.5. Стратегийн хүнсний бүтээгдэхүүний хангамжийг нэмэгдүүлэх хувийн хэвшлийн үйлдвэрлэлийн санаачилгыг дэмжинэ.
- 2.8.6. Импортын хүнсний бүтээгдэхүүнд тавих хяналтыг сайжруулахад мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран ажиллана.
- 2.8.7. Хүн амын гол нэр төрлийн хүнсний бүтээгдэхүүний дотоод хэрэгцээг чанартай хүнсээр хүртээмжтэй хангаж, дотоод зах зээл дэх хүнсний нийлүүлэлтийн сүлжээг бий болгож аюулгүй байдлын тогтолцоог нэвтрүүлэх замаар найдвартай хүнс нийлүүлэгч аймаг болох бодлого баримтална.
- 2.8.8. Үйлдвэрлэл, бизнес эрхлэгчдийг гаднын байгууллагуудын хөрөнгө оруулалт, зээл, тусламжид хамруулах бодлого баримтална.
- 2.8.9. Төрөөс аж үйлдвэрлэлийн салбарыг хөгжүүлэхэд баримтлах бодлогын хүрээнд томоохон үйлдвэрлэлийн төслүүдийг эхлүүлнэ.

2.9.Төсөв, санхүү, татварын бодлого:

- 2.9.1. Сумын төсвийн зардлыг ач холбогдол, үр өгөөжөөр нь эрэмбэлэх зарчимд шилжиж, үр ашигтай хуваарилалтын бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.9.2. Сумандаа үйлдвэрлэгчдийнхээ бүтээгдэхүүнийг худалдан авах хандлагыг бий болгож мөнгөн гүйлгээг нутагтаа авч үлдэх бодлого баримтална.
- 2.9.3. Хуримтлалыг бий болгох сургалт мэдээллийн бодлогыг хэрэгжүүлж иргэдийн банк дахь хадгаламжийн хэмжээг нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 2.9.4. Татварын байцаагч, иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын харилцан уялдаа холбоог сайжруулан, татварын зөвлөгөө өгдөг, хуулийг дээдэлдэг, бизнесийг дэмждэг чиглэлийг баримтална.
- 2.9.5. Иргэн, аж ахуйн нэгжийн бизнесийн үйл ажиллагааг дэмжсэн өгөөжтэй санхүүгийн зуучлалыг хөгжүүлэхэд бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 2.9.6. Малын хөлийн татварыг бууруулах, бага малтай иргэдийг татвараас чөлөөлөх асуудлыг судалж, шийдвэрлүүлнэ.

2.10.Жижиг, дунд бизнес, бизнесийн дархлаа:

- 2.10.1. Жижиг, дунд болон бичил үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг гадаад зах зээлд гарах, хил орчмын худалдаанд идэвхтэй оролцоход нь дэмжлэг үзүүлнэ.
- 2.10.2. “Хоршоо хөгжүүлэх сан”-ийн эх үүсвэрийг нэмэгдүүлж, экспортын үйлдвэрлэлийг дэмжих бодлого гаргана.
- 2.10.3. Жижиг дунд бизнесийн өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлж, гарцыг нэмэгдүүлэхэд шаардлагатай мэдээллийн сан үүсгэж, гарааны бизнесийг бодлогоор дэмжин, бүтээгдэхүүн үйлчилгээг мэдээллийн санд байршуулна.
- 2.10.4. Төрийн зүгээс бизнес эрхлэгчдэд үзүүлж буй хүнд суртал, дарамтыг арилгаж, татвар төлөгч аж ахуйн нэгжүүддээ үйлчилдэг, зөвлөдөг болгоно.
- 2.10.5. Гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагч аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжиж, хамтран ажиллана.
- 2.10.6. Жижиг дунд үйлдвэрлэлийн дархлааг тогтвортой байлгах зорилгоор сумын борлуулалтын зах зээлийг баталгаажуулна.
- 2.10.7. “Хоршоо хөгжүүлэх сан”-аас санхүүжүүлэх төсөл, арга хэмжээний салбар, тэргүүлэх чиглэлийг батлахдаа нийгмийн зорилтот бүлгийг дэмжих бодлого баримтална.

2.11.Худалдаа үйлчилгээ:

- 2.11.1. Хүн амын хүнсний гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүний аймгийн хэрэгцээг аюулгүй, чанартай хүнсээр хүртээмжтэй, тогтвортой хангах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 2.11.2. Хүн амын хүнсний чанар, шим тэжээлийг сайжруулж, тэнцвэртэй, эрүүл хооллолтын зохистой дадлыг хэвшүүлнэ.
- 2.11.3. Байгалийн болон бэлчээрийн мал аж ахуйн гаралтай органик хүнс, хүнсний нэмэлт тэжээлийн үйлдвэрлэлийг дэмжиж, экспортын хэмжээг нэмэгдүүлнэ.

- 2.11.4. Хүнсний нийтийн хэрэглээний малыг зөвхөн үйлдвэрийн аргаар нядалж боловсруулах стандартыг бүрдүүлж, энэ чиглэлд хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтыг дэмжинэ.
- 2.11.5. Хүнсний аюулгүй байдлын найдвартай статистик мэдээллийн системийг нэвтрүүлж, хүнсний бүтээгдэхүүний хяналтын тогтолцоог шинэчилнэ.
- 2.11.6. Хүнсний гол хэрэгцээ болох мах, ногооны зориулалтын зоорийг барих, мах, хүнсний ногооны хадгалалтыг сайжруулах асуудлыг хувийн хэвшлийн байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 2.11.7. Хүнсний өргөн хэрэглээний бараа бүтээгдэхүүний эрүүл ахуй, аюулгүй байдлын стандартыг чанд мөрдүүлж ажиллана.
- 2.11.8. Суурь хэрэгцээний хүнсийг дотооддоо үйлдвэрлэх аж ахуйн нэгжүүдийн санал, санаачилгыг дэмжинэ.
- 2.11.9. Жимс, жимсгэнэ, нарийн ногоо тариалах болон хүлэмжийн газар олгох, ашиглахад уян хатан бодлого баримталж, гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтыг дэмжинэ.

ГУРАВ. ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ ИРГЭДИЙН ОРОЛЦОО:

3.1.Төрийн албан хаагчид:

- 3.1.1. Төрийн албанаас эрт тэтгэвэрт гарч буй иргэд жижиг, дунд, бичил бизнесийн салбарт ажиллах, баялаг бүтээх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 3.1.2. Бүх шатны төрийн албан хаагчдыг эрхэлдэг ажлынхаа чиглэлээр сурч боловсрохыг дэмжиж, жил бүр сургалтад хамруулна.
- 3.1.3. Сумандаа засаглалын зөв механизмыг бүрдүүлж, мөчлөг дагасан сонгуулийн бодлогоос татгалзаж хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг сайжруулж, төрийн албаны мерит зарчмыг баримтална.
- 3.1.4. Сумандаа засаглалын эрүүл орчныг бий болгож, гадаад дотоодын хөрөнгө оруулагчдын итгэл, сонирхол татах орчныг бүрдүүлэх бодлого баримтална.
- 3.1.5. Баг, тосгоны хөгжлийн ялгааг арилгаж, тэнцвэртэй хөгжлийн бодлого хэрэгжүүлнэ. Эдийн засгийн өрсөлдөх чадвар, зах зээлийн нөхцөл байдалтай уялдуулан бодлогын баримт бичгийг шинэчлэх саналыг холбогдох байгууллагад хүргүүлнэ.
- 3.1.6. Төрийн зарим чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоод, хувийн хэвшлээр гүйцэтгүүлэх ажлыг бодлогоор дэмжинэ.
- 3.1.7. Төрийн албан хаагчдын ангилал, зэрэглэл, ажлын байранд тавигдах шалгуур, шаардлагыг тодорхой болгож, нам дагасан томилгооноос салгана.
- 3.1.8. Төрийн үйлчилгээнд хувийн хэвшил, иргэний оролцоот үнэлгээ, хариуцлагын тогтолцоог нэвтрүүлнэ.
- 3.1.9. Төрийн байгууллага, удирдах албан тушаалтан жил бүр иргэдэд нээлттэй, ил тод ажлын тайлангийн сонсгол хийх арга хэмжээг зохион байгуулна.
- 3.1.10. Төрийн албаны мерит зарчмыг хадгална.

3.2.Төрийн үйлчилгээний шуурхай байдал:

- 3.2.1. Цахимаар өргөдөл, гомдол хүлээн авах ажлыг сэргээж, үйл ажиллагааг сайжруулна.

- 3.2.2. Мэдээллийн технологи, харилцаа холбооны хамрах хүрээг тэлэн орон нутагт өндөр хурдны интернэтийн сүлжээг хүртээмжтэй болгож, төрийн үйлчилгээг цаг алдалгүй, шуурхай авах боломжийг бүрдүүлнэ.

ДӨРӨВ.АЮУЛГҮЙ ТАЙВАН ОРЧИН:

- 4.1. Кибер халдлагатай тэмцэх, иргэний цахим мэдээллийн аюулгүй байдлын хамгаалалтыг хэрэгжүүлнэ.
- 4.2. Сумын эрсдэл бүхий газруудыг камержуулж, цагдаагийн байгууллагатай шууд, хялбар байдлаар холбогдох тоноглол хийсэн “ногоон бүс” буюу аюулгүй бүс бий болгох ажлыг дэмжинэ.
- 4.3. Иргэн бүрийн аюулгүй байдлаа хангахад хэрэгцээтэй мэдээллийг нийгэмд түгээж, иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ:

- 5.1. Тэрбум мод хөтөлбөрийн хүрээнд төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр нөхөн сэргээлтийн ажлыг эрчимжүүлнэ.
- 5.2. Байгаль орчны хүний нөөцийн бодлогыг сумын хэмжээнд боловсруулж ажиллана.
- 5.3. Байгалийн нөөц, баялгийн хүртээмжийг тэгш шударга, нээлттэй байхад хяналт тавьж ажиллана.
- 5.4. Ус, агаар, хөрс, орчны бохирдлыг бууруулах цогц дэд хөтөлбөр боловсруулна.
- 5.5. Тусгай хамгаалалттай газар нутгийг судалгааны үндсэн дээр нэмэгдүүлж, онцлог эко системийн үйлчилгээ, үнэ цэнийг өсгөнө.
- 5.6. Усны хэрэглээг бүрэн тоолууржуулж, ус ашиглалтын үр ашиг, хэмнэлтийг сайжруулна.
- 5.7. Ус бохирдуулсны төлбөр, зөвшөөрөл олгох үйл явцаар дамжуулан үйлдвэрлэлийн усны дахин ашиглалт, үр ашгийг нэмэгдүүлнэ.
- 5.8. Суурин газрын ус хангамжийн эх үүсвэрийн эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг мөрдүүлж, газар чөлөөлөх, усны нөөц бохирдох, хомсдохоос сэргийлэх чиглэлээр ажлыг зохион байгуулна.
- 5.9. Ус хангамжийн эх үүсвэрийн барилга байгууламжийг өргөтгөж, шаардлага хангасан ундны ус хэрэглэдэг хүн амын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 5.10. Байгалийн нөөцийн өгөөжийг иргэдийн аж байдлыг сайжруулах, эдийн засгийн хөгжлийг дэмжих дэд бүтцийн бүтээн байгуулалт болон орон нутгийн эдийн засгийн өсөлт, ажил эрхлэлтийг дэмжих тогтвортой олон тулгуурт суурь бий болгоход чиглүүлэх бодлого баримтална.
- 5.11. Сумын иргэдийн амьдралд сайнаар нөлөөлөх жуулчдад чанартай үйлчилгээ үзүүлэх аялал жуулчлалын дэд бүтцэд хийх гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтыг дэмжиж, хамтран ажиллана.
- 5.12. Ерөө суманд аялах, жуулчлах эрэлтийг нэмэгдүүлэх, эргэлтийг нь сайжруулах зорилгоор эвент арга хэмжээг зохион байгуулна.
- 5.13. Орон нутгийн иргэдийн амьдралд эергээр нөлөөлөх, жуулчдад чанартай үйлчилгээ үзүүлэх аялал жуулчлалын дэд бүтцэд хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.

- 5.14. Өвлийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх чиглэлээр гаргасан санал санаачилга, хөтөлбөр, арга хэмжээг бодлогоор дэмжинэ.

ЗУРГАА.ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ШУДАРГА ЁС

- 6.1. Мансууруулах, сэтгэцэд нөлөөлөх бодисоос хамааралтай, донтогч болсон иргэнд эмнэлгийн, сэтгэл зүйн болон нийгмийн тусламж, үйлчилгээ үзүүлэх бодлого баримтална.
- 6.2. Үзэл бодол, яс үндэс, нас, хүйс, хөгжлийн ялгаа, бэлгийн чиг баримжаа гэх мэт аливаа төрлийн ялгаварлал, дарамт, хүчирхийллийг гэр бүлийн орчин, ажлын байр, олон нийтийн бүх орчинд таслан зогсооход чиглэсэн үе шаттай арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 6.3. Хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн эсрэг хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, гэр бүл, сургуулийн орчинд хүүхдийн эрхийг хангах, ажлын байран дахь бэлгийн дарамттай тэмцэхэд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 6.4. Нийтэд тустай хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагааг нэмэгдүүлж, төлбөрийн чадваргүй иргэдэд хууль зүйн туслалцаа үзүүлэх, хүртээмжийг сайжруулах бодлого баримтална.
- 6.5. Гамшиг, аюулаас хамгаалах мэргэжлийн байгууллага болон орон нутгийн иргэдийн хамтын ажиллагааг бэхжүүлж, хамтарч ажиллана.
- 6.6. Ерөө сумын нутгийн удирдлагын байгууллагын ил тод, нээлттэй байдал, шийдвэр гаргах үйл ажиллагаанд оролцох иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилгоор цахим ИТХ-ыг жилд 1-ээс доошгүй удаа хийнэ.
- 6.7. Иргэд гарын үсэг цуглуулж, тодорхой асуудлыг хөндөж дэвшүүлсэн тохиолдолд сумын ИТХ шууд авч хэлэлцэх боломжийг бий болгоно.
- 6.8. Хууль сурталчлах, таниулах ажлын чанарыг дээшлүүлж, олон нийтэд хууль зүйн мэдээллийг шуурхай, үр дүнтэй хүргэнэ.
- 6.9. Иргэддээ итгэж, анхан шатны нэгж дээрээ асуудлаа шийдвэрлэх зарчимд тулгуурласан нутгийн удирдлагыг бэхжүүлнэ.
- 6.10. Төсвийн зарцуулалт тавих иргэний болон хөндлөнгийн хяналтыг нэмэгдүүлнэ.
- 6.11. Суманд хэрэгжүүлэх аливаа төсөл, хөтөлбөр, тендерийн сонгон шалгаруулалтыг авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид, олон нийтийн оролцоотой ил тод, нээлттэй болгоно.

ЕРӨӨ СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН ХОРОО

**СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

II баг, Цагаан эрэг, Сүхбаатар сум,
Сэлэнгэ аймаг, 43081
Утас/Факс: (976)-7036-3040
Цахим шуудан: Selenge@audit.gov.mn
Цахим хуудас: www.audit.mn

**ЖАВХЛАНТ СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

2024. 08. 06 № ГНАГ-2024/13-ИТА-НА-14
танай _____-ны № _____-т

**Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт**

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Жавхлант сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Ардчилсан намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Жавхлант сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь 2024 оны аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

018020959

холбогдох бусад байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгосон.

Дүгнэлт

Ардчилсан намын Жавхлант сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Жавхлант сумын Ардчилсан намын хорооны мөрийн хөтөлбөр (.....¹⁰..... хуудас)-ийг хавсаргав.

Хувийг: Жавхлант сумын Сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

**СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ЖАВХЛАНТ СУМЫН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН 2024 ОНЫ СОНГУУЛЬД
ОРОЛЦОХ АРДЧИЛСАН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

**ИРГЭНЭЭ ДЭМЖИЖ, ЭХ НУТГАА
ХӨГЖҮҮЛЬЕ.**

Эрхэм зорилго: Сум орон нутгийн эдийн засаг эрчимтэй хөгжсөн, сайн засаглал, шударга ёс тогтсон, хүн бүр ажил орлоготой, эрүүл аюулгүй орчинд ажиллаж амьдрах хүнлэг ардчилсан нийгмийг тогтооход оршино.

2024 он

ТОВЧ УТГА

НЭГ.ХҮНИЙ ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨ, НИЙГМИЙН ХӨГЖИЛ

- 1.1.Гэр бүл, хүүхэд
- 1.2.Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд
- 1.3.Залуучууд, ахмад, эмэгтэйчүүдийн нийгмийн хамгаалал
- 1.4.Боловсрол
- 1.5.Эрүүл мэнд
- 1.6.Соёл урлаг

ХОЁР.ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ӨСӨЛТ

- 2.1.Хөдөлмөр эрхлэлт
- 2.2.Газар тариалан
- 2.3.Мал аж ахуй
- 2.4.Барилга, дэд бүтэц
- 2.5.Орон сууц
- 2.6.Эрчим хүч
- 2.7.Төсөв, санхүү, татварын бодлого
- 2.8.Жижиг дунд бизнес, бизнесийн дархлаа
- 2.9.Худалдаа үйлчилгээ

ГУРАВ.ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ, ИРГЭДИЙН ОРОЛЦОО

- 4.1.Төрийн албан хаагчид, төрийн үйлчилгээний шуурхай байдал

ДӨРӨВ.АЮУЛГҮЙ ТАЙВАН ОРЧИН

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЧЛАЛ

ЗУРГАА.ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ШУДРАГА ЁС

НЭГ. ХҮНИЙ ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨ, НИЙГМИЙН ХӨГЖИЛ

1.1. Гэр бүл, хүүхэд:

1.1.1. Өрхийн 0-5 насны хүүхдийн тусламж, үйлчилгээг чанаржуулах, хүртээмжийг сайжруулах, хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

1.1.2. Хүүхдийг цахим халдлагаас хамгаалах эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох чиглэлээр санал санаачилга гаргана.

1.1.3. Гэр бүл, эцэг эх, асран хамгаалагч, харгалзан дэмжигчид хүүхдээ өсгөн хүмүүжүүлэх хамгаалах талаар шаардлагатай зөвлөгөө сургалт, дэмжлэг үзүүлэх ажлыг зохион байгуулна.

1.1.4. Хүүхэд гэмт хэрэг, зөрчил, хүчирхийлэл, үе тэнгийн дээрэлхэлтэд өртөхөөс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ авна.

1.1.5. Хүүхэд бүрийг хөгжүүлж, өөртөө итгэлтэй, Монгол орныхоо байгаль, түүх үндэсний хэл соёл, уламжлалаар бахархдаг хүмүүжил олгох “Зөв Монгол хүүхэд” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.1.6. Хүүхэд, залуучуудыг хөгжүүлэх “ЖАВХЛАНТ STEAM” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ. /Шинжлэх ухаан, технологи, инженер, урлаг, математик хөгжил/

1.1.7. Гэр бүлийн гишүүн бүрд гэр бүлийн боловсрол олгох “Монгол гэр бүл” боловсролын хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.2. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд:

1.2.1. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнийг бусдын адил бизнес эрхлэх, сурч, хөдөлмөрлөх, бие даан амьдрахад нь туслах, сэргээн засах, нийгмийн харилцаанд ороход туслан дэмжих зэргээр тэдний хэрэгцээнд нийцсэн олон талт мэргэжлийн үйлчилгээ үзүүлнэ.

1.2.2. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн тогтмол орлого олох нөхцөл бололцоог хангаж, бүх талын туслалцаа үзүүлнэ.

1.2.3. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд, иргэн нийгмийн амьдралд тэгш оролцох боломжийг нэмэгдүүлсэн үйлчилгээнд хөнгөлөлт, дэмжлэг үзүүлэхийг бодлогоор дэмжинэ.

1.3. Залуучууд, ахмад, эмэгтэйчүүдийн нийгмийн хамгаалал:

1.3.1. Залуучуудын хөгжлийн “Community center” байгуулж, чөлөөт цагаа өнгөрөөх, хамтдаа хөгжих, суралцах орчныг бүрдүүлнэ.

1.3.2. Сумандаа ажиллаж буй залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжих хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

1.3.3. Ахмадын эрүүл мэндийн үйлчилгээний хүртээмжийг сайжруулна.

1.4. Боловсрол:

1.4.1. Ахлах ангийн сурагчдыг ажил хөдөлмөрт бэлтгэх зорилгоор “Зуны хөтөлбөр”-ийг зохион байгуулна.

1.4.2. Ард иргэд, аж ахуйн нэгж, компаниуд, хандивлагчдын идэвхтэй оролцоо, дэмжлэгийг хангах замаар боловсролыг дэмжих “Орон нутгийн сан”-г байгуулж, нээлттэй, олон нийтийн хяналттай, ил тод, үр дүнтэй зарцуулж хэвшүүлнэ.

1.4.3. Багшийг хөгжүүлэх “Сайн багш-Хөгжсөн сурагч” сумын дэд хөтөлбөрийг боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.

1.4.4. Суманд зайлшгүй шаардлагатай мэргэжлээр суралцаж буй 2-оос доошгүй шилдэг сурагчдыг жил бүр оюутны тэтгэлэгт хамруулах талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.

1.4.5. Хүүхэд харах үйлчилгээг орон нутгийн боломжид тулгуурлан цэцэрлэгийн байгууллагатай хамтран зохион байгуулна.

1.4.6. Хөдөөгийн багийн цэцэрлэгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлж, алслагдсан хүүхдүүдэд хүрч ажиллах орчин нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

1.4.7. Сургууль, цэцэрлэг болон дотуур байрны орчин, нөхцөлийг сайжруулах төслийг холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.

1.5. Эрүүл мэнд:

1.5.1. Иргэдийн халдварт болон халдварт бус өвчлөлийг бууруулах талаар эрүүл мэндийн байгууллагатай хамтран ажиллана.

1.5.2. Сумын эрүүл мэндийн байгууллагын тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай чанар хүртээмжтэй, ил тод, ёс зүйтэй, иргэддээ ээлтэй болгоно.

1.5.3. Хорт хавдрын шалтгаант нас баралтыг бууруулж, эрт илрүүлэлт, оношилгоо, эмчилгээний чанарыг сайжруулах зорилт тавьж ажиллана.

1.5.4. Иргэдийг насны бүлэгт нь тохирсон урьдчилан сэргийлэх үзлэг, оношилгоонд хамруулах ажлыг зохион байгуулна.

1.5.5. Яаралтай түргэн тусламжийн үйлчилгээний зохион байгуулалтыг шинэчилж, материаллаг баазыг бэхжүүлэх, үйлчилгээний чанар, хүртээмж, шуурхай байдлыг оновчтой зохион байгуулж, үр дүнг тооцдог болгоход онцгой анхаарч ажиллана.

1.5.6. Сумын хэмжээнд мэргэжлийн эмч, эмнэлгийн ажилтнуудыг тогтвор суурьшилтай ажиллах нөхцөл бололцоогоор хангаж ажиллана.

1.5.7. Хүн амын дундаж наслалтыг нэмэгдүүлэх зорилтын хүрээнд эрүүл, аюулгүй, ээлтэй орчныг бүрдүүлж, эрүүл амьдралын зөв дадал, хэвшлийг төлөвшүүлэн, эрт илрүүлгийг холбогдох байгууллагуудтай хамтран зохион байгуулна.

1.5.8. Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн нийлүүлэлтийн чанар, аюулгүй байдалд хяналт тавьж, нэн шаардлагатай тоног төхөөрөмж, тээврийн хэрэгсэлтэй болгоно.

1.6. Соёл урлаг, спорт:

1.6.1. Уламжлалт өв соёлоо бодлогоор дэмжин соёлын өвийг олны хүртээл болгох ажлыг эхлүүлнэ.

1.6.2. Сумын соёлын биет ба биет бус өвийг хадгалан хамгаалах, сэргээн засварлах, түүнийг хамгаалан цуглуулагч, тээн уламжлагч нарыг сурталчлан дэмжинэ.

1.6.3. Түүх, соёлын дурсгалт газрын бүртгэл, хамгаалалтыг сайжруулна.

1.6.4. Ардын авьяастан, авьяаслаг сурагчид болон урлагийн холбоодын үүсгэл, санаачилгыг дэмжинэ.

1.6.5. Үндэсний өв соёл, зан заншлыг сэргээн хөгжүүлэх, сурталчилж өвлүүлэх зорилгоор сумын үндэстэн ястны язгуур урлагийн наадмыг зохион байгуулж, ардын авьяастнуудыг тодруулна.

1.6.6. Түүх, соёлын агуулга бүхий контентыг хөгжүүлж, үзэгчдэд хүртээл болгох ажлыг зохион байгуулна.

1.6.7. Биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх чиглэлээр хүүхэд залуучуудын спорт цогцолборыг ашиглалтад оруулна.

1.6.8. Спортын арга хэмжээ, фестиваль, уралдаан, тэмцээнийг зохион байгуулах, оролцоход бодлогоор дэмжиж, хамтран ажиллана.

1.6.9. Эрүүл, идэвхтэй аж төрөх талаар сургалт, сурталчилгааг сайжруулж, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

1.6.10. Соёлын төвийн нэмэлт орлого олох боломж, нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

ХОЁР.ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ӨСӨЛТ

2.1. Хөдөлмөр эрхлэлт:

2.1.1. Сумын жижиг, дунд үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг дэмжиж, үйлдвэрлэсэн бараа бүтээгдэхүүнийг борлуулах талаар хувийн хэвшилтэй хамтран ажиллана.

2.1.2. Баялаг бүтээгчдээ дэмжиж, сумын иргэдийнхээ орлогыг нэмэгдүүлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

2.1.3. “Өрх бүр баялаг бүтээгч” дэд хөтөлбөрийг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.

2.1.4. Малын гаралтай түүхий эдийг боловсруулах, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, хөдөө аж ахуйг хөгжүүлэх замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.

2.2. Газар тариалан:

2.2.1. Усалгаатай тариалангийн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэн ус, эрчим хүчний хэмнэлттэй, байгальд ээлтэй техник, технологийн хангамжийг сайжруулж, нэгжээс авах ургацыг дээшлүүлнэ.

2.2.2. Шинэ ургацын ногооны нэр төрөл, хангамжийг сайжруулах зорилгоор хүлэмжийн аж ахуй эрхлэх санаачилгыг дэмжиж, дуслын усалгаанд шаардлагатай нар, салхины сэргээгдэх эх үүсвэрээр хангах төсөл хэрэгжүүлнэ.

2.2.3. Усалтын системийн менежментийг боловсронгуй болгож, тариалан эрхлэгч, хүнсний ногоо тариалагчдыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.2.4. Өндөр ашиг шимтэй эрчимжсэн мал аж ахуйг газар тариалангийн үйлдвэрлэлтэй хослуулан хөгжүүлнэ.

2.2.5. Ургамал хамгаалалтын орчин үеийн арга технологийг иж бүрэн хэрэгжүүлж, тариалангийн талбайн хөрсийг элэгдэл, хортон шавжаас хамгаалах, үйлдвэрлэлийн зохистой дадлыг нэвтрүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ.

2.2.6. Дөрвөн улирлын хүлэмжийн аж ахуй эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжиж, хамтран ажиллана.

2.2.7. Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийн мэргэжлийн ажиллах хүчний хангамж, чадавхыг бэхжүүлэх чиглэлээр дэд хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

2.2.8. Бүх нийтийн хүнсний боловсролыг дээшлүүлэх, хоол хүнс, шим тэжээлийн чанар, аюулгүй байдлыг эрүүл амьдралын зан үйл, хэвшилтэй нягт уялдуулах чиглэлээр сумын хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

2.2.9. Хүн амын гол нэр төрлийн хүнсний бүтээгдэхүүний сумын хэрэгцээг чанартай хүнсээр хангаж, хүнсний нийлүүлэлтийн сүлжээг бий болгох замаар найдвартай хүнс нийлүүлэгч сум болох бодлого баримтална.

2.2.10. Малчдын мал маллах дундын бэлчээрийг баталгаажуулж, ашиглалтын хариуцлагыг нэмэгдүүлж, малчдын эрх ашгийг хамгаална.

2.2.11. Суурин болон хагас суурин маллагаатай эрчимжсэн мал аж ахуйг эрхлэх зохицуулалтын бодлогыг дэмжин ажиллана.

2.2.12. Тариалангийн талбайд ойн зурвас байгуулж, хөрсний элэгдэл, малын хөлөөс хамгаална.

2.2.13. Газар тариалангийн үйлдвэрлэлд техникийн шинэчлэл хийж, баталгаат сортын үрийн хангамж, ургамал хөрс хамгаалалт, услалтын систем барих зэрэг агро техникийн цогц арга хэмжээг дэмжинэ.

2.3. Мал аж ахуй:

2.3.1. Малын эмч нарын ур чадварыг дэмжих замаар нэгж малд ногдох мал эмнэлгийн үйлчилгээний чанарыг сайжруулна.

2.3.2. Малыг тооноос илүү чанарт шилжүүлж, малын төрлийг зохистой харьцаанд хүргэж, эдийн засгийн ашигтай, технологид суурилсан мал аж ахуйг хөгжүүлнэ.

2.3.3. Сумын хэмжээнд малын үүлдэр омог, угшлыг баталгаажуулж, төрөлжсөн хэлбэрээр өсгөж үржүүлнэ.

2.3.4. Мал аж ахуйн эрүүл бүсийг баталгаажуулж, мал эмнэлгийн үйлчилгээний хүртээмжийг чанартай болгож, хяналтыг сайжруулна.

2.3.5. Малаас гарч буй түүхий эд болох арьс шир, ноос ноолуурыг боловсруулах үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.4. Барилга, дэд бүтэц:

2.4.1. Газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөг нийт салбарын хөгжилтэй уялдуулан нэгдмэл болгох хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

2.4.2. Гэр хорооллын дэд бүтцийг шийдэж, айл бүрийг хашаандаа сайхан амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор “Таны хашаа” дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

2.4.3. Жавхлант сумын аялал жуулчлалын зориулалттай танилцуулга гаргана.

2.4.4. Гудамж, нийтийн эзэмшлийн талбай, авто замуудыг засварлах, шинээр байгуулах ажлыг шат дараатай зохион байгуулна.

2.4.5. Сумын төвийн хүн амыг эрүүл ахуй, чанарын шаардлагад нийцсэн усаар хангах, дэд бүтцийг сайжруулах асуудлыг шийдвэрлэнэ.

2.4.6. Халаалтын нэгдсэн төвд төр, төсвийн байгууллагууд, ойролцоох айл өрхүүдийг холбох ажлыг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.

2.4.7. Бэлчээрийн даацыг тохируулах замаар алсын бэлчээрийг усжуулах, шинээр худаг нэмэгдүүлэх ажлыг зохион байгуулна.

2.4.8. Замын үерийн хамгаалалтын далан, үер усанд идэгдсэн зам, талбайн засварыг ажлыг тогтмол хийнэ.

2.4.9. Сумын төвийн уурын зуух болон ахуйн үйлчилгээг засварлаж, тохижуулна.

2.5. Орон сууц:

2.5.1. Шинээр болон шилжин ирж ажиллаж буй төрийн албан хаагчдыг дэмжих зорилгоор түр амьдрах байр /төрийн албан хаагчдын орон сууц/ барих ажлыг хувийн хэвшилтэй хамтран зохион байгуулна.

2.6. Эрчим хүч:

2.6.1. Суманд халаалтын нэгдсэн төв барих ажлыг төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны хүрээнд шийдвэрлэнэ.

2.6.2. “Шинэ зууны малчин” хөтөлбөр хэрэгжүүлж, малчин өрхүүдийг хүчин чадал өндөртэй цахилгаан хэрэгсэл ашиглах боломжоор хангах бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

2.7. Төсөв, санхүү, татварын бодлого:

2.7.1. Орон нутгийн төсвийн зардлыг ач холбогдол, үр өгөөжөөр нь эрэмбэлэх зарчимд шилжиж, үр ашигтай хуваарилалтын бодлого хэрэгжүүлнэ.

2.7.2. Орон нутгийн үйлдвэрлэгчдийнхээ бүтээгдэхүүнийг худалдан авах хандлагыг бий болгож, мөнгөн гүйлгээг нутагтаа авч үлдэх бодлого баримтална.

2.7.3. Хуримтлалыг бий болгох сургалт мэдээллийн бодлогыг хэрэгжүүлж, иргэдийн банкин дахь хадгаламжийн хэмжээг нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

2.7.4. Татварын байцаагч, иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын харилцан уялдаа холбоог сайжруулан, татварын зөвлөгөө өгдөг, хуулийг дээдэлдэг, бизнесийг дэмждэг чиглэлийг баримтална.

2.7.5. Иргэн, аж ахуйн нэгжийн бизнесийн үйл ажиллагааг дэмжсэн өгөөжтэй санхүүгийн зуучлалыг хөгжүүлэхэд бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.8. Жижиг, дунд бизнес, бизнесийн дархлаа:

2.8.1. Жижиг дунд бизнесийн өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлж, гарцыг нэмэгдүүлэхэд шаардлагатай мэдээллийн сан үүсгэж, гарааны бизнесийг бодлогоор дэмжин, бүтээгдэхүүн үйлчилгээг мэдээллийн санд байршуулна.

2.8.2. Өрхийн болон жижиг, дунд үйлдвэрлэл, баялаг бүтээгчдийг дэмжин орон нутгийн брэнд бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг бодлогоор дэмжин ажиллана.

2.8.3. Төрийн зүгээс бизнес эрхлэгчдэд үзүүлж буй хүнд суртал, дарамтыг арилгаж, татвар төлөгч аж ахуй нэгжүүддээ үйлчилдэг, зөвлөдөг болгоно.

2.8.4. Аялал жуулчлалын салбарыг орон нутгийн оролцоотойгоор хөгжүүлэх ажлыг зохион байгуулж, хувийн хэвшлийг дэмжиж ажиллана.

2.9. Худалдаа үйлчилгээ:

2.9.1. Хүн амын хүнсний гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүний сумын хэрэгцээг аюулгүй, чанартай хүнсээр хүртээмжтэй, тогтвортой хангах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

2.9.2. Хүн амын хүнсний чанар, шим тэжээлийг сайжруулж, тэнцвэртэй, эрүүл хооллолтын зохистой дадлыг хэвшүүлнэ.

2.9.3. Байгалийн болон бэлчээрийн мал аж ахуйн гаралтай органик хүнс, хүнсний нэмэлт тэжээлийн үйлдвэрлэлийг дэмжинэ.

2.9.4. Хүнсний гол хэрэгцээ болох мах, ногооны зориулалтын зоорийг барих, мах, хүнсний ногооны хадгалалтыг сайжруулах асуудлыг хувийн хэвшлийн байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.

2.9.5. Жимс, жимсгэнэ, нарийн ногоо тариалах болон хүлэмжийн газар олгох, ашиглахад уян хатан бодлого баримталж, гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтыг дэмжинэ.

ГУРАВ.ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ ИРГЭДИЙН ОРОЛЦОО:

3.1. Төрийн албан хаагчид, төрийн үйлчилгээний шуурхай байдал:

3.1.1. Төрийн албанаас эрт тэтгэвэрт гарч буй иргэд жижиг, дунд, бичил бизнесийн салбарт ажиллах, баялаг бүтээх боломжийг бүрдүүлнэ.

3.1.2. Сумандаа засаглалын зөв механизмыг бүрдүүлж, мөчлөг дагасан сонгуулийн бодлогоос татгалзан, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг сайжруулж, төрийн албаны мерит зарчмыг баримтална.

3.1.3. Сумандаа засаглалын эрүүл орчныг бий болгож, бизнес эрхлэгчдийн итгэл, сонирхол татах орчныг бүрдүүлэх бодлого баримтална.

3.1.4. Төрийн үйлчилгээнд хувийн хэвшил, иргэний оролцоот үнэлгээ, хариуцлагыг сайжруулна.

3.1.5. Интернэтийн сүлжээг хүртээмжтэй болгож, төрийн үйлчилгээг цаг алдалгүй, шуурхай авах боломжийг бүрдүүлнэ.

ДӨРӨВ. АЮУЛГҮЙ ТАЙВАН ОРЧИН:

- 4.1. Гамшиг, аюулаас хамгаалах үйл ажиллагаанд мэргэжлийн байгууллагын болон орон нутгийн иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 4.2. Авлигын эсрэг шүгэл үлээгчийг хамгаалах, дэмжих орчныг бүрдүүлнэ.
- 4.3. Сумын эрсдэл бүхий газруудыг камержуулж, цагдаагийн байгууллагатай шууд, хялбар байдлаар холбогдох нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 4.4. Инженерийн шугам сүлжээний аюулгүй байдлын стандартыг хангуулна.
- 4.5. Иргэн бүрийн аюулгүй байдлаа хангахад хэрэгцээтэй мэдээллийг нийгэмд түгээж, иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

ТАВ. БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ:

- 5.1. Сумын нутаг дэвсгэрийн цөлжилтийг сааруулах, хамгаалалтын зурвасыг нэмэгдүүлэх талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.
- 5.2. Тэрбум мод хөтөлбөрийн хүрээнд төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр нөхөн сэргээлтийн ажлыг эрчимжүүлнэ.
- 5.3. Ус, агаар, хөрс, орчны бохирдлыг бууруулах цогц дэд хөтөлбөр боловсруулна.
- 5.4. Сумын иргэдийн амьдралд сайнаар нөлөөлөх, жуулчдад чанартай үйлчилгээ үзүүлэх, аялал жуулчлалын дэд бүтцэд хийх гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтыг дэмжиж, хамтран ажиллана.
- 5.5. Аялал жуулчлалын салбарт ажиллах хүчний ур чадварыг хөгжүүлэхэд анхаарч, сургалтад хамруулах асуудлыг бодлогоор дэмжинэ.
- 5.6. Аялал, жуулчлалын эрэлтийг нэмэгдүүлэх, эргэлтийг нь сайжруулах зорилго бүхий арга хэмжээг зохион байгуулна.

ЗУРГАА. ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ШУДАРГА ЁС

- 6.1. Нас, хүйс, хөгжлийн ялгаа, бэлгийн чиг баримжаа гэх мэт аливаа төрлийн ялгаварлал, дарамт, хүчирхийллийг гэр бүлийн орчин, ажлын байр, олон нийтийн бүх орчинд таслан зогсооход чиглэсэн арга хэмжээг мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 6.2. Хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн эсрэг хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, гэр бүл, сургуулийн орчинд хүүхдийн эрхийг хангах, ажлын байран дахь бэлгийн дарамттай тэмцэхэд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 6.3. Гамшиг, аюулаас хамгаалах мэргэжлийн байгууллага болон орон нутгийн иргэдийн хамтын ажиллагааг бэхжүүлж, хамтарч ажиллана.
- 6.4. Нутгийн удирдлагын байгууллагын ил тод, нээлттэй байдал, шийдвэр гаргах үйл ажиллагаанд оролцох иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилгоор цахим ИТХ-ыг жилд 1-ээс доошгүй удаа хийнэ.
- 6.5. Хууль сурталчлах, таниулах ажлын чанарыг дээшлүүлж, олон нийтэд хууль зүйн мэдээллийг шуурхай, үр дүнтэй хүргэнэ.

6.6. Иргэддээ итгэж, анхан шатны нэгж дээрээ асуудлаа шийдвэрлэх зарчимд тулгуурласан нутгийн удирдлагыг бэхжүүлнэ.

6.7. Төсвийн зарцуулалтад тавих иргэний болон хөндлөнгийн хяналтыг нэмэгдүүлнэ.

6.8. Суманд хэрэгжүүлэх аливаа төсөл, хөтөлбөр, тендерийн сонгон шалгаруулалтыг авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид, олон нийтийн оролцоотой ил тод, нээлттэй болгоно.

ЖАВХЛАНТ СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМ

**СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

II баг, Цагаан эрэг, Сүхбаатар сум,
Сэлэнгэ аймаг, 43081
Утас/Факс: (976)-7036-3040
Цахим шуудан: Selenge@audit.gov.mn
Цахим хуудас: www.audit.mn

**ЗҮҮНБҮРЭН СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

2024. 08. 07 № ГНАГ-2024/13-ИТА-НА-25
танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Зүүнбүрэн сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Ардчилсан намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Зүүнбүрэн сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь 2024 оны аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн

018020973

тухай хууль, холбогдох бусад байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгосон.

Дүгнэлт

Ардчилсан намын Зүүнбүрэн сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Зүүнбүрэн сумын Ардчилсан намын мөрийн хөтөлбөр (..... хуудас)-ийг хавсаргав.

Хувийг: Зүүнбүрэн сумын Сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ЗҮҮНБҮРЭН СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН
ХУРЛЫН 2024 ОНЫ СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ АРДЧИЛСАН НАМЫН МӨРИЙН
ХӨТӨЛБӨР

ИРГЭДИЙН ОРОЛЦОО ОРОН НУТГИЙН ХӨГЖИЛ

2024 он

ТОВЧ УТГА

НЭГ.ХҮНИЙ ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨ, НИЙГМИЙН ХӨГЖИЛ

- 1.1.Гэр бүл, хүүхэд
- 1.2.Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд
- 1.3.Залуучууд, ахмад, эмэгтэйчүүдийн нийгмийн хамгаалал
- 1.4.Боловсрол
- 1.5.Эрүүл мэнд
- 1.6.Соёл урлаг
- 1.7.Хүний эрх, эрх чөлөө

ХОЁР.ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ӨСӨЛТ

- 2.1.Хөдөлмөр эрхлэлт
- 2.3.Газар тариалан
- 2.4.Мал аж ахуй
- 2.5.Барилга, дэд бүтэц
- 2.6.Төсөв, санхүү, татварын бодлого
- 2.7. .Худалдаа үйлчилгээ

ГУРАВ. ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ, ИРГЭДИЙН ОРОЛЦОО

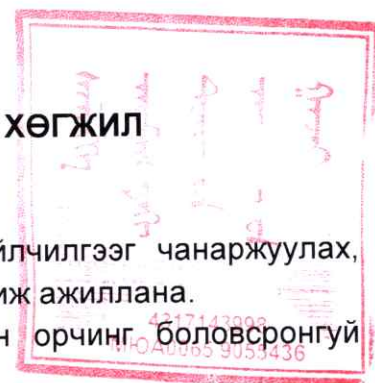
- 3.1.Төрийн албан хаагчид

ДӨРӨВ. АЮУЛГҮЙ ТАЙВАН ОРЧИН

ТАВ. БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЧЛАЛ

ЗУРГАА. ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ШУДРАГА ЁС

НЭГ.ХҮНИЙ ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨ, НИЙГМИЙН ХӨГЖИЛ

1.1.Гэр бүл, хүүхэд:

- 1.1.1. Өрхөд үзүүлэх 0-5 насны хүүхдийн тусламж, үйлчилгээг чанаржуулах, хүртээмжийг сайжруулах, хөхөөр хооллолтыг дэмжиж ажиллана.
- 1.1.2. Хүүхдийг цахим халдлагаас хамгаалах эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгох чиглэлээр санал санаачлага гаргана.
- 1.1.3. Хүүхдийн хамгаалалын хариу үйлчилгээг анхан шатанд үзүүлдэг хамтарсан багт дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор хүүхэд хамгааллын үйлчилгээний тодорхой чиглэл буюу нийгмийн ажлын үйлчилгээ, сэтгэл зүйн зөвлөгөө, үйлчилгээ үзүүлэх, бага насны болон хохирогч хүүхэдтэй ажиллах зэрэг мэргэшсэн дэмжих багийг бодлогоор дэмжин ажиллана.
- 1.1.4. Хүүхэд хамгаалах чиглэлийн үйл ажиллагааг мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.5. Хурдан морины уралдаан, морины сунгаа, уралдааны бэлтгэлийн үед уяач нь уралдаанч хүүхдийн эрх, амь нас, эрүүл мэнд, аюулгүй байдлыг хангахад чиглэгдсэн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.6. Хүүхэд гэмт хэрэг, зөрчил, хүчирхийлэл, үе тэнгийн дээрэлхэлтэд өртөхөөс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ авна.
- 1.1.7. Хүүхэд бүрийг хөгжүүлж, өөртөө итгэлтэй, Монгол орныхоо байгаль, түүх үндэсний хэл соёл, уламжлалаар бахархдаг хүмүүжил олгох "Зөв Монгол хүүхэд" хөтөлбөрийг сумандаа хэрэгжүүлнэ.

1.2.Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд:

- 1.2.1. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнийг бусдын адил бизнес эрхлэх, сурч, хөдөлмөрлөх, бие даан амьдрахад нь туслах, сэргээн засах, нийгмийн харилцаанд ороход туслан дэмжих зэргээр тэдний хэрэгцээнд нийцсэн олон талт мэргэжлийн үйлчилгээ үзүүлнэ.
- 1.2.2. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний бие даан амьдрах, нийгмийн үр дүнтэй оролцоог дэмжих, тэдгээрийн эрх ашгийг хамгаалах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.
- 1.2.3. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэн тогтмол орлого олох нөхцөл бололцоог хангаж, бүх талын туслалцаа үзүүлнэ.
- 1.2.4. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд, иргэн нийгмийн амьдралд тэгш оролцох боломжийг нэмэгдүүлсэн үйлчилгээнд хөнгөлөлт, дэмжлэг үзүүлэхийг бодлогоор дэмжинэ.

1.3.Залуучууд, ахмад, эмэгтэйчүүдийн нийгмийн хамгаалал:

- 1.3.1. Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх төсөл хөтөлбөрийн биелэлтэд дүн шинжилгээ хийж, илүү үр дүнтэй хэлбэрээр шинэчлэн зохион байгуулна.
- 1.3.2. Сумын эрүүл мэндийн төвийн дэргэд уламжлалт эмчилгээний тасаг нээж, ахмад настанд нөхөн сэргээх эмчилгээ, үйлчилгээ үзүүлнэ.
- 1.3.3. Ахмадын эрүүл мэндийн тогтолцоог сайжруулж, гэр эргэлтийн чанарыг нэмэгдүүлнэ.

- 1.3.4. Ахмадын өргөөг сэргээн засварлах ажлыг орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтын төлөвлөгөөнд тусган хэрэгжүүлнэ.
- 1.3.5. Хүүхэд харах үйлчилгээг хөгжүүлэх, цэцэрлэгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх замаар эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг бодлогоор дэмжинэ.

1.4.Боловсрол:

- 1.4.1. Ахлах ангийн сурагчдыг ажил хөдөлмөрт бэлтгэх зорилгоор “Зуны хөтөлбөр”-ийг орон нутагтаа зохион байгуулна.
- 1.4.2. Ард иргэд, аж ахуйн нэгж, компаниуд хандивлагчдын идэвхтэй оролцоо, дэмжлэгийг хангах замаар боловсролыг дэмжих үйл ажиллагааг иргэдийн хяналттай дэмжинэ.
- 1.4.3. Цахим технологи, ухаалаг сургалтыг цэцэрлэг, ерөнхий боловсролын сургуульд хүртээмжтэй нэвтрүүлнэ.
- 1.4.4. Насан туршийн боловсролын төвийн үйл ажиллагааг өргөжүүлж, ард иргэдийн амьдрах ухааны сургалтын үр нөлөөг нэмэгдүүлнэ.
- 1.4.5. Хөгжлийн бэрхшээлтэй болон зорилтод бүлгийн хүүхэд залуучууд, иргэдийн сурч хөгжих “Тэгш боломж” дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.4.6. Сургуулийн болон цэцэрлэгийн орчинд хүүхдийн аюулгүй байдлыг хангах хүрээнд камержуулалтыг өргөжүүлнэ.
- 1.4.7. Хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэх сургуулийн өмнөх болон бага, дунд боловсролын “цөм” дэд хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, орон нутаг, иргэний нийгмийн байгууллага, гэр бүлийн оролцоог өргөжүүлнэ.
- 1.4.8. Дотуур байрны орчин, нөхцөлийг сайжруулах төслийг холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 1.4.9. Хүүхдийг хүчирхийлэл, мөлжлөгөөс хамгаалах нөхцөл орчныг бүрдүүлж, мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран ажиллана.
- 1.4.10. Хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлж, тэдний санаа бодлыг мэргэжлийн байгууллагуудын үйл ажиллагаанд тусгах зорилгоор насны онцлогт тохирсон нийгмийн үйл ажиллагаанд оролцох, үзэл бодлоо илэрхийлэх боломжийг дэмжинэ.

1.5.Эрүүл мэнд:

- 1.5.1. Иргэдийн халдварт болон халдварт бус өвчлөл, эх болон нярайн эндэгдлийг бууруулна.
- 1.5.2. Эрүүл мэндийн тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай чанар хүртээмжтэй, ил тод, ёс зүйтэй, иргэддээ ээлтэй болгоно.
- 1.5.3. Хорт хавдрын шалтгаант нас баралтыг бууруулж, эрт илрүүлэлт, оношилгоо, эмчилгээний чанарыг сайжруулах зорилт тавьж ажиллана.
- 1.5.4. Иргэдийг насны бүлэгт нь тохирсон урьдчилан сэргийлэх үзлэг, оношилгоонд хамруулах ажлыг зохион байгуулна.
- 1.5.5. Тэтгэвэр тогтоолгосон ахмад эмч, сувилагч нарыг эрүүл мэндийн байгууллагад зөвлөхөөр ажиллуулах боломжийг бүрдүүлж, бодлогоор дэмжиж ажиллана.

- 1.5.6. Уламжлалт анагаах ухааны өв санд суурилж, уламжлалт эмчилгээ, үйлчилгээний брэнд бүтээгдэхүүнийг хөгжүүлэх төрийн бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 1.5.7. Эрүүл мэндийн даатгалын цахим картыг нэвтрүүлэх ажлыг дэмжиж ажиллана.
- 1.5.8. Эмийн найрлагад ордог амьтан, ургамал, эрдсийн нөөцийг хамгаалж, үржүүлэх, тарих үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжинэ.
- 1.5.9. Эмийн хэрэглээ, эрүүл аюулгүй байдлын хяналтыг сайжруулахад холбогдох байгууллагатай хамтран ажиллана.
- 1.5.10. "Эрүүл монгол хүн" хөтөлбөрийн хүрээнд "Элэг бүтэн монгол", "Эрүүл шүд", "Умайн хүзүүний хавдаргүй монгол" болон бусад арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.
- 1.5.11. Эм, эмнэлгийн хэрэгсэл, эмнэлгийн тоног төхөөрөмжийн нийлүүлэлтийн чанар, аюулгүй байдалд хяналт тавьж, засвар үйлчилгээг тогтмол зохион байгуулснаар эмч, эмнэлгийн мэргэжилтний аюулгүй байдлыг ханган ажиллана.

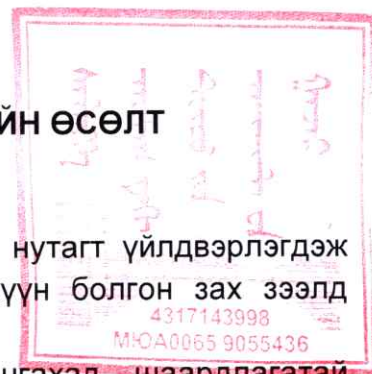
1.6.Соёл урлаг, спорт:

- 1.6.1. Уламжлалт өв соёлоо бодлогоор дэмжин соёлын өвийг тоон системд хөрвүүлэн хадгалж, олны хүртээл болгох ажлыг эхлүүлнэ.
- 1.6.2. Орон нутгийн соёлын биет ба биет бус өвийг хадгалан хамгаалах, сэргээн засварлах, түүнийг хамгаалан цуглуулагч, тээн уламжлагч нарыг сурталчлан дэмжинэ.
- 1.6.3. Археологийн болон түүх соёлын дурсгалт газрын бүртгэл, хамгаалалтыг сайжруулна.
- 1.6.4. Сумаас төрөн гарч байгаа залуу уран бүтээлчдийн уран бүтээлээ олны хүртээл болгох, ур чадвараа хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.
- 1.6.5. Сайн дурын уран сайханчид болон урлагийн холбоодын үүсгэл санаачилгыг дэмжинэ.
- 1.6.6. Үндэсний өв соёл, зан заншлыг сэргээн хөгжүүлэх, сурталчилж өвлүүлэх зорилгоор ардын авьяастнуудыг тодруулах ажлыг дэмжинэ.
- 1.6.7. Түүх, соёлын агуулга бүхий контентыг хөгжүүлж, үзэгчдэд хүртээл болгох ажлыг зохион байгуулна.
- 1.6.8. Эрүүл, идэвхтэй аж төрөх талаар сургалт, сурталчилгааг сайжруулж, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.6.9. Бясалгал, хийн дасгал, нийтийн бүжиг, иог, чөлөөт цагийн клубийн үйл ажиллагааг дэмжинэ.

1.7.Хүний эрх, эрх чөлөө:

- 1.7.1. Ардчиллын үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцох, бүх шатны сонгуульд саналаа өгөх, Улсын Их Хуралд сонгогдсон гишүүд, иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд сонгогдсон төлөөлөгчдөөр дамжуулан саналаа өгөхийг дэмжиж ажиллана.
- 1.7.2. Хүний заяагдмал эрхийг хамгаалах, иргэдэд хүний эрхийн талаар ойлголт өгөх, сурталчлан таниулах үйл ажиллагааг дэмжинэ.

ХОЁР.ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ӨСӨЛТ

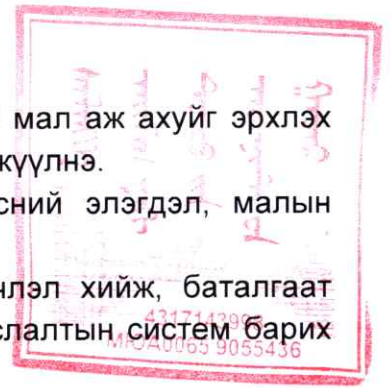
2.1.Хөдөлмөр эрхлэлт:

- 2.1.1. Өрхийн жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг дэмжиж орон нутагт үйлдвэрлэгдэж байгаа бүтээгдэхүүнийг нэмүү өртөгтэй бүтээгдэхүүн болгон зах зээлд нийлүүлэхэд нь дэмжлэг үзүүлнэ.
- 2.1.2. Хөдөлмөр эрхлэлтийн тогтвортой хөгжлийг хангахад шаардлагатай мэдээллийн сан бүхий мэдээллийн системийг бий болгоход дэмжлэг үзүүлнэ.
- 2.1.3. Баялаг бүтээгчдээ дэмжиж орон нутгийн брэнд бүтээгдэхүүний тоог нэмэгдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.
- 2.1.4. “Өрх бүр баялаг бүтээгч” дэд хөтөлбөрийг боловсруулж үе шаттай хэрэгжүүлнэ
- 2.1.5. Хөдөлмөр эрхлэлтийн олон хэлбэр (цагийн ажил, аутсорсинг, сүлжээний борлуулалт, ажиллах хүч нийлүүлэх үйлчилгээ г.м.)-ийг хүлээн зөвшөөрнө.
- 2.1.6. Ядуурлын түвшнийг улсын дунджаас бууруулах үе шаттай арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.7. Малын гаралтай түүхий эдийг боловсруулах, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.

2.2. Газар тариалан:

- 2.2.1. Усалгаатай тариалангийн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэн ус, эрчим хүчний хэмнэлттэй, байгальд ээлтэй техник, технологийн хангамжийг сайжруулж, нэгжээс авах ургацыг дээшлүүлнэ.
- 2.2.2. Өрх, байгууллага бүр хүлэмжийн аж ахуй эрхлэх санаачилгыг дэмжиж, шинэ ногооны нэр төрөл, хангамжийг сайжруулна.
- 2.2.3. Газар тариалангийн бүс нутаг, сумдад услалтын системийн менежментийг боловсронгуй болгож, тариалан эрхлэгч, хүнсний ногоо тариалагчдыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 2.2.4. Өндөр ашиг шимтэй эрчимжсэн мал аж ахуйг газар тариалангийн үйлдвэрлэлтэй хослуулан хөгжүүлнэ.
- 2.2.5. Ургамал хамгаалалтын орчин үеийн арга технологийг иж бүрэн хэрэгжүүлж, тариалангийн талбайн хөрсийг элэгдэл, хортон шавжаас хамгаалах, үйлдвэрлэлийн зохистой дадлыг нэвтрүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 2.2.6. Дөрвөн улирлын хүлэмжийн аж ахуй эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжиж, хамтран ажиллана.
- 2.2.7. Жимс, жимсгэнийн дотоодын үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх санал санаачилгыг дэмжинэ.
- 2.2.8. Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийн мэргэжлийн ажиллах хүчний хангамж, чадавхийг бэхжүүлэх чиглэлээр дэд хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 2.2.9. Хүнсний ногоо тариалах, хүлэмжийн аж ахуй эрхлэх, борлуулалтын сүлжээ бий болгох үйл ажиллагааг дэмжинэ.
- 2.2.10. Малчдын малаа маллах дундын бэлчээрийг баталгаажуулж, ашиглалтын хариуцлагыг нэмэгдүүлж, малчдын эрх ашгийг хамгаална.

- 2.2.11. Суурин болон хагас суурин маллагаатай эрчимжсэн мал аж ахуйг эрхлэх журам, зохицуулалтын бодлогыг боловсруулан хэрэгжүүлнэ.
- 2.2.12. Тариалангийн талбайд ойн зурвас байгуулж, хөрсний элэгдэл, малын хөлөөс хамгаалах санал санаачилгыг дэмжинэ.
- 2.2.13. Газар тариалангийн үйлдвэрлэлд техникийн шинэчлэл хийж, баталгаат сортын үрийн хангамж, ургамал хөрс хамгаалалт, услалтын систем барих зэрэг агротехникийн цогц арга хэмжээг дэмжинэ.

2.3. Мал аж ахуй:

- 2.3.1. Малын эмч нарын ур чадварыг дэмжих замаар нэгж малд ногдох мал эмнэлгийн үйлчилгээний чанарыг сайжруулна.
- 2.3.2. Малчдын хамтын оролцоонд тулгуурлан бэлчээр нутгийн тогтвортой ашиглалтыг хангаж, доройтсон бэлчээрийг сэргээх санал санаачлагыг дэмжинэ.
- 2.3.3. Малыг тооноос илүү чанарт шилжүүлж, малын төрлийг зохистой харьцаанд хүргэж, эдийн засгийн ашигтай, технологид суурилсан мал аж ахуйг хөгжүүлнэ.
- 2.3.4. Малын үүлдэр омог, угшлыг баталгаажуулж төрөлжсөн хэлбэрээр өсгөж үржүүлнэ.
- 2.3.5. Мал эмнэлгийн үйлчилгээний хүртээмжийг чанартай болгож, хяналтыг сайжруулна.
- 2.3.6. Малын гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг зах зээлд нийлүүлэх хяналтыг сайжруулж, малыг вакцин, туулгад бүрэн хамруулж, эрүүлжүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 2.3.7. Малаас гарч буй түүхий эдээр бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгчдийг бодлогоор дэмжинэ.
- 2.3.8. Малаас гарч буй түүхий эд болох арьс шир, ноос ноолуурыг боловсруулах үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 2.3.9. Мал аж ахуй, газар тариалан, гахай, тахиа, зөгий, загасны аж ахуйд суурилсан орон нутгийн онцлог шинэ брэнд бүтээгдэхүүний бизнес загварыг хөгжүүлнэ.

2.4. Барилга, дэд бүтэц:

- 2.4.1. Газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөг нийт салбарын хөгжил, улсын төсөвтэй уялдуулан нэгдмэл болгох хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 2.4.2. Байгаль орчинд ээлтэй, эдийн засгийн үр өгөөжтэй, аюулгүй ажиллагааг бүрэн хангасан шинэ технологийн халаалт, дэд бүтцийн системийг нэвтрүүлэхэд бодлогын дэмжлэг үзүүлнэ.
- 2.4.3. Сумын төвийн батлагдсан ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу дахин төлөвлөлтийн ажлыг дэмжиж, эрчимжүүлнэ.
- 2.4.4. Гудамж, нийтийн эзэмшлийн талбай, авто замуудыг камержуулах ажлыг үргэлжлүүлнэ.

2.5. Төсөв, санхүү, татварын бодлого:

- 2.5.1. Орон нутгийн төсвийн зардлыг ач холбогдол, үр өгөөжөөр нь эрэмбэлэх зарчимд шилжиж, үр ашигтай хуваарилалтын бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 2.5.2. Орон нутгийн үйлдвэрлэгчдийнхээ бүтээгдэхүүнийг худалдан авах хандлагыг бий болгож мөнгөн гүйлгээг нутагтаа авч үлдэх бодлого баримтална.
- 2.5.3. Хуримтлалыг бий болгох сургалт мэдээллийн бодлогыг хэрэгжүүлж иргэдийн банкин дахь хадгаламжийн хэмжээг нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 2.5.4. Татварын байцаагч, иргэн, аж ахуй нэгж, байгууллагын харилцан уялдаа холбоог сайжруулан, татварын зөвлөгөө өгдөг, хуулийг дээдэлдэг, бизнесийг дэмждэг чиглэлийг баримтална.
- 2.5.5. Иргэн, аж ахуйн нэгжийн бизнесийн үйл ажиллагааг дэмжсэн өгөөжтэй санхүүгийн зуучлалыг хөгжүүлэхэд бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 2.5.6. Түгээмэл тархацтай ашигт малтмалыг ашигласан төлбөрийн хэмжээг нэмэгдүүлэх асуудлыг судалж, шийдвэрлүүлнэ.

2.6. Жижиг, дунд бизнес, бизнесийн дархлаа:

- 2.6.1. Өрхийн, жижиг дунд үйлдвэрлэл, баялаг бүтээгчдийг дэмжих орон нутгийн бизнес, брэнд бүтээгдэхүүн хөгжүүлэх зорилгоор “Сум хөгжүүлэх сан”-аас хэрэгжүүлэх төсөл, хөтөлбөрийг оновчтой зохион байгуулна.
- 2.6.2. Гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагч аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжиж, хамтран ажиллана.
- 2.6.3. Жижиг, дунд үйлдвэрлэлийн дархлааг тогтвортой байлгах чиглэлээр борлуулалтын зах зээлийг баталгаажуулах бодлогыг хэрэгжүүлж ажиллана.

2.7. Худалдаа үйлчилгээ:

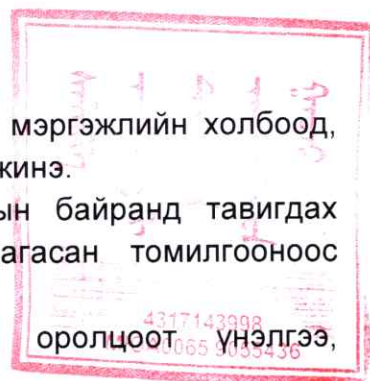
- 2.7.1. Хүн амын хүнсний гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүний хэрэгцээг аюулгүй, чанартай хүнсээр хүртээмжтэй, тогтвортой хангах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 2.7.2. Байгалийн болон бэлчээрийн мал аж ахуйн гаралтай органик хүнс, хүнсний нэмэлт тэжээлийн үйлдвэрлэлийг дэмжиж, экспортын хэмжээг нэмэгдүүлнэ.
- 2.7.3. Хүнсний гол хэрэгцээ болох мах, ногооны зориулалтын зоорийг барих, мах, хүнсний ногооны хадгалалтыг сайжруулах асуудлыг хувийн хэвшлийн байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 2.7.4. Хүнсний худалдаа эрхлэгчдэд ариун цэвэр, аюулгүй байдлын стандартыг чанд мөрдүүлэхэд анхааран ажиллана.
- 2.7.5. Жимс, жимсгэнэ, нарийн ногоо тариалах болон хүлэмжийн газар олгох, ашиглахад уян хатан бодлого баримталж, гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтыг дэмжинэ.

ГУРАВ.ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ ИРГЭДИЙН ОРОЛЦОО:

3.1.Төрийн албан хаагчид:

- 3.1.1. Бүх шатны төрийн албан хаагчдыг эрхэлдэг ажлынхаа чиглэлээр сурч боловсрохыг дэмжиж, жил бүр сургалтад хамруулна.

- 3.1.2. Төрийн зарим чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоод, хувийн хэвшлээр гүйцэтгүүлэх ажлыг бодлогоор дэмжинэ.
- 3.1.3. Төрийн албан хаагчдын ангилал, зэрэглэл, ажлын байранд тавигдах шалгуур, шаардлагыг тодорхой болгож, нам дагасан томилгооноос салгана.
- 3.1.4. Төрийн үйлчилгээнд хувийн хэвшил, иргэний хариуцлагын тогтолцоог нэвтрүүлнэ.
- 3.1.5. Төрийн байгууллага, удирдах албан тушаалтан жил бүр иргэдэд нээлттэй, ил тод ажлын тайлангийн сонсгол хийдэг ажлыг тогтмолжуулна.
- 3.1.6. Төрийн албаны мерит зарчмыг хадгална.

ДӨРӨВ. АЮУЛГҮЙ ТАЙВАН ОРЧИН:

- 4.1. Гамшиг, аюулаас хамгаалах үйл ажиллагааг мэргэжлийн байгууллагын болон орон нутгийн иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 4.2. Төрийн тусгай албан хаагчдын ар гэрийн аюулгүй байдал, нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэхэд хамтран ажиллана.
- 4.3. Иргэн бүрийн аюулгүй байдлаа хангахад хэрэгцээтэй мэдээллийг нийгэмд түгээж, иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

ТАВ. БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ:

- 5.1. Тэрбум мод хөтөлбөрийн хүрээнд төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр нөхөн сэргээлтийн ажлыг эрчимжүүлнэ.
- 5.2. Орон нутгийн иргэдийн амьдралд эергээр нөлөөлөх, жуулчдад чанартай үйлчилгээ үзүүлэх аялал жуулчлалын дэд бүтцэд хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлнэ.
- 5.3. Ойн нөхөрлөлүүдийн ажлыг эрчимжүүлж, байгалийн нөхөн сэргээлт, арчлан хамгаалах ажлыг бодлогоор дэмжинэ.
- 5.4. Ойн санд шавьжний судалгааг жил бүр хийж, шавьж устгалын ажлыг үе шаттай хэрэгжүүлнэ.

ЗУРГАА. ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ШУДАРГА ЁС

- 6.1. Үзэл бодол, яс үндэс, нас, хүйс, хөгжлийн ялгаа, бэлгийн чиг баримжаа гэх мэт аливаа төрлийн ялгаварлал, дарамт, хүчирхийллийг гэр бүлийн орчин, ажлын байр, олон нийтийн бүх орчинд таслан зогсооход чиглэсэн үе шаттай арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 6.2. Хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн эсрэг хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, гэр бүл, сургуулийн орчинд хүүхдийн эрхийг хангах, ажлын байран дахь бэлгийн дарамттай тэмцэхэд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 6.3. Гамшиг, аюулаас хамгаалах мэргэжлийн байгууллага болон орон нутгийн иргэдийн хамтын ажиллагааг бэхжүүлж, хамтарч ажиллана.
- 6.4. Хууль сурталчлах, таниулах ажлын чанарыг дээшлүүлж, олон нийтэд хууль зүйн мэдээллийг шуурхай, үр дүнтэй хүргэнэ.
- 6.5. Нутгийн удирдлагын байгууллагын ил тод, нээлттэй байдал, шийдвэр гаргах үйл ажиллагаанд оролцох иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилгоор цахим ИТХ-ыг жилд 1-ээс доошгүй удаа хийнэ.

- 6.6. Иргэддээ итгэж, анхан шатны нэгж дээрээ асуудлаа шийдвэрлэх зарчимд тулгуурласан нутгийн удирдлагыг бэхжүүлнэ.
- 6.7. Төсвийн зарцуулалтад тавих иргэний болон хөндлөнгийн хяналтыг нэмэгдүүлнэ.
- 6.8. Орон нутагт хэрэгжүүлэх аливаа төсөл, хөтөлбөр, тендерийн сонгон шалгаруулалтыг авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид, олон нийтийн оролцоотой ил тод, нээлттэй болгоно.

ЗҮҮНБҮРЭН СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН ХОРОО

**СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

II баг, Цагаан эрэг, Сүхбаатар сум,
Сэлэнгэ аймаг, 43081
Утас/Факс: (976)-7036-3040
Цахим шуудан: Selenge@audit.gov.mn
Цахим хуудас: www.audit.mn

**МАНДАЛ СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

2024.08.07 № ГНАГ-2024/13-МТА-НА-28
танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Мандал сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Ардчилсан намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Мандал сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь 2024 оны аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн

018020966

тухай хууль, холбогдох бусад байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгосон.

Дүгнэлт

Ардчилсан намын Мандал сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Мандал сумын Ардчилсан намын мөрийн хөтөлбөр (.....¹² хуудас)-ийг хавсаргав.

Хувийг: Мандал сумын Сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

МАНДАЛ СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН 2024 ОНЫ
ЭЭЛЖИТ СОНГУУЛЬД АРДЧИЛСАН НАМААС ДЭВШҮҮЛЖ БУЙ
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

**ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООНД ТУЛГУУРЛАСАН
ЭРЧИМТ ХӨГЖЛИЙН ШИНЭЧЛЭЛ**

2024 он

ТОВЧ УТГА

Нэг. Иргэний эрх, нийгмийн баталгаа

- 1.1 Гэр бүл, хүүхэд
- 1.2 Тусгай хэрэгцээт иргэд
- 1.3 Ахмад, эмэгтэйчүүд, залуучууд
- 1.4 Боловсрол
- 1.5 Эрүүл мэнд
- 1.6 Соёл урлаг, спорт

Хоёр. Хүний эрх, эрх чөлөө

Гурав.Хэвлэл мэдээлэл

Дөрөв.Тогтвортой хөгжил, эдийн засгийн өсөлт

- 4.1 Хөдөлмөр эрхлэлт
- 4.2 Уул уурхай
- 4.3 Газар тариалан
- 4.4 Мал аж ахуй
- 4.5 Барилга, дэд бүтэц
- 4.6 Орон сууц
- 4.7 Үйлдвэржилт
- 4.8 Төсөв, санхүү, татварын бодлого
- 4.9 Жижиг, дунд бизнес, бизнесийн дархлаа, худалдаа үйлчилгээ

Тав. Хуулийн хэрэгжилт, шударга ёс

Зургаа. Төрийн үйлчилгээ иргэдийн оролцоо

- 6.1 Төрийн албан хаагчид, төрийн үйлчилгээний шуурхай байдал

Уриа: Иргэдийн оролцоонд тулгуурласан эрчимт хөгжлийн шинэчлэл хийнэ.

Зорилго: Тунхаглалын шинжтэй иргэдийн оролцоог халж “Мэдлэг мэдээлэлтэй, чинээлэг дундаж давхаргыг бий болгох”-д оршино.

НЭГ. ИРГЭНИЙ ЭРХ, НИЙГМИЙН БАТАЛГАА

1.1 Гэр бүл, хүүхэд

- 1.1.1. Хүн амын тогтвортой өсөлтийг дэмжих бодлогын хүрээнд хүүхдээ асран хамгаалж байгаа гурав хүртэлх насны хүүхэдтэй эмэгтэйчүүдийн хүүхдээ өсгөсөн жилийн үнэлэмжийг сайжруулах саналыг холбогдох байгууллагуудад уламжилж, хамтран ажиллана.
- 1.1.2. Хүүхэд хамгаалах чиглэлийн үйл ажиллагааг мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.3. Хүүхдийн хамгааллын хариу үйлчилгээг анхан шатанд үзүүлдэг хамтарсан багт дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор хүүхэд хамгааллын үйлчилгээний тодорхой чиглэл буюу нийгмийн ажлын үйлчилгээ, сэтгэл зүйн зөвлөгөө, үйлчилгээ үзүүлэх, бага насны болон хохирогч хүүхэдтэй ажиллах зэрэг мэргэшсэн дэмжих багийг бодлогоор дэмжинэ.
- 1.1.4. Монгол гэр бүлийн уламжлалт боловсролын аргад суурилсан “Зөв монгол гэр бүл- Мандалын бахархал” хөтөлбөр боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.5. Нялхас болон бага насны хүүхэд, эхчүүд зорилтод бүлгийнхэнд зориулсан асаргаа, сувилгааны төвийг төсвийн хөрөнгө оруулалтын эх үүсвэрээр барьж, гүйцэтгэнэ.
- 1.1.6. Хүүхэд гэмт хэрэг, зөрчил, хүчирхийлэл, үе тэнгийн дээрэлхэлтэд өртөхөөс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ авна.

1.2 Тусгай хэрэгцээт иргэд

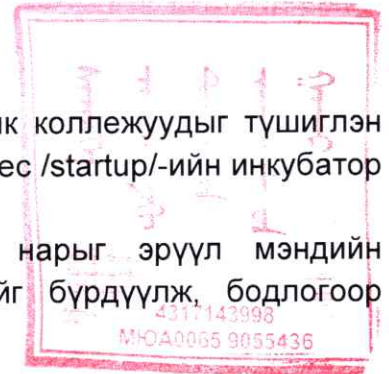
- 1.2.1. Тусгай хэрэгцээт иргэдийн бие даан амьдрах, нийгмийн үр дүнтэй оролцоог дэмжих, тэдгээрийн эрх ашгийг хамгаалах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.
- 1.2.2. Тусгай хэрэгцээт иргэдийн сурч хөгжих, ажил хөдөлмөр эрхлэх, бие даан амьдарч, нийгмийн харилцаанд ороход нь тусалж, дэмжинэ.
- 1.2.3. Төрийн байгууллага болон банк санхүүгийн, олон нийтийн үйлчилгээний газруудад хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэнд зориулсан дэд бүтэц, орчин бий болгох асуудлыг холбогдох байгууллагуудтай хамтран шийдвэрлэнэ.
- 1.2.4. Тусгай хэрэгцээт иргэн тогтмол орлого олох нөхцөл бололцоог хангаж, бүх талын туслалцаа үзүүлнэ.
- 1.2.5. Өндөр настан, хүүхэд болон тусгай хэрэгцээт иргэдэд зориулсан сэргээн засах сувиллын газар байгуулах эх үүсвэрийг шийдвэрлэж, хэрэгжүүлнэ.

1.3 Ахмад, эмэгтэйчүүд, залуучууд

- 1.3.1. Залуучуудын “Хөгжлийн төв”-ийг байгуулж, чөлөөт цагаа өнгөрөөх, хамтдаа хөгжих, суралцах орчныг бүрдүүлнэ.
- 1.3.2. Ахмадууд, эмэгтэйчүүд, залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх төсөл хөтөлбөрийн биелэлтэд дүн шинжилгээ хийж, үр дүнтэй хэлбэрээр

шинэчлэн зохион байгуулна.

- 1.3.3. Холбогдох байгууллагуудтай хамтран Политехник коллежуудыг түшиглэн шинжлэх ухаан технологи, инновац, гарааны бизнес /startup/-ийн инкубатор төвийг байгуулна.
- 1.3.4. Тэтгэвэр тогтоолгосон ахмад эмч, сувилагч нарыг эрүүл мэндийн байгууллагад зөвлөхөөр ажиллуулах боломжийг бүрдүүлж, бодлогоор дэмжиж ажиллана.

1.4 Боловсрол

- 1.4.1. Үндэсний эх хэл, түүх соёл, ёс заншлаа дээдлэн хөгжүүлж, түүнээс суралцан бүтээлч сэтгэлгээтэй, өөртөө итгэлтэй, насан туршдаа суралцах чадвартай, амьдрах ухаантай, ёс зүйтэй, хүмүүнлэг иргэн болгон төлөвшүүлэх зорилго бүхий "Би Монгол хүн" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.4.2. Байгалийн шинжлэлийн хичээлийн нэгдмэл агуулгад суурилан, шинжлэх ухааны суурь мэдлэг олгон, инженерчлэлийн чиг баримжаа олгох зорилго бүхий **/STEAM/** хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.4.3. Боловсролын салбарт хийгддэг гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлж, ЕБС, СӨБ-ын гадна, дотно орчныг шинэчлэх бодлого баримтална.
- 1.4.4. Ард иргэд, аж ахуйн нэгж, компаниуд, хандивлагчдын идэвхтэй оролцоо, дэмжлэгийг хангах замаар "Боловсролыг дэмжих сан"-г байгуулж, нээлттэй, олон нийтийн хяналттай, ил тод, үр дүнтэй зарцуулж хэвшүүлнэ.
- 1.4.5. Багшийн хөгжлийг хангасан "Сайн багшаас - хөгжсөн сурагч" сумын дэд хөтөлбөр боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.
- 1.4.6. Иргэдийг амьдрах ухааны сургалтад хамруулах орчин бүрдүүлэх зорилгоор "Насан туршийн боловсролын төв"-ийг байгуулах саналыг холбогдох байгууллагуудад уламжлан, шийдвэрлэнэ.
- 1.4.7. Залуу гэр бүл, залуусын нийгмийн асуудалд анхаарч, тэдний ажиллаж хөдөлмөрлөх нөхцөлийг бүрдүүлэхийн тулд 0-2 настай хүүхдийг хамруулах ясли, хүүхэд харах үйлчилгээг бодлогоор дэмжинэ.
- 1.4.8. СӨБ-н хамран сургалтыг нэмэгдүүлэхийн тулд шинээр цэцэрлэг байгуулах буюу өргөтгөх ажлыг улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтын эх үүсвэрээр хэрэгжүүлнэ.
- 1.4.9. Улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтын санхүүжилтээр "Багшийн хөгжлийн төв" байгуулах саналыг холбогдох байгууллагуудад уламжлан шийдвэрлүүлнэ.
- 1.4.10. Багш сурагч солилцооны хөтөлбөр боловсруулж, хөгжингүй улс орнуудын боловсролын хөтөлбөр, бусад стандартуудыг нэвтрүүлэх хамтын үйл ажиллагааг хөгжүүлнэ.
- 1.4.11. Сургуулийн автобусаар үйлчилж, хүүхэд сургуульдаа аюулгүй ирж, буцах нөхцөлийг бүрдүүлж, камержуулалтыг өргөжүүлнэ.
- 1.4.12. Сургууль, цэцэрлэгийн болон дотуур байрны хүүхдийн хоолны орц норм, амт чанарт онцгойлон анхаарч эрүүл аюулгүй хоол хүнсээр үйлчилнэ.
- 1.4.13. "Хүүхдэд ээлтэй Мандалчууд" хөтөлбөр боловсруулан хэрэгжүүлнэ.
- 1.4.14. Тусгай хэрэгцээт болон зорилтод бүлгийн хүүхдүүд сурч хөгжих "Тэгш

боломж” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

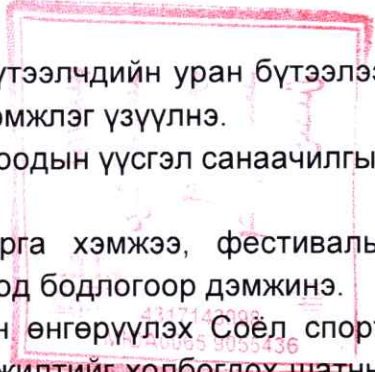
- 1.4.15. Хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлж, тэдний санаа бодлыг мэргэжлийн байгууллагуудын үйл ажиллагаанд тусгах зорилгоор насны онцлогт тохирсон нийгмийн үйл ажиллагаанд оролцох, үзэл бодлоо илэрхийлэх боломжийг дэмжиж, хүүхдийн байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.

1.5 Эрүүл мэнд

- 1.5.1. Эмнэлгийн тусламж үйлчилгээг сайжруулах, эмчилгээ, оношилгоог чанаржуулахын тулд шаардлага хангасан тоног төхөөрөмжөөр хангана.
- 1.5.2. Өрхийн эмнэлгүүдийг хүний нөөцөөр ханган, нэгдсэн эмнэлэг болон өрхийн эмнэлгүүдийн хооронд цахим сүлжээг бий болгоно.
- 1.5.3. Сумын нэгдсэн эмнэлгийг аймаг болон 3-р шатлалын буюу төрөлжсөн нарийн мэргэжлийн эмнэлгүүдтэй холбогдох алсын зайн оношилгоог хөгжүүлнэ.
- 1.5.4. Түнхэл тосгоны ЭМТ-ийг түргэн тусламжийн машинаар хангана.
- 1.5.5. Ажил мэргэжлээрээ тэргүүний эмч, эмнэлгийн мэргэжилтний мэргэжил боловсролыг олон улсад хүлээн зөвшөөрөгдсөн гадаад дотоодын их дээд сургууль, ижил мэргэжлийн эмнэлгүүдэд суралцуулахыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 1.5.6. Халдварт болон халдварт бус өвчлөл, эх болон нярайн эндэгдлийг бууруулна.
- 1.5.7. Эрүүл мэндийн байгууллагуудын тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай чанар хүртээмжтэй, ил тод, ёс зүйтэй, иргэддээ ээлтэй болгоно.
- 1.5.8. Хорт хавдрын шалтгаант нас баралтыг бууруулж, эрт илрүүлэлт, оношилгоонд хамрагдах давтамжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.5.9. Архидалт, хар тамхи, мансууруулах бодист донтох, амиа хорлолтын шалтгаан, сэтгэл зүйн өвчлөлийг эрт илрүүлэх үйл ажиллагааг өргөжүүлж, сайжруулахад бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 1.5.10. Эмийн хэрэглээ, эрүүл аюулгүй байдлын хяналтыг сайжруулахад холбогдох байгууллагатай хамтран ажиллана.
- 1.5.11. Эмийн найрлагад ордог амьтан, ургамал, эрсдэлийн нөөцийг хамгаалж, үржүүлэх, тарих үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжинэ.
- 1.5.12. Өндөр настан болон хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийн амьдралын чанарыг сайжруулахад чиглэсэн сувиллыг байгуулна.
- 1.5.13. “Эрүүл Монгол хүн” хөтөлбөрийн хүрээнд “Элэг бүтэн Монгол”, “Эрүүл шүд”, “Умайн хүзүүний хавдаргүй монгол” болон бусад арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.6 Соёл урлаг, спорт

- 1.6.1. Монгол өв соёлоо эрхэмлэн дээдэлж, түгээн дэлгэрүүлэх, соёлын өвийг тоон системд хөрвүүлэн хадгалж, олны хүртээл болгох бодлого боловсруулан хэрэгжүүлж, язгуур урлагийн наадмыг зохион байгуулж ардын авьяастнуудыг тодруулна.
- 1.6.2. Археологийн болон түүх соёлын дурсгалт газрын бүртгэл, хамгаалалтыг сайжруулна.

-
- 1.6.3. Мэргэжлийн урлагийн байгууллага, залуу уран бүтээлчдийн уран бүтээлээ олны хүртээл болгох, ур чадвараа хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.
- 1.6.4. Сайн дурын уран сайханчид болон урлагийн холбоодын үүсгэл санаачилгыг дэмжинэ.
- 1.6.5. Спортын олон улсын хэмжээний томоохон арга хэмжээ, фестиваль, уралдаан, тэмцээнийг зохион байгуулах, оролцоход бодлогоор дэмжинэ.
- 1.6.6. Хүүхэд залуучуудын чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрүүлэх Соёл спорт амралтын хүрээлэнг сайжруулан өргөтгөх санхүүжилтийг холбогдох шатны төсөвт тусгуулж, хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.7. Нийгмийн эрүүл мэнд, нийтийн биеийн тамир спортыг хөгжүүлэхийн тулд орчин үеийн стандартад нийцсэн хөл бөмбөг, хоккейн талбай байгуулах санаачилга гарган, санхүүжилтийг улс, аймгийн төсөвт тусгуулан, хэрэгжүүлнэ.
- 1.6.8. Эрүүл, идэвхтэй аж төрөх талаар сургалт, сурталчилгааг сайжруулж, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.6.9. Бясалгал, хийн дасгал, нийтийн бүжиг, иог, чөлөөт цагийн клубийн үйл ажиллагааг дэмжин өргөжүүлнэ.
- 1.6.10. Төрийн өмчийн оролцоо бүхий соёлын байгууллагуудад менежментийн шинэчлэл хийж, бие даасан байдлыг сайжруулна.
- 1.6.11. Чөлөөт өрсөлдөөний зарчимд нийцүүлэн мэргэжлийн соёл, урлагийн байгууллагуудад нэмэлт орлого олох боломж, нөхцөлийг бүрдүүлэх талаар хамтарч ажиллана.

ХОЁР. ХҮНИЙ ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨ

- 2.1. Ардчиллын үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцох, бүх шатны сонгуульд саналаа өгөх, Улсын Их Хуралд сонгогдсон гишүүд, иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд сонгогдсон төлөөлөгчдөөр дамжуулан саналаа илэрхийлэхийг дэмжиж ажиллана.
- 2.2. Хүний заяагдмал эрхийг хамгаалах, иргэдэд хүний эрхийн талаар ойлголт өгөх, сурталчлан таниулах үйл ажиллагааг дэмжинэ.

ГУРАВ. ХЭВЛЭЛ МЭДЭЭЛЭЛ

- 3.1. Сумандаа орон нутгийн телевиз байгуулах санал санаачилгыг дэмжиж ажиллана.

ДӨРӨВ. ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ӨСӨЛТ

4.1 Хөдөлмөр эрхлэлт

- 4.1.1. Үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг шууд худалдаалах төвийг байгуулах, борлуулалтын сүлжээг бий болгох асуудлыг хувийн хэвшилтэй хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 4.1.2. Салбарын тогтвортой хөгжлийг хангахад шаардлагатай мэдээллийн сан бүхий мэдээллийн системийг бий болгоно.
- 4.1.3. Баялаг бүтээгчдээ дэмжиж, Мандал сумын иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

- 4.1.4. “Өрх бүр баялаг бүтээгч” дэд хөтөлбөрийг Мандал сумандаа үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.
- 4.1.5. Нийслэл хот, аймаг, сумуудын бизнес хөгжүүлэх төвөөр дамжуулан бизнес эрхлэгчдийг дэмжинэ.
- 4.1.6. Иргэдийг орон сууцжуулах дэд хөтөлбөр хэрэгжүүлэх замаар барилгын салбарт ажиллагсдыг бодлогоор дэмжинэ.
- 4.1.7. Сумын хэмжээнд хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн менежментийн тогтолцоог сайжруулахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 4.1.8. Хөдөлмөрийн зах зээл дээрх эрэлтийн судалгааны чанарыг сайжруулж, хэрэгцээтэй байгаа ажил, мэргэжлийг эдийн засгийн салбар, ажил мэргэжлээр нарийвчлан гаргаж, их дээд сургууль, мэргэжлийн боловсрол, сургалтын байгууллагын элсэлттэй нягт уялдуулна.
- 4.1.9. Мандал сумын хэмжээнд ядуурлын түвшнийг улсын дунджаас бууруулах үе шаттай арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 4.1.10. Эрдэс баялаг, малын гаралтай түүхий эдийг боловсруулах бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.

4.2 Уул уурхай

- 4.2.1. Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлд түшиглэн ашигт малтмалыг олборлож, нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, экспортлох боломжтой үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг дэмжих бодлого баримтална.
- 4.2.2. Хариуцлагатай уул уурхайн олон улсын стандарт, шалгуур үзүүлэлтүүдийг иргэн, аж ахуйн нэгж бүр үйл ажиллагаандаа хатуу мөрдөж, ашигласан болон ашиглаж байгаа талбайг хамгаалах, нөхөн сэргээлтийг заавал хийж байх ажлыг хэвшил болгон тогтмолжуулна.
- 4.2.3. Аюулгүй ажиллагааны хариуцлагыг чангатган уул уурхайн хайгуул болон олборлолт, хаалтын аюулгүйн үйл ажиллагааг зохицуулах хууль журмыг хэрэгжүүлнэ.
- 4.2.4. Мандал сумын нутаг дэвсгэрт нөхөн сэргээх шаардлагатай газруудад иргэн, аж ахуйн нэгж, олон нийтийн оролцоо, олон улсын байгууллагуудтай хамтран ногоон хөгжлийн бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 4.2.5. Сумын “Уул уурхайн талаар баримтлах бодлого”-ын хүрээнд бичил уурхай эрхлэгчдийг бизнесийн бусад салбарт шилжин ажиллахад нь бодлогоор дэмжинэ.
- 4.2.6. Бичил уурхайн эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох санал хүргүүлж, шаардлага хангасан зарим нөхөрлөл, хоршоог уул уурхайн олборлолтын аж ахуйн нэгж хэлбэрээр албажуулан хууль бус олборлогчдод тавих төрийн хяналтыг сайжруулна.
- 4.2.7. Уурхайн үйл ажиллагааны хяналт, нөхөн сэргээлт, хаалтын стандартыг олон улсын жишигт хүргэж, дүйцүүлсэн нөхөн сэргээлтийг ногоон хөгжлийн бодлоготой уялдуулна.
- 4.2.8. Мандал суманд ашиглалтын лиценз эзэмшиж буй уул уурхайн ашиглалт, нийгмийн хариуцлагад тавих хяналтыг өндөржүүлж, орон нутаг дахь үр өгөөжийг дээшлүүлнэ.

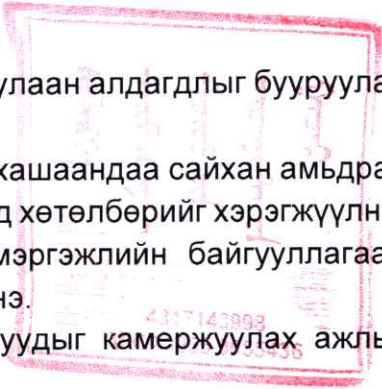
4.3 Газар тариалан

- 4.3.1. Усалгаатай тариалангийн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэн ус, эрчим хүчний хэмнэлттэй, байгальд ээлтэй техник, технологийн хангамжийг сайжруулж, нэгжээс авах ургацыг дээшлүүлнэ.
- 4.3.2. Хүлэмжийн аж ахуй, дуслын усалгаанд шаардлагатай нар, салхины сэргээгдэх эрчим хүчний эх үүсвэрээр хангах төсөл хэрэгжүүлнэ.
- 4.3.3. Өрх, байгууллага бүр хүлэмжийн аж ахуй эрхлэх санаачилгыг дэмжиж, шинэ ногооны нэр төрөл, хангамжийг сайжруулна.
- 4.3.4. Газар тариалангийн бүс нутаг болох Мандал суманд услалтын системийн менежментийг боловсронгуй болгож, тариалан эрхлэгч, хүнсний ногоо тариалагчдыг дэмжинэ.
- 4.3.5. Газар тариалангийн салбарыг хөгжүүлэх бодлогын хүрээнд үрийн аж ахуйн системийг боловсронгуй болгож, хөрс, цаг уурын онцлогт тохирсон, баталгаат сортын үрийн хангамжийг нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.
- 4.3.6. Үр тариа болон ургамал хамгаалах химийн бодис, бордоо, био бэлдмэлийн үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжинэ.
- 4.3.7. Өндөр ашиг шимтэй эрчимжсэн мал аж ахуйг газар тариалангийн үйлдвэрлэлтэй хослуулан хөгжүүлнэ.
- 4.3.8. Ургамал хамгаалалтын орчин үеийн арга технологийг иж бүрэн хэрэгжүүлж, тариалангийн талбайн хөрсийг элэгдэл, хортон шавжаас хамгаалах, үйлдвэрлэлийн зохистой дадлыг нэвтрүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 4.3.9. Дөрвөн улирлын хүлэмжийн аж ахуй эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжиж, хамтран ажиллана.
- 4.3.10. Жимс, жимсгэнийн дотоодын үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх санал санаачилгыг дэмжиж ажиллана.
- 4.3.11. Газар тариалангийн үйлдвэрлэлийн мэргэжлийн ажиллах хүчний хангамж, чадавхыг бэхжүүлэх чиглэлээр дэд хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 4.3.12. Мандал суманд хүнс, хөдөө аж ахуйн салбарт баримтлах бодлогыг хэрэгжүүлж, "Органик хүнс" хөтөлбөр боловсруулж, мах, сүү, гурил, хүнсний ногоо зэрэг бүтээгдэхүүний дотоод хэрэгцээг ханган, экспортлох бодлого баримтална.
- 4.3.13. Мэргэжлийн холбоод, төрийн бус байгууллага, хувийн хэвшлийн байгууллагуудын хүнсний бүтээгдэхүүний лаборатори байгуулахыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 4.3.14. Мэдээллийн технологийг ашиглан мал аж ахуйн гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдалд тавих хяналтыг сайжруулна.
- 4.3.15. Бүх нийтийн хүнсний боловсролыг дээшлүүлэх, хоол хүнс, шим тэжээлийн чанар, аюулгүй байдлыг эрүүл амьдралын зан үйл, хэвшилтэй нягт уялдуулах чиглэлээр сумын хөтөлбөр боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 4.3.16. Төмс хүнсний ногоо, сүү сүүн бүтээгдэхүүнээр хүртээмжтэй хангаж, дотоодын зах зээлийн хүнсний нийлүүлэлтийн сүлжээг бий болгож, аюулгүй байдлын тогтолцоог нэвтрүүлэх замаар "Найдвартай хүнс нийлүүлэгч сум" болох бодлого баримтална.
- 4.3.17. Малчдын малаа маллах дундын бэлчээрийг баталгаажуулж, ашиглалтын хариуцлагыг нэмэгдүүлж, малчдын эрх ашгийг хамгаална.

- 4.3.18. Суурин болон хагас суурин маллагаатай эрчимжсэн мал аж ахуйг эрхлэх журам, зохицуулалтын бодлогыг боловсруулан хэрэгжүүлнэ.
- 4.3.19. Тариалангийн талбайд ойн зурвас байгуулж, хөрсний элэгдэл, малын хөлөөс хамгаална.
- 4.3.20. Газар тариалангийн үйлдвэрлэлд техникийн шинэчлэл хийж, баталгаат сортын үрийн хангамж, ургамал хөрс хамгаалалт, услалтын систем барих зэрэг агротехникийн цогц арга хэмжээг дэмжинэ.

4.4 Мал аж ахуй

4.5.Барилга, дэд бүтэц

-
- 4.5.4. Амины орон сууцны болон хуучин орон сууцны дулаан алдагдлыг бууруулах бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 4.5.5. Гэр хорооллын дэд бүтцийг шийдэж, айл бүрийг хашаандаа сайхан амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор “Таны хашаа” дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 4.5.6. Барилга, байгууламжийн насжилтыг тогтоож мэргэжлийн байгууллагаар дүгнэлт гаргуулж, дахин төлөвлөх ажлыг эхлүүлнэ.
- 4.5.7. Гудамж, нийтийн эзэмшлийн талбай, авто замуудыг камержуулах ажлыг үргэлжлүүлнэ.
- 4.5.8. Шинэ суурьшлын бүс болон сумын төвийн шинэчлэлийн хүрээнд инженерийн шугам сүлжээ, дэд бүтэцтэй барилга байгууламжийг барих ажлыг төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны хүрээнд шийдвэрлэнэ.
- 4.5.9. Хотжилтыг дэмжих зорилгоор Мандал суманд барилгын материалын жижиг, дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхэд бодлогоор дэмжинэ.
- 4.5.10. Эдийн засгийн өсөлтийн суурь болсон дэд бүтэц /зам тээвэр, эрчим хүч, сэргээгдэх эрчим хүч, усан хангамж, мэдээлэл, харилцаа холбоо/ -н хөрөнгө оруулалтыг хувийн, төсвийн, болон төр хувийн хэвшлийн түншлэл зэрэг санхүүжилтийн бүхий л төрөл, боломжийг идэвхтэй ашиглана.
- 4.5.11. Мандал суманд “Гудамж” төслийг үргэлжлүүлэн, авто замын уулзварыг шинэчлэх ажлыг улсын болон орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх бодлого баримтална.
- 4.5.12. Хүн амыг эрүүл ахуй, чанарын шаардлагад нийцсэн усаар хангаж, дэд бүтцийг сайжруулна.
- 4.5.13. Сэргээгдэх эрчим хүчний шинэ эх үүсвэрүүдийг барих төр хувийн хэвшлийн түншлэлийн үйл ажиллагааг дэмжиж ажиллана.
- 4.5.14. Үерийн нэгдсэн далангийн зураг төсөл хийлгэж, үе шаттайгаар бүтээн байгуулж, иргэдийг гамшгаас хамгаалах, орчин нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 4.5.15. Улсын төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх дулааны цахилгаан станц байгуулах, дулаанаар хангах ажлыг дэмжиж ажиллана.
- 4.5.16. Гэр хорооллын гудамж, замуудыг асфальт болон бетонон зам болгох ажлыг үргэлжлүүлэн шат дараатай хийж гүйцэтгэнэ.
- 4.5.17. Төмөр замын гармуудыг стандарт шаардлагад нийцүүлж сайжруулах талаар мэргэжлийн байгууллагатай хамтран ажиллана.
- 4.5.18. Замын ачааллыг бууруулах бодлого боловсруулж ажиллана.
- 4.5.19. Автомашины туслах замуудыг стандартын шаардлагад нийцүүлж сайжруулна.
- 4.5.20. Ерөнхий боловсролын 5-р сургуулийн спорт заалны барилгыг улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтын эх үүсвэрээр хэрэгжүүлэх талаар холбогдох байгууллагад уламжлан шийдвэрлүүлнэ.
- 4.5.21. Тоосгоны болон төмрийн үйлдвэрийг сумын төвөөс гаргах ажлыг үе шаттайгаар зохион байгуулна.
- 4.5.22. Гудамж талбайн гэрэлтүүлгийг сайжруулах ажлыг орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлнэ.
- 4.5.23. Ногоон байр, чулуун байрны айлуудын газрыг иргэнд өмчлүүлэх асуудлыг холбогдох байгууллагад уламжилж шийдвэрлүүлнэ.
- 4.5.24. Түнхэлд Онцгой байдлын тасаг бий болгох талаар холбогдох байгууллагад уламжилж шийдвэрлүүлнэ.

- 4.5.25. Хогийн нэгдсэн цэгийг нүүлгэн шилжүүлж, хогны менежментэд олон улсын туршлагыг нэвтрүүлнэ.

4.6 Орон сууц

- 4.6.1. “Тогтвортой орлого бүхий орон сууц” дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, 20-100 айлын орон сууцыг бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн байршилтай уялдуулан хүн амын зорилтот бүлэгт тааламжтай нөхцөлөөр бүтээн байгуулах хувийн хэвшлийн санал, санаачилгыг дэмжинэ.

4.7 Үйлдвэржилт

- 4.7.1. Орон нутагт өрсөлдөх чадвар бүхий түүхий эд, эрдэс баялгийг боловсруулах үйлдвэрлэлийг бодлогоор дэмжин ажиллана.
- 4.7.2. Хөдөө аж ахуйн боловсруулсан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг дэмжих, олон улсын чанар, стандартыг нутагшуулж, экспортлох цогц арга хэмжээг үе шаттай авч хэрэгжүүлэх талаар мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран ажиллана.
- 4.7.3. Орон нутагтаа стратегийн хүнсний бүтээгдэхүүний хангамжийг нэмэгдүүлэх, үйлдвэрлэл явуулах хувийн хэвшлийн санаачилгыг дэмжинэ.
- 4.7.4. Загас, загасан бүтээгдэхүүн нөөшлөх үйлдвэрийг барьж байгуулах хувийн хэвшил, иргэдийн үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 4.7.5. Импортын хүнсний бүтээгдэхүүнд тавих хяналтыг сайжруулахад мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран ажиллана.
- 4.7.6. Хүн амын гол нэр төрлийн хүнсний бүтээгдэхүүний дотоод хэрэгцээг чанартай хүнсээр хүртээмжтэй хангаж, дотоод зах зээл дэх хүнсний нийлүүлэлтийн сүлжээг бий болгож аюулгүй байдлын тогтолцоог нэвтрүүлэх замаар найдвартай хүнс нийлүүлэгч сум болно.
- 4.7.7. Үйлдвэрлэл, бизнес эрхлэгчдийг гаднын байгууллагуудын хөрөнгө оруулалт, зээл, тусламжид хамруулах бодлого баримтална.
- 4.7.8. Төрөөс аж үйлдвэрлэлийн салбарыг хөгжүүлэхэд баримтлах бодлогын хүрээнд орон нутагтаа томоохон үйлдвэрлэлийн төслүүдийг эхлүүлнэ.
- 4.7.9. Байгалийн болон бэлчээрийн мал аж ахуйн гаралтай органик хүнс, хүнсний нэмэлт тэжээлийн үйлдвэрлэлийг дэмжиж, экспортын хэмжээг нэмэгдүүлнэ.

4.8 Төсөв, санхүү, татварын бодлого

- 4.8.1. Орон нутгийн төсвийн зардлыг ач холбогдол, үр өгөөжөөр нь эрэмбэлэх зарчимд шилжиж, үр ашигтай хуваарилалтын бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 4.8.2. Орон нутгийн үйлдвэрлэгчдийнхээ бүтээгдэхүүнийг худалдан авах хандлагыг бий болгож мөнгөн гүйлгээг нутагтаа авч үлдэх бодлого баримтална.
- 4.8.3. Хуримтлалыг бий болгох сургалт мэдээллийн бодлогыг хэрэгжүүлж иргэдийн банкин дахь хадгаламжийн хэмжээг нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 4.8.4. Татварын байцаагч, иргэн, аж ахуй нэгж, байгууллагын харилцан уялдаа холбоог сайжруулан, татварын зөвлөгөө өгдөг, хуулийг дээдэлдэг, бизнесийг дэмждэг чиглэлийг баримтална.

- 4.8.5. Иргэн, аж ахуйн нэгжийн бизнесийн үйл ажиллагааг дэмжсэн өгөөжтэй санхүүгийн зуучлалыг хөгжүүлэхэд бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 4.8.6. Үнэт цаасны брокерын үйл ажиллагааг тогтвортой ажиллуулахыг дэмжинэ.
- 4.8.7. Малын тоо толгойн албан татварыг бууруулах нөхцөл, боломжийг судалж, шийдвэрлэх арга хэмжээ авна.

4.9 Жижиг, дунд бизнес, бизнесийн дархлаа, худалдаа үйлчилгээ

- 4.9.1. Жижиг, дунд, бичил үйлдвэрлэл эрхлэгчдийн зах зээлийг тэлэх, нийслэл хот болон бусад аймаг сумдын худалдаанд идэвхтэй оролцоход нь бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 4.9.2. “Хоршоог хөгжүүлэх сан”-ийн эх үүсвэрийг нэмэгдүүлж, экспортын үйлдвэрлэлийг дэмжих бодлого боловсруулж хэрэгжүүлнэ.
- 4.9.3. Жижиг дунд бизнесийн өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлж, гарцыг нэмэгдүүлэхэд шаардлагатай мэдээллийн сан үүсгэж, гарааны бизнесийг бодлогоор дэмжин, бүтээгдэхүүн үйлчилгээг мэдээллийн санд байршуулна.
- 4.9.4. Төрийн зүгээс бизнес эрхлэгчдэд үзүүлж буй хүнд суртал, дарамтыг арилгаж, татвар төлөгч аж ахуй нэгжүүддээ үйлчилдэг, зөвлөдөг болгоно.
- 4.9.5. Гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагч аж ахуйн нэгжүүдийг бодлогоор дэмжиж, хамтран ажиллана.
- 4.9.6. “Хоршоог хөгжүүлэх сан”-аас санхүүжүүлэх бизнес, төсөл, арга хэмжээний жагсаалтыг шинэчилж, эдийн засгийн тэргүүлэх чиглэл, нийгмийн зорилтот бүлгийг харгалзан үздэг зарчмыг баримтална.
- 4.9.7. Хүн амын хүнсний гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүний хэрэгцээг аюулгүй, чанартай хүнсээр хүртээмжтэй, тогтвортой хангах нөхцөлийг бүрдүүлэх чиглэлийг баримтална.
- 4.9.8. Хүн амын хүнсний чанар, шим тэжээлийг сайжруулж, тэнцвэртэй, эрүүл хооллолтын зохистой дадлыг хэвшүүлнэ.
- 4.9.9. Хүнс, хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний худалдааны орчныг либералчилж, эко, ногоон, органик шошготой бүтээгдэхүүнийг олшруулан сав баглаа, боодлыг нэгдмэл стандарттай болгоно.
- 4.9.10. Хот, суурин газрын хүнсний нийтийн хэрэглээний малыг зөвхөн үйлдвэрийн аргаар нядалж боловсруулах стандартыг бүрдүүлж, энэ чиглэлд хувийн хэвшлийн хөрөнгө оруулалтыг дэмжинэ.
- 4.9.11. Хүнсний аюулгүй байдлын найдвартай статистик мэдээллийн системийг нэвтрүүлж, хүнсний бүтээгдэхүүний хяналтын тогтолцоог шинэчилнэ.
- 4.9.12. Хүнсний гол хэрэгцээ болох мах, ногооны зориулалтын зоорийг барих, мах, хүнсний ногооны хадгалалтыг сайжруулах асуудлыг хувийн хэвшлийн байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 4.9.13. Хүнсний захад баримталдаг ариун цэвэр, аюулгүй байдлын стандартыг шинэчилж, чанд мөрдүүлнэ.
- 4.9.14. Суурь хэрэгцээний хүнсийг дотооддоо үйлдвэрлэх аж ахуйн нэгжүүдийн санал, санаачилгыг дэмжинэ.
- 4.9.15. Мэдлэг, технологийн дэвшил, инновац шингэсэн орон нутгийн үйлдвэрлэлийг дэмжин өрсөлдөх чадварыг сайжруулж, экспортын чиг баримжаатай хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлнэ.

- 4.9.16. Жимс, жимсгэнэ, нарийн ногоо тариалах болон хүлэмжийн газар олгох, ашиглахад уян хатан бодлого баримталж, гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтыг дэмжинэ.

ТАВ. ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ШУДАРГА ЁС

- 5.1. Хууль, шүүхийн байгууллагын албан хаагчдын ёс зүй, зан харилцаанд иргэд, олон нийтийн хяналтыг бий болгох бодлогыг хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 5.2. Мансууруулах, сэтгэцэд нөлөөлөх бодисоос хамааралтай, донтогч болсон иргэнд эмнэлгийн, сэтгэл зүйн болон нийгмийн тусламж, үйлчилгээ үзүүлэх бодлого баримтална.
- 5.3. Үзэл бодол, яс үндэс, нас, хүйс, хөгжлийн ялгаа, бэлгийн чиг баримжаа гэх мэт аливаа төрлийн ялгаварлал, дарамт, хүчирхийллийг гэр бүлийн орчин, ажлын байр, олон нийтийн бүх орчинд таслан зогсооход чиглэсэн үе шаттай арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 5.4. Хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн эсрэг хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, гэр бүл, сургуулийн орчинд хүүхдийн эрхийг хангах, ажлын байран дахь бэлгийн дарамттай тэмцэхэд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 5.5. Нийтэд тустай хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагааг нэмэгдүүлж, төлбөрийн чадваргүй иргэдэд хууль зүйн туслалцаа үзүүлэх, хүртээмжийг сайжруулах бодлого баримтална.
- 5.6. Гамшиг, аюулаас хамгаалах мэргэжлийн байгууллага болон орон нутгийн иргэдийн хамтын ажиллагааг бэхжүүлж, хамтарч ажиллана.
- 5.7. Сумын нутгийн удирдлагын байгууллагын ил тод, нээлттэй байдал шийдвэр гаргах үйл ажиллагаанд оролцох иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилгоор цахим ИТХ-ыг жилд 1-ээс доошгүй удаа хийнэ.
- 5.8. Иргэд гарын үсэг цуглуулж, тодорхой асуудлыг хөндөж дэвшүүлсэн тохиолдолд аймаг, сумын ИТХ шууд авч хэлэлцэх боломжийг судлан, холбогдох байгууллагатай хамтран ажиллана.
- 5.9. Хууль сурталчлах, таниулах ажлын чанарыг дээшлүүлж, олон нийтэд хууль зүйн мэдээллийг шуурхай, үр дүнтэй хүргэнэ.
- 5.10. Иргэддээ итгэж, анхан шатны нэгж дээрээ асуудлаа шийдвэрлэх зарчимд тулгуурласан нутгийн удирдлагыг бэхжүүлнэ.
- 5.11. Төсвийн зарцуулалт, орон нутгийн өмчит аж ахуйн нэгжүүдэд тавих иргэний болон хөндлөнгийн хяналтыг нэмэгдүүлнэ.
- 5.12. Орон нутагт хэрэгжүүлэх аливаа төсөл, хөтөлбөр, тендерийн сонгон шалгаруулалтыг авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид, олон нийтийн оролцоотой ил тод, нээлттэй болгоно.

ЗУРГАА. ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ ИРГЭДИЙН ОРОЛЦОО

6.1.Төрийн албан хаагчид, төрийн үйлчилгээний шуурхай байдал

- 6.1.1. Төрийн албанаас эрт тэтгэвэрт гарч буй иргэд жижиг, дунд, бичил бизнесийн салбарт ажиллах, баялаг бүтээх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 6.1.2. Бүх шатны төрийн албан хаагчдыг эрхэлдэг ажлынхаа чиглэлээр сурч боловсрохыг дэмжиж, жил бүр сургалтад хамруулна.
- 6.1.3. Сумандаа засаглалын зөв механизмыг бүрдүүлж, мөчлөг дагасан

- сонгуулийн бодлогоос татгалзаж, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг сайжруулж, төрийн албаны мерит зарчмыг баримтална.
- 6.1.4. Засаглалын эрүүл орчныг бий болгож, гадаад дотоодын хөрөнгө оруулагчдын итгэл, сонирхол татах орчныг бүрдүүлэх бодлого баримтална.
- 6.1.5. Орон нутгийн хөгжлийн ялгааг арилгаж, тэнцвэртэй хөгжлийн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 6.1.6. Төрийн зарим чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, ~~мэргэжлийн холбоод~~, хувийн хэвшлээр гүйцэтгүүлэх ажлыг бодлогоор дэмжинэ.
- 6.1.7. Төрийн албан хаагчдын ангилал, зэрэглэл, ажлын байранд тавигдах шалгуур, шаардлагыг тодорхой болгож, нам дагасан томилгооноос салгана.
- 6.1.8. Төрийн үйлчилгээнд хувийн хэвшил, иргэний оролцоот үнэлгээ, хариуцлагын тогтолцоог нэвтрүүлнэ.
- 6.1.9. ИТХ-ын дэргэдэх өргөдөл, гомдлыг хүлээж авах хорооны үйл ажиллагааг сайжруулж, цахим хэлбэрт шилжүүлнэ.
- 6.1.10. Төрийн албаны мерит зарчмыг хадгална.

МАНДАЛ СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН ХОРОО

**СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

II баг, Цагаан эрэг, Сүхбаатар сум,
Сэлэнгэ аймаг, 43081
Утас/Факс: (976)-7036-3040
Цахим шуудан: Selenge@audit.gov.mn
Цахим хуудас: www.audit.mn

**ОРХОН СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

2024.08.05 № ГНАГ-2024/13-ШТАНА-26
танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Орхон сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Ардчилсан намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Орхон сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь 2024 оны аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох бусад байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгосон.

018020566

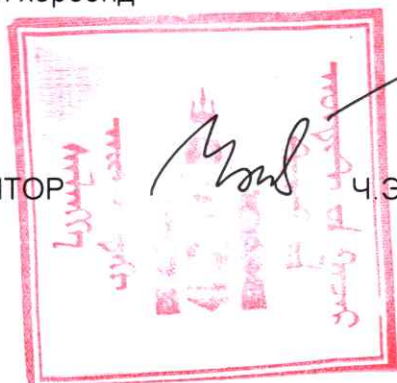
Дүгнэлт

Ардчилсан намын Орхон сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Орхон сумын Ардчилсан намын мөрийн хөтөлбөр (.....¹³..... хуудас)-ийг хавсаргав.

Хувийг: Орхон сумын Сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ОРХОН СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН
ХУРЛЫН 2024 ОНЫ СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ АРДЧИЛСАН
НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

ИРГЭНЭЭ ДЭМЖИЖ, ЭХ НУТГАА ХӨГЖҮҮЛЬЕ

“СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ОРХОН СУМЫН ХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ”

2024 он

ТОВЧ УТГА

НЭГ.ХҮНИЙ ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨ, НИЙГМИЙН ХӨГЖИЛ

- 1.1.Гэр бүл, хүүхэд
- 1.2.Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд
- 1.3.Залуучууд, ахмад, эмэгтэйчүүдийн нийгмийн хамгаалал
- 1.4.Боловсрол
- 1.5.Эрүүл мэнд
- 1.6.Соёл урлаг
- 1.7.Хүний эрх, эрх чөлөө

ХОЁР.ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ӨСӨЛТ

- 2.1.Хөдөлмөр эрхлэлт
- 2.2.Газар тариалан
- 2.3.Мал аж ахуй
- 2.4.Барилга, дэд бүтэц
- 2.5.Орон сууц
- 2.6.Үйлдвэржилт
- 2.7.Төсөв, санхүү, татварын бодлого
- 2.8.Худалдаа үйлчилгээ

ГУРАВ.ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ, ИРГЭДИЙН ОРОЛЦОО

- 3.1.Төрийн албан хаагчид, төрийн үйлчилгээний шуурхай байдал

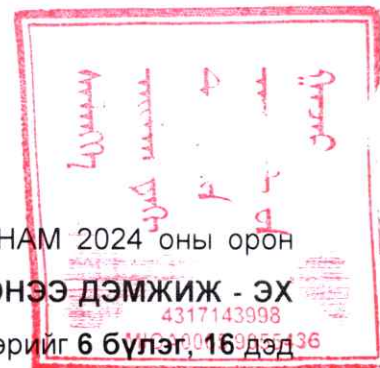
ДӨРӨВ.АЮУЛГҮЙ ТАЙВАН ОРЧИН

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ

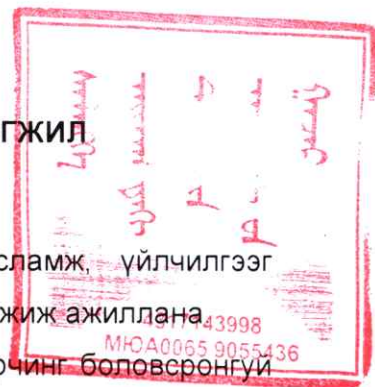
ЗУРГАА.ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ШУДАРГА ЁС

ДЭД ХЭСЭГ

СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ОРХОН сумын АРДЧИЛСАН НАМ 2024 оны орон нутгийн Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд “ИРГЭНЭЭ ДЭМЖИЖ - ЭХ НУТГАА ХӨГЖҮҮЛБЭ” хэмээх уриатайгаар мөрийн хөтөлбөрийг 6 бүлэг, 16 дэд сэдэвтэй боловсруулан та бүхэнд танилцуулж байна.

НЭГ.ХҮНИЙ ЭРХ, ЭРХ ЧӨЛӨӨ, НИЙГМИЙН ХӨГЖИЛ

1.1.Гэр бүл, хүүхэд:

1.1.1.Өрх, суманд үзүүлэх 0-5 насны хүүхдийн тусламж, үйлчилгээг чанаржуулах, хүртээмжийг сайжруулах, хөхөөр хооллолтыг дэмжиж ажиллана.

1.1.2.Хүүхдийг цахим халдлагаас хамгаалах эрх зүйн орчинг боловсронгуй болгох чиглэлээр санал санаачилга гаргана.

1.1.3.Хүүхдийн хамгааллын хариу үйлчилгээг анхан шатанд үзүүлдэг хамтарсан багт дэмжлэг үзүүлэх зорилгоор хүүхэд хамгааллын үйлчилгээний тодорхой чиглэл буюу нийгмийн ажлын үйлчилгээ, сэтгэл зүйн зөвлөгөө, үйлчилгээ үзүүлэх, бага насны болон хохирогч хүүхэдтэй ажиллах зэрэг мэргэшсэн дэмжих багийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

1.1.4.Хүүхэд хамгаалах чиглэлийн үйл ажиллагааг мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.

1.1.5.Хурдан морины уралдаан, морины сунгаа, уралдааны бэлтгэлийн үед уяач нь уралдаанч хүүхдийн эрх, амь нас, эрүүл мэнд, аюулгүй байдлыг хангахад чиглэгдсэн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

1.1.6.Хүүхэд гэмт хэрэг, зөрчил, хүчирхийлэл, үе тэнгийн дээрэлхэлтэд өртөхөөс урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах арга хэмжээ авна.

1.1.7.Хүүхэд бүрийг хөгжүүлж, өөртөө итгэлтэй, Монгол орныхоо байгаль, түүх үндэсний хэл соёл, уламжлалаар бахархдаг хүмүүжил олгох "Зөв Монгол хүүхэд" дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.1.8.Гэр бүлийн гишүүн бүрд гэр бүлийн боловсрол олгох "Монгол гэр бүл" боловсролын дэд хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

1.2.Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд:

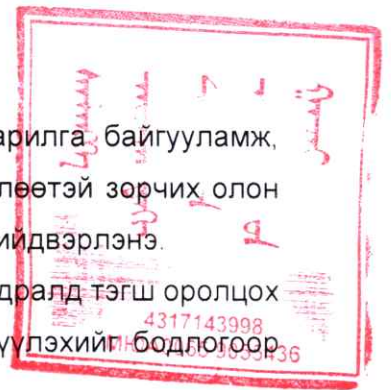
1.2.1.Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнийг бусдын адил бизнес эрхлэх, сурч, хөдөлмөрлөх, бие даан амьдрахад нь туслах, сэргээн засах, нийгмийн харилцаанд ороход туслан дэмжих зэргээр тэдний хэрэгцээнд нийцсэн олон талт мэргэжлийн үйлчилгээ үзүүлнэ.

1.2.2.Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүний бие даан амьдрах, нийгмийн үр дүнтэй оролцоог дэмжих, тэдгээрийн эрх ашгийг хамгаалах эрх зүйн орчныг бүрдүүлэх талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.

1.2.3.Эмнэлгүүдэд хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнд зориулсан дэд бүтэц, орчин нөхцөлийг бий болгоно.

1.2.4. Үйлчилгээний газар, шинээр баригдаж байгаа барилга, байгууламж, явган хүний зам, гэрлэн дохиог хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн чөлөөтэй зорчих олон улсын стандартын шаардлагад нийцүүлж, өөрчлөх асуудлыг шийдвэрлэнэ.

1.2.5. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд, иргэн нийгмийн амьдралд тэгш оролцох боломжийг нэмэгдүүлсэн үйлчилгээнд хөнгөлөлт, дэмжлэг үзүүлэхийг бодлогоор дэмжинэ.

1.3. Залуучууд, ахмад, эмэгтэйчүүдийн нийгмийн хамгаалал:

1.3.1. Залуучуудын хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх төсөл хөтөлбөрийн биелэлтэд дүн шинжилгээ хийж, илүү үр дүнтэй хэлбэрээр шинэчлэн зохион байгуулна.

1.3.2. Суманд ажиллаж буй залуучуудыг дэмжих хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

1.3.3. Ахмадын эрүүл мэндийн тогтолцоог сайжруулах санал боловсруулж, үйлчилгээ хүртээмжийг нэмэгдүүлнэ.

1.4. Боловсрол:

1.4.1. Ахлах ангийн сурагчдыг ажил хөдөлмөрт бэлтгэх зорилгоор "Зуны хөтөлбөр"-ийг сум, сургуулийн онцлог байдлыг түшиглэн зохион байгуулна.

1.4.2. Ард иргэд, аж ахуйн нэгж, компаниуд хандивлагчдын идэвхтэй оролцоо, дэмжлэгийг хангах замаар боловсролыг дэмжих "Орон нутгийн сан"-г байгуулж, нээлттэй, олон нийтийн хяналттай, ил тод, үр дүнтэй зарцуулж, хэвшүүлнэ.

1.4.3. Багшийг хөгжүүлэх "Сайн багш-Хөгжсөн сурагч" дэд хөтөлбөрийг боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.

1.4.4. Хөгжлийн бэрхшээлтэй болон зорилтод бүлгийн хүүхэд залуучууд, иргэдийн сурч хөгжих "Тэгш боломж" дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.4.5. Хүүхэд харах үйлчилгээг хөгжүүлэх, цэцэрлэгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх замаар эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг бодлогоор дэмжинэ.

1.4.6. Хүүхэд нэг бүрийг хөгжүүлэх сургуулийн өмнөх болон бага, дунд боловсролын "Цөм" хөтөлбөрийг үргэлжлүүлж, төр, орон нутаг, иргэний нийгмийн байгууллага, гэр бүлийн оролцоог өргөжүүлнэ.

1.4.7. Хүүхдэд ээлтэй орчин бүрдүүлж, тэдний санаа бодлыг мэргэжлийн байгууллагуудын үйл ажиллагаанд тусгах зорилгоор насны онцлогт тохирсон нийгмийн үйл ажиллагаанд оролцох, үзэл бодлоо илэрхийлэх боломжийг дэмжинэ.

1.5. Эрүүл мэнд:

1.5.1. Иргэдийн халдварт болон халдварт бус өвчлөл, эх болон нярайн эндэгдлийг бууруулна.

1.5.2.Сумын эрүүл мэндийн байгууллагын тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай чанар хүртээмжтэй, ил тод, ёс зүйтэй, иргэддээ ээлтэй болгоно.

1.5.3.Хорт хавдрын шалтгаант нас баралтыг бууруулж, эрт илрүүлэлт, оношилгоо, эмчилгээний чанарыг сайжруулах зорилт тавьж ажиллана.

1.5.4.Иргэдийг насны бүлэгт нь тохирсон урьдчилан сэргийлэх үзлэг оношилгоонд хамруулах ажлыг зохион байгуулна.

1.5.5.Архидалт, хар тамхи, мансууруулах бодист донтох, амиа хорлолтын шалтгаан, сэтгэл зүйн өвчлөлийг эрт илрүүлэх үйл ажиллагааг өргөжүүлж, сайжруулахад бодлогоор дэмжиж ажиллана.

1.5.6.Яаралтай түргэн тусламжийн үйлчилгээний зохион байгуулалтыг шинэчилж, материаллаг баазыг бэхжүүлэх, үйлчилгээний чанар, хүртээмж, шуурхай байдлыг оновчтой зохион байгуулж, үр дүнг тооцдог болгоход онцгой анхаарч ажиллана.

1.5.7.Тэтгэвэр тогтоолгосон ахмад эмч, сувилагч нарыг эрүүл мэндийн байгууллагад зөвлөхөөр ажиллуулах боломжийг бүрдүүлж, бодлогоор дэмжиж ажиллана.

1.5.8.Эмчийн чадавх, эмчилгээний үр дүнг үнэлэх, цахим систем ажиллуулж, өрсөлдөөнд суурилсан тусламж үйлчилгээг үзүүлэхэд бодлогоор дэмжиж ажиллана.

1.5.9.Эмийн хэрэглээ, эрүүл аюулгүй байдлын хяналтыг сайжруулахад холбогдох байгууллагатай хамтран ажиллана.

1.5.10.Сумын хэмжээнд нарийн мэргэжлийн эмч, эмнэлгийн ажилтнуудыг тогтвор суурьшилтай ажиллах нөхцөл бололцоогоор хангаж ажиллана.

1.5.11.Сумын хүн амын дундаж наслалтыг нэмэгдүүлэх хүрээнд эрүүл, аюулгүй ээлттэй орчныг бүрдүүлж, эрүүл амьдралын зөв дадал хэвшлийг төлөвшүүлэн эрт илрүүлэлтийг оновчтой тасралтгүй зохион байгуулж, “80+” дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.5.12.“Эрүүл монгол хүн” хөтөлбөрийн хүрээнд “Элэг бүтэн монгол”, “Эрүүл шүд”, “Умайн хүзүүний хавдаргүй монгол” болон бусад арга хэмжээг үр дүнтэй хэрэгжүүлнэ.

1.5.13.Сумын хүн амын дунд тэргүүлэх өвчлөл, эндэгдлийг тогтоож, түүнээс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор иргэдэд эрүүл мэндийн боловсрол олгож, эрт илрүүлэг үзлэг оношилгоонд тогтмол хугацаанд хамрагддаг хэвшлийг бий болгоно.

1.6.Соёл урлаг, спорт:

1.6.1.Уламжлалт өв соёлоо бодлогоор дэмжин соёлын өвийг тоон системд хөрвүүлэн хадгалж, олны хүртээл болгох ажлыг эхлүүлнэ.

1.6.2.Сумын соёлын биет ба биет бус өвийг хадгалан хамгаалах, сэргээн засварлах, түүнийг хамгаалан цуглуулагч, тээн уламжлагч нарыг сурталчлан дэмжинэ.

1.6.3.Археологийн болон түүх соёлын дурсгалт газрын бүртгэл, хамгаалалтыг сайжруулна.

1.6.4.Мэргэжлийн урлагийн байгууллага, залуу уран бүтээлчдийн уран бүтээлээ олны хүртээл болгох, ур чадвараа хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.

1.6.5.Сайн дурын уран сайханчид болон урлагийн холбоодын үүсгэл санаачилгыг дэмжинэ.

1.6.6.Түүх, соёлын агуулга бүхий контентыг хөгжүүлж, үзэгчдэд хүртээл болгох ажлыг зохион байгуулна.

1.6.7.Спорт цогцолбор, сургалтын төв, чөлөөт цагийн үйлчилгээ үзүүлэх барилга байгууламж, дэд бүтцийг бий болгох төслүүдийг төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлнэ.

1.6.8.Спортын арга хэмжээ, их наадам, уралдаан, тэмцээнийг зохион байгуулах, оролцоход бодлогоор дэмжиж, хамтран ажиллана.

1.6.9.Эрүүл, идэвхтэй аж төрөх талаар сургалт, сурталчилгааг сайжруулж, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

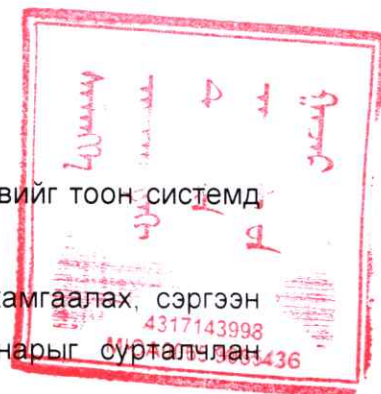
1.6.10.Бясалгал, хийн дасгал, нийтийн бүжиг, иог, чөлөөт цагийн клубуудын үйл ажиллагааг дэмжинэ.

1.6.11.Соёл, урлагийн байгууллага нэмэлт орлого олох боломж, нөхцөлийг бүрдүүлэх талаар хамтарч ажиллана.

1.7.Хүний эрх, эрх чөлөө:

1.7.2.Ардчиллын үйл ажиллагаанд идэвхтэй оролцох, бүх шатны сонгуульд саналаа өгөх, Улсын Их Хуралд сонгогдсон гишүүд, иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хуралд сонгогдсон төлөөлөгчдөөр дамжуулан саналаа илэрхийлэхийг дэмжиж ажиллана.

1.7.3.Хүний заяагдмал эрхийг хамгаалах, иргэдэд хүний эрхийн талаар ойлголт өгөх, сурталчлан таниулах үйл ажиллагааг дэмжинэ.

ХОЁР.ТОГТВОРТОЙ ХӨГЖИЛ, ЭДИЙН ЗАСГИЙН ӨСӨЛТ

2.1.Хөдөлмөр эрхлэлт:

2.1.1.Үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг шууд худалдаалах төвийг суманд байгуулах, борлуулалтын сүлжээг бий болгох асуудлыг хувийн хэвшилтэй хамтран хэрэгжүүлнэ.

2.1.2.Баялаг бүтээгчдээ дэмжиж, Орхончуудынхаа орлогыг нэмэгдүүлэх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлнэ.

2.1.3.“Өрх бүр баялаг бүтээгч” дэд хөтөлбөрийг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.

2.1.4.Малын гаралтай түүхий эдийг боловсруулах, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, хөдөө аж ахуйг хөгжүүлэх замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.

2.2.Газар тариалан:

2.2.1.Усалгаатай тариалангийн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэн ус, эрчим хүчний хэмнэлттэй, байгальд ээлтэй техник, технологийн хангамжийг сайжруулж, нэгжээс авах ургацыг дээшлүүлнэ.

2.2.2.Газар тариалангийн салбарын услалтын системийн менежментийг боловсронгуй болгож, тариалан эрхлэгч, хүнсний ногоо тариалагчдыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.2.3.Газар тариалангийн салбарыг хөгжүүлэх бодлогын хүрээнд үрийн аж ахуйн системийг боловсронгуй болгож, хөрс, цаг уурын онцлогт тохирсон, баталгаат сортын үрийн хангамжийг нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.

2.2.4.Үр тариа болон ургамал хамгаалах химийн бодис, бордоо, био бэлдмэлийн үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжинэ.

2.2.5.Жимс, жимсгэнийн дотоодын үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх санал санаачилгыг дэмжиж ажиллана.

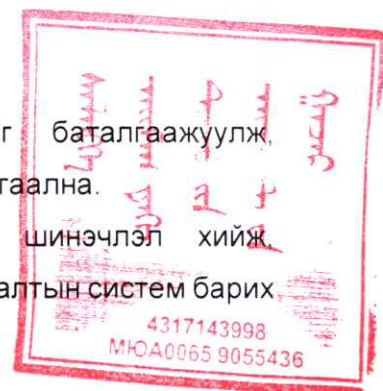
2.2.6.Хүнс, хөдөө аж ахуйн салбарт баримтлах бодлогыг хэрэгжүүлж, “Органик хүнс” хөтөлбөр боловсруулж, мах, сүү, гурил, хүнсний ногоо зэрэг бүтээгдэхүүний хэрэгцээг ханган, экспортлох бодлого баримтална.

2.2.7.Мэдээллийн технологийг ашиглан мал аж ахуйн гаралтай хүнсний бүтээгдэхүүний аюулгүй байдалд тавих хяналтыг сайжруулна.

2.2.8.Хүн амын гол нэр төрлийн хүнсний бүтээгдэхүүний дотоод хэрэгцээг чанартай хүнсээр хүртээмжтэй хангаж, дотоод зах зээл дэх хүнсний нийлүүлэлтийн сүлжээг бий болгож, аюулгүй байдлын тогтолцоог нэвтрүүлэх замаар найдвартай хүнс нийлүүлэгч сум болох бодлого баримтална.

2.2.9.Малчдын малаа маллах дундын бэлчээрийг баталгаажуулж, ашиглалтын хариуцлагыг нэмэгдүүлж, малчдын эрх ашгийг хамгаална.

2.2.10.Газар тариалангийн үйлдвэрлэлд техникийн шинэчлэл хийж, баталгаат сортын үрийн хангамж, ургамал хөрс хамгаалалт, усалалтын систем барих, зэрэг агро техникийн цогц арга хэмжээг дэмжинэ.

2.3.Мал аж ахуй:

2.3.1.Малын эмч нарын ур чадварыг дэмжих замаар нэгж малд ногдох мал эмнэлгийн үйлчилгээний чанарыг сайжруулна.

2.3.2.Малчдын хамтын оролцоонд тулгуурлан бэлчээр нутгийн тогтвортой ашиглалтыг хангаж, доройтсон бэлчээрийн 30-аас доошгүй хувийг сэргээнэ.

2.3.3.Мал аж ахуйн салбарыг эдийн засгийн үр ашигтай, орчин үеийн шинэ технологи, инновацад суурилж, хөгжүүлэх мэдлэг бүхий малчдыг малчин бизнесмен болгох замаар тогтвортой орлого бүхий хүчтэй дундаж давхаргыг тэлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

2.3.4.Малыг тооноос илүү чанарт шилжүүлж, малын төрлийг зохистой харьцаанд хүргэж, эдийн засгийн ашигтай, технологид суурилсан мал аж ахуйг хөгжүүлнэ.

2.3.5.Мал аж ахуйн эрүүл бүсийг баталгаажуулж, мал эмнэлгийн үйлчилгээний хүртээмжийг чанартай болгож, хяналтыг сайжруулна.

2.3.6.Малын гаралтай түүхий эд, бүтээгдэхүүнийг зах зээлд нийлүүлэх хяналтыг сайжруулж, малыг вакцин, туулгад бүрэн хамруулж, эрүүлжүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

2.3.7.Малаас гарч буй түүхий эд болох арьс шир, ноос ноолуурыг боловсруулах үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.3.8.Уламжлалт мал, аж ахуйн гаралтай түүхий эд ноос, ноолуур, арьс шир, махыг малчдын оролцоотой анхан шатны түүхий эдийн тордолгооны цэгт бэлтгэн өндөр түвшний технологийн үйлдвэрт эцсийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж буй аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжиж, хамтран ажиллана.

2.3.9.Мал аж ахуй, газар тариалан, гахай, тахиа, зөгий, загасны аж ахуйд суурилсан орон нутгийн онцлог шинэ брэнд бүтээгдэхүүний бизнес загварыг хөгжүүлнэ.

2.4.Барилга, дэд бүтэц:

2.4.1.Газар зохион байгуулалтын төлөвлөгөөг нийт салбарын хөгжилтэй уялдуулан нэгдмэл болгох хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

2.4.2. Байгаль орчинд ээлтэй, эдийн засгийн үр өгөөжтэй, аюулгүй ажиллагааг бүрэн хангасан шинэ технологийн халаалт, дэд бүтцийн системийг нэвтрүүлэхэд бодлогын дэмжлэг үзүүлнэ.

2.4.3. Гэр хорооллын дэд бүтцийг шийдэж, айл бүрийг хашаандаа сайхан амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор "Таны хашаа" дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

2.4.4. Сумын сургууль, цэцэрлэг, дотуур байрны барилга байгууламжид тавигдах нэгдсэн стандарт шаардлагыг мөрдүүлнэ.

2.4.5. Сумын төвийн хүн амыг эрүүл ахуй, чанарын шаардлагад нийцсэн усаар хангах, дэд бүтцийг сайжруулах асуудлыг холбогдох байгууллагад уламжлан шийдвэрлүүлнэ.

2.5. Орон сууц:

2.5.1. Бага, дунд орлоготой иргэдэд зориулж, амьдрах таатай нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор сумын ерөнхий төлөвлөгөө, зураг төслийг иргэдийн оролцоонд тулгуурлан боловсруулж, дэд бүтэцжүүлэх ажлыг хамтран хэрэгжүүлнэ.

2.6. Үйлдвэржилт:

2.6.1. Суманд өрсөлдөх чадвар бүхий түүхий эд боловсруулах үйлдвэрлэлийг бодлогоор дэмжин ажиллана.

2.6.2. Хөдөө аж ахуйн боловсруулсан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг дэмжих, олон улсын чанар, стандартыг нутагшуулж, экспортлох цогц арга хэмжээг үе шаттай авч хэрэгжүүлэх талаар төрийн захиргааны байгууллагатай хамтран ажиллана.

2.6.3. Жимс жимсгэнэ, загас, загасан бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх хувийн хэвшлийн санаачилгыг дэмжинэ.

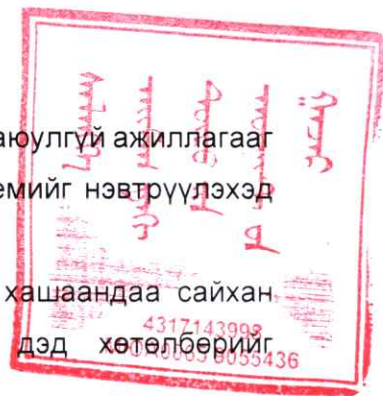
2.6.4. Үйлдвэрлэл, бизнес эрхлэгчдийг гаднын байгууллагуудын хөрөнгө оруулалт, зээл, тусламжид хамруулах бодлого баримтална.

2.7. Төсөв, санхүү, татварын бодлого:

2.7.1. Орон нутгийн төсвийн зардлыг ач холбогдол, үр өгөөжөөр нь эрэмбэлэх зарчимд шилжиж, үр ашигтай хуваарилалтын бодлого хэрэгжүүлнэ.

2.7.2. Орон нутгийн үйлдвэрлэгчдийнхээ бүтээгдэхүүнийг худалдан авах хандлагыг бий болгож мөнгөн гүйлгээг нутагтаа авч үлдэх бодлого баримтална.

2.7.3. Хуримтлалыг бий болгох сургалт мэдээллийн бодлогыг хэрэгжүүлж, иргэдийн банкин дахь хадгаламжийн хэмжээг нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

2.7.4.Татварын байцаагч, иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагын харилцан уялдаа холбоог сайжруулан, татварын зөвлөгөө өгдөг, хуулийг дээдэлдэг, бизнесийг дэмждэг чиглэлийг баримтална.

2.7.5.Иргэн, аж ахуйн нэгжийн бизнесийн үйл ажиллагааг дэмжсэн өгөөжтэй санхүүгийн зуучлалыг хөгжүүлэхэд бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.7.6. Малын тоо толгойн албан татварыг бууруулах асуудлыг судалж, шийдвэрлүүлнэ.

2.8.Худалдаа үйлчилгээ:

2.8.1.Хүн амын хүнсний чанар, шим тэжээлийг сайжруулж, тэнцвэртэй, эрүүл хооллолтын зохистой дадлыг хэвшүүлнэ.

2.8.2.Байгалийн болон бэлчээрийн мал аж ахуйн гаралтай органик хүнс, хүнсний нэмэлт тэжээлийн үйлдвэрлэлийг дэмжинэ.

2.8.3.Жимс, жимсгэнэ, нарийн ногоо тариалах болон хүлэмжийн газар олгох, ашиглахад уян хатан бодлого баримталж, гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтыг дэмжинэ.

ГУРАВ.ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ ИРГЭДИЙН ОРОЛЦОО:

3.1.Төрийн албан хаагчид, төрийн үйлчилгээний шуурхай байдал:

3.1.1.Төрийн албанаас эрт тэтгэвэрт гарч буй иргэд жижиг, дунд, бичил бизнесийн салбарт ажиллах, баялаг бүтээх боломжийг бүрдүүлнэ.

3.1.2.Бүх шатны төрийн албан хаагчдыг эрхэлдэг ажлынхаа чиглэлээр сурч боловсрохыг дэмжиж, жил бүр сургалтад хамруулна.

3.1.3.Төрийн үйлчилгээнд хувийн хэвшил, иргэний оролцоот үнэлгээ, хариуцлагын тогтолцоог нэвтрүүлнэ.

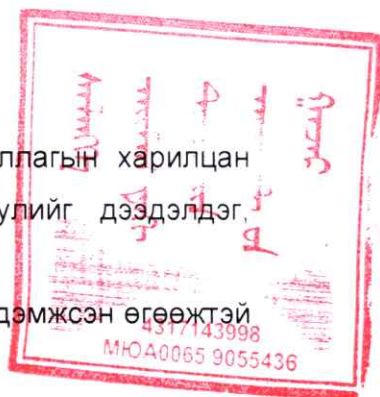
3.1.4.Төрийн байгууллага, удирдах албан тушаалтан жил бүр иргэдэд нээлттэй, ил тод ажлын тайлангийн сонсгол хийдэг ажлыг тогтмолжуулна.

3.1.5.Интернэтийн сүлжээг хүртээмжтэй болгож, төрийн үйлчилгээг цаг алдалгүй, шуурхай авах боломжийг бүрдүүлнэ.

ДӨРӨВ.АЮУЛГҮЙ ТАЙВАН ОРЧИН:

4.1.Сумын эрсдэл бүхий газруудыг камержуулж, цагдаагийн байгууллагатай шууд, хялбар байдлаар холбогдох нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

4.2.Инженерийн шугам сүлжээний аюулгүй байдлын стандартыг хангуулна.

4.3.Иргэн бүрийн аюулгүй байдлаа хангахад хэрэгцээтэй мэдээллийг нийгэмд түгээж, иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

ТАВ.БАЙГАЛЬ ОРЧИН, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ:

5.1.Тэрбум мод хөтөлбөрийн хүрээнд төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр нөхөн сэргээлтийн ажлыг эрчимжүүлнэ.

5.2.Ус, агаар, хөрс, орчны бохирдлыг бууруулах цогц дэд хөтөлбөр боловсруулна.

5.3.Усны нөөцийн хомсдолоос сэргийлж, гадаргын усыг хуримтлуулах, хэрэгцээг хүртээмжтэй хангах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

5.4 Ус бохирдуулсны төлбөр, зөвшөөрөл олгох үйл явцаар дамжуулан ус ашиглалтын үр ашиг, хэмнэлтийг сайжруулна.

5.5.Суурин газрын ус хангамжийн эх үүсвэрийн эрүүл ахуйн бүсийн дэглэмийг мөрдүүлж, усны нөөц бохирдох, хомсдохоос сэргийлэх чиглэлийн ажлыг зохион байгуулна.

ЗУРГАА.ХУУЛИЙН ХЭРЭГЖИЛТ, ШУДАРГА ЁС

6.1.Нас, хүйс, хөгжлийн ялгаа, бэлгийн чиг баримжаа гэх мэт аливаа төрлийн ялгаварлал, дарамт, хүчирхийллийг гэр бүлийн орчин, ажлын байр, олон нийтийн бүх орчинд таслан зогсооход чиглэсэн үе шаттай арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.

6.2.Хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн эсрэг хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, гэр бүл, сургуулийн орчинд хүүхдийн эрхийг хангах, ажлын байран дахь бэлгийн дарамттай тэмцэхэд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

6.3.Гамшиг, аюулаас хамгаалах мэргэжлийн байгууллага болон орон нутгийн иргэдийн хамтын ажиллагааг бэхжүүлж, хамтарч ажиллана.

6.4. Нутгийн удирдлагын байгууллагын ил тод, нээлттэй байдал, шийдвэр гаргах үйл ажиллагаанд оролцох иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилгоор цахим ИТХ-ыг жилд 1-ээс доошгүй удаа хийнэ.

6.5.Иргэд гарын үсэг цуглуулж, тодорхой асуудлыг хөндөж дэвшүүлсэн тохиолдолд сумын ИТХ шууд авч хэлэлцэх боломжийг бий болгоно.

6.6.Хууль сурталчлах, таниулах ажлын чанарыг дээшлүүлж, олон нийтэд хууль зүйн мэдээллийг шуурхай, үр дүнтэй хүргэнэ.

6.7.Иргэддээ итгэж, анхан шатны нэгж дээрээ асуудлаа шийдвэрлэх зарчимд тулгуурласан нутгийн удирдлагыг бэхжүүлнэ.

6.8.Төсвийн зарцуулалтад тавих иргэний болон хөндлөнгийн хяналтыг нэмэгдүүлнэ.

6.9.Суманд хэрэгжүүлэх аливаа төсөл, хөтөлбөр, тендерийн сонгон шалгаруулалтыг авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид, олон нийтийн оролцоотой ил тод, нээлттэй болгоно.

ОРХОН СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН ХОРОО

**СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

II баг, Цагаан эрэг, Сүхбаатар сум,
Сэлэнгэ аймаг, 43081
Утас/Факс: (976)-7036-3040
Цахим шуудан: Selenge@audit.gov.mn
Цахим хуудас: www.audit.mn

**ОРХОНТУУЛ СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

2024.08.06 № ГНАГ-2024/13-ЦТА-НА-27
танай _____-ны № _____-т

**Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт**

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Орхонтуул сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Ардчилсан намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Орхонтуул сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь 2024 оны аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

018020958

холбогдох бусад байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгосон.

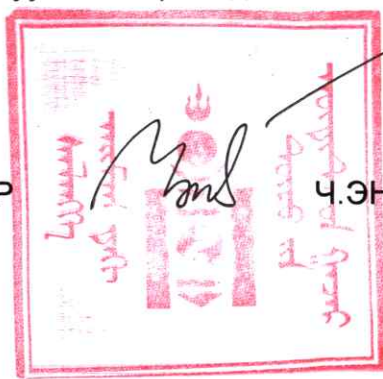
Дүгнэлт

Ардчилсан намын Орхонтуул сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Орхонтуул сумын Ардчилсан намын хорооны мөрийн хөтөлбөр (.....³..... хуудас)-ийг хавсаргав.

Хувийг: Орхонтуул сумын Сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

**СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ОРХОНТУУЛ СУМЫН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН 2024 ОНЫ СОНГУУЛЬД
ОРОЛЦОХ АРДЧИЛСАН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

НЭГ. ХӨДӨӨ АЖ АХУЙ:

1. Сумын төв болон Рашаант тосгоны төвүүдэд баригдсан сүү хөргүүрийн цехүүдийн үйл ажиллагааг тогтмолжуулж, мэргэжлийн боловсон хүчнээр хангаж, эцсийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
2. Хөдөөгийн хүн ам, мал аж ахуйн усан хангамжийг сайжруулах замаар бэлчээрийн худаг, уст цэгийн тоог нэмэгдүүлж, алслагдсан бэлчээрийг бүрэн ашиглана.
3. Малын үүлдэр угсааг сайжруулан ашиг шимийг нэмэгдүүлж, өндөр ашиг шимт үүлдрийн үржлийн аж ахуй эрхлэх иргэн, аж ахуйн нэгж, байгууллагыг дэмжиж ажиллана.
4. Малын гаралтай сүү, сүүн бүтээгдэхүүн, цагаан идээгээр эцсийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгч иргэдийг бодлогоор дэмжиж, зах зээлд нийлүүлэх боломжийг хангах талаар хамтарч ажиллана.
5. Мал аж ахуйн гаралтай түүхий эд боловсруулах цех жижиг үйлдвэрүүдийг бий болгож буй иргэн аж ахуйн нэгжийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
6. Мал эмнэлэг үржлийн тасаг, мал эмнэлгүүдийн ажлын уялдаа холбоог сайжруулж, төрөөс тавих хяналтыг нэмэгдүүлэх замаар урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг чанаржуулж, малчдыг мэдээллээр бүрэн хангаж "Эрүүл малтай сум" болно.
7. Залгамж халаа болж буй "Залуу малчин, тариаланчид"-ыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
8. Хагас болон бүрэн эрчимжсэн мал, аж ахуй эрхэлж буй иргэн, аж ахуйн нэгжийг бодлогоор дэмжинэ.
9. Тариалангийн газар эзэмших, ашиглах эрхийн хяналтыг сайжруулж, хөрсний үржил шимийг бууруулсан нөхцөлд эзэмших, ашиглах эрхийг цуцлах эрх зүйн зохицуулалтыг бүрдүүлэх талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтарч, хяналт тавьж ажиллана.
10. Газар тариалан, төмс, хүнсний ногоо, жимс, жимсгэнийн аж ахуй эрхлэгч иргэн аж ахуйн нэгж, байгууллагыг техник технологи шинэчлэх, хүлэмжийн аж ахуйн төсөл хөтөлбөрт хамрагдах асуудлыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
11. Хадланчдын хадлангийн талбайг ашиглах гэрээг 6 дугаар сард хийж, хадлангийн талбайгаа хамгаалах, үр бордоо цацах, ургац нэмэгдүүлэхэд анхаарч, хамтарч ажиллана.

ХОЁР. ДЭД БҮТЭЦ:

1. Рашаант тосгонд залуучуудын чөлөөт цагийг өнгөрөөх шинэ "Спорт заал" барьж, ашиглалтад оруулах санхүүжилтийг шийдвэрлэж, хэрэгжүүлнэ.

2. Орхон гол дээгүүр тавигдах гүүрний ажлыг дуусгаж, "Атараас-Баруунбүрэн" хүртэлх засмал замыг улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх талаар холбогдох байгууллагад уламжлан шийдвэрлүүлнэ.

3. Орхонтуул суманд хөдөө аж ахуй, уул уурхайн чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгжүүдтэй нийгмийн хариуцлагын гэрээ байгуулж, сум орон нутагтаа бүтээн байгуулалт, тохижилтын ажлыг хийж гүйцэтгэнэ.

4. Рашаант тосгоны гэр хороолол, гудамж талбайг сайжруулсан замтай болгоно.

5. Гэр хорооллын гудамж талбайд байгаа малын гаралтай хог хаягдлыг бүрэн цэвэрлэнэ.

6. Сумын хэмжээнд үерийн усанд эвдэрч нурсан зам, давааг засварлана.

7. Баянцогтын 2 дугаар баг, Рашаант тосгоны орон сууцны байрнуудын дунд ногоон байгууламж бүхий хүүхдийн тоглоомын талбай бүхий тохилог орчин бий болгоно.

8. Сумын төвийн цэвэрлэх байгууламжийн үйл ажиллагааг шинэчлэх ажлыг зохион байгуулна.

ГУРАВ. ЭРҮҮЛ МЭНД:

1. Эрүүл мэндийн даатгалаас олгодог эмийн хөнгөлөлтийг тэгш хүртээмжтэй олгоход анхаарч, эм зүйн боловсон хүчнээр ханган, тогтвор суурьшилтай ажиллах нөхцөл бололцоог бүрдүүлэн ажиллана.

2. Явуулын эмнэлгийн үйлчилгээг нэвтрүүлэх талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

3. Эрүүл мэндийн төвийн барилга байгууламж, тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгслийг орчин үеийн стандарт шаардлагад нийцүүлэн үе шаттайгаар шинэчлэх ажлыг мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.

ДӨРӨВ. БОЛОВСРОЛ:

1. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүүхэд, иргэний нийгмийн амьдралд тэгш оролцох боломжийг нэмэгдүүлсэн үйлчилгээг бодлогоор дэмжинэ.

2. Шилдэг багш, суралцагчдыг гадаад, дотоодын сургуулиудад суралцуулах, дадлагажуулах, мэргэшүүлэх ажлыг бодлогоор дэмжинэ.

3. Ерөнхий боловсролын сургуулийн дотуур байрыг шинээр барих ажлыг холбогдох байгууллага, албан тушаалтанд уламжлан, санхүүжилтийг улс, орон нутгийн төсөвт суулгуулах ажлыг зохион байгуулна.

ТАВ. ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ:

1. "Өрх бүр - Ажлын байр" хөтөлбөрийг төр хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны хүрээнд шийдвэрлэнэ.

2. Орон нутагт хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх бодлого, хувийн хэвшлийн санал, санаачилгыг дэмжиж, хамтран ажиллана.

3. Сумын хэмжээнд үйл ажиллагаа явуулдаг хувийн хэвшлийн аж ахуйн

нэгжүүдтэй хамтран зорилтот бүлэг, амьжиргааны баталгаажих түвшнээс доогуур орлоготой иргэдийн өрхийн орлогыг нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.

4. Эмэгтэйчүүдийг ажлын байраар хангах төсөл хөтөлбөр, санал санаачилгыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

ЗУРГАА. ЗАСАГЛАЛ:

1. Төрийн байгууллагын үйл ажиллагааг хүртээмжтэй, нээлттэй болгож төрийн албан хаагчдыг хүнд сурталгүй, авилгаас ангид байх нөхцөлийг бүрдүүлж, "Авлигагүй нээлттэй цахим сум" болгох зорилт тавин ажиллана.

2. Орон нутагтаа "Бүтээлч", "Бүтээгч" засаглалыг бий болгоно.

3. Жил бүрийн хавар, намар сумын хэмжээнд Засаг даргын нэрэмжит үзлэг явуулж, аж ахуйн нэгж, албан байгууллага, гудамж хорооллын тохижилт, соёлжилтод хяналт тавьж, зөрчил арилгах тал дээр зэмжлэг үзүүлнэ.

4. Хоршоог хөгжүүлэх сангийн зээлийн зарцуулалт, шалгаруулалтыг иргэдэд ил тод, цахим болгоно.

5. "Хашаандаа сайхан амьдаръя" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, өрх бүрийг ногоон байгууламж байгуулах нөхцөл бололцоог хангах бодлого баримтлан ажиллана.

6. Хүүхдийг ёс суртахуун, зан заншлын буруу зуршилд автахаас урьдчилан сэргийлэхэд чиглэсэн үйл ажиллагаанд гэр бүл, сургууль олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

7. Хамтарсан багийн үйл ажиллагааг тогтмолжуулна.

8. Сумын хурдан морин уралдааны замыг тогтоон, замын нөхцөлийг сайжруулж, унаач хүүхдийн аюулгүй байдлыг хангах ажлыг хүүхэд хамгааллын байгууллагатай хамтран зохион байгуулж ажиллана.

9. Төмөр замын байгууллага аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааг дэмжин хамтран ажиллана.

10. Гадаад орнуудын болон бүс нутгийн харилцан ашигтай хамтын ажиллагааг хөгжүүлэн ижил түвшний бүс, мужтай холбоо тогтоож туршлага судлан хамтран ажиллах бодлого баримтлан ажиллана.

11. Хүний эрхийг хамгаалахад төрийн байгууллага, иргэний нийгмийн байгууллага, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэхэд анхаарч ажиллана.

ОРХОНТУУЛ СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН ХОРОО

**СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

II баг, Цагаан эрэг, Сүхбаатар сум,
Сэлэнгэ аймаг, 43081
Утас/Факс: (976)-7036-3040
Цахим шуудан: Selenge@audit.gov.mn
Цахим хуудас: www.audit.mn

**САНТ СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

2024.08.06 № ГНАГ-2024/13-ШТА-НА-29
танай _____-ны № _____-т

**Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт**

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Сант сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Ардчилсан намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Сант сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь 2024 оны аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

018020962

холбогдох бусад байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгосон.

Дүгнэлт

Ардчилсан намын Сант сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Сант сумын Ардчилсан намын хорооны мөрийн хөтөлбөр (.....⁶..... хуудас)-ийг хавсаргав.

Хувийг: Сант сумын Сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

**СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН САНТ СУМЫН
ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН 2024 ОНЫ СОНГУУЛЬД
ОРОЛЦОХ АРДЧИЛСАН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

Сэлэнгэ аймгийн Сант сумын иргэн бүрийг хүсэл мөрөөдөлтэй, өрх бүр аз жаргалтай амьдрах хөгжлийн боломжийг дэмжсэн, иргэд нь эрх чөлөөтэй, эрх тэгш хариуцлагатай хууль журмыг чандлан мөрддөг сум болон хөгжүүлэхийг эрхэм зорилго болгоно.

Үндэсний өв уламжлал түүх соёлоо дээдлэн 2024 оны ИТХ-ын сонгуульд: “Өрхийн өсөлт иргэний оролцоо тогтвортой хөгжлийн үндэс” хэмээх 5 бүлэг, 17 дэд сэдэв 73 заалт бүхий мөрийн хөтөлбөрийг та бүхэнд танилцуулж байна.

НЭГ: ХУВЬ ХҮН, НИЙГМИЙН ХӨГЖИЛ ЭРХ ЧӨЛӨӨ:

1.1. Өрсөлдөх чадвартай боловсрол:

1.1.1. Хүүхэд бүрийг хөгжүүлж, өөртөө итгэлтэй, Монгол орныхоо байгаль, түүх үндэсний хэл соёл, уламжлалаар бахархдаг хүмүүжил олгох “Зөв Монгол хүүхэд” хөтөлбөрийг суманд хэрэгжүүлэн ажиллана.

1.1.2. Сургууль цэцэрлэгийн удирдлагыг мэргэшсэн, тогтвортой, хараат бус байх нөхцөлийг бүрдүүлэх талаар арга хэмжээ авч холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

1.1.3. Иргэний боловсролыг сайжруулах чиглэлээр ажиллаж байгаа төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжин ажиллана.

1.2. Эрүүл мэндийн үйлчилгээ:

1.2.1. Иргэдийн халдварт болон халдварт бус өвчлөл, эх болон нярайн эндэгдлийг бууруулах талаар эрүүл мэндийн байгууллагатай хамтран ажиллана.

1.2.2. Эрүүл мэндийн байгууллагын тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай, чанар хүртэмжтэй, ил тод, ёс зүйтэй, иргэддээ ээлтэй болгоно.

1.2.3. Иргэдийг насны бүлэгт нь тохирсон урьдчилан сэргийлэх үзлэг оношилгоонд хамруулна.

1.2.4. Тэтгэвэр тогтоолгосон ахмад эмч сувилагч нарыг эрүүл мэндийн байгууллагад зөвлөхөөр ажиллах боломжийг бүрдүүлнэ.

1.2.5. Эрүүл мэндийн даатгалын цахим картыг нэвтрүүлэх ажлыг дэмжинэ.

1.2.6. Мэргэжлийн байгууллагатай хамтран хөнгөлөлттэй эмийн хэрэглээнд хяналт тавьж, эмийн үнийн хөнгөлөлтөд хамрагдах иргэдийн судалгааг нарийвчлан тогтоож, хэрэгжилтэд хяналт тавьж ажиллана.

1.3. Хүн амын өсөлт :

1.3.1. Цэцэрлэгийн өмнөх насны хүүхдийг хүмүүжүүлэх бодлого, хүүхдийг гэр бүлийнхээ орчинд, ээж аавтайгаа хамт хүмүүжиж төлөвших хөтөлбөрийг суманд хэрэгжүүлж, дэмжиж ажиллана.

1.3.2. Суманд хүүхэд харах үйлчилгээг хөгжүүлэх, цэцэрлэгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх замаар эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг дэмжинэ.

1.4. Ажлын байр, хөдөлмөр эрхлэлт:

1.4.1. Суманд гарааны бизнес буюу "СТАРТ-АП"-ыг хөгжүүлэх экосистем /санхүүжилт, сургалт, мэдээлэл/-ийг мэргэжлийн байгууллагатай хамтран зохион байгуулж ажиллана.

1.4.2. Өрхийн үйлдвэрлэл шинээр эрхлэх хүсэлтэй иргэдийн гарааны бизнесийг дэмжих бодлого барьж, хамтран ажиллана.

1.5. Нийгмийн хамгаалал:

1.5.1. Нийгмийн хамгааллын зорилтот бүлэгт чиглэсэн бодлого боловсруулж, холбогдох мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.

1.5.2. Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч иргэн, малчин, оюутан, ажилгүй иргэдийн нийгмийн даатгалын хамрагдалтыг нэмэгдүүлж, иргэдэд ирээдүйд учирч болзошгүй эрсдэлийг бууруулах талаар нийгмийн даатгалын байгууллагатай хамтран ажиллана.

ХОЁР. ХҮРТЭЭМЖТЭЙ ЭДИЙН ЗАСАГ:

2.1. Хямралыг боломж, боломжийг өсөлт:

2.1.1. Хөрөнгө оруулалт бүтээн байгуулалтын ажилд сумын үйлдвэрлэгчдийн бараа бүтээгдэхүүнийг өргөнөөр хэрэглэх талаар тухайн ажил гүйцэтгэгч байгууллагуудтай хамтран ажиллах бодлого боловсруулж, суманд үйлдвэрлэл үйлчилгээ эрхэлдэг аж ахуйн нэгжүүдээ дэмжин ажиллана.

2.1.2. Үр тариа, төмс хүнсний ногоо, мах махан бүтээгдэхүүн, жимс жимсгэнэ зөгийн бал зэрэг бүтээгдэхүүнийг Улаанбаатар хот болон бусад аймгуудад борлуулахад бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.1.3. Малчдын өвөлжилтөд онцгой анхаарч өвс тэжээлийн хомсдолоос сэргийлэн боломжит тэжээлийн нөөцийг бүрдүүлэх санаачилгыг дэмжинэ.

2.2. Өсөлтийн бодлого:

2.2.1. Байгалийн нөөцийн өгөөжийг иргэдийн аж байдлыг сайжруулах, эдийн засгийн хөгжлийг дэмжих, дэд бүтэц, бүтээн байгуулалт болон орон нутгийн эдийн засгийн өсөлт, ажил эрхлэлтийг дэмжих, тогтвортой олон тулгуурт суурийг бий болгоход чиглүүлэх бодлого баримтална.

2.3. Жижиг дунд бизнес, бизнесийн дархлаа:

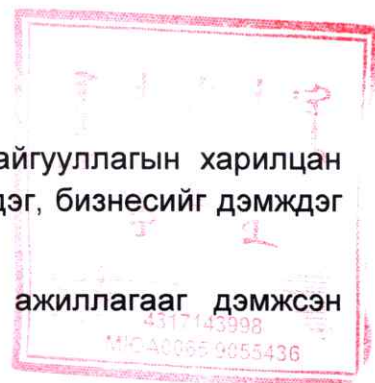
2.3.1. Жижиг дунд бизнесийн өрөлдөх чадварыг нэмэгдүүлж, гарцыг нэмэгдүүлэхэд шаардлагатай мэдээллийн сан үүсгэж, гарааны бизнесийг бодлогоор дэмжин бүтээгдэхүүн үйлчилгээг мэдээллийн санд байршуулан нээлттэй ажиллана.

2.3.2. Төрийн зүгээс бизнес эрхлэгчдэд үзүүлж буй хүнд суртал, дарамтыг арилгаж, татвар төлөгч аж ахуйн нэгжүүддээ үйлчлэх, зөвлөх ажиллагааг хэвшүүлнэ.

2.4 Төсөв санхүү татварын бодлого:

2.4.1 Татварын байцаагч, иргэд, аж ахуйн нэгж байгууллагын харилцан уялдаа холбоог сайжруулан, зөвлөгөө өгдөг, хууль дээдэлдэг, бизнесийг дэмждэг орчин нөхцөлийг бүрдүүлэх бодлого баримтална.

2.4.2. Иргэн, аж ахуйн нэгжийн бизнесийн үйл ажиллагааг дэмжсэн өгөөжтэй санхүүгийн зуучлалыг хөгжүүлэх бодлого барина.

2.5. Хөдөлмөрийн зах зээл:

2.5.1. Эрдэс баялаг, малын гаралтай түүхий эдийг боловсруулах, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлэх бодлого барьж, холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

2.5.2 Мэргэжилтэй чадварлаг боловсон хүчин, их дээд сургууль төгсөгчдийг ажлын байраар хангах, тогтвор суурьшилтай ажиллуулах бодлого барьж ажиллана.

2.6. Үйлдвэрлэл:

2.6.1. Хөдөө аж ахуйн боловсруулсан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг дэмжин, олон улсын чанар, стандартыг нутагшуулж, экспортлох цогц арга хэмжээ бүхий бодлогыг боловсруулж үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.

2.6.2 Сант суманд хүнс, хөдөө аж ахуйн салбарт баримтлах "Органик хүнс" хөтөлбөр боловсруулж мах, сүү, гурил, хүнсний ногоо зэрэг бүтээгдэхүүний дотоод хэрэгцээг бүрэн хангаж гадагшаа зах зээлд борлуулах талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.

2.6.3 Малаас гарч буй түүхийн эд болон арьс шир, ноос ноолуурыг боловсруулах чиглэлээр үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжинэ.

2.6.4 Үйлдвэрлэл, бизнес эрхлэгчдийг олон улсын байгууллагуудын хөрөнгө оруулалт, зээл, тусламжид хамрагдах боломжийн талаар мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

2.7 Дэд бүтэц барилга:

2.7.1 Эдийн засгийн өсөлтийн суурь болсон хатуу болон зөөлөн дэд бүтэц (Зам тээвэр, эрчим хүч, сэргээгдэх эрчим хүч, усан хангамж, мэдээлэл, харилцаа холбоо)-ийн хөрөнгө оруулалтыг хувийн, төсвийн болон төр хувийн хэвшлийн түншлэл зэрэг санхүүжилтийн бүхий л төрөл боломжийг идэвхтэй ашиглана.

2.7.2 Авто замын болон аялал жуулчлалын зориулалттай авто замын сүлжээний танилцуулга гаргана.

2.7.3 Гудамж нийтийн эзэмшлийн талбай авто замуудыг камержуулна.

2.7.4 Шинэ суурьшлын бүс болон сумын төвийн шинэчлэлийн хүрээнд инженерийн шугам сүлжээ дэд бүтцийг барина.

3.ОРОН НУТГИЙН БҮСЧИЛСЭН ХӨГЖИЛ:

3.1 Орон нутгийн хяналт:

3.1.1 Сум орон нутгийн эдийн засгийн бие даасан байдлыг хангаж төсөв бүрдүүлэх, орлогыг нэмэгдүүлэх ажлыг зохион байгуулна.

3.1.2 Орон нутгийн болон төрийн байгууллагын худалдан авалтыг суманд үйл ажиллагаа эрхэлж байгаа аж ахуйн нэгжүүдээс сонгон шалгаруулдаг, дотоодын хөрөнгө оруулагчдыг оролцуулдаг, шалгарсан байгууллагууд тухайн орон нутгаас ажиллах хүч авч ажиллуулах талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.

3.1.3 Орон нутгийн аж ахуйн нэгжүүдийн өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх сургалт сурталчилгаа, үзэсгэлэн худалдаа гэх зэрэг төсөл, арга хэмжээг дэмжиж ажиллана.

3.1.4 Мал аж ахуй, газар тариалан, гахай, тахиа, зөгий, загасны аж ахуйд суурилсан орон нутгийн онцлог шинэ брэнд бүтээгдэхүүний бизнес загварыг хөгжүүлэн, дэмжиж ажиллана.

3.2 Шинэ хөдөө хөтөлбөр:

3.2.1 Уламжлалт мал аж ахуйн гаралтай түүхий эд, ноос ноолуур, арьс шир, махыг малчдын оролцоотой анхан шатны түүхий эдийн тордох цэгт бэлтгэн өндөр түвшний технологийн үйлдвэрт эцсийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж дотоодын болон гадаад зах зээл дээр өрсөлдөх үнээр борлуулах боломжийг дэмжиж ажиллана.

3.2.2 Төмс хүнсний ногоо тариалагчдыг хүлэмж зоориор хангах, борлуулалтыг нэмэгдүүлэх асуудлыг төр хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны хүрээнд хэрэгжүүлнэ.

3.2.3 Сумын төвийг дахин төлөвлөж, ногоон байгууламж, дэд бүтэц, МСҮТ-ийн барилга байгууламжийг сэргээн засварлаж орчин үеийн суурин хөгжүүлэх бодлого хэрэгжүүлнэ.

3.2.4 Сумын шинэчлэлийг “Шинэ сум” төслийн хүрээнд иргэд, олон нийтийн оролцоонд тулгуурлан хэрэгжүүлнэ.

3.3 Бэлчээр ашиглалт:

3.3.1 Малын гаралтай түүхий эдийг боловсруулах чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулах иргэн ААН-ийг бодлогоор дэмжинэ.

3.3.2 Сумын бэлчээр ашиглалтыг хариуцлагатай болгох, бэлчээрийн ашиглалтын менежментийг сайжруулах талаар бодлого боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

3.3.3 Малчдын хамтын ажиллагаанд тулгуурлан сумын газар нутгийн 50 орчим хувийг эзэлж буй бэлчээр нутгийн тогтвортой ашиглалтыг хангаж, доройтсон бэлчээрийг сэргээнэ.

3.3.4 Малчдыг бэлчээр ашиглалтын холбооны зохион байгуулалтад оруулж, гэрээгээр ашиглах хэлбэрээр бэлчээрт малын даацыг тохируулан бэлчээрийн ургамлыг сэргээх бодлого баримтална.

3.3.5 Сумын хэмжээнд ашиглагдаагүй ашиглалт багатай бэлчээрийн нөөцийг тогтоож, дэд бүтэц, худаг усны хангамжийг үе шаттай шийдвэрлэнэ.

3.3.6 Ашиглалт багатай, олон жил ашигласнаас хөрсний үржил шим муудсан болон олон жилийн судалгаагаар ургац муу өгдөг тариалангийн талбай болон бусад нөөц газраас олон наст уургийн агууламж өндөртэй тэжээлийн ургамал тариалах зориулалтаар бэлчээр ашиглалтын холбоодод эзэмшүүлэн, хамтарч ажиллана.

3.3.7 Тооноос чанарт шилжүүлэх бэлчээрийн даацыг тохируулж, хамгаалж сайжруулсан малчин өрх, бэлчээр ашиглалтын холбоог дэмжинэ.

3.4 Газар тариалан:

3.4.1 Газар тариалангийн услалтын системийн менежментийг боловсронгуй болгож, гадаргуугийн усалгаа, бага оврын услалтын системийг хөгжүүлнэ.

3.4.2 Экспортод чиглэсэн, өндөр ашиг шимт, эрчимжсэн МАА-г газар тариалантай хослуулан хөгжүүлнэ.

3.4.3 Газрын үржил шимийг зохистой ашиглаж, газар тариалангийн үйлдвэрлэлд орчин үеийн технологи, инновац нэвтрүүлэн ажиллана.

3.4.4 ХААИС-ийн багш эрдэмтэдтэй хамтран мал амьтны тэжээлийн үйлдвэрлэлийг хэрэгжүүлнэ.

3.4.5 4 улирлын хүлэмжийн аж ахуй, төмс, хүнсний ногоо хадгалах зоорийг бодлогоор дэмжиж, төв суурин газрын хүн амыг шинэ ургацын ногоогоор жилийн турш хүртээмжтэй хангах ажлыг зохион байгуулан ажиллана.

3.5 Мал аж ахуй:

3.5.1 МАА-н салбарыг эдийн засгийн үр ашигтай орчин үеийн шинэ технологи, инновацад суурилж хөгжүүлэн мэдлэг бүхий малчдыг малчин бизнесмен болгох замаар тогтвортой орлого олох бодлого хэрэгжүүлнэ.

3.5.2 Малыг тооноос чанарт шилжүүлж, малын төрлийг зохистой харьцаанд хүргэж, эдийн засгийн ашигтай, технологид суурилсан МАА-г бодлогоор дэмжинэ.

3.5.3 Шинэ хөдөө хөтөлбөрийн хүрээнд мах, сүү, малын гаралтай түүхий эдийг боловсруулах үйл ажиллагааг дэмжиж ажиллана.

3.5.4 МАА-н эрүүл бүсийг баталгаажуулж, малын үржил, мал эмнэлгийн үйлчилгээ, хүртээмжийг чанартай болгож, хяналтыг сайжруулан ажиллана.

3.5.5 Махыг зах зээлд нэвтрүүлэх хяналтын горимыг сайжруулж, малын вакцин, туулгад бүрэн хамруулан эрүүлжүүлэх ухаалаг хяналтын системийг нэвтрүүлэх чиглэлээр мэргэжлийн байгууллагатай хамтран ажиллана.

4. ХАРИУЦЛАГАТАЙ САНТ:

4.1 Иргэний эрх, эрх чөлөөг хамгаалж, хөгжлийг дэмжиж, цахимжсан нийтийн албыг бэхжүүлэх бодлого баримталж ажиллана.

4.2 Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, хүүхэд залуусыг гэмт хэрэгт өртөхөөс хамгаалах үйл ажиллагааны хүртээмж, үр нөлөөг нэмэгдүүлэхэд анхаарч мэргэжлийн байгууллагатай хамтарч ажиллана.

4.3 Нас хүйс, хөгжлийн ялгаа, бэлгийн чиг баримжаа гэх мэт аливаа төрлийн ялгаварлал, дарамт, хүчирхийллийг гэр бүлийн орчин, ажлын байр, олон нийтийн бүх орчинд таслан зогсооход чиглэсэн үе шаттай арга хэмжээг хэрэгжүүлэн ажиллана.

4.4 Хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн эсрэг хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, гэр бүл, сургуулийн орчинд хүүхдийн эрхийг хангах, ажлын байрны бэлгийн дарамттай тэмцэхэд иргэдийн бололцоог хангаж, дэмжиж ажиллана.

4.5 Гамшигт байдлын болон хямралт байдлын үеийн зохицуулалтыг хэрэгжүүлж, ухаалаг, үр нөлөөтэй, дэс дараалалтай ажиллах, эрсдэлээс хамгаалах материаллаг баазыг бий болгоно.

4.6 Сумын нутгийн удирдлагын ил тод, нээлттэй байдал, шийдвэр гаргах үйл ажиллагаанд оролцох иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилгоор цахим ИТХ-ыг жилд нэгээс доошгүй хийнэ.

4.7 Иргэд гарын үсэг цуглуулж тодорхой асуудлыг хөндөн дэвшүүлсэн тохиолдолд сумын ИТХ шууд авч хэлэлцэх боломжийг бий болгон ажиллана.

4.8 Хууль сурталчлах, таниулах ажлын чанарыг дээшлүүлж, олон нийтэд хууль зүйн мэдээллийг шуурхай үр дүнтэй хүргэнэ.

4.9 Иргэддээ итгэж, анхан шатны нэгж дээрээ асуудлаа шийдвэрлүүлэх зарчимд тулгуурласан нутгийн удирдлагыг бэхжүүлэн хамтарч ажиллана.

4.10 Төрөөс зохион байгуулах аливаа төсөл, тендерийн сонгон шалгаруулалтыг авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид, олон нийтийн оролцоотой, ил тод, нээлттэй болгоно.

5. ЭКО СИСТЕМИЙН ТЭНЦВЭРТЭЙ БАЙДАЛ:

5.1 Усны хэрэглээ хяналт хэмжилтийн бодлогыг хэрэгжүүлж, менежментийг сайжруулан тоолуурын системийг нэвтрүүлнэ.

5.2 Бэлчээрийн ургамлыг сэргээх чадавхад суурилсан менежментийг нэвтрүүлж, цөлжилттэй тэмцэх үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэн ажиллана.

5.3 Хог хаягдлыг цуглуулах, тээвэрлэх, хадгалах, дахин ашиглах, дахин боловсруулах үйл ажиллагааг хувийн хэвшлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлэх, хог хаягдлыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах зэрэг үйл ажиллагааг шат дараалан авч хэрэгжүүлнэ.

5.4 Ой, рашаан булаг хамгаалсан, өөрийн хөрөнгөөр нөхөн сэргээсэн иргэн, ААН-тэй хамтарч ажиллана.

5.5 Орчноо ногооруулсан үлгэр жишээ иргэд, аж ахуйн нэгжийн оролцоог дэмжиж, жим жимсгэнийн талаар сургалт зохион байгуулна.

САНТ СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН ХОРОО

**СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

II баг, Цагаан эрэг, Сүхбаатар сум,
Сэлэнгэ аймаг, 43081
Утас/Факс: (976)-7036-3040
Цахим шуудан: Selenge@audit.gov.mn
Цахим хуудас: www.audit.mn

**САЙХАН СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

2024.08.07 № ГНАГ-2024/11-УТА-НА-30
танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Сайхан сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Ардчилсан намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Сайхан сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь 2024 оны аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн

018021007

тухай хууль, холбогдох бусад байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгосон.

Дүгнэлт

Ардчилсан намын Сайхан сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Сайхан сумын Ардчилсан намын мөрийн хөтөлбөр (.....⁴..... хуудас)-ийг хавсаргав.

Хувийг: Сайхан сумын Сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

САЙХАН СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН 2024 ОНЫ ЭЭЛЖИТ
СОНГУУЛЬД АРДЧИЛСАН НАМААС ДЭВШҮҮЛЖ БУЙ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

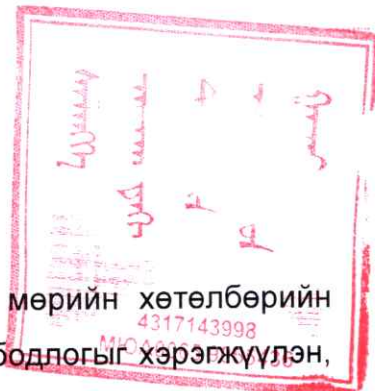
САЙХАНЧУУДЫН ХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨӨ ХАМТДАА

2024 он

ДЭД ХЭСЭГ

УРИА: САЙХАНЧУУДЫН ХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨӨ ХАМТДАА

Сэлэнгэ аймгийн Сайхан сумын Ардчилсан намын мөрийн хөтөлбөрийн зорилт нь эдийн засаг, нийгэм, засаглалын гурван тулгуурт бодлогыг хэрэгжүүлэн, төрөлжсөн эдийн засагтай, чанар, хүртээмжтэй нийгмийн суурь үйлчилгээг үзүүлсэн, шударга засаглал бүхий бүтээлч иргэдтэй жишиг сум болгоход оршино.

НЭГ. ЭДИЙН ЗАСАГ

1.1. Аж үйлдвэр

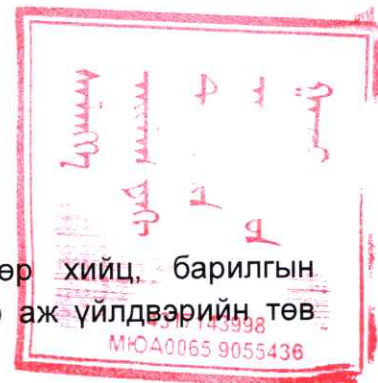
- 1.1.1. Цемент-Шохойн үйлдвэрийг түшиглэн бетон, төмөр хийц, барилгын материалын үйлдвэрийг ашиглалтад оруулах замаар аж үйлдвэрийн төв болгон хөгжүүлэх бодлогыг баримталж ажиллана.
- 1.1.2. Төвийн бүсийн цахилгаан дамжуулах сүлжээг түшиглэн төмөр хайлуулах үйлдвэрийг хувийн хэвшилтэй хамтран байгуулна.
- 1.1.3. Жижиг дунд үйлдвэрлэгч нарыг бодлогоор дэмжиж, бодит дэмжлэг үзүүлнэ.

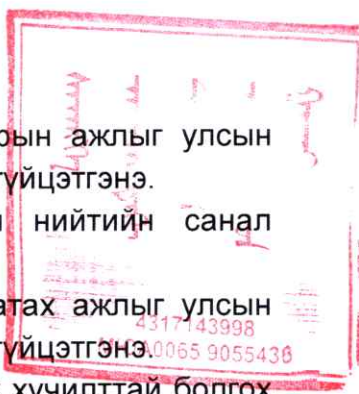
1.2. Хүнс хөдөө аж ахуй

- 1.2.1. Малын үүлдэр угсааг сайжруулж, нийт малд өндөр ашиг шимт болон нутгийн шилмэл үүлдрийн малын эзлэх хувийг нэмэгдүүлэхэд мэргэжлийн байгууллагатай хамтран ажиллана.
- 1.2.2. Нийтийн эзэмшлийн ухаалаг системтэй худгийг зайлшгүй шаардлагатай газруудад нэмж гаргах асуудлыг орон нутгийн төсвийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх талаар холбогдох байгууллагад уламжлан шийдвэрлүүлнэ.
- 1.2.3. Хадлан, дарш бэлтгэх, тэжээлийн үйлдвэрлэл эрхлэхийг бодлогоор дэмжиж, малчдыг хадлангийн техник хэрэгслээр хангах ажлыг үе шаттайгаар зохион байгуулна.
- 1.2.4. Малчдын бэлчээрт ойрхон тариалангийн талбайг тусгаарлах хамтарсан хөтөлбөр хэрэгжүүлж, тариалан эрхлэгч нартай хамтран тариалангийн талбайг хашлага, хаалттай болгох ажлыг зохион байгуулна.
- 1.2.5. Төмс хүнсний ногоо тариалагчдыг дэмжих хөтөлбөр хэрэгжүүлж, борлуулалтыг нэмэгдүүлэхэд бодлогоор дэмжинэ.
- 1.2.6. Өвөл, зуны хүлэмж барих ажлыг бодлогоор дэмжиж, хамтран ажиллана.

1.3. Дэд бүтэц, аялал жуулчлал

- 1.3.1. Хүүхдийн паркийг олон улсын жишигт нийцсэн “Бахархлын гудамж”, “Байгууллагуудын нэрэмжит гудамж” бүхий “Цэцэрлэгт хүрээлэн”-г шинэчлэн барьж байгуулах ажлыг төр, хувийн хэвшил, олон улсын төсөл хөтөлбөрүүдтэй хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 1.3.2. Сайхан сумын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөнд “Шинэ суурьшлын бүс”-ийг тусгаж шинэчлэн боловсруулна.
- 1.3.3. Хөтөл хотыг тэлж хөгжүүлэх бодлого, төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны хүрээнд “Амар тайван чуулган”-ы ойролцоох газарт инженерийн шугам татаж, барилгажих нөхцөлийг бүрдүүлнэ.
- 1.3.4. Ахмадууддаа зориулсан “Ахмадын өргөө”-г барьж байгуулах санхүүжилтийг улс, аймгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар шийдвэрлүүлэх саналыг хүргүүлж, хэрэгжүүлнэ.
- 1.3.5. Мэдээллийн технологи харилцаа холбооны хамрах хүрээг тэлж, өндөр хурдны интернэтийн хурдыг өргөтгөх ажлыг орон нутагт үйл ажиллагаа явуулж буй оператор компаниудтай хамтарч ажиллана.
- 1.3.6. Гэр хорооллыг дэд бүтцийг нэмэгдүүлэх ажлыг үргэлжлүүлнэ.

-
- 1.3.7. Бүх орон сууцны дээвэр болон гадна фасадын засварын ажлыг улсын болон орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар барьж гүйцэтгэнэ.
- 1.3.8. Наадмын талбайг шинэчлэн засварлах ажлыг олон нийтийн санал санаачилгад үндэслэн шийдвэрлэнэ.
- 1.3.9. Жимстэй хороолол руу 500 метр инженерийн шугам татах ажлыг улсын болон орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар барьж гүйцэтгэнэ.
- 1.3.10. Номгон тосгоны 1.2 км сайжруулсан шороон замыг хатуу хучилттай болгох ажлыг үргэлжлүүлнэ.
- 1.3.11. Гэр хороолол болон Номгон тосгонд гэрэлтүүлэг хийж, аюулгүй орчин бий болгох ажлыг үргэлжлүүлнэ.
- 1.3.12. Сайхан сумын хэмжээнд камержуулалтыг нэмэгдүүлж, аюулгүй орчин бүрдүүлэх ажлыг үргэлжлүүлнэ.
- 1.3.13. Овоот, Дөмбөн хорооллын инженерийн шугамын өргөтгөлийг улс, орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хийж, улирал харгалзахгүй цэвэр ус хэрэглэх боломжийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.3.14. Спортын ордныг 2025 онд ашиглалтад оруулахад шаардлагатай хөрөнгийг улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар шийдвэрлүүлэх ажлыг зохион байгуулж, холбогдох байгууллагад уламжилна.
- 1.3.15. Худалдаа, үйлчилгээ, бизнес эрхлэгчдийн ажиллах таатай орчин бүрдүүлж шинээр Худалдааны төв байгуулах саналыг УИХ-ын гишүүдэд уламжилж улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтад тусгуулж, шийдвэрлүүлнэ.
- 1.3.16. Номгон тосгоны уурын зуухны менежментийг оновчтой төлөвлөж, гэр хороололд дулааны шугам татах ажлыг санаачлан, ашиглалтад оруулна.
- 1.3.17. Номгон тосгоны төвийн үерийн хамгаалалтыг засварлан шинэчилнэ.
- 1.3.18. Номгон тосгоны 12 айлын орон сууцны фасадыг засварлах санхүүжилтийг шийдвэрлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.3.19. Номгон тосгонд нэн шаардлагатай байгаа Хүн эмнэлгийн барилгыг барих саналыг холбогдох байгууллагад уламжилж улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтад тусгуулах ажлыг зохион байгуулна.

ХОЁР. НИЙГЭМ

2.1 Эрүүл мэнд

- 2.1.1. Эрүүл мэндийн салбарын албан хаагчдыг орон сууцаар хангах ажлыг холбогдох байгууллагатай хамтарч зохион байгуулна.
- 2.1.2. Эрүүл мэндийн даатгалаас олгогддог эмийн хөнгөлөлтийг тэгш, хүртээмжтэй олгох асуудлыг холбогдох байгууллагатай хамтарч шийдвэрлэнэ.
- 2.1.3. Иргэдийн эрүүл мэндийн боловсролыг сайжруулах аян өрнүүлж, халдварт, халдварт бус өвчлөлийг бууруулах ажлыг зохион байгуулна.
- 2.1.4. Сумын эрүүл мэндийн төвийн тоног төхөөрөмж, багаж хэрэгслийг орчин үеийн стандарт шаардлагад нийцүүлэн үе шаттайгаар шийдвэрлүүлэх асуудлыг холбогдох байгууллагад уламжлан хөрөнгө оруулалтуудыг шийдвэрлүүлнэ.
- 2.1.5. “Явуулын эмнэлэг”-ийн үйлчилгээг нэвтрүүлж, иргэдийг 2 жил тутамд эрүүл мэндийн үзлэгт хамруулна.

- 2.1.6. Эрүүл мэндийн байгууллагуудын эмч, эмнэлгийн тусгай мэргэжилтэн, эмийн мэргэжилтний мэдлэг ур чадварыг дээшлүүлэх зорилгоор гадаад, дотоодын ижил төстэй эмнэлгүүдэд давтан сургах, дадлагажуулах, мэргэшүүлэх ажлыг холбогдох байгууллагатай хамтран үе шаттайгаар зохион байгуулна.
- 2.1.7. Олон нийтийн оролцоонд тулгуурлан “Архидалттай тэмцэх” хөтөлбөр боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.
- 2.1.8. Өндөр настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэний нийгмийн халамж, үйлчилгээг сайжруулах чиглэлээр холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.

2.2 Боловсрол

- 2.2.1 Цемент-Шохойн үйлдвэрийн сургалтын төвийг түшиглэн МСҮТ байгуулах саналыг холбогдох байгууллагад уламжилна.
- 2.2.2 Овоот, Дөмбөн, Жимстэй хороололд амьдарч буй сурагчдад зориулж сургуулийн автобусаар үйлчлэх боломжийг бүрдүүлж, бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 2.2.3 Шилдэг багш, суралцагчдыг гадаад, дотоодын сургуулиудад суралцуулах, дадлагажуулах, мэргэшүүлэх ажлыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 2.2.4 “Оюунлаг Сайханчууд” хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.
- 2.2.5 Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд иргэний нийгмийн амьдралд тэгш оролцох боломжийг нэмэгдүүлсэн үйлчилгээг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 2.2.6 Сайхан сумаас улсын болон олон улсын чанартай тэмцээн уралдаанд оролцож буй хүүхэд, залуучуудыг бодлогоор дэмжин ажиллана.
- 2.2.7 Сургуулийн дотуур байрыг шинээр барих ажлыг улсын болон орон нутгийн хөрөнгө оруулалтаар шийдвэрлүүлнэ.

2.3 Хөдөлмөр эрхлэлт

- 2.3.1 “Өрх бүр-Ажлын байр” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 2.3.2 Хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх, “Хоршоо хөгжүүлэх сан”-г түшиглэж ажлын байр шинээр бий болгох бодлого баримтална.
- 2.3.3 Зорилтот бүлэг болон амьжиргааны баталгаажих түвшнээс доогуур орлоготой иргэдийг ажлын байраар хангах төрийн болон хувийн хэвшлийн байгууллагуудыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 2.3.4 “Хоршоо хөгжүүлэх сан”-аас санхүүжүүлэх зээлийн 30 хүртэлх хувийг зорилтот бүлэгт бизнесийн зориулалтаар олгох бодлого баримталж, сонгон шалгаруулалтыг ил тод, цахим болгох ажлыг үргэлжлүүлнэ.
- 2.3.5 Удаан хугацаагаар гэртээ хүүхэд асарч, ажил эрхлээгүй эмэгтэйчүүд, ганц бие эцэг, эхчүүдийг нийгмийн амьдралд татан оролцуулах, боломжит ажил үйлчилгээг туслан гүйцэтгүүлэх, ажлын уян хатан нөхцөл бүхий цагийн ажлаар хангах талаар төрийн болон хувийн хэвшлийн байгууллагуудтай хамран, бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 2.3.6 Эмэгтэйчүүдийг ажлын байраар хангах төрийн бус байгууллагуудыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

ГУРАВ. ЗАСАГЛАЛ

- 3.1. Үе үеийн Засаг дарга нарын “Зөвлөл”-ийн үйл ажиллагааг эрчимжүүлж, төрийн залгамж халааг бэхжүүлнэ.
- 3.2. Хөтөл хотын хилийн цэсийн асуудлыг шат шатны холбогдох байгууллагуудад уламжилж, хот төлөвлөлт, өргөжин тэлэх, боломжийг бүрдүүлнэ.
- 3.3. Цемент-Шохойн үйлдвэртэй орон нутгийн хөгжлийг дэмжих зорилгоор жил бүр нийгмийн хариуцлагын гэрээг байгуулж хамтран ажиллана.
- 3.4. Сууц өмчлөгчдийн холбоодыг үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 3.5. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд болон зорилтот бүлгийн өрхөд зориулж түрээсийн байрны үйлчилгээ нэвтрүүлэх боломжийг бүрдүүлэх талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.
- 3.6. “Хашаандаа сайхан амьдаръя” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, өрх бүрийг ногоон байгууламж хийх нөхцөл бололцоог ханган бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 3.7. Гавшгай багийн төвийг Овоот хороололд байгуулж өрхийн эмнэлэг, хүүхдийн цэцэрлэг, цагдаагийн пост байгуулах ажлыг холбогдох байгууллагуудад уламжилж, шийдвэрлэнэ.
- 3.8. Төрийн захиргааны албан хаагчдыг ард, иргэд, олон нийт үнэлдэг системийг бий болгож, хариуцлагыг сайжруулна.
- 3.9. Гадаад орнууд болон бүс нутгийн харилцан ашигтай хамтын ажиллагааг хөгжүүлэн, ижил түвшний аймаг, бүс, мужтай холбоо тогтоож, хамтран ажиллана.

САЙХАН СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН ХОРОО

**СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

II баг, Цагаан эрэг, Сүхбаатар сум,
Сэлэнгэ аймаг, 43081
Утас/Факс: (976)-7036-3040
Цахим шуудан: Selenge@audit.gov.mn
Цахим хуудас: www.audit.mn

**СҮХБААТАР СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

2024.08.05 № ГНАГ-2024/13-ШТА-НА-31
танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Сүхбаатар сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Ардчилсан намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Сүхбаатар сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь 2024 оны аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох бусад байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгосон.

018020547

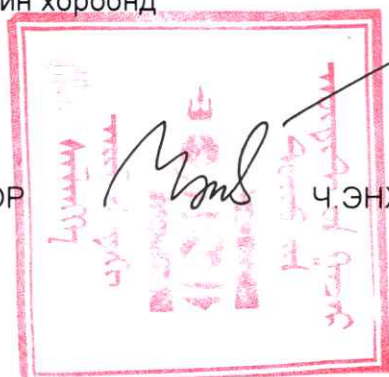
Дүгнэлт

Ардчилсан намын Сүхбаатар сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Сүхбаатар сумын Ардчилсан намын мөрийн хөтөлбөр (.....⁹..... хуудас)-ийг хавсаргав.

Хувийг: Сүхбаатар сумын Сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН СҮХБААТАР СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
2024 ОНЫ ЭЭЛЖИТ СОНГУУЛЬД АРДЧИЛСАН НАМААС ДЭВШҮҮЛЖ БУЙ
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

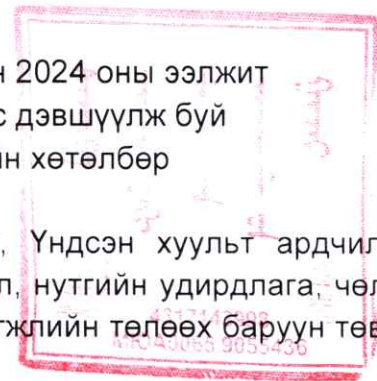
ШИНЭ БОДЛОГО-ШИНЭ ХӨГЖИЛ

“СҮХБААТАР СУМЫН ХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨВЛӨГӨӨ”

2024 он

- 1 -

Сүхбаатар сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит
Сонгуульд Сүхбаатар сумын Ардчилсан намаас дэвшүүлж буй
“ШИНЭ БОДЛОГО – ШИНЭ ХӨГЖИЛ” мөрийн хөтөлбөр

Монгол Улсын тусгаар тогтнол, Үндэсний эрх ашиг, Үндсэн хуульт ардчиллаа хамгаалан бэхжүүлж, хувь хүний эрх чөлөө, хуулийн засаглал, нутгийн удирдлага, чөлөөт зах зээл, иргэний нийгмийн зарчимд суурилсан тогтвортой хөгжлийн төлөөх баруун төвийн намын хувьд :

Иргэн бүрийг хүсэл мөрөөдөлтэй, өрх бүр аз жаргалтай амьдрах хөгжлийн боломжийг дэмжсэн, иргэд нь эрх чөлөөтэй, эрх тэгш, хариуцлагатай, ардчилсан Сүхбаатар сумыг хөгжүүлэхийг ЭРХЭМ ЗОРИЛГО болгож,

- Монгол хүний эрх, эрх чөлөө, бие даасан байдлыг хангах хувь хүний эрх чөлөө;
- Хувийн өмч, өрсөлдөөнт зах зээл, төрийн хязгаарлагдмал оролцоо, хуулийн засаглал;
- Үндэсний өв уламжлал, түүх соёлоо дээдлэн үнэт зүйлээ болгон тунхагласан СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН СҮХБААТАР СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМ 2024 оны орон нутгийн ИТХ-ын сонгуульд “Шинэ бодлого – шинэ хөгжил” хэмээх уриатайгаар мөрийн хөтөлбөрөө 3 бүлэг, 12 дэд сэдэвтэй боловсруулан та бүхэнд танилцуулж байна.

НЭГ. ХУВЬ ХҮН, НИЙГМИЙН ХӨГЖИЛ, ЭРХ ЧӨЛӨӨ

1.1. Өрсөлдөх чадвартай боловсрол

- 1.1.1. Хүүхэд бүрийг хөгжүүлж, өөртөө итгэлтэй, Монгол орныхоо байгаль, түүх, үндэсний хэл соёл, уламжлалаар бахархдаг хүмүүжил олгох “Зөв Монгол хүүхэд” хөтөлбөрийг Сүхбаатар суманд хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.2. Гадаадын их дээд сургуульд шилдэг сурагчдыг оюутны тэтгэлгээр суралцах нөхцөлийг бүрдүүлэх чиглэлээр холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.
- 1.1.3. Хүүхэд залуучуудыг хөгжүүлэх “СЭЛЭНГЭ STEAM” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ. /Шинжлэх ухаан, технологи, инженер, урлаг, математик хөгжил/
- 1.1.4. Сүхбаатар сумын ерөнхий боловсролын сургууль болон сургуулийн өмнөх боловсролын багш, эрүүл мэндийн байгууллагын эмч, эмнэлгийн ажилтан нарын мэргэжил мэдлэг, ур чадварыг хөгжүүлэх зорилгоор гадаадын түнш орнуудтай хамтарч ажиллана.
- 1.1.5. Иргэний боловсролыг сайжруулах чиглэлээр ажиллаж байгаа төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагааг дэмжинэ.

1.2. Эрүүл мэндийн үйлчилгээ

- 1.2.1. Иргэдийн халдварт болон халдварт бус өвчлөл, эх болон нярайн эндэгдлийг бууруулах талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.
- 1.2.2. Сумын өрхийн эрүүл мэндийн төвүүдийн тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай чанар хүртээмжтэй, ил тод, ёс зүйтэй, иргэддээ ээлтэй болгох санал санаачилга гаргаж ажиллана.
- 1.2.3. Холбогдох байгууллагуудтай хамтран Сүхбаатар сум орчмын байгалийн үзэсгэлэнт газарт сувиллын барилгыг барьж, ашиглалтад оруулана.
- 1.2.4. Иргэдийг насны бүлэгт нь тохирсон урьдчилан сэргийлэх үзлэг, оношилгоонд хамруулах талаар эрүүл мэндийн байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.
- 1.2.5. Эмийн хэрэглээ, хүнсний аюулгүй байдлын хяналтыг сайжруулахад холбогдох байгууллагатай хамтран ажиллана.
- 1.2.6. Сүхбаатар сумын өрхийн эрүүл мэндийн төвүүдийн эмч, эмнэлгийн ажилтнуудыг тогтвор суурьшилтай ажиллах нөхцөл боломжийг судалж, хэрэгжүүлнэ.

1.3. Хүн амын өсөлт, хөгжил

- 1.3.1. Хүүхдийн хүмүүжил, төлөвшлийн асуудалд онцгой анхаарч, цэцэрлэгийн насны хүүхдийг хүмүүжүүлэх бодлого, хүүхдийг гэр бүлийнхээ орчинд, ээж аавтайгаа хамт хүмүүжиж төлөвших хөтөлбөрийг дэмжиж ажиллана.

- 1.3.2. Гэр бүлийн боловсрол олгох, ажил хөдөлмөр эрхлэх, санхүү, бизнесээ хөгжүүлэх, амьдрах орчноо сайжруулах, мэдлэг ур чадварын сургалт, зөвлөмжөөр хангагдах боломжийг бүрдүүлэх бодлого баримтална.
- 1.3.3. Сүхбаатар суманд хүүхэд харах үйлчилгээг хөгжүүлэх, цэцэрлэгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх замаар эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 1.3.4. Сүхбаатар сумын гэр хорооллын дахин төлөвлөлтийг ипотекийн зээлтэй уялдуулан үе шаттай хэрэгжүүлнэ.
- 1.3.5. Сумын иргэдээ зээлийн хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр хувийн орон сууцтай болгох хөтөлбөр боловсруулж, хэрэгжүүлэх бодлого баримтална.
- 1.3.6. Төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны хүрээнд сумын хэмжээнд залуу гэр бүл, гэр хорооллын айл өрхүүд, бусад зорилтот бүлгийн өрхийг түрээсийн орон сууцаар хангах чиглэл барьж ажиллана.
- 1.3.7. Жендерт суурилсан хүчирхийлэл, ялгаварлан гадуурхал, бэлгийн дарамтыг арилгах санал санаачилгыг дэмжинэ.

1.4. Ажлын байр, хөдөлмөр эрхлэлт

- 1.4.1. Сумын хэмжээнд хөдөлмөрийн аюулгүй байдал, эрүүл ахуйн менежментийг сайжруулахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.4.2. Суманд гарааны бизнес буюу старт-апыг хөгжүүлэх экосистем (санхүүжилт, сургалт, мэдээлэл, г.м.)-ийг бүрдүүлнэ.
- 1.4.3. Төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны хүрээнд Сүхбаатар суманд дамжин өнгөрөх жуулчид хүлээн авах хүчин чадлыг өсгөж, аялал жуулчлалын салбарт ажиллагсдын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.4.4. Их, дээд болон коллеж төгссөн мэргэжилтэй боловсон хүчнийг Сүхбаатар суманд тогтвор, суурьшилтай ажиллуулах бодлогыг баримталж ажиллана.

1.5. Нийгмийн хамгаалал

- 1.5.1. Нийгмийн халамжийг шаардлагатай өрх, иргэд рүү төвлөрүүлж, зорилтот бүлэгт чиглэсэн оновчтой бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 1.5.2. Сумын ахмадын сувиллыг сэргээн, ажиллах нөхцөлийг сайжруулна.
- 1.5.3. Хүүхдийн эсрэг хүчирхийлэлтэй тэмцэж, дарамт, мөлжлөгийн бүх хэлбэрээс хамгаалах хуулийн хэрэгжилтийг хангах талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.
- 1.5.4. Бизнесийн байгууллага, хувь хүмүүсийн нийгмийн халамжийн салбарт хийж буй сайн дурын ажлыг бодлогоор дэмжинэ.

1.5.5. Сүхбаатар сумын төрийн үйлчилгээний байгууллагуудад “Хүртээмжийн үнэлгээ” хийлгэж, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд үйлчлүүлэх нөхцөл боломжоор хангана.

1.6. Соёл , урлаг , спорт

1.6.1. Спортын улсын чанартай томоохон арга хэмжээ, фестиваль, уралдаан, тэмцээнийг зохион байгуулах, оролцоход бодлогоор дэмжиж, хамтран ажиллана.

1.6.2. Эрүүл, идэвхтэй аж төрөх талаар сургалт, сурталчилгааг сайжруулж, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

1.6.3. Мэргэжлийн спортын төрлүүдээр амжилт гаргаж буй клубүүдийг амжилтаар нь дэмжих бодлого баримтална.

1.6.4. Сумын төвийн зам дагуу дугуйн зам барих санхүүжилтийг холбогдох төсөвт тусгуулан хэрэгжүүлнэ.

1.6.5. Бясалгал, хийн дасгал, нийтийн бүжиг, иог, чөлөөт цагийн клубүүдийн үйл ажиллагааг дэмжиж ажиллана.

1.6.6. Сүхбаатар сумын хүүхэд, залуучуудын спорт соёл амралтын хүрээлэн барих ажлыг судалж, холбогдох шатны төсөвт тусгуулж, шийдвэрлүүлнэ.

1.6.7. Сүхбаатар суманд хөл бөмбөгийн орчин үеийн шийдэлтэй стандартад нийцсэн талбай барих санаачилга гарган, санхүүжилтийг холбогдох төсөвт тусгуулан хэрэгжүүлнэ.

ХОЁР. ХҮРТЭЭМЖТЭЙ ЭДИЙН ЗАСАГ

2.1. Жижиг дунд бизнес, бизнесийн дархлаа

2.1.1. Сүхбаатар суманд засаглалын зөв механизмыг бүрдүүлж, хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг сайжруулан, төрийн албаны мерит зарчмыг баримталж ажиллана.

2.1.2. Орон нутагт ажиллах хүчийг нэмэгдүүлэх, ядуурлыг бууруулах, ажлын байр олноор бий болгохыг нэн тэргүүний зорилт гэж үзэн жил бүр шинэ ажлын байрыг бий болгох бүтээн байгуулалт, бизнесийн төслүүдийг санаачилсан гадаад болон дотоодын хөрөнгө оруулагчдыг бүх талаар дэмжиж ажиллана.

2.1.3. Жижиг дунд бизнесийн өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлж, гарцыг нэмэгдүүлэхэд шаардлагатай мэдээллийн сан үүсгэж, гарааны бизнесийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.1.4. Өрхийн болон жижиг дунд үйлдвэрлэл, баялаг бүтээгчдийг дэмжих орон нутгийн бизнес, брэнд бүтээгдэхүүн хөгжүүлэх үйл ажиллагааг дэмжинэ.

2.1.5. Суманд оруулж буй гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтыг дэмжиж, хамтран ажиллана.

2.1.6. Төрийн зүгээс бизнес эрхлэгчдэд үзүүлж буй хүнд суртал, дарамтыг арилгаж, татвар төлөгч аж ахуйн нэгжүүддээ үйлчилдэг, зөвлөж ажиллах санаачилгыг дэмжинэ.

2.2. Төсөв, санхүү, татварын бодлого

2.2.1. Төсвийн тухай хуулийн хүрээнд сумын төсвийн бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

2.2.2. Орон нутгийн үйлдвэрлэгчдийн бүтээгдэхүүнийг худалдан авах хандлагыг бий болгож, мөнгөн гүйлгээг нутагтаа авч үлдэх бодлого баримталж ажиллана.

2.2.3. Хуримтлалыг бий болгох, санхүүгийн эрсдэлээс хамгаалах сургалт-мэдээллийн бодлого хэрэгжүүлнэ.

2.2.4. Иргэн, аж ахуйн нэгжийн бизнесийн үйл ажиллагааг дэмжсэн үр өгөөжтэй санхүүгийн зуучлалыг хөгжүүлэхэд анхаарч ажиллана.

2.3. Үйлдвэрлэл

2.3.1. Сүхбаатар суманд загас, загасан бүтээгдэхүүн нөөшлөх жижиг, дунд үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжинэ.

2.3.2. Хүнсний ногоо тариалах, хүлэмжийн аж ахуй эрхлэх, борлуулалтын сүлжээ бий болгох чиглэлээр Солонгос, Япон зэрэг өндөр хөгжилтэй орнуудын туршлагыг орон нутагтаа нутагшуулна.

2.3.3. Нийтийн орон сууцны оршин суугчдад хүнсний хэрэгцээгээ хангах, өрхийн орлогоо нэмэгдүүлэх зорилгоор дөрвөн улирлын төвлөрсөн хүлэмжийн аж ахуй эрхлэх санаачилгыг дэмжиж, ногоо тариалах газрын асуудлыг үе шаттай шийдвэрлэнэ.

2.3.4. Бүх нийтийн хүнсний боловсролыг дээшлүүлэх, хоол хүнс, шим тэжээлийн чанар, аюулгүй байдлыг эрүүл амьдралын зан үйл, хэвшилтэй нягт уялдуулах чиглэлээр хөтөлбөр хэрэгжүүлнэ.

2.3.5. Сумын хүн амыг эрүүл ахуйн чанарын шаардлага хангасан цэвэр усаар хангах, дэд бүтцийг сайжруулах асуудлыг холбогдох байгууллагад уламжилж, санхүүжилтийг шийдвэрлүүлнэ.

2.3.6. Малаас гарч буй түүхий эд болох арьс шир, ноос ноолуурыг боловсруулах үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжинэ.

2.3.7. Жижиг дунд үйлдвэрлэл, бизнес эрхлэгчдийг гадаад, дотоодын бизнесийн байгууллагуудтай хамтарч ажиллах, туршлага судлах ажлыг бодлогоор дэмжинэ.

2.4. Дэд бүтэц, эрчим хүч, барилга

2.4.1. Сумын батлагдсан ерөнхий төлөвлөгөөний дагуу дахин төлөвлөлтийн ажлыг дэмжиж, эрчимжүүлнэ.

2.4.2. "Гудамж" төслийг үргэлжлүүлэн, авто замын уулзваруудыг шинэчлэх ажлыг холбогдох төсөвт тусган хэрэгжүүлнэ.

- 2.4.3. Гэр хорооллыг дахин төлөвлөх, орон сууцжуулах бодлого баримталж ажиллана.
- 2.4.4. Гэр хорооллын айлуудыг инженерийн шугам сүлжээнд холбох ажлыг үргэлжлүүлнэ.
- 2.4.5. Нийтийн эзэмшлийн гудамж, зам талбайн гэрэлтүүлгийг сайжруулах талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.
- 2.4.6. Нийтийн эзэмшлийн гудамж, зам талбайг камержуулах ажлыг үргэлжлүүлнэ.
- 2.4.7. Барилгын материалын үйлдвэрлэл, барилга угсралтын компаниудын үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжинэ.
- 2.4.8. Барилга, байгууламжийн насжилтыг тогтоож, мэргэжлийн байгууллагаар дүгнэлт гаргуулан, дахин төлөвлөх ажлыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 2.4.9. Барилга угсралтын ажилд шаардагдах материалын нийлүүлэлтийн 50-аас доошгүй хувийг орон нутгийн барилгын материал үйлдвэрлэгчдээс худалдан авч үйл ажиллагаа явуулж байгаа барилгын компаниудыг бодлогоор дэмжинэ.
- 2.4.10. Сургууль, цэцэрлэг, дотуур байр, усан бассейн, спорт заалны барилга байгууламжид тавигдах нэгдсэн стандартыг мөрдүүлнэ.
- 2.4.11. Сүхбаатар сумыг цахилгаан эрчим хүчний хоёрдогч эх үүсвэрээр хангах асуудлыг судалж, санхүүжилтийг холбогдох байгууллагад уламжилж, шийдвэрлүүлнэ.
- 2.4.12. Эмнэлэг, сургууль, цэцэрлэг зэрэг төр, төсвийн байгууллагуудын гаднах авто зогсоолыг шинэчлэх ажлыг үргэлжлүүлнэ.
- 2.4.13. Гэр хорооллын оршин суугчдын түлшний хэрэглээг аюулгүй болгох, агаар дахь хорт хийн хэмжээг эрүүл ахуйн стандартын хэмжээнд байлгах, халаалтын шинэ технологийг нэвтрүүлэх замаар агаарын бохирдлыг бууруулна.
- 2.4.14. Орчин үеийн технологи бүхий бие даасан дэд бүтэцтэй хувийн орон сууцны хорооллыг бий болгохыг бодлогоор дэмжинэ.

ГУРАВ. ЭРҮҮЛ, АЮУЛГҮЙ ОРЧИНТОЙ СҮХБААТАР

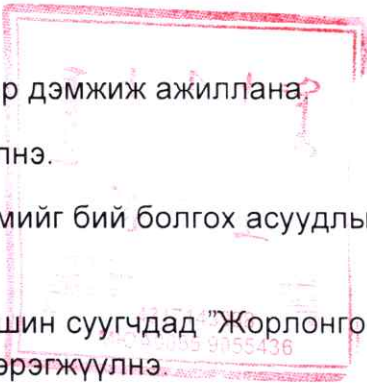
3.1. Иргэдийн оролцоо, тэгш эрх

- 3.1.1. Мансууруулах, сэтгэцэд нөлөөлөх бодисоос хамааралтай, донтогч иргэнд эмнэлгийн, сэтгэл зүйн болон нийгмийн тусламж, үйлчилгээ үзүүлэх талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.
- 3.1.2. Нас, хүйс, хөгжлийн ялгаа, бэлгийн чиг баримжаа гэх мэт аливаа төрлийн ялгаварлал, дарамт, хүчирхийллийг гэр бүлийн орчин, ажлын байр, олон нийтийн орчинд таслан зогсооход чиглэсэн үе шаттай арга хэмжээг хэрэгжүүлнэ.
- 3.1.3. Хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн эсрэг хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, гэр бүл, сургуулийн орчинд хүүхдийн эрхийг хангах, ажлын байран дахь бэлгийн дарамттай тэмцэхэд иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

- 3.1.4. Нийтэд тустай хуульчийн мэргэжлийн үйл ажиллагаа, төлбөрийн чадваргүй иргэдэд хууль зүйн туслалцаа үзүүлэх, хүртээмжийг сайжруулах бодлого баримтална.
- 3.1.5. Сумын нутгийн удирдлагын байгууллагын ил тод, нээлттэй байдал, шийдвэр гаргах үйл ажиллагаанд оролцох иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэх зорилгоор цахим ИТХ-ыг жилд 1-ээс доошгүй удаа хийнэ.
- 3.1.6. Иргэд гарын үсэг цуглуулж, тодорхой асуудлыг хөндөж дэвшүүлсэн тохиолдолд сумын ИТХ шууд авч хэлэлцэх боломжийг бий болгоно.
- 3.1.7. Хууль сурталчлах, таниулах ажлын чанарыг дээшлүүлж, олон нийтэд хууль зүйн мэдээллийг шуурхай, үр дүнтэй хүргэнэ.
- 3.1.8. Төрийн байгууллага, удирдах албан тушаалтан жил бүр иргэдэд нээлттэй, ил тод, тайлангийн сонсгол хийдэг ажлыг тогтмолжуулна.
- 3.1.9. Иргэддээ итгэж, анхан шатны нэгж дээрээ асуудлаа шийдвэрлэх зарчимд тулгуурласан нутгийн удирдлагыг бэхжүүлнэ.
- 3.1.10. Захиргааны ерөнхий хууль, Шилэн дансны тухай хууль, Нийтийн сонсголын тухай хуулиудад тусгасан иргэний оролцоо, хяналтын боломжуудыг бодитоор хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлнэ.
- 3.1.11. Аж ахуй эрхлэх, үйлдвэрлэлийг дэмжихэд холбогдох хууль, дүрэм, журмын хүрээнд төрийн байгууллагын хүнд суртлыг арилгах санаачилга гаргаж ажиллана.
- 3.1.12. Төрөөс зохион байгуулах аливаа төсөл, тендерийн сонгон шалгаруулалтыг авлига, сонирхлын зөрчлөөс ангид, олон нийтийн оролцоотой, ил тод нээлттэй болгох талаар онцгой анхаарч ажиллана.

3.2. Аюулгүй орчинтой Сүхбаатар

- 3.2.1. Иргэн бүрийн аюулгүй байдлаа хангахад хэрэгтэй мэдлэг, мэдээллийг нийгэмд түгээж, иргэдийн оролцоог дэмжинэ.
- 3.2.2. Сүхбаатар сумын үерийн хамгаалалтын даланг шинэчлэх ажлын санхүүжилтийг холбогдох шатны төсөвт тусгуулж, хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.3. Инженерийн шугам сүлжээний аюулгүй байдлын стандартыг хангуулахад холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.
- 3.2.4. Хог хаягдлыг цуглуулах, тээвэрлэх, хадгалах, дахин ашиглах, сэргээн ашиглах, дахин боловсруулах үйл ажиллагааг хувийн хэвшлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлэх, хог хаягдлыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах зэрэг үйл ажиллагааг шат дараалан авч хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.5. Гэр хорооллын түүхий нүүрсний хэрэглээг багасгаж, шахмал түлшний хэрэглээг бодлогоор дэмжинэ.

-
- 3.2.6. Ногоон орчин бүрдүүлэх иргэн, аж ахуйн нэгжийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 3.2.7. Сүхбаатар сумын ногоон байгууламжийг 50 хувь нэмэгдүүлнэ.
- 3.2.8. Сүхбаатар суманд ногоон байгууламжийн услалтын системийг бий болгох асуудлыг холбогдох байгууллагад уламжилж, шийдвэрлүүлнэ.
- 3.2.9. Хөрсний бохирдлыг багасгах зорилгоор гэр хорооллын оршин суугчдад "Жорлонгоо өөрчилъе" төслийг холбогдох байгууллагуудтай хамтарч хэрэгжүүлнэ.
- 3.2.10. Гамшиг, аюулаас хамгаалах сумын штаб болон орон нутгийн иргэдийн хамтын ажиллагааг бэхжүүлнэ.

СҮХБААТАР СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН ХОРОО

**СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

II баг, Цагаан эрэг, Сүхбаатар сум,
Сэлэнгэ аймаг, 43081
Утас/Факс: (976)-7036-3040
Цахим шуудан: Selenge@audit.gov.mn
Цахим хуудас: www.audit.mn

**ТҮШИГ СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

2024.08.05 № ГНАГ-2024/13-ЦТА-НА-32
танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Түшиг сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Ардчилсан намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Түшиг сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь 2024 оны аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох бусад байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгосон.

018020574

Дүгнэлт

Ардчилсан намын Түшиг сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Түшиг сумын Ардчилсан намын мөрийн хөтөлбөр (.....⁷..... хуудас)-ийг хавсаргав.

Хувийг: Түшиг сумын Сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

**СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ТҮШИГ СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН
ХУРЛЫН 2024 ОНЫ СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ АРДЧИЛСАН
НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

ӨРХИЙН ӨСӨЛТ НУТГИЙН ХӨГЖИЛ

Монгол Улсын тусгаар тогтнол, Үндэсний эрх ашиг, Үндсэн хуульт ардчиллаа хамгаалан бэхжүүлж, хувь хүний эрх чөлөө, хуулийн засаглал, нутгийн удирдлага, чөлөөт зах зээл, иргэний нийгмийн зарчимд суурилсан тогтвортой хөгжлийн төлөөх баруун төвийн намын хувьд:

ТҮШИГ СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМ 2024-2028 оны сумын ИТХ-ын сонгуульд **“НУТГИЙН ХӨГЖЛИЙГ ХУРДАСГАХ-ИРГЭНДЭЭ ЭЭЛТЭЙ ЗАСАГЛАЛ”** мөрийн хөтөлбөрөө та бүхэндээ танилцуулж байна.

НЭГ. ХУВЬ ХҮН, НИЙГМИЙН ХӨГЖИЛ, ЭРХ ЧӨЛӨӨ

1.1 Өрсөлдөх чадвартай боловсрол

1.1.1 Хүүхэд бүрийг хөгжүүлж, өөртөө итгэлтэй, Монгол орныхоо байгаль, түүх үндэсний хэл соёл, уламжлалаар бахархдаг хүмүүжил олгох **“ЗӨВ МОНГОЛ ХҮҮХЭД”** хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.1.2 Гадаадын их дээд сургуульд жил бүр 1-ээс доошгүй шилдэг сурагчдыг оюутны тэтгэлгээр суралцах нөхцөлийг бүрдүүлэх чиглэлээр холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

1.1.3 Багш, суралцагчдын хөгжлийг дэмжих сургалтын цахим лаборатори, видео хичээл, е-сурах бичиг, онлайн сургалт, виртуал орчин бүхий сургалтын нээлттэй тогтолцоо бий болгох бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

1.1.4 Тусгай хэрэгцээт /хөгжлийн бэрхшээлтэй/ хүүхэд, иргэдийг дохионы хэлний сургалтад хамруулах үйл ажиллагааг дэмжиж, нийгмийн баталгааг хангахад чиглэсэн бодлого баримтална.

1.1.5 Сумын ерөнхий боловсролын сургууль болон сургуулийн өмнөх боловсролын багш, эрүүл мэндийн байгууллагын эмч, эмнэлгийн ажилтан нарын мэргэжил мэдлэг, ур чадварыг хөгжүүлэхэд онцгой анхаарч, холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.

1.1.6 Сумын хүүхэд залуучуудыг гадаад хэлний боловсрол олгох сургалтад шат дараатай хамруулах бодлогыг дэмжиж, хамтарч ажиллана.

1.1.7 Жил бүр төгсөх ангийн хүүхдүүдийн мэргэжил сонголтод онцгой анхаарч **“НУТГИЙН ОЮУТАН ХӨТӨЛБӨР”-г** хэрэгжүүлж, нутгийн зөвлөл, орон нутгийн аж ахуйн нэгж, байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.

1.1.8 Боловсрол, эрүүл мэнд, төрийн захиргааны салбарт залуу боловсон хүчнийг бэлтгэх, тогтвор суурьшилтай ажиллуулах бодлого баримтална.

1.2 Эрүүл мэндийн үйлчилгээ

1.2.1 Иргэдийн халдварт болон халдварт бус өвчлөл, өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлэх **“ЭРҮҮЛ ТҮШИГЧҮҮД”** хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.2.2 0-17 насны хүүхдийн үзлэг оношилгоог нарийн мэргэжлийн эмч нараар хийлгэж, **“ЭРҮҮЛ ХҮҮХЭД”** сумын дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.2.3 Уламжлалт анагаах ухааны өв санд суурилж, уламжлалт эмчилгээ, үйлчилгээний брэнд бүтээгдэхүүнийг хөгжүүлэх, төрийн бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

1.2.4 Эмийн найрлагад ордог амьтан, ургамал, эрдсийн нөөцийг хамгаалж, тарималжуулж, үржүүлэх үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

1.2.5 Хуурамч, чанаргүй хүнсний бүтээгдэхүүний хяналтыг сайжруулна.

1.2.6 Хуванцар савны хэрэглээг бууруулах, иргэдийн эрүүл мэндэд нийцсэн **“ГАН САВ”** дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

1.3 Хүн ам зүй, нийгмийн хамгааллын хүрээнд

1.3.1 Хүүхдийн хүмүүжил, төлөвшлийн асуудалд онцгой анхаарч, цэцэрлэгийн өмнөх насны хүүхдийг хүмүүжүүлэх бодлого, хүүхдийг гэр бүлийнхээ орчинд, эцэг, эхтэйгээ хамт хүмүүжиж төлөвших хөтөлбөрийг хэрэгжүүлж, дэмжиж ажиллана.

1.3.2 Гэр бүлийн боловсрол олгох, ажил хөдөлмөр эрхлэх, санхүү, бизнесийг хөгжүүлэх, амьдрах орчноо хамтдаа сайжруулах, мэдлэг, ур чадварын сургалтад хамрагдах талаар дэмжиж, хамтран ажиллана.

1.3.3 Хүүхдийн хүчирхийллийн эсрэг тэмцэж, дарамт, мөлжлөгийн бүх хэлбэрээс хамгаалах хуулийн хэрэгжилтийг хангаж ажиллана.

1.3.4 Гэр бүлийн бат бэх байдлыг дэмжиж гэр бүл, нөхөн үржихүйн боловсролыг дээшлүүлж, өрх толгойлсон эцэг, эх, хүүхдийг эрсдэлээс хамгаалах бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

1.4 Нийгмийн хамгаалал

1.4.1 Нийгмийн хамгааллын зорилтот бүлэгт чиглэсэн бодлого боловсруулж, холбогдох мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.

1.4.2 Хувиараа хөдөлмөр эрхлэгч иргэн, малчин, оюутан, ажилгүй иргэдийн нийгмийн даатгалын хамрагдалтыг нэмэгдүүлж, иргэдэд ирээдүйд учирч болзошгүй эрсдэлийг бууруулах чиглэлээр нийгмийн даатгалын байгууллагатай хамтран ажиллана.

1.4.3 Ахмад настанд зориулсан сувиллыг байгуулах асуудлыг төр, хувийн хэвшлийн оролцоотой хэрэгжүүлнэ.

1.5 Соёл, урлаг, спорт

1.5.1 Сумын соёлын биет ба биет бус өвийг хадгалан хамгаалах, сэргээн засварлах, түүнийг хамгаалан цуглуулагч, тээн уламжлагч нарыг сурталчлан, дэмжиж ажиллана.

1.5.2 Археологийн болон түүх соёлын дурсгалт газрын бүртгэл, хамгаалалтыг сайжруулахад анхаарч ажиллана.

1.5.3 Түүх, соёл, танин мэдэхүйн агуулга бүхий контентыг хөгжүүлж, үзэгчдэд хүртээл болгох ажлыг зохион байгуулна.

1.5.4 Эрүүл, идэвхтэй аж төрөх талаар сургалт, сурталчилгааг сайжруулж, сумын хэмжээнд дугуйн зам, явган хүний зам барина.

ХОЁР. ХӨГЖИХ БОДЛОГО

2.1 Өсөлтийн бодлого

2.1.1 Сумын брэнд бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг төрөлжүүлэн, хөгжүүлнэ.

2.1.2 Өрхийн үйлдвэрлэл эрхлэгчдийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэхэд анхаарч, зах зээлд нийлүүлэх нөхцөл бололцоог хангана.

2.1.3 Байгалийн дагалдах баялгийг түшиглэн, иргэдийн аж байдлыг сайжруулах, эдийн засгийн хөгжлийг дэмжих олон тулгуурт бодлогыг баримтална.

2.1.4 Гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагчдын санал санаачилгыг дэмжин, “Түшиг нутгаа хөгжүүлье” төрийн бус байгууллага байгуулах, хөрөнгө оруулалтын хамтын сан бүрдүүлэх асуудлыг бодлогоор дэмжинэ.

2.2 Төсөв, санхүү, татварын бодлого

2.2.1 Төсвийн зардлыг ач холбогдол, үр өгөөжөөр нь эрэмбэлэх зарчимд шилжиж, үр ашигтай хуваарилалтын бодлого хэрэгжүүлнэ.

2.2.2 Орон нутгийн үйлдвэрлэгчдийнхээ бүтээгдэхүүнийг худалдан авах хандлагыг бий болгож, мөнгөн гүйлгээг нутагтаа авч үлдэх бодлого баримтална.

2.2.3 Хуримтлалыг бий болгох сургалтыг зохион байгуулж, ард иргэдийн хадгаламжийг нэмэгдүүлэх бодлого хэрэгжүүлнэ.

2.3 Үйлдвэрлэл

2.3.1 Хөдөө аж ахуй, уул уурхайн салбарыг түшиглэн жижиг, дунд үйлдвэр байгуулах бодлого хэрэгжүүлнэ.

2.3.2 Мах, сүү, гурил, хүнсний ногоо зэрэг бүтээгдэхүүний сумын хэрэгцээг хангаж, бусад сумдад борлуулалт хийх бодлого баримтална.

2.3.3 Мал нядалгааны төв, дөрвөн улирлын хүлэмжийн аж ахуй, хүнс хадгалах зоорь зэрэг жижиг дунд үйлдвэрүүдийг төр, хувийн хэвшлийн оролцоотой байгуулж, хүн амыг шинэ ургацын ногоо, мах, махан бүтээгдэхүүнээр хангана.

2.3.4 Малын ашиг шим, малаас гарч байгаа дайвар бүтээгдэхүүн, түүхий эдийг боловсруулах ажлыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.3.5 Орон нутагтаа үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг суманд үйл ажиллагаа явуулдаг аж ахуйн нэгж, төрийн бүх байгууллагууд хэрэглэх санал санаачилгыг дэмжиж, бүтээгдэхүүний эрэлтийг нэмэгдүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.

2.4 Дэд бүтэц, барилга

2.4.1 Сумын төвийн инженерийн шугам сүлжээ, дэд бүтцийг төр, хувийн хэвшлийн оролцоотой хэрэгжүүлнэ.

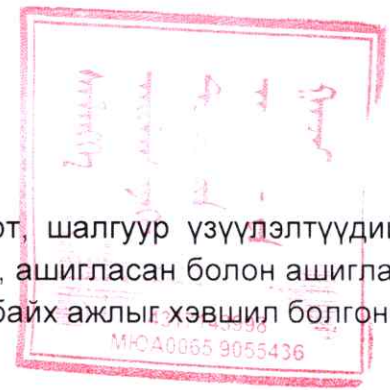
2.4.2 Зам, барилга, харилцаа холбоог нэмэгдүүлэх, иргэд орон нутагт амьдрах нөхцөлийг сайжруулах ажлыг үе шаттай зохион байгуулна.

2.4.3 Хүүхэд, залуусын чөлөөт цагийг зөв боловсон өнгөрүүлэх, стандартад нийцсэн тоглоомын талбай байгуулах ажлыг иргэн, аж ахуйн нэгжтэй хамтарч зохион байгуулна.

2.4.4 Хүн амын эрүүл мэндийг хамгаалах, хөрсний бохирдлыг бууруулах, "ЭКО 00" хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

2.5 Эрдэс баялгийн салбар

2.5.1 Хариуцлагатай уул уурхайн олон улсын стандарт, шалгуур үзүүлэлтүүдийг иргэн, аж ахуйн нэгж бүр үйл ажиллагаандаа хатуу мөрдөж, ашигласан болон ашиглаж байгаа талбайг хамгаалах, нөхөн сэргээлтийг заавал хийж байх ажлыг хэвшил болгоно.

2.6 Аялал жуулчлал

2.6.1 Орон нутгийн иргэдийн амьдралд сайнаар нөлөөлөх, жуулчдад чанартай үйлчилгээ үзүүлэх, аялал жуулчлалын салбарын дэд бүтцэд хийх гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтыг дэмжиж, хамтран ажиллана.

2.6.2 Хил орчмын аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.

2.6.3 Суманд жуулчид хүлээн авах хүчин чадлыг нэмэгдүүлж, орон нутгийн малчин иргэдийн орлогыг нэмэгдүүлэх **“ГЭР АМРАЛТ”** хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

2.6.4 “Зэлтэрийн гацаа”, “Тамгат хад” зэрэг түүхэн газруудыг тохижуулах, хамгаалалтад авах ажлыг холбогдох байгууллагуудад уламжлан, шийдвэрлүүлнэ.

2.7 Шинжлэх ухаан, технологи, мэдээлэл харилцаа

2.7.1 Айл өрхийн хаягжилтыг сайжруулан, шуудан хүргэлтийн системийг боловсронгуй болгож, хог хаягдлыг ангилж, зайлуулах бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

2.7.2 Сумын төвийн гудамж талбайг камержуулах, гэмт хэргийг таслан зогсоох ажлыг холбогдох байгууллагуудтай хамтран зохион байгуулна.

ГУРАВ. ОРОН НУТГИЙН БОДЛОГО

3.1 Бэлчээр ашиглалт

3.2.1 Малын тоо толгойн албан татварын хөрөнгөөр бог малын үржлийн нэгж байгуулж, малын чанар, үр ашгийг нэмэгдүүлэх бодлого баримтална.

3.2.2 Сумын бэлчээр ашиглалтын менежментийн төлөвлөгөө боловсруулж, хэрэгжүүлэх, бэлчээр ашиглах, ашиглуулах талаар хувийн хэвшлийн байгууллагууд болон малчидтай хамтарч ажиллана.

3.2.3 Малчин, мал бүхий иргэдийн хамтын хоршоо, бүлэгтэй хамтран бэлчээрийн ургамлын сэргэх чадавхад суурилсан менежментийг нэвтрүүлнэ.

3.2.4 Малын тоонд бус чанарт анхаарч, бэлчээрийн даацыг тохируулан түүнийг хамгаалж, сайжруулсан малчин өрх, бүлэг, хэсгийг дэмжинэ.

3.2 Газар тариалан

3.3.1 Услалтын системийн менежментийг боловсронгуй болгож, гадаргуугийн усалгаа, бага оврын услалтын системийг хөгжүүлэх снал, санаачилгыг дэмжиж, хамтарч ажиллана.

3.3.2 Экспортод чиглэсэн өндөр ашиг шимтэй, эрчимжсэн мал аж ахуйг газар тариалантай хослуулан хөгжүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

3.3.3 Малын тэжээлийн үйлдвэр байгуулах, тоног төхөөрөмжөөр хангах санал санаачилгыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

3.3.4 Ургамал хамгааллын орчин үеийн арга технологийг иж бүрэн хэрэгжүүлж, тариалангийн талбайн хөрсийг элэгдэл, хортон шавжаас хамгаалах, үйлдвэрлэлийн зохистой дадлыг нэвтрүүлэх боломжийг бүрдүүлнэ.

3.3.5 Жимс, жимсгэнийн дотоодын үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх, импортыг орлох, чанартай, эко бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх талаар хувийн хэвшилтэй хамтарч ажиллана.

3.3 Мал аж ахуй

3.3.1 Мал аж ахуйн салбарыг эдийн засгийн үр ашигтай, орчин үеийн шинэ технологи, инновацад суурилж, хөгжүүлэх, мэдлэг бүхий малчдыг малчин бизнесмен болгох замаар тогтвортой орлого олох бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

3.3.2 Сумын мал аж ахуйг хөгжүүлэх урт хугацааны төлөвлөгөө гаргаж, эцэг малын үүлдрийг сайжруулна.

3.3.3 Мал аж ахуйн эрүүл бүсийг баталгаажуулж, малын үржил, мал эмнэлгийн үйлчилгээний хүртээмж, хяналтыг сайжруулна.

3.3.4 Махыг зах зээлд нэвтрүүлэх хяналтын горимыг сайжруулж, малын вакцин, туулгад бүрэн хамруулан, эрүүлжүүлэх ухаалаг хяналтын системийг нэвтрүүлнэ.

ДӨРӨВ: ХАРИУЦЛАГАТАЙ ТҮШИГ

4.1 Иргэний эрх, эрх чөлөөг хамгаалж, хөгжлийг дэмжин, авлигаас ангид ажиллах чадвартай, албан тушаалаас үл хамаарч хуулийн өмнө тэгш хариуцлага хүлээдэг, мэргэжлийн, хүртээмжтэй, цахимжсан нийтийн албыг бэхжүүлж, шинэчлэл хийн орон нутагтаа бүтээлч, бүтээгч засаглалыг бий болгоно.

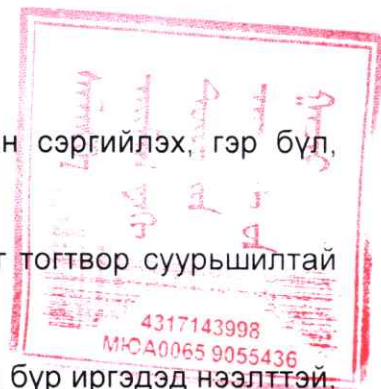
4.2 Хүүхэд, эмэгтэйчүүдийн эсрэг хүчирхийллээс урьдчилан сэргийлэх, гэр бүл, сургуулийн орчинд хүүхдийн эрхийг хамгаална.

4.3 Орон нутгийн төр, төсвийн байгууллагын албан хаагчдыг тогтвор суурьшилтай ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

4.4 Төр, төсвийн байгууллагын удирдах албан тушаалтан жил бүр иргэдэд нээлттэй ил тод ажлын тайлангийн сонсгол хийдэг ажлыг тогтмолжуулна.

4.5 Иргэддээ итгэж, анхан шатны нэгж дээрээ асуудлаа шийдвэрлэх зарчимд тулгуурласан нутгийн удирдлагыг бэхжүүлнэ.

4.6 Захиргааны ерөнхий хууль, Шилэн дансны тухай хууль, Нийтийн сонсголын тухай хуулиудад туссан иргэний оролцоотой хяналтыг хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлнэ.

ТАВ: ЭКО СИСТЕМИЙН ТЭНЦВЭРТЭЙ БАЙДАЛ

5.1 Ан амьтан, загас гөрөөс, зэрлэг гахай зэрэг амьтдын өсөж үржих боломжийг хангах бодлого баримтална.

5.2 Хог хаягдлыг цуглуулах тээвэрлэх, хадгалах дахин ашиглах, сэргээн ашиглах, дахин боловсруулах үйл ажиллагааг хувийн хэвшлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлэх, хог хаягдлыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах зэрэг үйл ажиллагааг шат дараалан авч хэрэгжүүлнэ.

5.3 Ойжуулах, ойг цэвэрлэх, нөхөн сэргээх асуудлыг цогцоор нь шийдвэрлэх, шинэ технологи нэвтрүүлэх хувийн хэвшлийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

5.4 Ой, рашаан, булаг хамгаалах, нөхөн сэргээх ажлыг орон нутгийн иргэн, аж ахуйн нэгжээр хийж гүйцэтгүүлэх бодлого баримтална.

ТҮШИГ СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН ХОРОО

**СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

II баг, Цагаан эрэг, Сүхбаатар сум,
Сэлэнгэ аймаг, 43081
Утас/Факс: (976)-7036-3040
Цахим шуудан: Selenge@audit.gov.mn
Цахим хуудас: www.audit.mn

**ХУШААТ СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

2024. 08. 07 № ГНАГ-2024/15-УТА-НА-33
танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Хушаат сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Ардчилсан намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Хушаат сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь 2024 оны аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн

018021015

тухай хууль, холбогдох бусад байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгосон.

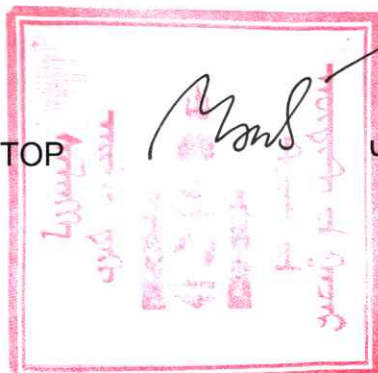
Дүгнэлт

Ардчилсан намын Хушаат сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Хушаат сумын Ардчилсан намын мөрийн хөтөлбөр (.....⁷..... хуудас)-ийг хавсаргав.

Хувийг: Хушаат сумын Сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

ХУШААТ СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН 2024 ОНЫ ЭЭЛЖИТ
СОНГУУЛЬД АРДЧИЛСАН НАМААС ДЭВШҮҮЛЖ БУЙ МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

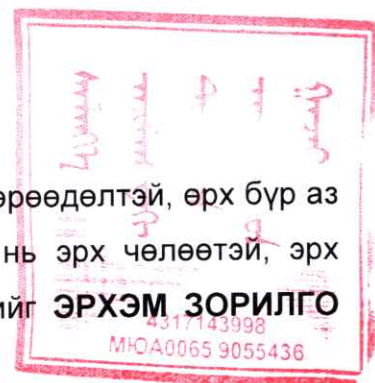

ӨРХИЙГ ДЭМЖСЭН-ӨСӨЛТИЙН БОДЛОГО

2024 он

УРИА: ӨРХИЙН ӨСӨЛТӨӨС ХУШААТЫН ХӨГЖИЛ

Сэлэнгэ аймгийн Хушаат сумын иргэн бүрийг хүсэл мөрөөдөлтэй, өрх бүр аз жаргалтай амьдрах хөгжлийн боломжийг дэмжсэн, иргэд нь эрх чөлөөтэй, эрх тэгш, хариуцлагатай, ардчилсан Монгол Улсаа хөгжүүлэхийг **ЭРХЭМ ЗОРИЛГО** болгож:

1. Монгол хүний эрх, эрх чөлөө, бие даасан байдлыг хангах, хувь хүний эрх чөлөө;
2. Хувийн өмч, өрсөлдөөнт зах зээл, төрийн хязгаарлагдмал оролцоо, хуулийн засаглал;
3. Үндэсний өв уламжлал, түүх соёлоо дээдлэн үнэт зүйлээ болгон тунхагласан АРДЧИЛСАН НАМЫН СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ХУШААТ СУМЫН ХОРОО 2024-2028 оны ХУШААТ СУМЫН ИТХ-ын сонгуульд оролцох **“ӨРХИЙГ ДЭМЖСЭН – ӨСӨЛТИЙН БОДЛОГО”** мөрийн хөтөлбөрөө Та бүхэндээ толилуулж байна.

НЭГ. ХУВЬ ХҮН, НИЙГМИЙН ХӨГЖИЛ, ЭРХ ЧӨЛӨӨ

1.1. Өрсөлдөх чадвартай боловсрол

- 1.1.1 Хүүхэд бүрийг хөгжүүлж, өөртөө итгэлтэй, Монгол орныхоо байгаль, түүх үндэсний хэл соёл, уламжлалаар бахархдаг хүмүүжил олгох “Зөв Монгол хүүхэд” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.1.2 Сургууль, цэцэрлэгийн удирдлагыг мэргэшсэн тогтвортой, улс төрөөс хараат бус ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэх талаар хамтарч ажиллана.
- 1.1.3 Иргэний боловсролыг сайжруулах чиглэлээр ажиллаж байгаа төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 1.1.4 Иргэдийн цахим орчны талаар мэдлэгийг дээшлүүлэх сургалт, сурталчилгаа, үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

1.2. Эрүүл мэндийн үйлчилгээ

- 1.2.1 Ахмад настан болон хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдийг дараалалгүй үзүүлэх тал дээр сумын эрүүл мэндийн төвтэй хамтран ажиллана.
- 1.2.2 Сумын эрүүл мэндийн байгууллагын тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай, чанартай, хүртээмжтэй, ил тод, ёс зүйтэй, иргэддээ ээлтэй болгоно.
- 1.2.3 Иргэдийг насны бүлэгт нь тохирсон урьдчилан сэргийлэх үзлэг, оношилгоонд жил бүр хамруулах ажлыг зохион байгуулна.
- 1.2.4 Эмнэлгийн түргэн тусламжийн үйлчилгээний зохион байгуулалтыг шинэчлэн материаллаг баазыг бэхжүүлж, үйлчилгээний чанар, хүртээмж, шуурхай байдлыг оновчтой зохион байгуулж, үр дүнг тооцдог болгоно.
- 1.2.5 Тэтгэвэр тогтоолгосон ахмад эмч, сувилагч нарыг эрүүл мэндийн байгууллагад зөвлөхөөр ажиллуулах боломжийг бүрдүүлж, бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 1.2.6 Эмийн хэрэглээ, эрүүл аюулгүй байдлын хяналтыг сайжруулахад холбогдох байгууллагатай хамтран ажиллана.
- 1.2.7 Нарийн мэргэжлийн эмч, эмнэлгийн ажилтнуудыг тогтвор суурьшилтай ажиллах нөхцөл бололцоогоор хангаж ажиллана.

1.3. Хүн амын өсөлт, хөгжил

- 1.3.1. Сумын төвд хүүхэд харах үйлчилгээг хөгжүүлэх, цэцэрлэгийн хүртээмжийг нэмэгдүүлэх замаар эмэгтэйчүүдийн хөдөлмөр эрхлэлтийг бодлогоор дэмжинэ.
- 1.3.2. Хүүхдийн эсрэг хүчирхийлэлтэй тэмцэж, дарамт, мөлжлөгийн бүх хэлбэрээс хамгаалахад иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.3.3. Гэр бүлийн бат бэх байдлыг дэмжиж гэр бүл – нөхөн үржихүйн боловсролыг дээшлүүлж, өрх толгойлсон эх /ганц бие эцэг/, хүүхдийг эрсдэлээс хамгаалах нөхцөлийг сайжруулна.

1.4. Ажлын байр хөдөлмөр эрхлэлт

- 1.4.1. Сумын малчид болон мал бүхий иргэдийг хоршоонд бүртгүүлж, хамтарч ажиллахыг бодлогоор дэмжинэ.

- 1.4.2. Өрхийн үйлдвэрлэл эрхлэгч зорилтот бүлгийн иргэдийн гарааны бизнесийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

1.5. Нийгмийн хамгаалал

- 1.5.1. Нийгмийн хамгааллын зорилтот бүлэгт чиглэсэн оновчтой бодлого хэрэгжүүлж, халамжийг шаардлагатай өрх, иргэд рүү чиглүүлэх талаар холбогдох байгууллагатай хамтран ажиллана.
- 1.5.2. Нийгмийн даатгалын хамрах хүрээг өргөжүүлж, сайн дурын даатгуулагчдын тоог нэмэгдүүлнэ.

1.6. Соёл, урлаг, спорт

- 1.6.1 Археологийн болон түүх соёлын дурсгалт газрын бүртгэл, хамгаалалтыг сайжруулна.
- 1.6.2 Хушаат сумын иргэд олон улсын хэмжээний арга хэмжээ, фестиваль, уралдаан, тэмцээнд оролцохыг бодлогоор дэмжиж, хамтран ажиллана.
- 1.6.3 Эрүүл, идэвхтэй аж төрөх талаар сургалт, сурталчилгааг сайжруулж, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 1.6.4 Сумын хүүхэд залуучуудыг чөлөөт цагаа зөв боловсон өнгөрүүлэх, спортоор хичээллэх боломжийг бүрдүүлэх талаар холбогдох байгууллагатай хамтарч ажиллана.

ХОЁР. ХҮРТЭЭМЖТЭЙ ЭДИЙН ЗАСАГ

2.1. Хямралыг боломж, боломжийг өсөлт

- 2.1.1 Хушаат сумын хэмжээнд “Танаас худалдан авъя” хөдөлгөөнийг өрнүүлж, жижиг дунд үйлдвэрлэл эрхлэгчдийн бүтээгдэхүүний борлуулалтыг дэмжинэ.
- 2.1.2 Үр тариа, төмс хүнсний ногоо, мах махан бүтээгдэхүүн, жимс жимсгэнэ, зөгийн бал зэрэг бүтээгдэхүүнүүдийг зах зээлд борлуулах иргэдийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 2.1.3 Өвөлжилтөд онцгой анхаарч өвс тэжээлийн хомсдолоос сэргийлэх, тэжээлийн нөөц бүрдүүлэх бодлого баримтлан ажиллана.
- 2.1.4 Эрүүл мэнд, боловсролын байгууллагуудын тогтвортой ажиллах нөхцөл боломжийг хангаж ажиллана.

2.2. Өсөлтийн бодлого

- 2.2.1 Сумандаа засаглалын зөв механизмыг бүрдүүлж, мөчлөг дагасан сонгуулийн бодлогоос татгалзаж хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг сайжруулж, төрийн албаны мерит зарчмыг баримтална.
- 2.2.2 Газар тариалангийн үйлдвэрлэлд ажиллах хүчийг нэмэгдүүлэх, ядуурлыг бууруулах, ажлын байр бий болгох бүтээн байгуулалт, бизнесийн төслүүдийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.3. Жижиг дунд бизнес, бизнесийн дархлаа

- 2.3.1 Жижиг дунд бизнесийн өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлж, гарцыг нэмэгдүүлэхэд шаардлагатай мэдээллийн сан үүсгэж, гарааны бизнесийг бодлогоор дэмжин, бүтээгдэхүүн үйлчилгээг мэдээллийн санд байршуулна.
- 2.3.2 Төрийн албанаас бизнесийн салбарт шилжсэн баялаг бүтээгч иргэдийнхээ бизнес эрхлэлтийг бүх талаар дэмжинэ.
- 2.3.3 Төрийн зүгээс бизнес эрхлэгчдэд үзүүлж буй хүнд суртал, дарамтыг арилгаж, татвар төлөгч аж ахуй нэгжүүддээ үйлчилдэг, зөвлөдөг болгоно.

2.4. Төсөв, санхүү, татварын бодлого

- 2.4.1 Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуулийн хүрээнд сумын төсвийн алдагдлыг багасгах бодлогыг хэрэгжүүлнэ.
- 2.4.2 Түрээсийн орон сууц барьж, ашиглалтад оруулсан аж ахуйн нэгж, иргэнийг байгалийн түгээмэл тархацтай ашигт малтмал, ус ашигласны төлбөрөөс хөнгөлөх асуудлыг судалж, шийдвэрлүүлнэ.
- 2.4.3 Хушаат сумын нутаг дэвсгэрт үйл ажиллагаа явуулж байгаа гаднын аж ахуй нэгжүүдийн орлогын албан татварыг орон нутгийн төсөвт оруулах ажлыг холбогдох байгууллагад уламжилж шийдвэрлүүлэх арга хэмжээ авна.

2.5. Хөдөлмөрийн зах зээл

- 2.5.1 Малын гаралтай түүхий эдийг боловсруулах, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх замаар ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.
- 2.5.2 Хушаат суманд дотоод гадаадын жуулчид хүлээн авах хүчин чадлыг өсгөж, аялал жуулчлалын салбарт ажиллагсдын тоог нэмэгдүүлэн аялал жуулчлал дагасан үйлчилгээний тоо, хэмжээг нэмэгдүүлэх тал дээр бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 2.5.3 Хушаат сумын иргэн мэргэжилтэй ажиллах хүчин, боловсрол олгох их, дээд, дунд мэргэжлийн сургууль төгсөгчдийг үе шаттайгаар ажлын байраар хангах талаар тус суманд ажилладаг төрийн болон хувийн өмчийн аж ахуйн нэгж, бусад байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

2.6. Төрөлжилтийн бодлого

2.6.1. Үйлдвэрлэл

- 2.6.1.1 Зах зээлд өрсөлдөх чадвар бүхий түүхий эд, хүнсний бүтээгдэхүүнийг боловсруулах үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэхэд бодлогоор дэмжлэг ажиллана.
- 2.6.1.2 Орон нутагтаа стратегийн хүнсний бүтээгдэхүүний хангамжийг нэмэгдүүлэх хувийн хэвшлийн үйлдвэрлэлийн санаачилгыг дэмжинэ.
- 2.6.1.3 Хүлэмжийн аж ахуй эрхлэх, борлуулалтын сүлжээ бий болгох чиглэлээр Солонгос, Япон зэрэг өндөр хөгжилтэй орнуудын туршлагыг орон нутагтаа нутагшуулах ажлыг зохион байгуулна.
- 2.6.1.4 Бүх нийтийн хүнсний боловсролыг дээшлүүлэх, хоол хүнс, шим тэжээлийн чанар, аюулгүй байдлыг эрүүл амьдралын зан үйл, хэвшилтэй нягт уялдуулах чиглэлээр аймгийн хөтөлбөр боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.

2.6.1.5 Малаас гарч буй түүхий эд болох арьс шир, ноос ноолуурыг боловсруулах үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.6.2. Дэд бүтэц, барилга

2.6.2.1. Хушаат сумын төвөөс Дархан-Сэлэнгийн төв замд холбогдох 20.8 км урттай хатуу хучилттай засмал зам бариулах санхүүжилтийг улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх санал хүргүүлж, шийдвэрлүүлэх бодлого баримтална.

2.6.2.2. Хушаат сумын нутаг дэвсгэр дээрх авто замын болон аялал жуулчлалын зориулалттай танилцуулга гарган маршрутыг тогтоон баталгаажуулна.

2.6.2.3. Шинэ суурьшлын бүс болон сумын төвийн шинэчлэлийн хүрээнд инженерийн шугам сүлжээ, дэд бүтэцтэй барилга байгууламжийг барих ажлыг улсын болон аймгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар шийдвэрлүүлэх санал хүргүүлж, хэрэгжүүлнэ.

2.6.3. Аялал жуулчлал

2.6.3.1 Спортын, эрүүл мэндийн, эко-туризм, ургамал, амьтан судлал, түүх соёлын дурсгалт газруудын судалгаа шинжилгээ экстрим /адал явдалт/ аялал зэрэг аялал жуулчлалын төрөл хэлбэрүүдийг бодлогоор дэмжинэ.

2.6.3.2 Орон нутгийн иргэдийн амьдралд сайнаар нөлөөлөх, жуулчдад чанартай үйлчилгээ үзүүлэх аялал жуулчлалын дэд бүтцэд хийх гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулалтыг дэмжин морин болон усан аяллын шинэ маршрут бий болгон хөгжүүлнэ.

2.6.3.3 Төрөөс аялал жуулчлалын талаар баримтлах бодлогод тусгагдсан байгалийн онцгой үзэсгэлэнт газар, тусгай хамгаалалттай газруудад хэрэгжих олон улсын байгууллагын болон хувийн хэвшлийн санаачилга хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжих төслүүдийг бодлогоор дэмжинэ.

2.6.4. Технологи, мэдээлэл, харилцаа

2.6.4.1 Айл өрхийн хаягжилтыг сайжруулан шуудан хүргэлтийн системийг боловсронгуй болгож түгээлтийг нэмэгдүүлнэ.

2.6.4.2 Багш нар болон төрийн бусад албан хаагчдыг цахим боловсролын ур чадвар сайжруулах хөтөлбөрт асуудлыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.6.5. Эрчим хүч

2.6.5.1 Хушаат сумын дулааны шугам сүлжээг шинэчилж, хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.6.5.2 Рашаант хорооллыг эрчим хүчний найдвартай эх үүсвэрт холбох хувийн хэвшлийн байгууллагын төслийг бодлогоор дэмжиж хамтарч ажиллана.

2.6.5.3 Шинэ зууны малчин хөтөлбөр хэрэгжүүлж малчин өрхүүдийг хүчин чадал өндөртэй цахилгаан хэрэгсэл ашиглах боломжоор хангах бодлого хэрэгжүүлнэ.

ГУРАВ. ОРОН НУТГИЙН ХӨГЖИЛ

3.1. Орон нутгийн хөгжил

- 3.1.1 Байгалийн баялгаас улсын төсөвт орж байгаа орлогын тодорхой хувийг орон нутагт нь шууд хуваарилдаг тогтолцоог бүрдүүлэхийг тойргоос сонгогдсон УИХ-ын гишүүдэд уламжилж, шийдвэрлэнэ.
- 3.1.2 Суманд хэрэгжүүлэх төсөл, хөтөлбөр, тендерт шалгарсан байгууллагууд тухайн орон нутгаас ажиллах хүч авч ажиллуулах боломж, нөхцөлийг бүрүүлэх талаар хамтарч ажиллана.
- 3.1.3 Орон нутгийн аж ахуй нэгж, компаниудын чадавх, өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлэх төслүүдийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 3.1.4 Мал аж ахуй, газар тариалан, гахай, тахиа, зөгий, загасны аж ахуйд суурилсан орон нутгийн онцлог шинэ брэнд бүтээгдэхүүний бизнес загварыг хөгжүүлнэ.
- 3.1.5 Төмс, хүнсний ногоо тариалагчдыг хүлэмжээр хангаж, иргэдийн орлого, мөнгөн урсгалыг нэмэгдүүлэх ажлыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 3.1.6 Сумын шинэчлэлийг "ИРГЭДИЙН ОРОЛЦООТОЙ ШИНЭ СУМ" төслийн хүрээнд ногоон байгууламж, дэд бүтэц, барилга байгууламж бүхий орчин үеийн сууриныг хөгжүүлэхэд чиглэсэн төслүүдийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

3.2. Бэлчээр ашиглалт

- 3.2.1 Малчдыг бүлэг, хэсгийн зохион байгуулалтад оруулж, бэлчээрийг гэрээгээр ашиглуулах хэлбэрээр бэлчээрт малын даацыг тохируулан бэлчээрийн ургамлын сэргэх чадавхад суурилсан менежментийг сайжруулах бодлого баримтална.
- 3.2.2 Сумын хэмжээнд ашиглагдаагүй, ашиглалт багатай бэлчээрийн нөөцийг тогтоож дэд бүтэц, усан хангамжийн асуудлыг үе шаттайгаар шийдвэрлэнэ.
- 3.2.3 Малыг тооноос илүү чанарт шилжүүлж, малын төрлийг зохистой харьцаанд хүргэж, эдийн засгийн ашигтай, технологид суурилсан мал аж ахуйг хөгжүүлнэ.

3.3. Газар тариалан

- 3.3.1. Өндөр ашиг шимт, эрчимжсэн мал аж ахуйг газар тариалантай хослуулан хөгжүүлнэ.
- 3.3.2. Мал амьтны тэжээлийн үйлдвэрлэлийг бий болгох хувийн хувийн хэвшлийн санал, санаачилгыг бодлогоор дэмжинэ.
- 3.3.3. Хот суурин газрын хүн амыг шинэ ургацын ногоогоор жилийн турш хангах зорилт тавьж, өвлийн хүлэмжийн аж ахуйг бодлогоор дэмжин ажиллана.
- 3.3.4. Жимс, жимсгэнийн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлж чанартай, эко бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг дэмжиж, сумын брэнд бүтээгдэхүүн бий болгох бодлого хэрэгжүүлнэ.

3.4. Мал аж ахуй

- 3.4.1. Мал аж ахуйн салбарыг эдийн засгийн үр ашигтай, орчин үеийн шинэ технологи, инновацад суурилж хөгжүүлэн, малчдыг малчин бизнесмен болгох замаар тогтвортой орлого бүхий хүчтэй дундаж давхаргыг тэлэх бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 3.4.2. Казахын цагаан толгойт үүлдрийн үхэр сүрэг, Баяд удмын хонин сүргийг Хушаат сумын брэнд бүтээгдэхүүн болгон хөгжүүлнэ.
- 3.4.3. Арьс шир, махыг малчдын оролцоотой анхан шатны түүхий эдийн тордлогын цэгт бэлтгэн өндөр түвшний технологийн үйлдвэрт эцсийн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэж буй аж ахуйн нэгжүүдийг дэмжиж, хамтран ажиллана.
- 3.4.4. Малаас гарч буй түүхий эд болон арьс шир дайвар бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэгчдийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

ДӨРӨВ. ХАРИУЦЛАГАТАЙ ХУШААТЧУУД

- 4.1 Төрийн захиргааны болон үйлчилгээний албан тушаалтны ёс зүй, зан харилцаанд тавих олон нийтийн хяналтыг сайжруулна.
- 4.2 Малын хулгайгаас сэргийлэх, цахимаар хянах нөхцөлийг бүрдүүлэх санал, санаачилгыг дэмжиж ажиллана.
- 4.3 Иргэд гарын үсэг цуглуулж, тодорхой асуудлыг хөндөж дэвшүүлсэн тохиолдолд сумын ИТХ шууд авч хэлэлцэх боломжийг бий болгоно.
- 4.4 Төрийн байгууллага, удирдах албан тушаалтан жил бүр иргэдэд нээлттэй, ил тод ажлын тайлангийн сонсгол хийдэг ажлыг тогтмолжуулна.
- 4.5 Иргэддээ итгэж, анхан шатны нэгж дээрээ асуудлаа шийдвэрлэх зарчимд тулгуурласан нутгийн удирдлагыг бэхжүүлнэ.
- 4.6 Төсвийн зарцуулалтад тавих иргэний болон хөндлөнгийн хяналтыг нэмэгдүүлж, Захиргааны ерөнхий хууль, Шилэн дансны тухай хууль, Нийтийн сонсголын тухай хуулиудад туссан иргэний оролцоо, хяналтын боломжуудыг бодитоор хэрэгжүүлэх ажлыг эрчимжүүлнэ.
- 4.7 Төрөөс зохион байгуулах аливаа төсөл, тендерийн сонгон шалгаруулалтыг авлига, ашиг сонирхлын зөрчлөөс ангид, олон нийтийн оролцоотой ил тод нээлттэй, иргэдийн хяналтын системийг бий болгоно.

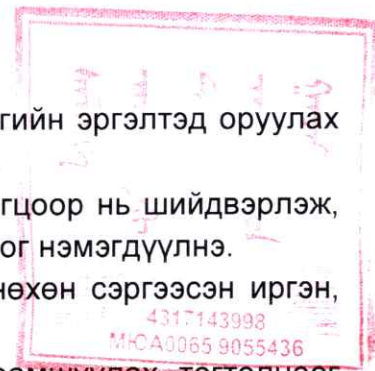
ТАВ. АЮУЛГҮЙ, АМГАЛАН ХУШААТЧУУД

- 5.1 Соёлын биет болон биет бус өвийг сумын баялагт тооцож, холбогдох байгууллагуудад бүртгүүлэх ажлыг зохион байгуулж, үрэгдэж гэмтэх, гадагш алдагдахаас хамгаална.
- 5.2 Иргэн бүрийн аюулгүй байдлаа хангахад хэрэгтэй мэдлэг мэдээллийг нийгэмд түгээж, иргэдийн оролцоог дэмжинэ.

ЗУРГАА. ЭКОСИСТЕМИЙН ТЭНЦВЭРТЭЙ БАЙДАЛ

- 6.1 Бэлчээрийн ургамлын сэргэх чадавхад суурилсан менежментийг нэвтрүүлж, цөлжилттэй тэмцэх үйл ажиллагааг эрчимжүүлнэ.
- 6.2 Хог хаягдлыг цуглуулах, тээвэрлэх, хадгалах, дахин ашиглах, сэргээн ашиглах, дахин боловсруулах үйл ажиллагааг хувийн хэвшлийн

- байгууллагаар гүйцэтгүүлэх, хог хаягдлыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах зэрэг үйл ажиллагааг шат дараатай авч хэрэгжүүлнэ.
- 6.3 Ойжуулах, ойг цэвэрлэх, нөхөн сэргээх асуудлыг цогцоор нь шийдвэрлэж, шинэ технологи нэвтрүүлж, хувийн хэвшлийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 6.4 Ой, рашаан, булаг хамгаалсан, өөрийн хөрөнгөөр нөхөн сэргээсэн иргэн, аж ахуйн нэгжийг бодлогоор дэмжин ажиллана.
- 6.5 Орчноо ногооруулсан иргэд, аж ахуйн нэгжийг урамшуулах тогтолцоог бүрдүүлж айл өрх бүрийг жимс жимсгэнийн бут тариалахыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

ХУШААТ СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН ХОРОО

**СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

II баг, Цагаан эрэг, Сүхбаатар сум,
Сэлэнгэ аймаг, 43081
Утас/Факс: (976)-7036-3040
Цахим шуудан: Selenge@audit.gov.mn
Цахим хуудас: www.audit.mn

**ХҮДЭР СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

2024.08.07 № ГНАГ-2024/19-ЦТА-НА-34
танай _____-ны № _____-т

**Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт**

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Хүдэр сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Ардчилсан намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Хүдэр сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь 2024 оны аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн

018020983

тухай хууль, холбогдох бусад байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгосон.

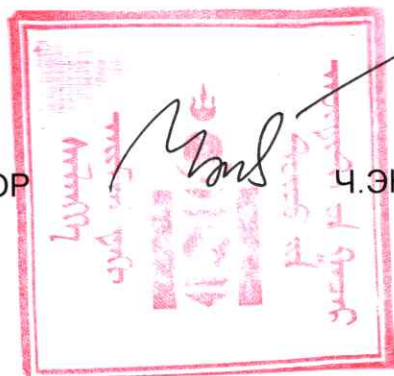
Дүгнэлт

Ардчилсан намын Хүдэр сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Хүдэр сумын Ардчилсан намын мөрийн хөтөлбөр (....⁵..... хуудас)-ийг хавсаргав.

Хувийг: Хүдэр сумын Сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ХҮДЭР СУМЫН ИРГЭДИЙН ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН
2024 ОНЫ СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ АРДЧИЛСАН НАМААС ДЭВШҮҮЛЖ БУИ
МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР

ОНОВЧТОЙ БОДЛОГО ОРЛОГОТОЙ ӨРХ

2024 он

ТОВЧ УТГА

НЭГ. ЭРҮҮЛ МЭНД

ХОЁР. БОЛОВСРОЛ

ГУРАВ. НИЙГМИЙН ХАМГААЛАЛ, ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ОРЧИН, УУЛ УУРХАЙ, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ

ТАВ. ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ, ИРГЭДИЙН ОРОЛЦОО, САНХҮҮ, ТАТВАР

ЗУРГАА. ХҮНСНИЙ ЭРҮҮЛ АХУЙ, ХАА-Н ҮЙЛДВЭРЛЭЛ, ХУДАЛДАА ҮЙЛЧИЛГЭЭ

ДОЛОО. ДЭД БҮТЭЦ, ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ

НАЙМ. СОЁЛ УРЛАГ, БИЕИЙН ТАМИР СПОРТ

НЭГ. ЭРҮҮЛ МЭНД:

- 1.1. Иргэдийн насны бүлэгт тохирсон халдварт болон халдварт бус өвчлөлөөс урьдчилан сэргийлэх эрт илрүүлэг үзлэгт жил бүр хамруулан өвчлөлтэй иргэдийг эрүүлжүүлэх “Эрүүл-Хүдэрчүүд” арга хэмжээг зохион байгуулна.
- 1.2. Иргэдийн амны хөндийн эрүүл мэндийг хамгаалах ажил үйлчилгээг сайжруулах, шүд цоорох өвчлөлийг бууруулах зорилгоор шүдний кабинеттай болох, гэрээгээр шүдний эмч ажиллуулах ажлыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 1.3. Эмийн нэр төрөл, чанар, хангалтыг сайжруулах, үнийн тогтвортой байдлыг хангах, ЭМД-ын эмийн хөнгөлөлтийг сурталчилж, хамрах хүрээ, хүртээмжийг сайжруулах талаар холбогдох байгууллагатай хамтран ажиллана.
- 1.4. Тэтгэвэр тогтоолгосон ахмад эмч, сувилагч нарыг эрүүл мэндийн байгууллагад зөвлөхөөр ажиллуулах боломжийг бүрдүүлж, бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 1.5. Сумын хэмжээнд нарийн мэргэжлийн эмч, эмнэлгийн ажилтнуудыг тогтвор суурьшилтай ажиллах нөхцөл бололцоогоор хангаж ажиллана.
- 1.6. Хүн амын эрүүл мэндийг хамгаалах дундаж наслалтыг нэмэгдүүлэх хүрээнд эрүүл, аюулгүй ээлттэй орчныг бүрдүүлж, эрүүл амьдралын зөв дадал хэвшлийг төлөвшүүлэн эрт илрүүлэлтийг оновчтой тасралтгүй зохион байгуулж, “80+” дэд хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.
- 1.7. Эмч, сувилагчдыг нарийн мэргэжлээр сургаж, хөрвөх чадварыг нэмэгдүүлэх асуудлыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

ХОЁР. БОЛОВСРОЛ

- 2.1. Хүүхэд, залуучуудад сум, орон нутгийнхаа түүх, уламжлал, онцлогийг таниулах, судлах, бахархлыг төрүүлэхэд чиглэсэн чиглэсэн богино хугацааны хөтөлбөрийг боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.
- 2.2. Багш, эмч, төрийн албан хаагчийн ажлын бодит үнэлэмжийг нэмэгдүүлж, амжилтыг урамшуулж, ажлын хариуцлага, үр дүнг сайжруулах.
- 2.3. Гадаад болон дотоодын их дээд сургууль, коллежид сурч буй оюутны сургалтын төлбөрийг хөнгөлөх, тэтгэлгээр суралцах нөхцөлийг бүрдүүлэн суманд дутагдалтай байгаа боловсон хүчнийг хангах чиглэлээр холбогдох байгууллагуудтай идэвхтэй хамтарч ажиллана.
- 2.4. Дутагдалтай байгаа багшийн орон тоог хангах зорилгоор чадвартай багшийг урьж ажиллуулах, тогтвор суурьшилтай ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлж ажиллана.
- 2.5. Эрдэм шинжилгээний байгууллагуудтай хамтран ажиллах гэрээ хэлэлцээр байгуулж, судалгаа шинжилгээ болон шинэлэг бүтээлийг орон нутагт нэвтрүүлэх шат дараалсан ажил зохион байгуулна.
- 2.6. Хүүхдийг цахим халдлагаас хамгаалах, цахим хэрэглээг хязгаарлах, донтолтоос урьдчилан сэргийлэх, сэтгэл зүйн өвчлөлийг эрт илрүүлэх үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 2.7. Дотуур байрны орчин, хүүхдийн ая тухтай сурч, амьдрах нөхцөлийг сайжруулах төслийг холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.

- 2.8. СӨБ-ын байгууллагын урлаг заалыг тохижуулах тоног төхөөрөмжөөр хангах асуудлыг орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх бодлого баримтална.

ГУРАВ. НИЙГМИЙН ХАМГААЛАЛ, ХӨДӨЛМӨР ЭРХЛЭЛТ

- 3.1. Өрх бүр үйлдвэрлэгч, өдөр тутмын орлоготой болоход чиглэсэн “Хүдэрийн хөгжил-2035” дунд хугацааны хөтөлбөрийг иргэдийн оролцоонд тулгуурлан боловсруулж, хэрэгжүүлнэ.
- 3.2. Гарааны бизнес эрхэлж шинээр ажлын байр бий болгож буй иргэн, ААН-ийн үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 3.3. Мэргэжлийн чиг баримжаа олгох сургалтыг “Дарханы Төмөрлөгийн үйлдвэр” ХХК-ний “Төмөртэй” уурхай, Монголын төмөр замын “Төмөртэй” өртөө зэрэг байгууллагатай хамтран зохион байгуулна.
- 3.4. Хөгжлийн бэрхшээлтэй хүнийг бусдын адил бизнес эрхлэх, сурч, хөдөлмөрлөх, бие даан амьдрахад нь туслах, сэргээн засах, нийгмийн харилцаанд ороход туслан дэмжих зэргээр тэдний хэрэгцээнд нийцсэн олон талт мэргэжлийн үйлчилгээ үзүүлнэ.
- 3.5. Үйлчилгээний газар, шинээр баригдаж байгаа барилга байгууламж, явган хүний зам, гэрлэн дохиог хөгжлийн бэрхшээлтэй хүн чөлөөтэй зорчих олон улсын стандартын шаардлагад нийцүүлж өөрчлөх асуудлыг холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 3.6. Хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэд болон ахмад настны амралт сувиллын газар байгуулах иргэн, ААН-ийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 3.7. Түүх, соёл, ураг удам мэддэг, зөв хандлагатай иргэнийг төлөвшүүлэх “Аав” төслийг боловсруулан, хэрэгжүүлнэ.
- 3.8. Өрх толгойлсон эцэг, эх, хүүхдээ асарч буй эхчүүдэд зориулсан төсөл хөтөлбөрийг боловсруулан, хэрэгжүүлнэ.

ДӨРӨВ. БАЙГАЛЬ ОРЧИН, УУЛ УУРХАЙ, АЯЛАЛ ЖУУЛЧЛАЛ

- 4.1. Хариуцлагатай уул уурхайн олон улсын стандарт, шалгуур үзүүлэлтүүдийг иргэн, аж ахуйн нэгж бүр үйл ажиллагаандаа хатуу мөрдөж, ашигласан болон ашиглаж байгаа талбайг хамгаалах, нөхөн сэргээлтийг заавал хийж байх ажлыг хэвшил болгоно.
- 4.2. Ашиглалтын лиценз эзэмшиж буй уул уурхайн ашиглалт, нийгмийн хариуцлага тавих хяналтыг өндөржүүлж, орон нутаг дахь үр өгөөжийг дээшлүүлнэ.
- 4.3. Бичил уурхайн эрх зүйн орчныг боловсронгуй болгох санал хүргүүлж, шаардлага хангасан зарим нөхөрлөл, хоршоог уул уурхайн олборлолтын аж ахуйн нэгж хэлбэрээр албажуулан хууль бус олборлогчдод тавих төрийн хяналтын тогтолцоог сайжруулна.
- 4.4. Тэрбум мод хөтөлбөрийн хүрээнд төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр нөхөн сэргээлтийн ажлыг эрчимжүүлнэ.
- 4.5. Хан Хэнтийн улсын тусгай хамгаалалттай газар нутгийн захиргаатай хамтран орчны бүсийг тогтоох, албан хаагчдын ажиллах орчин нөхцөлийг сайжруулна.

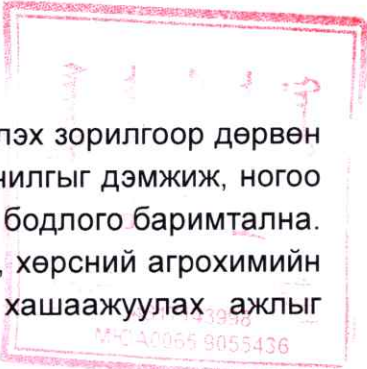
- 4.6. Сумын төвийн өрх, байгууллага, аж ахуйн нэгжийн дунд “Ногоон өрх-Ногоон байгууллага” аяныг жил бүр зохион байгуулж үр дүнг тооцон ажиллана.
- 4.7. Орон нутгийн иргэдийн амьдралд эергээр нөлөөлөх, жуулчдад чанартай үйлчилгээ үзүүлэх, аялал жуулчлалын дэд бүтцэд хөрөнгө оруулах хувийн хэвшлийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 4.8. Өвлийн аялал жуулчлалыг хөгжүүлэх чиглэлээр гаргасан санал санаачилга, хөтөлбөр, арга хэмжээг бодлогоор дэмжинэ.
- 4.9. Сумын аялал жуулчлалын талаар баримтлах бодлогын баримт бичиг буюу “Аялал жуулчлалын хөтөлбөрийг боловсруулан “Гэр амралт” арга хэмжээг зохион байгуулан ажиллана.
- 4.10. Хог хаягдлыг цуглуулах тээвэрлэх, хадгалах, дахин ашиглах, сэргээн ашиглах, дахин боловсруулах үйл ажиллагааг хувийн хэвшлийн байгууллагаар гүйцэтгүүлэх, хог хаягдлыг эдийн засгийн эргэлтэд оруулах зэрэг үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

ТАВ.ТӨРИЙН ҮЙЛЧИЛГЭЭ, ИРГЭДИЙН ОРОЛЦОО, САНХҮҮ, ТАТВАР

- 5.1. Төрийн албанаас эрт тэтгэвэрт гарч буй иргэд жижиг, дунд, бичил бизнесийн салбарт ажиллах, баялаг бүтээх боломжийг бүрдүүлнэ.
- 5.2. Бүх шатны төрийн албан хаагчдыг эрхэлдэг ажлынхаа чиглэлээр сурч боловсрохыг дэмжиж, жил бүр сургалтад хамруулна.
- 5.3. Төрийн зарим чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоод, хувийн хэвшлээр гүйцэтгүүлэх ажлыг бодлогоор дэмжинэ.
- 5.4. Төрийн үйлчилгээнд хувийн хэвшил, иргэний оролцоот үнэлгээ, хариуцлагын тогтолцоог нэвтрүүлнэ.
- 5.5. Төрийн тусгай албан хаагчдын ар гэрийн аюулгүй байдал, нийгмийн асуудлыг шийдвэрлэхэд хамтран ажиллана.
- 5.6. Орон нутгийн төсвийн зардлыг ач холбогдол, үр өгөөжөөр нь эрэмбэлэх зарчимд шилжиж, үр ашигтай хуваарилалтын бодлого хэрэгжүүлнэ.
- 5.7. Орон нутгийн үйлдвэрлэгчдийнхээ бүтээгдэхүүнийг худалдан авах хандлагыг бий болгож мөнгөн гүйлгээг нутагтаа авч үлдэх бодлого баримтална.
- 5.8. Татварын байцаагч, иргэн, аж ахуй нэгж, байгууллагын харилцан уялдаа холбоог сайжруулан, татварын зөвлөгөө өгдөг, хуулийг дээдэлдэг, бизнесийг дэмждэг чиглэлийг баримтална.

ЗУРГАА. ХҮНСНИЙ ЭРҮҮЛ АХУЙ, ХАА-Н ҮЙЛДВЭРЛЭЛ, ХУДАЛДАА ҮЙЛЧИЛГЭЭ

- 6.1. Орон нутгийн эдийн хөгжилд үр нөлөө үзүүлэх “Хүдэр брэнд”-ийн эко, органик, био, натурал бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэх жижиг, дунд бизнесийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 6.2. Хүнсний өргөн хэрэглээний бараа бүтээгдэхүүний эрүүл ахуй, аюулгүй байдлын стандартыг чанд мөрдүүлж ажиллана.
- 6.3. Хүнсний аюулгүй байдлыг хангах зорилгоор органикаар тариалсан төмс, хүнсний ногоог үйлдвэрлэлд өргөнөөр нэвтрүүлэх, сумын дотоод хэрэгцээг хангахад чиглэсэн бодлого хэрэгжүүлэх.

-
- 6.4. Хүнсний хэрэгцээгээ хангах, өрхийн орлогоо нэмэгдүүлэх зорилгоор дөрвөн улирлын төвлөрсөн хүлэмжийн аж ахуй эрхлэх санаачилгыг дэмжиж, ногоо тариалах газрын асуудлыг үе шаттайгаар шийдвэрлэх бодлого баримтална.
- 6.5. Газар тариалан эрхлэгчдийн хариуцлагыг нэмэгдүүлж, хөрсний агрохимийн шинжилгээнд тариалангийн талбайгаа хамруулах, хашаажуулах ажлыг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 6.6. Улс болон аймаг, сумдын аюулгүйн фондод өвс, хадлан тэжээл бэлтгэн нийлүүлж буй иргэн, ААН-ийн үйл ажиллагаанд дэмжлэг үзүүлэх, шаардлагатай тоног төхөөрөмжөөр хангах, техникийн шинэчлэл хийх асуудлыг бодлогоор дэмжиж, үйлдвэрлэгчтэй хамтран ажиллана.
- 6.7. Хадлангийн талбайд олон наст ашигт ургамал тариалах, бордох зэргээр га-аас авах ургацыг нэмэгдүүлж буй иргэн, ААН-ийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 6.8. Овор ихтэй ачаа тээвэрлэх зориулалт бүхий төмөр замын ил гармыг байгуулах ажлыг холбогдох байгууллагатай хамтарч шийдвэрлэнэ.
- 6.9. Өндөр ашиг шимтэй эрчимжсэн мал аж ахуйг газар тариалангийн үйлдвэрлэлтэй хослуулан хөгжүүлнэ.
- 6.10. Хүнсний ногоо тариалах, хүлэмжийн аж ахуй эрхлэх, борлуулалтын сүлжээ бий болгох чиглэлээр Солонгос, Япон зэрэг өндөр хөгжилтэй орнуудын туршлагыг орон нутагтаа нутагшуулах ажлыг зохион байгуулна.
- 6.11. Малчдын малаа маллах дундын бэлчээрийг баталгаажуулж, ашиглалтын хариуцлагыг нэмэгдүүлж, малчдын эрх ашгийг хамгаална.
- 6.12. Малыг тооноос илүү чанарт шилжүүлж, малын төрлийг зохистой харьцаанд хүргэж, эдийн засгийн ашигтай, технологид суурилсан мал аж ахуйг хөгжүүлэх зорилгоор “Мал эмнэлгийн үржил”-ийн нэгж байгуулах асуудлыг судалж, шийдвэрлүүлнэ.
- 6.13. Малаас гарч буй түүхий эд болох арьс шир, ноос ноолуурыг боловсруулах үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 6.14. Мал аж ахуйн эрүүл бүсийг баталгаажуулж, мал эмнэлгийн үйлчилгээний хүртээмжийг чанартай болгож, хяналтыг сайжруулна.

ДОЛОО. ДЭД БҮТЭЦ, ХӨРӨНГӨ ОРУУЛАЛТ

- 7.1. Шинээр баригдаж буй Соёлын төв, бага сургуулийн барилгын ажлыг цаг хугацаанд нь, чанартай гүйцэтгэхэд иргэд, олон нийттэй хамтарч, хяналт тавина.
- 7.2. Дулаан хангамжийн эх үүсвэр болох уурын зуухыг шинэчлэн, гэр хорооллыг инженерийн төвлөрсөн систем холбох ТЭЗҮ-г боловсруулж, шат дараатай хэрэгжүүлнэ.
- 7.3. Сумын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөөг шинэчлэн боловсруулж, мөрдөж ажиллана.
- 7.4. Сумын төвийн бетонон замыг асфальт болгон сайжруулж, үлдсэн хорооллын замыг хайрган хучилттай болгох ажлыг улсын болон орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар гүйцэтгэх санал хүргүүлж, хэрэгжүүлэх бодлого баримтална.

- 7.5. Сумын төвийн инженерийн шугам сүлжээний санхүүжилтийг улсын болон орон нутгийн төсвийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэх санал хүргүүлж, шинэчилнэ.
- 7.6. Шар усны үерээс урьдчилан сэргийлэх далан шуудуу барина.
- 7.7. Гудамж, нийтийн эзэмшлийн талбай, авто замуудыг камержуулах, гудамжны гэрэлтүүлэг, ногоон байгууламжийг нэмэгдүүлэх, айл өрхийг эко-оо-той болгох ажлыг эхлүүлнэ.
- 7.8. Хүн амыг эрүүл ахуй, чанарын шаардлагад нийцсэн ундны цэвэр усаар хангах дэд бүтцийг сайжруулна.
- 7.9. Хүдэрийн адаг, Уялга, Хөцөө чиглэлд үүрэн телефоны сүлжээ байгуулах асуудлыг мэргэжлийн байгууллагатай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 7.10. Хүүхэд, залуучуудын чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх тоглоомын талбайг шинэчилнэ.

НАЙМ. СОЁЛ УРЛАГ, БИЕИЙН ТАМИР СПОРТ

- 8.1. Сумын соёлын биет ба биет бус өвийг хадгалан хамгаалах, сэргээн засварлах, түүнийг хамгаалан цуглуулагч, тээн уламжлагч нарыг сурталчлан дэмжинэ.
- 8.2. Сайн дурын уран сайханчид болон урлагийн холбоодын үүсгэл санаачилгыг дэмжинэ.
- 8.3. Хүүхэд залуучуудын чөлөөт цагийг зөв боловсон өнгөрүүлэх зорилгоор “Номтой нөхөрлөө” аяныг ижил бүр зохион байгуулан үр дүнг тооцон ажиллана.
- 8.4. Түүх, соёлын агуулга бүхий контентыг хөгжүүлж, үзэгчдэд хүртээл болгох ажлыг зохион байгуулна.
- 8.5. Эрүүл, идэвхтэй аж төрөх талаар сургалт, сурталчилгааг сайжруулж, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.
- 8.6. Бясалгал, хийн дасгал, нийтийн бүжиг, иог, чөлөөт цагийн клубийн үйл ажиллагааг дэмжинэ.
- 8.7. Нийтийн биеийн тамир, спортыг хөгжүүлэх, иргэдийн идэвхтэй хөдөлгөөнийг дэмжих зорилгоор дугуйлан секцийг үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 8.8. Спортын арга хэмжээ, фестиваль, уралдаан, тэмцээнийг зохион байгуулах, оролцоход бодлогоор дэмжиж, хамтран ажиллана.

ХҮДЭР СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН ХОРОО

**СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

II баг, Цагаан эрэг, Сүхбаатар сум,
Сэлэнгэ аймаг, 43081
Утас/Факс: (976)-7036-3040
Цахим шуудан: Selenge@audit.gov.mn
Цахим хуудас: www.audit.mn

**ЦАГААННУУР СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

2024. 08. 06 № ГНАГ-2024/13-ШТА-НА-35
танай _____-ны № _____-т

**Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт**

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Цагааннуур сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Ардчилсан намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Цагааннуур сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь 2024 оны аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль,

018020963

холбогдох бусад байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгосон.

Дүгнэлт

Ардчилсан намын Цагааннуур сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Цагааннуур сумын Ардчилсан намын хорооны мөрийн хөтөлбөр (.....⁷..... хуудас)-ийг хавсаргав.

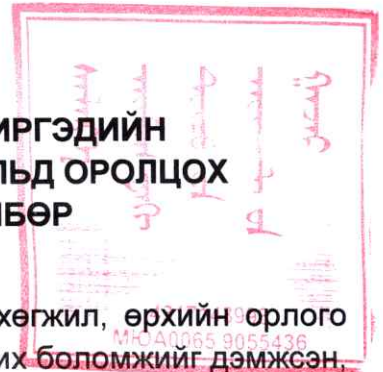
Хувийг: Цагааннуур сумын Сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

**СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ЦАГААННУУР СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН 2024 ОНЫ СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

Амуу тарианы өлгий нутаг Цагааннуур сум хүний хөгжил, өрхийн орлого нэмэгдүүлэхэд чиглэсэн зорилтын хүрээнд иргэн бүр, хөгжих боломжийг дэмжсэн, иргэд нь хариуцлагатай, хөдөлмөрч амьдралын зөв дадал хэвшилтэй, орлоготой ард иргэдийнхээ ая тухтай амьдрах бүхий л боломжийг бүрдүүлсэн тэргүүний сум байхын төлөө намын мөрийн хөтөлбөр боловсруулсан болно.

- I. Улс аймгийн бодлого зорилт, хөтөлбөрүүдийн хүрээнд тусгасан.
- II. Сумын онцлог, тулгамдаж буй асуудлыг тусгасан.
- III. Сумын багуудын иргэдийн саналыг тусгасан.
- IV. Санхүү, хүний нөөцийн боломж бололцоог тооцож, боловсруулсан.
- V. Монгол хүний эрх, эрх чөлөө, бие даасан байдлыг тусгасан.
- VI. Үндэсний өв уламжлал, түүх соёл, ахмад настан хүүхэд залуучууд, өрх гэр бүлийн хөгжлийг дээдлэхэд чиглэсэн.
- VII. УИХ-аас хэрэгжүүлж буй хөтөлбөрүүдээс тусгасан.
- VIII. Хүн бүр хариуцлагатай, чадвартай, боловсролтой, бүтээлч, эх оронч сэтгэлтэй ардчилсан үзэлт Цагааннуур сумыг хөгжүүлэхэд чиглэсэн болно.

НЭГ. ХҮН АМЫН ХӨГЖИЛ-НИЙГМИЙН БОДЛОГО

Гэр бүлийн үнэт зүйлсийг бэхжүүлж, сумынхаа түүх соёл уламжлалыг мэддэг өвөг дээдсийнхээ ёс заншлыг уламжилсан, хөдөлмөрт дуртай, нутаг орон, хүн зоноороо бахархах, амьдралын зөв дадал хэвшилтэй боловсролтой, мэдлэгтэй, бүтээлч иргэн болгон төлөвшүүлэхэд зорино.

1.1 Боловсролын салбарын хүрээнд:

1.1.1 Хүүхэд бүрийг хөгжүүлж, өөртөө итгэлтэй, Монгол орныхоо байгаль, түүх, үндэсний хэл, соёл, уламжлалаар бахархдаг хүмүүжил олгох “Эх оронч зөв хүүхэд” дэд хөтөлбөрийг боловсруулж хэрэгжүүлнэ.

1.1.2 Гадаадын их, дээд сургуульд жил бүр шилдэг сурагчдыг оюутны тэтгэлгээр суралцах нөхцөлийг бүрдүүлэх, хөрш зэргэлдээх улс орнуудтай сурагч солилцооны чиглэлээр хамтарч ажиллана.

1.1.3 Хүүхэд залуучуудыг хөгжүүлэх хөтөлбөрүүдийг хэрэгжүүлнэ. /Шинжлэх ухаан, технологи, инженер, урлаг, математик хөгжил/

1.1.4 Сургууль, цэцэрлэгийн удирдлагыг мэргэшсэн тогтвортой, улс төрөөс хараат бус ажиллах зарчмыг баримтална.

1.1.5 Багш нарын мэдлэг ур чадварыг дээшлүүлж, давтан сургахад хамтарч ажиллана.

1.1.6 Сум орон нутгийн эрэлтэд суурилсан хөдөө аж ахуйн мэргэжилтэн, агрономич, техникч, мал зүйч, аялал жуулчлал, маркетингийн мэргэжилтнийг бэлтгэх зорилгоор их, дээд сургуулиудтай хамтран ажиллаж, боловсон хүчнийг

бэлтгэнэ.

1.1.7 Иргэний боловсролыг сайжруулах чиглэлээр ажиллаж байгаа төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагааг дэмжиж, хамтран ажиллана.

1.2 Эрүүл мэндийн салбарын хүрээнд:

1.2.1 Иргэдийн халдварт болон халдварт бус өвчлөл, эх болон нярайн эндэгдлийг бууруулах бодлогыг дэмжиж ажиллана.

1.2.2 Сумын эрүүл мэндийн төвийн тусламж үйлчилгээг түргэн шуурхай, чанар хүртээмжтэй, ил тод, ёс зүйтэй, иргэддээ ээлтэй болгох, боловсон хүчнийг тогтвор суурьшилтай ажиллуулах талаар анхаарч ажиллана.

1.2.3 Хорт хавдрын шалтгаант нас баралтыг бууруулах, эрт илрүүлэх, оношилгоо, эмчилгээний чанарыг сайжруулах бодлого баримтлан, хамтарч ажиллана.

1.2.4 Иргэдийг насны бүлэгт нь тохирсон урьдчилан сэргийлэх үзлэг, оношилгоонд хамруулах ажлыг зохион байгуулна.

1.2.5 Эрүүл, идэвхтэй аж төрөх талаар сургалт, сурталчилгааг сайжруулж, олон нийтийн оролцоог нэмэгдүүлнэ.

1.3 Хүн амын өсөлт, хөгжил:

1.3.1 Гэр бүлийн боловсрол олгох, ажил хөдөлмөр эрхлэх, санхүү, бизнесийг хөгжүүлэх, амьдрах орчноо сайжруулах мэдлэг, ур чадварын сургалтад хамрагдах талаар дэмжиж, хамтран ажиллана.

1.3.2 Хүүхдийн хүчирхийллийн эсрэг арга хэмжээ зохион байгуулж, түүнтэй тэмцэх, дарамт, мөлжлөгийн бүх хэлбэрээс хамгаалах бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

1.3.3 Гэр бүлийн бат бэх байдлыг дэмжиж, нөхөн үржихүйн боловсролыг дээшлүүлэх, өрх толгойлсон эх, эцэг, хагас болон бүтэн өнчин хүүхдийг эрсдэлээс хамгаалах бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

1.3.4 Жендерт суурилсан хүчирхийлэл, ялгаварлан гадуурхал, бэлгийн дарамтыг арилгах санал санаачилгыг дэмжиж ажиллана.

1.4 Хөдөлмөр эрхлэлт, нийгмийн хамгааллын бодлогын хүрээнд:

1.4.1 Ажилгүйдлийг бууруулах, хөдөлмөр эрхлэлтийг нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

1.4.2 Сумын хөдөлмөрийн зах зээл дээр шаардлагатай ажлын байрыг нэмэгдүүлэх замаар өрхийн орлогыг өсгөх бодлого баримтална.

1.4.3 Хоршоог хөгжүүлэх сангаас журамд нийцсэн зээл олгож, зээлийн ашиглалт, эргэн төлөлтөд хяналт тавьж ажиллана.

1.4.4 Гарааны бизнес шинээр эрхлэгчдэд зориулан төсөл, хөтөлбөр боловсруулж, хамтран ажиллана.

1.4.5 Нийгмийн хамгааллын зорилтот бүлэгт чиглэсэн оновчтой бодлого хэрэгжүүлнэ.

1.4.6 Нийгмийн даатгалд хамрагдах хүрээг өргөжүүлж, сайн дурын даатгуулагчдын тоог нэмэгдүүлэх бодлого хэрэгжүүлнэ.

1.4.7 Амьжиргааны баталгаажих түвшнээс доогуур амьдралтай иргэдэд нийгмийн халамж, асрамжийн үйлчилгээг үзүүлэх талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

1.4.8 Сумын ахмад настныг сувилалд хамруулах бодлогыг хэрэгжүүлж, холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.

1.4.9 Нийгмийн халамжийн салбарт сайн дурын ажил, үйлчилгээ үзүүлж буй иргэн, аж ахуйн нэгж, төрийн бус байгууллагуудын үйл ажиллагааг дэмжиж, хамтран ажиллана.

1.5 Соёл, урлагийн бодлогын хүрээнд:

Өв соёл, түүх, өвөг дээдсийн ёс заншлыг уламжлуулан авах, үе дамжсан тариаланчдын залгамж халааг нэмэгдүүлэх, зөв дадал төлөвшилтэй иргэн бэлтгэх бодлого баримтлан ажиллана.

1.5.1 Сумын соёлын биет ба биет бус өвийг хадгалан хамгаалах, сэргээн засварлах, түүнийг хамгаалан цуглуулагч, тээн уламжлагч нарыг сурталчлах, олны хүртээл болгох ажлыг зохион байгуулна.

1.5.2 Соёлын байгууллага, залуу уран бүтээлчдийн уран бүтээлийг олны хүртээл болгох, ур чадвараа хөгжүүлэхэд дэмжлэг үзүүлнэ.

1.5.3 Сумын номын сангийн үйл ажиллагааг өргөтгөнө.

1.5.4 Хүүхэд, залуучууд чөлөөт цагаа өнгөрүүлэх, сургалтын төвийн зориулалттай барилга, байгууламж, дэд бүтцийг бий болгох ажлыг төр, хувийн хэвшлийн түншлэлээр хэрэгжүүлнэ.

1.5.5 Сумын спортын холбоодыг бодлогоор дэмжин секц, дугуйлан хичээллэх нөхцөлөөр хангана.

1.5.6 Иргэдийн зөв амьдралын хэв маягт нийцсэн бясалгал, хийн дасгал, нийтийн бүжиг, иог, чөлөөт цагийн клубийн чиглэлээр үйл ажиллагаа эрхэлж буй иргэн, аж ахуйн нэгж, төрийн бус байгууллагуудыг дэмжинэ.

ХОЁР. ЭДИЙН ЗАСАГ ХӨГЖЛИЙН БОДЛОГО

2.1. Газар тариалан, эрчимжсэн мал аж ахуй:

2.1.1 Газар тариалангийн услалтын системийн менежментийг боловсронгуй болгож, газар тариалан эрхлэгч иргэн, аж ахуйн нэгжийг бодлогоор дэмжинэ.

2.1.2 Мал, малын гаралтай түүхий эд бүтээгдэхүүний эдийн засгийн эргэлтийг хурдасгах, малчдын амьжиргааны эх үүсвэрийг дээшлүүлэх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

2.1.3 Ноосон бордоо, ноосоор хийсэн барилгын дулаалгын материалын үйлдвэрлэх иргэн, аж ахуйн нэгжийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.1.4 Хүнсний ногоо тариалагчдыг бодлогоор дэмжинэ.

2.1.5 Газар тариалан эрхэлж буй иргэн, аж ахуйн нэгжтэй байгуулсан газар эзэмших гэрээг жил бүр дүгнэж, нийгмийн хариуцлагыг дээшлүүлнэ.

2.1.6 Малын 60-аас дээш хувийг эрчимжсэн, өндөр ашиг шимтэй, таваарлаг болгох, эрчимжсэн мал аж ахуй эрхлэгчдийг урамшуулах бодлогыг хэрэгжүүлж, холбогдох байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

2.1.7 Нарийн ноост, махны чиглэлийн хангай, баяд үүлдрийн хонийг өсгөн үржүүлэх талаар ХАА-н эрдэм шинжилгээний хүрээлэн, хөрш зэргэлдээ улс, аймагтай хамтран ажиллана.

2.1.8 Жижиг дунд үйлдвэрлэл, үр тариа, төмс хүнсний ногоо, мах махан бүтээгдэхүүн, жимс жимсгэнэ, зөгийн бал зэрэг бүтээгдэхүүний борлуулалтыг нэмэгдүүлэх бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

2.1.9 Малчдад туслах, өвөлжилтийн бэлэн байдлыг хангаж, өвс тэжээлийн хомсдолоос сэргийлж, малын тэжээлийн нөөц бүрдүүлнэ.

2.1.10 Сүүний чиглэлийн монбельярд, сементал, махны чиглэлийн ангус, лимузин үхрийг түлхүү үржүүлж, “Эрчимжсэн үхрийн аж ахуй” дэд хөтөлбөрийг дэмжиж ажиллана.

2.1.11 “Баян-малчин” хөтөлбөрийг хэрэгжүүлнэ.

2.1.12 Малын гаралтай түүхий эд, тэжээлийн үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх бодлого хэрэгжүүлнэ.

2.1.13 Газрын үржил шимийг зохистой ашиглаж, газар тариалангийн үйлдвэрлэлд орчин үеийн технологи, инновац нэвтрүүлэхийг бодлогоор дэмжинэ.

2.2 Үйлдвэрлэл, худалдаа үйлчилгээний бодлогын хүрээнд:

2.2.1 Нэгдсэн худалдааны төв \зах\ -ийг байгуулах ажлыг төр, хувийн хэвшлийн хамтын ажиллагааны хүрээнд шийдвэрлэнэ.

2.2.2 Хөдөө аж ахуйн биржийн салбар байгуулах санал, санаачилгыг дэмжиж ажиллана.

2.2.3 Мах, сүүний үйлдвэрлэлийг бодлогоор дэмжинэ.

2.2.4 Орон нутгийн баялаг бүтээгчдийн үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг худалдан авах хандлагыг бий болгож, солилцоо, /Бартер хийх/ мөнгөн гүйлгээг нутагтаа авч үлдэх бодлого баримтална.

2.2.5 Жуулчдыг сумандаа хүлээн авах хүчин чадлыг нэмэгдүүлэх, аялал жуулчлалын чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулж буй иргэн, аж ахуйн нэгжийг дэмжинэ.

2.2.6 Нутгийн брэнд болсон загас, загасан бүтээгдэхүүн, мах, махан бүтээгдэхүүн, жимс жимсгэнэ нөөшлөх бичил бизнес эрхлэгч иргэн, аж ахуйн нэгжийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

2.2.7 Хүнсний бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл, борлуулалтад тавих хяналтыг холбогдох байгууллагатай хамтран хэрэгжүүлнэ.

2.2.8 Хүнсний гол нэр төрлийн бүтээгдэхүүний хэрэгцээг хангах, зах зээл

дэх хүнсний нийлүүлэлтийг нэмэгдүүлэх бодлого баримталж, хувийн хэвшлийн аж ахуйн нэгжүүдтэй хамтран ажиллана.

2.2.9 Малаас гарч буй түүхий эд, арьс шир, ноос ноолуурыг боловсруулах үйлдвэрлэл эрхлэгчдийг бодлогоор дэмжинэ.

2.3 Хөрөнгө оруулалт, дэд бүтэц, бүтээн байгуулалтын бодлогын хүрээнд:

2.3.1 Нийтийн эзэмшлийн зам, талбайн камержуулалтыг нэмэгдүүлнэ.

2.3.2 Хонхор болон шинэ суурьшлын бүс болох 2, 3 дугаар багт инженерийн шугам сүлжээ, дэд бүтцийг шинээр бий болгоно.

2.3.3 Хатуу хучилттай авто зам барих ажлыг үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.

2.3.4 Хүүхдийн тоглоомын талбайг шинээр байгуулна.

2.3.5 Ерөнхий боловсролын сургуулийн дотуур байрны өргөтгөлийн барилгын санхүүжилтийг улсын төсөвт тусгуулах санал хүргүүлж, шийдвэрлүүлнэ.

2.3.6 Сумын цахилгааны шугамын өргөтгөлийг мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран шийдвэрлүүлнэ.

2.3.7 Хот, орон нутгийн хооронд нийтийн тээврийн үйл ажиллагаа эрхэлдэг аж ахуйн нэгжүүдийн үйл ажиллагааг бодлогоор дэмжиж, өрсөлдөх чадварыг дээшлүүлнэ.

2.3.8 Иргэдийн ая тухтай амьдрах орчин нөхцөл бүхий “Ногоон хөгжил”-д суурилсан эко, жишиг гудамж бий болгох ажлыг холбогдох байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.

2.3.9 Сумын ундны усыг цэвэршүүлэх, хүн амыг эрүүл ахуйн стандартад нийцсэн усаар хангана.

2.3.10 Хог, хаягдлыг ангилах, ялгах ажлыг хэвшүүлж, дадал болгоно.

2.3.11 Айл өрхийн хаягжилтыг сайжруулна.

2.4 Төсөв санхүү, татварын бодлогын хүрээнд:

2.4.1 Улс, орон нутгийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлж буй төсөл, арга хэмжээний үр дүнг иргэд, олон нийтэд мэдээлэх, орон нутгийн хөгжлийн сангаар хэрэгжүүлэх ажлын санал асуулгыг иргэдийн оролцоонд тулгуурлан үр дүнтэй зохион байгуулна.

2.4.2 Татвар төлөгчдийн хүрээг өргөжүүлэх замаар орон нутгийн төсвийн орлогын эх үүсвэрийг нэмэгдүүлэх бодлогыг баримтална.

2.4.3 Шилэн дансны тухай хуулийн хэрэгжилт, төсвийн ил тод байдлыг хангаж ажиллана.

2.4.4 Сумын статистик мэдээ, мэдээллийн бодит, үнэн зөв байдлыг хангаж, иргэд, олон нийтэд ил тод, нээлттэй мэдээлнэ.

2.5 Байгаль орчны бодлогын хүрээнд:

2.5.1 Малчдын бэлчээр ашиглалтыг сайжруулах талаар сумын бэлчээр

ашиглалтын холбоо болон бусад холбогдох газруудтай хамтарч ажиллана.

2.5.2 Төр, хувийн хэвшил, мэргэжлийн байгууллагуудын хамтын ажиллагааг сайжруулна.

2.5.3 Сумын ойн нөөцийг хамгаалах, ашиглах, нөхөн сэргээх, мэргэжлийн байгууллагаар ойжуулалт хийлгэх ажлыг бодлогоор дэмжинэ.

ГУРАВ.ТӨРИЙН ЗАХИРГАА УДИРДЛАГЫН БОДЛОГО

Төрийн үйлчилгээний ил тод, шуурхай байдлыг хангаж, төрийн албан хаагчдын ажлын хариуцлагыг дээшлүүлж, чадавхжуулан хяналт шинжилгээ үнэлгээний чанарыг сайжруулна.

3.1. Төрийн удирдлагын бодлогын хүрээнд:

3.1.1 Төрийн албан хаагчдын ажлын хариуцлага, сахилга батыг өндөржүүлэх, албан хаагчдын манлайлах ур чадварыг нэмэгдүүлэх, албан хаагчдыг үнэлэх үнэлгээний аргачлалыг мөрдөж ажиллана.

3.1.2 Төрийн албан хаагчдын мэдлэг чадварыг дээшлүүлэх сургалтыг үе шаттай зохион байгуулж, мэргэшүүлнэ.

3.1.3 Сумын цахим хуудсыг шинэчлэн, мэдээллийг тухай бүр баяжуулж, иргэд, олон нийтийг мэдээ, мэдээллээр шуурхай хангана.

3.1.4 Болзошгүй гамшгаас урьдчилан сэргийлэх, хамгаалах, гамшгийн эрсдэл, эмзэг байдлыг бууруулах, сэрэмжлүүлэх үйл ажиллагаанд бүх нийтийн оролцоог хангаж, гамшигтай тэмцэх чадавхыг бэхжүүлнэ.

3.2 Хууль эрх зүй, хүний эрхийг хангах бодлогын хүрээнд:

Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх, хүний эрхийн зөрчлийг арилган иргэдийн эрх зүйн боловсролыг дээшлүүлнэ.

3.2.1 Захиргааны ерөнхий хуулийн хэрэгжилтийг хангаж, захиргааны байгууллагуудаас иргэдийн эрхийг аливаа хэлбэрээр зөрчихгүй байх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

3.2.2 Хүний эрхийг хангах үндэсний хөтөлбөрийг хүрээнд хүний эрх зөрчигдөхөөс урьдчилан сэргийлэх олон талт арга хэмжээг бодлогоор дэмжиж ажиллана.

3.2.3 Малын болон өмчийн хулгайтай тэмцэх ажлыг сайжруулах, иргэдийн оролцоог нэмэгдүүлэхэд сумын төвд хөршийн холбоо, хөдөөд бүлэг, нөхөрлөлийн үйл ажиллагааг үр ашигтайгаар зохион байгуулна.

3.2.4 “Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх зөвлөл”-ийн үйл ажиллагааг тогтмолжуулж, гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх санал, санаачилгыг бодлогоор дэмжинэ.

3.2.5 Гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлын хүрээнд гэр бүлийн хүчирхийллээс сэргийлэх, хамгаалах ажлыг зохион байгуулна.

3.2.6 “Өсвөрийн цагдаа” бүлгийг ерөнхий боловсролын сургууль дээр ажиллуулах, хүүхдийг гэмт хэргээс урьдчилан сэргийлэх ажлыг үе шаттай зохион

байгуулж, гэмт хэрэг зөрчилгүй сургууль, анги, хамт олон болох хөдөлгөөнийг үргэлжлүүлнэ.

3.2.7 “Архидалттай тэмцэх” хөтөлбөрийг үр дүнтэй хэрэгжүүлж, согтуугаар үйлдэгдэх гэмт хэргийн тоог бууруулах бодлогыг хэрэгжүүлнэ.

3.2.8 2024-2028 онд гэмт хэргийн гаралтыг бууруулах, гэмт хэргийн илрүүлэлтийг нэмэгдүүлэх чиглэлээр мэргэжлийн байгууллагуудтай хамтран ажиллана.

3.2.9 Гэр бүлийн хүчирхийллийн хүрээнд үйлдэгдэж буй гэмт хэргийн гаралтыг бууруулах, урьдчилан сэргийлэх арга хэмжээг үе шаттайгаар хэрэгжүүлнэ.

3.3. Гадаад, дотоод харилцаа хамтын ажиллагааны хүрээнд:

Хамтын ажиллагааг өргөжүүлэн сайн туршлагыг сумандаа нэвтрүүлнэ.

3.3.1 Ажил үйлсээрээ тэргүүний сум, баг, байгууллагын ажлын туршлага судлах, танилцах үйл ажиллагааг зохион байгуулна.

3.3.2 Бүсийн сумдтай хамтран ажиллах, зөвлөгөөн, уулзалт, үзэсгэлэн худалдаа, ажил мэргэжлийн туршлага солилцох арга хэмжээг зохион байгуулж, хамтран ажиллана.

3.3.3 Төрийн байгууллага, жижиг дунд үйлдвэр, газар тариалан, мал аж ахуйн салбарын хүрээнд сумын түнш байгууллага болон бусад аймаг, сумтай хамтран ажиллах, харилцан туршлага солилцох ажлыг зохион байгуулна.

3.3.4 Олон улс болон харилцаа холбоо тогтоож болох /ОХУ, БНХАУ, БНСУ болон бусад/ улс оронтой хамтран ажиллах, туршлага солилцох бодлого баримтална.

3.3.5 Нутгийн зөвлөл болон төрийн бус байгууллагатай хамтран ажиллана.

ЦАГААННУУР СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН ХОРОО

**СЭЛЭНГЭ АЙМАГ ДАХЬ
ТӨРИЙН АУДИТЫН ГАЗАР**

II баг, Цагаан эрэг, Сүхбаатар сум,
Сэлэнгэ аймаг 43081
Утас/Факс: (976)-7036-3040
Цахим шуудан: Selenge@audit.gov.mn
Цахим хуудас: www.audit.mn

**ШААМАР СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН ЭЭЛЖИТ
СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМД**

2024.08.05 № ТНАГ-2024/13-ШТА-НА-36
танай _____-ны № _____-т

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөр хуульд
заасан шаардлагад нийцсэн талаарх дүгнэлт

Төрийн аудитын тухай хуулийн 6 дугаар зүйл, Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.5, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.4-т заасан төрийн аудитын байгууллагын бүрэн эрхийн хүрээнд 2024 оны Шаамар сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуульд оролцох Ардчилсан намын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянаж, дүгнэлт гаргалаа.

Үүрэг хариуцлагын талаарх мэдээлэл

Шаамар сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцох нам, эвсэл нь сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичигт нийцүүлэн боловсруулж, санхүүгийн тодорхой эх үүсвэр шаардсан зорилт, арга хэмжээг хэрэгжүүлэхэд шаардагдах зардлын талаарх тооцоо, судалгааг гарган хуульд заасны дагуу дүгнэлт гаргуулах үүрэг хүлээнэ.

Сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн дүгнэлтийн үндэслэл

Сэлэнгэ аймаг дахь Төрийн аудитын газар нь 2024 оны аймаг, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуульд оролцох нам, эвслийн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийг хянан үзэхдээ Төрийн аудит MNS 6817-1:2020 Тулгуур зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-6:2020 Нийцлийн аудитын зарчим, Төрийн аудит MNS 6817-8:2020 Нийцлийн аудит стандартыг удирдлага болгон Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн тухай хууль, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хууль, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хууль болон Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, "Алсын хараа-2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлого, УИХ-аас баталсан хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичиг, Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн 2024 оны төсвийн хүрээний мэдэгдэл, 2025-2026 оны төсвийн төсөөллийн тухай хууль, холбогдох бусад байгууллагаас авсан тайлан, судалгаа, мэдээллийг тус тус шалгуур болгосон.

Дүгнэлт

Ардчилсан намын Шаамар сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын 2024 оны ээлжит сонгуульд оролцохоор ирүүлсэн сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрийн зорилт, арга хэмжээ нь Аймаг, нийслэл, сум, дүүргийн иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын ээлжит сонгуулийн тухай хуулийн 37 дугаар зүйлийн 37.3 дахь хэсэг, Хөгжлийн бодлого, төлөвлөлт, түүний удирдлагын тухай хуулийн 5 дугаар зүйлийн 5.3 дахь хэсэг, Төсвийн тогтвортой байдлын тухай хуульд заасан тусгай шаардлагад тус тус нийцсэн байна.

Шаамар сумын Ардчилсан намын мөрийн хөтөлбөр (.....⁶..... хуудас)-ийг хавсаргав.

Хувийг: Шаамар сумын Сонгуулийн хороонд

ДАРГА, ТЭРГҮҮЛЭХ АУДИТОР

Ч.ЭНХТУЯА

**СЭЛЭНГЭ АЙМГИЙН ШААМАР СУМЫН ИРГЭДИЙН
ТӨЛӨӨЛӨГЧДИЙН ХУРЛЫН 2024 ОНЫ СОНГУУЛЬД ОРОЛЦОХ
АРДЧИЛСАН НАМЫН МӨРИЙН ХӨТӨЛБӨР**

ӨРХ БҮРИЙН ХӨГЖЛИЙН ТӨЛӨӨ

Эрхэм хүндэт Шаамарчууд аа!

Шаамар сайхан нутгаа хөгжүүлэхийн төлөө сумын Ардчилсан намын хорооноос сумын Иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын сонгуулийн мөрийн хөтөлбөрөө боловсруулан сонгогч та бүхэндээ өргөн барьж байна.

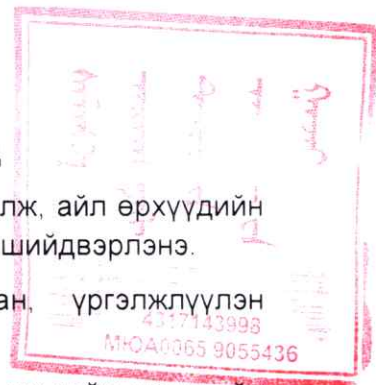
Та бид харилцан итгэлцэж хамтран ажиллавал энэхүү мөрийн хөтөлбөр Засгийн газрын бодлого, шийдвэртэй бүрэн уялдаатайгаар хэрэгжиж Шаамарчууд бидний амьдрал, амьдрах орчин нөхцөл дээшилж, нутаг оронд маань бүтээн байгуулалт, хөгжил дэвшлийг авч ирэх болно.

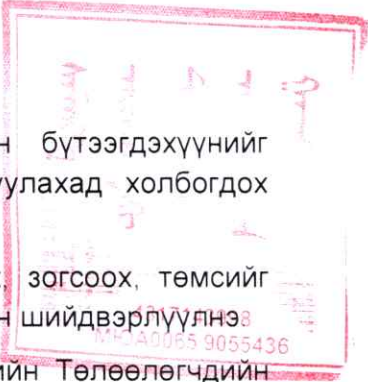
Засаг захиргаа, нутаг дэвсгэрийн анхан шатны нэгж болох сум, тосгоны нутгийн өөрөө удирдах болон захиргааны байгууллагын үйл ажиллагааны үр дүнг сайжруулах замаар төрөөс орон нутгийн иргэдэд үзүүлж байгаа үйлчилгээний нөхцөл хөнгөн шуурхай байдал, чанар, хүртээмжийг дээшлүүлэх, жижиг дунд үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх, ажилгүйдэл, ядуурлыг бууруулан иргэдийн амьжиргааны түвшнийг дээшлүүлэх, сумандаа тав тухтай, тогтвор суурьшилтай амьдрах нөхцөлийг бүрдүүлэхэд ШААМАР СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН мөрийн хөтөлбөрийн гол зорилго оршино.

Бид сум, тосгоны эрх ашгийг дээдлэн хувь хүн, өрх гэрийн хөгжлийг эрхэмлэж, баялаг бүтээгч, чинээлэг, эрх чөлөөт иргэдийн хариуцлагатай нийгмийг төлөвшүүлж **“ШУУД АРДЧИЛАЛ”**-ын зарчмаар ажиллах эрхэм зорилгыг дэвшүүлж байна.

Нэг. АЖИЛТАЙ ОРЛОГОТОЙ ШААМАРЧУУД

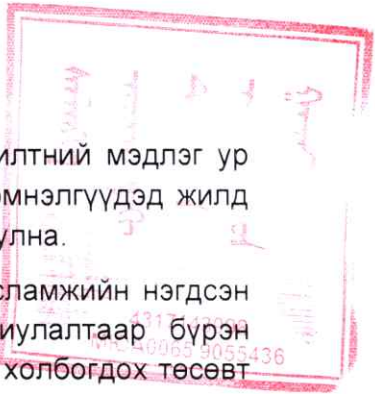
- 1.1. Шаамар сумын хөгжлийн ерөнхий төлөвлөгөөг боловсруулж, айл өрхүүдийн ая тухтай амьдрах орчин бүрдүүлэх ажлыг үе шаттайгаар шийдвэрлэнэ.
- 1.2. “Сайн хашаа” хөтөлбөрийг айл өрхүүдтэй хамтран, үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлнэ.
- 1.3. Сүү хөргөх цехийг иргэдийн санал, санаачилгаар орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгөөр хэрэгжүүлэх талаар хамтарч ажиллана.
- 1.4. Сумын алслагдсан хэсэг болох Манжийн тохой ногооны талбайд цахилгааны дэд станц барьж, байгуулах ажлыг аймгийн хөрөнгө оруулалтын төсөвт тусгуулахаар уламжилна.
- 1.5. 1 дүгээр багийн Жимс ногоо хэсгийн төмөр замын урд байрлах өрхүүдэд төмөр замын ард байрлах дэд станцаас 0.4-ийн шугам татаж, цахилгааны шугам сүлжээг шинэчлэх, сайжруулах ажлыг холбогдох байгууллагуудтай хамтран зохион байгуулна.
- 1.6. Сум хөгжүүлэх сангийн хөрөнгөөр нийт иргэдийн саналын оролцоог хангасан, нээлттэй хяналт тавих боломжтой, бодит бүтээн байгуулалт бий болгохуйц төслийг хэрэгжүүлэх талаар анхаарч ажиллана.
- 1.7. Хүнсний ногооны тариалалт, хураалтыг гар аргаар хийдэг байдлыг өөрчилж механикжуулах, автоматжуулах ажлыг Дэлхийн зөн олон улсын байгууллагатай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 1.8. Гахай, шувуу, зөгий болон бусад туслах аж ахуйг өрх, фермерийн аж ахуйн түвшинд эрхлэхийг бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 1.9. Эрчимжсэн мал аж ахуйг мах, сүү, ноос, ноолуурын чиглэлээр төрөлжүүлж, бодлогоор дэмжиж ажиллана.
- 1.10. Багийн эмч, багийн Засаг дарга нарын зүгээс иргэдэд үзүүлэх үйлчилгээний чанар, хүртээмжийг сайжруулахад анхаарч ажиллана.
- 1.11. Сумын түүх соёлын дурсгалт газруудыг Сэлэнгэ аймгийн аялал жуулчлалын маршрутад хамруулж, тогтсон хөтөлбөртэй болгоход анхаарч ажиллана.
- 1.12. Цөлжилт, бэлчээрийн доройтлыг бууруулж бэлчээрийн даацад тохирсон мал аж ахуйг эрхлэх бодлого баримтална.
- 1.13. Төмс, хүнсний ногоо, сүү, өндөг, жимс жимсгэнэ, гурилан бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлэх, орон нутгийн брэнд бүтээгдэхүүн болсон зөгийн балыг сурталчилж, гадаадад экспортлох боломжийг бүрдүүлэх талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.
- 1.14. Хүнсний ногоо тариалагчдыг дэмжин тэдний тарьсан ногоонд урамшуулал олгох ажлыг холбогдох байгууллагад уламжлан шийдвэрлүүлнэ.

-
- 1.15. Улаанбаатар хотод Шаамарын ногоо, орон нутгийн бүтээгдэхүүнийг борлуулах худалдааны нэгдсэн сүлжээг зохион байгуулахад холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.
- 1.16. Импортоор орж ирэх төмс, хүнсний ногоог хязгаарлаж, зогсоох, төмсийг экспортлох асуудлыг УИХ, Засгийн газарт санал хүргүүлэн шийдвэрлүүлнэ.
- 1.17. Багийн иргэдийн Нийтийн Хурлын санал, сумын иргэдийн Төлөөлөгчдийн Хурлын шийдвэрийг үндэслэн, тариалангийн газрыг тус салбарт олон жил тогтвортой ажилласан иргэнд гэр бүлийнх нь хамтын хэрэгцээнд зориулан Засгийн газраас тогтоосон журмын дагуу 5 га хүртэл давуу эрхээр эзэмшүүлэхийг дэмжиж ажиллана.
- 1.18. Иргэдэд газар өмчлүүлэх асуудлыг ил тод явуулж, сумын нийт газар эзэмшигч иргэдийн мэдээллийг нээлттэй болгоно.
- 1.19. Сумын хэмжээнд айл өрхүүдийг хүлэмжтэй болгох зорилгоор “Түрээсийн хүлэмж” хөтөлбөрийг үргэлжлүүлэн, 1 жилд 50, 2024-2028 онд нийт 200 ширхэг зуны нийлэг хальсан хүлэмжийг ОНХС-ийн эх үүсвэрээр хэрэгжүүлнэ.
- 1.20. “Ашигтай орлоготой Шаамарчууд” хөтөлбөрийн хүрээнд чанар стандартад нийцсэн өвлийн хүлэмжийг 1 жилд 1, 2024-2028 онд нийт 4 ширхгийг барьж, байгуулах талаар улс, орон нутгийн төсвөөр хэрэгжүүлэхээр уламжилж шийдвэрлүүлнэ.
- 1.21. Чацаргана тариалагчдыг дэмжиж бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг нэмэгдүүлнэ.
- 1.22. Төр, хувийн хэвшлийн түншлэлийн хүрээнд “Нэг жилд нэг зоорь” төсөл хэрэгжүүлж жилдээ 100 тн-ы багтаамжтай нэг зоорь барих ажлыг санаачлан хэрэгжүүлнэ.
- 1.23. Ойн санг гэрээгээр эзэмшдэг ААН байгууллагуудтай хамтарч ажиллаж, тэдгээрийг төсөл хөтөлбөрт хамруулж, үйл ажиллагааг нь идэвхжүүлнэ.
- 1.24. Охиндий, Их буланд байгаа хадлангийн газар бэлчээрийг хамгаалах, хашаажуулах ажлыг малчидтай хамтран зохион байгуулна.
- 1.25. Малын тоо толгойн татварын хөрөнгөөр эрлийз болон цэвэр үүлдрийн бухыг нутагшуулж, сумын малчин болон мал бүхий иргэдийн малын үүлдэр угсааг үе шаттайгаар сайжруулна.

Хоёр. ЭРҮҮЛ ЧИЙРЭГ ШААМАРЧУУД

- 2.1. Сумын эмнэлгийн үйл ажиллагааг стандартын дагуу явуулах нөхцөлийг бүрдүүлэх талаар хамтарч ажиллана.
- 2.2. Дэлгэрхаан, Охиндий, Дулаанхаан багуудад эрүүл ахуйн шаардлага хангасан цэвэр усны төвлөрсөн системийг байгуулахад анхаарч ажиллана.

-
- 2.3. Эрүүл мэндийн төвүүдийн эмч, сувилагч, эмийн мэргэжилтний мэдлэг ур чадварыг дээшлүүлэх зорилгоор дотоодын ижил төстэй эмнэлгүүдэд жилд нэг удаа давтан сургах дадлагажуулах ажлыг зохион байгуулна.
- 2.4. Эмнэлгийн яаралтай тусламжийн чанарыг сайжруулж, тусламжийн нэгдсэн сүлжээг бий болгож, алсын дуудлагад эмнэлгийн зориулалтаар бүрэн тоноглогдсон тээврийн хэрэгсэлтэй болгох санхүүжилтийг холбогдох төсөвт тусгуулан шийдвэрлүүлнэ.
- 2.5. Жилд 2 удаа Охиндий багийн малчдад эмнэлгийн явуулын үзлэг оношилгоог хийлгэж хэвшүүлнэ.
- 2.6. Эх хүүхэд, өндөр настан, хөгжлийн бэрхшээлтэй иргэдэд үзүүлэх тусламж үйлчилгээний чанарыг дээшлүүлж, сувиллын тоог нэмэгдүүлнэ.
- 2.7. Эрүүл зан үйлийг төлөвшүүлэх, мэргэжлийн нийтийн биеийн тамирын арга зүйч ажиллуулах, нийтийн биеийн тамир, чийрэгжүүлэх эрүүлжүүлэх чиглэлээр үйл ажиллагаа явуулдаг хувь хүн, аж ахуйн нэгж байгууллагуудыг онцгойлон анхаарч, дэмжиж ажиллана.
- 2.8. Иргэдийг 3 жил тутамд эрүүл мэндийн иж бүрэн оношилгоонд оруулах талаар эрүүл мэндийн байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.
- 2.9. Худаг, ундны усны ариун цэврийг хангах талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.
- 2.10. Айл өрхийн нүхэн жорлонгийн асуудлыг Жорлонгоо өөрчилье ТББ, Дэлхийн зөн олон улсын байгууллагатай хамтарч шийдвэрлүүлэх ажлыг зохион байгуулна.

Гурав. ЭРДЭМ БОЛОВСРОЛТОЙ ШААМАРЧУУД

- 3.1. Сумын төвийн сургуулийн их засварын ажлыг улсын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар шийдвэрлүүлэх талаар уламжилна.
- 3.2. Сумын төвийн 1 дүгээр цэцэрлэгийн өргөтгөлийн ажлыг аймгийн хөрөнгө оруулалтаар шийдвэрлүүлэх талаар уламжилна.
- 3.3. Улс, аймгийн олимпиадад тэргүүн байр эзэлсэн багш сурагчдын бодлогоор дэмжиж, урамшуулах бодлого баримталж ажиллана.
- 3.4. Сумын хэмжээнд аливаа секц, дугуйлан явуулж байгаа багш, дасгалжуулагч нарыг бодлогоор дэмжин ажиллана.
- 3.5. Сумын багш, сурагчдыг гадаад, дотоодын нэр хүндтэй их дээд сургуулиудын тэтгэлэгт хөтөлбөрт хамруулахад нь холбогдох яаманд хүсэлт гаргах замаар дэмжлэг үзүүлэн, эргэж сум орон нутагтаа тогтвор суурьшилтай ажиллах нөхцөлийг бүрдүүлэх талаар анхаарч ажиллана.
- 3.6. Сумын хүүхэд залуучуудыг англи, орос, хятад хэлний боловсрол олгох сургалтад хамруулах талаар хамтран ажиллана.

- 3.7. Гадаад дотоодын төсөл, хөтөлбөрт хамрагдан, боловсролын салбарын хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлж, сургууль цэцэрлэгийн урсгал болон их засварыг үе шаттайгаар хийж, сургалтын материаллаг баазыг нэмэгдүүлнэ.
- 3.8. Сумын Соёлын төвийн үйл ажиллагааг шинэ шатанд гаргах талаар холбогдох байгууллагуудтай хамтарч ажиллана.
- 3.9. Хөдөлмөрийн зах зээл судалгаанд тулгуурлан, ажлын байрны захиалгын дагуу Мэргэжил сургалт үйлдвэрлэлийн төвүүдээр дамжуулан мэргэжилтэй ажилтныг бэлтгэх талаар хамтарч ажиллана.

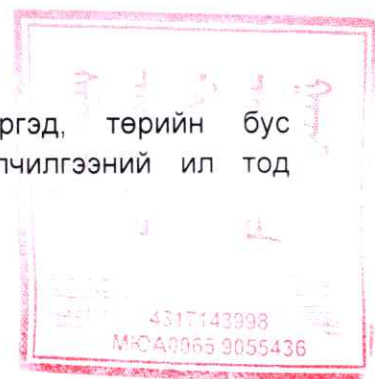
Дөрөв. АЮУЛГҮЙ ОРЧИНТОЙ ШААМАРЧУУД

- 4.1. Төв суурин газруудын гэр хорооллын хаягжилтын шинэчлэлтийг хийнэ.
- 4.2. Хог хаягдлын менежментийг боловсронгуй болгож цэвэр орчныг бүрдүүлэх талаар анхаарч ажиллана.
- 4.3. Архи согтууруулах ундаа хэрэглэдэггүй эрүүл идэвхтэй амьдралын клубийг сумандаа байгуулна.
- 4.4. Малын хулгай гэмт хэрэгтэй тэмцэх ажлын зохих байгууллагуудтай хамтран хэрэгжүүлнэ.
- 4.5. Сургуулийн автобус ажиллуулж, хүүхдүүд сургуульдаа аюулгүй ирж буцдаг байх асуудлыг шийдвэрлэх зорилгоор холбогдох байгууллагад уламжлан санхүүжилтийг шийдвэрлүүлнэ.
- 4.6. Сумын 1-р багийн нутаг дэвсгэр 34-р тогц, 2-р багийн нутаг дэвсгэрт эрүүл ахуйн шаардлага хангасан стандартад тэнцсэн хүүхдийн тоглоомын талбайг байгуулах талаар уламжилна.
- 4.7. Сумын төвийн зарим хэсэг болон 34-р тогцт стандартад нийцсэн аюулгүй сайжруулсан зам тавих. Нийт 1 жилд 1 километр сайжруулсан зам, 4 жилд 4 километр замыг сумын төсвийн хөрөнгө оруулалтаар шийдвэрлүүлэх талаар анхаарч ажиллана.
- 4.8. Айл өрхүүдийг төвлөрсөн дулааны шугамд холбох буюу 1 жилд 200 метр, 4 жилд 800 метр байхаар Орон нутгийн хөгжлийн сангийн хөрөнгө оруулалтаар шийдвэрлүүлэхэд анхаарч ажиллана.
- 4.9. Иргэдэд аюулгүй таатай орчин бүрдүүлэх зорилгоор гудамжны гэрэлтүүлгийг 1 жилд 30 шон буюу 1.2 километр, 4 жилд 120 шон буюу 4.8 километр, Дулаанхаан тосгонд 4 жилд 120 шон буюу 4.8 километр, нийт сумын хэмжээнд 9.6 километр газрын гэрэлтүүлгийг аймгийн замын сангийн хөрөнгө оруулалтаар хэрэгжүүлэхээр уламжилж, шийдвэрлүүлнэ.

Тав. ЭРХ ЧӨЛӨӨТЭЙ ШААМАРЧУУД

- 5.1. Төрөөс ард иргэдэд үзүүлэх төрийн үйлчилгээний чанар хүртээмжийг шинэ шатанд гаргаж, төрийн захиргааны хүнд суртал, улс төржилтийг арилгана.

- 5.2. Төрийн байгууллагаас гаргах шийдвэрт ард иргэд, төрийн бус байгууллагуудын оролцоог нэмэгдүүлж, төрийн үйлчилгээний ил тод байдлыг ханган ажиллана.

ШААМАР СУМЫН АРДЧИЛСАН НАМЫН ХОРОО